

YOUCAT

KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO DLA MŁODYCH

SPIS TREŚCI

WSTĘP

List Papieża Benedykta XVI do młodych

CZĘŚĆ PIERWSZA

W co wierzymy 13

Dlaczego możemy wierzyć 14 | My, ludzie, jesteśmy otwarci na Boga 14
Bóg wychodzi ku nam, ludziom 16 | Ludzie odpowiadają Bogu 25
Chrześcijańskie wyznanie wiary 28 | Wierzę w Boga Ojca 31
Wierzę w Jezusa Chrystusa 51 | Wierzę w Ducha Świętego 73

CZĘŚĆ DRUGA

Jak celebруем misteria Kościoła 101

Bóg kontaktuje się z nami poprzez święte znaki 102 | Bóg i święta liturgia 104
Jak celebруем tajemnice Chrystusa 108 | Sakramenty wtajemniczenia
chrześcijańskiego (chrzest, bierzmowanie, Eucharystia) 116 | Sakramenty
uzdrowienia (pokuta i pojednanie, namaszczenie chorych) 133 | Sakramenty
w służbie komunii i postania wiernych (święcenia, małżeństwo) 143 | Inne
celebracje liturgiczne 156

CZĘŚĆ TRZECIA

W jaki sposób mamy życie w Chrystusie 161

Po co jesteśmy na ziemi, co mamy robić i jak w tym pomaga nam Duch Święty 162 |
Godność człowieka 162 | Wspólnota ludzka 180 | Kościół 190 | Dziesięć
przykazań 192 | Będiesz miłował Pana Boga swego całym swoim sercem,
całą swoją duszą i całym swoim umysłem 194 |
Miłuj bliźniego swego jak siebie samego 202

CZĘŚĆ CZWARTA

Jak powinniśmy się modlić 257

Modlitwa w życiu chrześcijanina 258 | Modlitwa: Jak Bóg obdarza nas swoją
bliskością 258 | Źródła modlitwy 270 | Droga modlitwy 274 |
Modlitwa Pańska – *Ojcze nasz* 280

Indeks haseł 288

Definicje 298

Skróty biblijne 300

Dokumenty soborowe i inne źródła 301

Autorzy zdjęć 302

Podziękowania 302

Apostołowie nowych czasów 303

Errata

Tytuł oryginału wydania niemieckiego:

YOUCAT. Jugendkatechismus der Katholischen Kirche
© 2011 Pattloch Verlag GmbH & Co. KG, Monachium

Projekt graficzny i ilustracje: Alexander von Lengerke, Kolonia

Tłumaczenie: Michał Szczepaniak

Druk i oprawa: Drukarnia im. A. Póttawskiego, Kielce

Nihil obstat:

bp Marek Mendyk

Przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski
Legnica, 28 lutego 2011 r. (L.dz. KWEP-S-4/11)

Imprimatur:

abp Stanisław Nowak, Metropolita Częstochowski
Częstochowa, 28 kwietnia 2011 r. (L.dz. 291/2011)

Wskazówka dla czytelników

Katechizm Kościoła Katolickiego dla Młodych, posługując się przystępnym językiem, porusza wszystkie kwestie wiary katolickiej, które zostały wyłożone w Katechizmie Kościoła Katolickiego (KKK z 1992 roku), nie wnika jednak w zamieszczone tam szczegóły. Książka jest napisana na zasadzie **pytanie-odpowieź**, a **podane numery** przy każdej odpowiedzi odwołują czytelników do wyczerpującej i pogłębionej analizy danego zagadnienia w KKK. Dołączony **komentarz** ma za zadanie dodatkowo pomóc młodym ludziom w zrozumieniu i właściwym odniesieniu omawianego problemu do życia. Ponadto na marginesach KKK dla Młodych znajdują się ilustracje i **zdjęcia**, streszczenia **definicji**, cytaty z **Pisma Świętego**, sentencje wypowiedziane przez **świętych** i **nauczycieli wiary**, jak również autorstwa niewierzących **pisarzy i twórców**. Na końcu książki zamieszczono **indeks rzeczowy**, z pomocą którego można łatwo znaleźć konkretny temat.

Oznaczenia:

cytat z Pisma Świętego

zacytowana myśl świętego lub chrześcijańskiego autora

definicja

odnośnik do obszerniejszych tekstów w YOUCAT

ISBN 978-83-7424-927-0

© **Edycja Świętego Pawła**, 2011

ul. Św. Pawła 13/15

42-221 Częstochowa

tel. 34.362.06.89 • fax 34.362.09.89

www.edycja.pl

e-mail: edycja@edycja.pl

Dystrybucja:

Centrum Logistyczne Edycji Świętego Pawła

ul. Hutnicza 46 • 42-263 Wrzosowa k. Cz-wy

tel. 34.366.15.50 • fax 34.366.10.24

e-mail: dystrybucja@edycja.pl

Księgarnia internetowa:

www.edycja.pl

WSTĘP
PAPIEŻ BENEDYKT XVI

Kochani Młodzi Przyjaciele!

Zachęcam Was dzisiaj do lektury niezwyklej książki, która jest wyjątkowa zarówno ze względu na swoją treść, jak również, gdy weźmie się pod uwagę, jak powstawała. O jej powstaniu chciałbym Wam teraz trochę opowiedzieć, ponieważ dopiero wtedy stanie się zrozumiałe, na czym polega wyjątkowość tej książki. Wyrosta, jeśli można tak powiedzieć, z innego dzieła, którego korzenie sięgają lat 80. ubiegłego wieku. Dla Kościoła i dla społeczności międzynarodowej był to trudny czas, kiedy konieczne stało się wyznaczenie nowych punktów orientacyjnych, aby znaleźć drogę na przyszłość. Po Soborze Watykańskim II (1962-1965) i w sytuacji głębokich zmian kulturowych wielu ludzi nie wiedziało dobrze, w co właściwie wierzą chrześcijanie, czego naucza Kościół i czy on w ogóle może o czymkolwiek nauczać oraz jak to wszystko pasuje do całkowicie zmieniającej się kultury. Czy chrześcijaństwo jako takie nie zdezaktualizowało się? Czy człowiek rozsądny może być dzisiaj jeszcze wierzącym? Były to pytania, które stawiali sobie także dobrzy chrześcijanie. Papież Jan Paweł II podjął wówczas śmiałą decyzję. Postanowił, że wszyscy biskupi z całego świata mają napisać książkę, w której udzielą odpowiedzi na te pytania. Mnie powierzył zadanie koordynowania pracy biskupów i postaranie się o to, aby z inicjatywy poszczególnych biskupów powstała książka – prawdziwa książka, a nie zbiór rozmaitych tekstów. Ta książka miała wprawdzie nosić staromodny tytuł *Katechizm Kościoła Katolickiego*, miała jednak być czymś fascynującym i zupełnie nowym. Miała ukazać,

w co wierzy dzisiaj Kościół katolicki i jak można wierzyć, kierując się rozumem. To zadanie mnie przeraziło. Muszę wyznać, że wątpię, że coś z tego wyjdzie. Jak bowiem sprawić, żeby autorzy rozproszeni po całym świecie stworzyli razem książkę wartą przeczytania? W jaki sposób ludziom, którzy nie tylko żyją na różnych kontynentach, ale których różni kultura i duchowość, uda się napisać jeden tekst wewnętrznie spójny i zrozumiały dla czytelnika w każdym zakątku świata? Ponadto ci biskupi mieli pisać nie jako indywidualni twórcy, lecz wstuchując się w głos współbraci i Kościołów lokalnych. Muszę wyznać, że plan ostatecznie się powiódł. Spotykaliśmy się trzy lub cztery razy w roku przez tydzień i intensywnie dyskutowaliśmy nad poszczególnymi fragmentami, które z czasem się rozrastały. Na samym początku trzeba było ustalić strukturę książki. Musiała być prosta, żeby poszczególne grupy autorów, których wybraliśmy, mogły otrzymać jasne zadanie i nie musiały dopasowywać języka do jakiegoś skomplikowanego systemu. Tę samą strukturę znajdziecie w tej książce. Odzwierciedla schemat przyjęty w katechizmach od stuleci: w co wierzymy – jak celebруем misteria chrześcijańskie – w jaki sposób mamy żyć w Chrystusie – jak powinniśmy się modlić. Nie chcę teraz opowiadać, jak powoli radziliśmy sobie z całym mnóstwem problemów, aż z tego wreszcie powstała książka. Oczywiście można takiemu dziełu wiele zarzucić: wszystko, co czynią ludzie, jest niedoskonałe i można to jeszcze poprawić. Mimo to mamy tu do czynienia z wielkim dziełem: świadectwem jedności w różnorodności. Z wielu głosów mógł powstać jeden chór, ponieważ mieliśmy wspólną partyturę wiary, którą Kościół od apostołów przekazuje przez stulecia.

Czemu opowiadam to wszystko? Już wówczas przy określaniu kompozycji tej książki musieliśmy uznać, że istnieją nie tylko kontynenty ze swoimi kulturami, ale również w ramach poszczególnych społeczeństw istnieją rozmaite „kontynenty”: robotnik myśli inaczej niż rolnik, fizyk inaczej niż filolog,

przedsiębiorca inaczej niż dziennikarz, człowiek młody inaczej niż stary. Musieliśmy zatem wybrać jasny język pomimo tych wszystkich różnic, znaleźć wspólną płaszczyznę dla tych różnych mentalności. Przy tym coraz bardziej uświadamialiśmy sobie, że tekst trzeba dopasować do potrzeb różnych środowisk, aby przemówić do poszczególnych społeczności ich językiem i poruszyć ich problemy. Światowe Dni Młodzieży, począwszy od Rzymu, poprzez Toronto, Kolonię i Sydney były okazją do spotkań młodych ludzi z całego świata, którzy chcą wierzyć, szukają Boga, kochają Chrystusa i chcą być wspólnotą pielgrzymującą. W związku z tym zrodziła się myśl: Czy nie powinniśmy spróbować przetłumaczyć *Katechizmu Kościoła Katolickiego* na język ludzi młodych? Sprawić, żeby współczesne młode pokolenie przyswoiło sobie jego ważne stwierdzenia. Oczywiście także między dzisiejszą młodzieżą istnieje wiele rozmaitych różnic. Dlatego pod fachowym kierunkiem arcybiskupa Wiednia, Christoph'a Schönborna, powstał „Youcat” dla młodzieży. Mam nadzieję, że wielu młodych ludzi da się porwać tej książce.

Niektórzy mówią mi: „Dzisiejszej młodzieży to nie zainteresuje”. Nie zgadzam się z tym i jestem pewny, że mam rację. Współcześni młodzi ludzie nie są tak powierzchowni, jak się im imputuje. Chcą wiedzieć, o co w życiu tak naprawdę chodzi. Kryminał trzyma w napięciu, ponieważ wciąga nas w perypetie ludzi, które mogłyby być także naszymi. Ta książka trzyma w napięciu, ponieważ mówi o naszym własnym losie i dlatego głęboko dotyka każdego z nas.

Zachęcam Was zatem: Studiujcie Katechizm! Jest to pragnienie mojego serca. Ten katechizm nie będzie Wam schlebiał. Nie będzie dla Was łatwą lekturą. Będzie bowiem wymagał od Was nowego życia. Odłoni przed Wami orędzie Ewangelii jak „drogocenną perłę” (Mt 13, 46), dla której trzeba się wszystkiego pozbyć. Proszę Was zatem: Studiujcie Katechizm

z zapałem i cierpliwością! Poświęćcie swój czas! Studiujcie go w ciszy waszych pokoi, czytajcie go we dwójkę, gdy się zaprzyjaźnicie, stwórzcie grupy i fora, wymieniajcie się przez Internet. Na wszelkie sposoby rozmawiajcie na temat Waszej wiary!

Musicie wiedzieć, w co wierzycie. Musicie pojmować Waszą wiarę tak precyzyjnie jak informatyk zna system operacyjny komputera. Musicie ją opanować jak dobry muzyk swoją partię utworu. Tak, musicie być zakorzenieni w wierze jeszcze bardziej niż pokolenia Waszych rodziców, aby z mocą i zdecydowanie stawić czoła wyzwaniom i pokusom tego czasu. Potrzebujecie Bożej pomocy, aby Wasza wiara nie wyparowała, tak jak krople rosy na słońcu, jeśli nie chcecie ulec pokusom konsumpcjonizmu, jeśli Waszej miłości nie chcecie utopić w pornografii, jeśli nie chcecie przejść obojętnie obok zdanych na czyjąś łaskę i zostawić bez pomocy ludzi w potrzebie.

Gdy teraz pełni zapału zabieracie się do studiowania Katechizmu, chciałbym Wam na koniec powiedzieć: Wszyscy wiecie, jak bardzo w ostatnim okresie wspólnota wierzących została zraniona przez ataki zła, przez przedostawanie się zła nawet do wnętrza, do serca Kościoła. Niech to nie stanowi dla Was wymówki, aby uciec sprzed Bożego oblicza! Wy sami jesteście Ciałem Chrystusa, Kościołem! Wnoście ten żywy ogień Waszej miłości do tego Kościoła, tak często, jak tylko ludzie oszpecają jego oblicze! „Nie opuszczajcie się w gorliwości! Bądźcie płomiennego ducha! Pełnijcie służbę Panu!” (Rz 12, 11). Kiedy Izrael znalazł się w najtrudniejszym położeniu w swoich dziejach, Bóg nie powołał ludzi wielkich i znaczących, lecz młodzieńca imieniem Jeremiasz. Ten czuł, że zadanie go

przerasta: „Ach, Panie Boże, przecież nie umiem mówić, bo jestem młodzieńcem!” (Jr 1, 6). Jednak Bóg kazał mu nabrać odwagi: „Nie mów: «Jestem młodzieńcem», gdyż pójdziesz, do kogokolwiek cię pošlę, i będziesz mówił, cokolwiek tobie polecę” (Jr 1, 7).

Błogosławię Was i codziennie modlę się za każdego z Was

Benedictus PP XVI

papież Benedykt XVI

1

W co wierzymy

1
165

12
13

- Dlaczego możemy wierzyć 14
- My, ludzie, jesteśmy otwarci na Boga 14
- Bóg wychodzi ku nam, ludziom 16
- Ludzie odpowiadają Bogu 25
- Chrześcijańskie wyznanie wiary 28
- Wierzę w Boga Ojca 31
- Wierzę w Jezusa Chrystusa 51
- Wierzę w Ducha Świętego 73

Bóg pragnie,
by wszyscy
ludzie zostali zbawieni
i poznali prawdę.

1 Tm 2, 4

Ludzi i ludzkie
sprawy trzeba poznać,
żeby umiłować. Boga
i sprawy Boże trzeba
umiłować, żeby je
poznać.

BLAISE PASCAL (1623-1662),
francuski matematyk i filozof

Bóg jest miło-
ścią.

1 J 4, 16b

Miarą miłości jest
miłość bez miary.

ŚW. FRANCISZEK SALEZY
(1567-1622), biskup, doktor
Kościoła, genialny duszpa-
sterz, założyciel zakonów

Miłość jest
radością z dobra; dobro
jest jedynym powodem
miłości. Kochać znaczy:
chcieć komuś okazać
dobro.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU
(1225-1274), doktor Kościoła
i największy teolog Kościoła,
średniowieczny myśliciel,
twórca znaczącego kierunku
filozoficznego

📖 DZIAŁ PIERWSZY 📖

Dlaczego możemy wierzyć

1 Po co jesteśmy na ziemi?

Jesteśmy na ziemi, aby poznać i kochać Boga, zgodnie z Jego wolą czynić dobro i pewnego dnia pójść do nieba. [1-3, 358]

Być człowiekiem oznacza: wyjść od Boga i zmierzać do Boga. Nasze pochodzenie sięga o wiele dalej niż nasi rodzice. Pochodzimy od Boga, w którym znajduje się całe szczęście nieba i ziemi, i oczekujemy udziału w Jego szczęśliwości bez końca. Pomiedzy żyjemy na tej ziemi. Czasami czujemy bliskość naszego Stwórcy, często nic nie czujemy. Żebyśmy mogli znaleźć drogę do domu, Bóg posłał do nas swojego Syna, który wyzwolił nas z grzechów, wybawił nas od zła i nieomylnie prowadzi nas do prawdziwego życia. On jest „drogą, prawdą i życiem” (J 14, 6). → 285

2 Dlaczego Bóg nas stworzył?

Bóg stworzył nas z wolnej i niesamolubnej miłości. [1-3]

Kiedy człowiek kocha, uczucie przepętnia jego serce. Chciałby dzielić się swoją radością z innymi. To otrzymał od swojego Stwórcy. Chociaż Bóg jest tajemnicą, możemy przecież myśleć i mówić o Nim po ludzku: stwarza nas z „nadmiaru” swojej miłości. Chciałby się dzielić z nami, stworzonymi z Jego miłości, swoją nieskończoną radością.

📖 ROZDZIAŁ PIERWSZY 📖

My, ludzie, jesteśmy otwarci na Boga

3 Dlaczego szukamy Boga?

Bóg zaszczerpił w naszym sercu pragnienie szukania Go i znajdowania. Św. Augustyn powiedział: „Stworzyłeś nas dla siebie i niespokojne jest serce nasze, dopóki nie spocznie w Tobie”. To pragnienie Boga nazywamy RELIGIĄ. [27-30]

W naturze człowieka leży to, że szuka Boga. Całe jego dążenie ku prawdzie i szczęściu jest ostatecznie poszukiwaniem tego, co będzie go całkowicie podtrzymywać, co go całkowicie zadowoli, całkowicie pochłonie. Człowiek dopiero wtedy jest w pełni sobą, gdy znalazł Boga. „Kto szuka prawdy, szuka Boga, czy jest tego świadomy, czy też nie” (św. Teresa Benedykta od Krzyża – Edyta Stein). → 5, 281-285

4 *Czy możemy poznać Boga przy pomocy własnego rozumu?*

Tak. Ludzki rozum może w sposób pewny poznać Boga. [31-36, 44-47]

Świat nie może mieć swego początku i swego celu w sobie samym. We wszystkim, co istnieje, jest coś więcej aniżeli

RELIGIA

Pod pojęciem religii można rozumieć odniesienie do tego, co Boże. Człowiek religijny uznaje, że Bóg jest tą siłą, która stworzyła jego i świat, od której jest zależny i ku której zmierza. Przez styl życia pragnie przypodobać się Bogu i wielbić Go.

Źródłem chrześcijańskiej radości jest pewność bycia kochanym przez Boga, bycia kochanym osobiście przez naszego Stwórcę (...) żarliwą i wierną miłością, miłością, która jest większa niż nasza niewierność i nasze grzechy, miłością przebaczącą.

BENEDYKT XVI, 1.06.2006 r.

Uczynił tak dlatego, aby Go szukali i mogli Go znaleźć choćby po omacku, bo rzeczywiście jest On niedaleko od każdego z nas. W Nim bowiem wszyscy żyjemy, poruszamy się i jesteśmy.

Dz 17, 27-28a

” Najwspanialszą siłą człowieka jest rozum. Najwyższym celem rozumu jest poznanie Boga.

ŚW. ALBERT WIELKI (ok. 1200-1280), dominikanin, doktor Kościoła i jeden z największych teologów

” Ludzie łatwo sugerują się błędem lub przynajmniej niepewnością w tym, czego nie chcą uznać za prawdę.

PIUS XII, *Humani generis*, 2

” To, co niepojęte, nie jest przez to mniej rzeczywiste.

BLAISE PASCAL

” Między Stwórcą a stworzeniem nie można stwierdzić tak dużego podobieństwa, żeby nie można było stwierdzić jeszcze większego niepodobieństwa.

SOBÓR LATERAŃSKI, 1215 r.

to, co się widzi. Porządek, piękno i rozwój świata wskazują poza siebie i na Boga. Każdy człowiek jest otwarty na dobro, piękno i prawdę. Słyszysz w swoim wnętrzu głos sumienia, który skłania go ku temu, co dobre, i ostrzega przed złem. Ten, kto kierując się rozsądkiem, podąża tym śladem, znajdzie Boga.

5 *Dlaczego ludzie przeczą istnieniu Boga, skoro przecież mogą Go poznać swoim rozumem?*

Poznanie niewidzialnego Boga jest wielkim wyzwaniem dla ludzkiego ducha. Wielu broni się przed tym. Niektórzy nie chcą poznać Boga, dlatego że musieliby wówczas zmienić swoje życie. Kto mówi, że pytanie o istnienie Boga jest bezsensowne, bo nie ma na nie odpowiedzi, nie podejmuje żadnego wysiłku. [37-38]

→ 357

6 *Czy Boga w ogóle można zawrzeć w pojęciach? Czy można o Nim sensownie mówić?*

Chociaż my, ludzie, jesteśmy w swoim pojmowaniu ograniczeni i nieskończona wielkość Boga nigdy nie da się ująć w skończonych ludzkich pojęciach, to jednak możemy mówić o Bogu prawdę. [39-43, 48]

Mówiąc o Bogu, posługujemy się niedoskonałymi obrazami i ograniczonymi wyobrażeniami. Każde słowo o Bogu należy zatem wypowiadać z zastrzeżeniem, że nasz język nie dorasta do Jego wielkości. Dlatego nasze mówienie o Bogu musimy ciągle korygować i precyzować.

ROZDZIAŁ DRUGI

Bóg wychodzi ku nam, ludziom

7 *Dlaczego Bóg musiał się ukazać, żebyśmy wiedzieli, jaki jest?*

Posługując się rozumem, człowiek może poznać, że Bóg istnieje, ale nie jaki Bóg jest naprawdę. Ponieważ jednak Bóg zapragnął być poznany, objawił się. [50-53, 68-69]

Bóg nie musiał się objawić. Uczynił to z miłości. I podobnie jak w przypadku ludzkiej miłości można dowiedzieć

się czegoś od kochającego człowieka, gdy otworzy przed nami swoje serce, tak samo my, ludzie, wiemy coś o najgłębszych myślach Boga, dlatego że wieczny i tajemniczy Bóg objawił się nam z miłości. Począwszy od stworzenia przez patriarchów i proroków aż do ostatecznego → OBJAWIENIA w swoim Synu Jezusie Chrystusie Bóg ciągle przemawiał do ludzi. W Nim otwiera przed nami swoje serce i nieustannie, już na zawsze, ukazuje, jaki jest naprawdę.

8 Jak Bóg objawia się w Starym Testamencie?

Bóg ukazuje się w → STARYM TESTAMENCIE jako Bóg, który stworzył świat z miłości i trwa wiernie przy ludziach nawet wówczas, gdy poprzez grzech odchodzą od Niego. [54-64, 70-72]

Bóg pozwala się doświadczać w historii: zawiera z Noem przymierze ratujące wszystkie istoty żyjące. Powołuje Abrahama, aby go uczynić „ojcem wielu narodów” (Rdz 17, 5) i aby w nim otrzymały błogosławieństwo „wszystkie ludy ziemi” (Rdz 12, 3). Wywodzący się od Abrahama lud Izraela staje się Jego szczególną własnością. Mojżeszowi przedstawia się po imieniu. Jego tajemnicze imię JHWH, czytane najczęściej → JAHWE, oznacza „Jestem” (Wj 3, 14). Wybawia Izraela z niewoli egipskiej, zawiera przymierze na Synaju i za pośrednictwem Mojżesza daje mu Prawo. Bóg nieustannie posyła do swojego ludu proroków, aby wzywać go do nawrócenia i odnowienia przymierza. Prorocy zwiastują, że Bóg zawrze kiedyś nowe i wieczne Przymierze, które spowoduje radykalną odnowę i ostateczne zbawienie. To przymierze będzie otwarte na wszystkich ludzi.

9 Co Bóg objawia o sobie samym, kiedy posyła do nas swojego Syna?

Bóg objawia nam w Jezusie Chrystusie całą głębię swojej miłosiernej miłości. [65-66, 73]

Przez Jezusa Chrystusa niewidzialny Bóg staje się widzialny. Staje się człowiekiem jak my. To pokazuje nam, jak daleko sięga Boża miłość: niesie cały nasz ciężar. Idzie z nami wszystkimi drogami. Jest w naszym opuszczeniu, naszych cierpieniach, naszym strachu przed

” Spodobało się Bogu w swej dobroci i mądrości objawić samego siebie i ujawnić tajemnicę swej woli, dzięki której ludzie przez Chrystusa, Słowo, które stało się ciałem, mają dostęp do Ojca w Duchu Świętym i stają się współuczestnikami Bożej natury.

SOBÓR WATYKAŃSKI II,
Dei Verbum, 2

?

OBJAWIENIE
można streścić krótko w następujący sposób: Bóg otwiera się, pokazuje się i mówi do świata, bo tak chce.

” Szczęście, którego szukacie, szczęście, do którego macie prawo, ma imię, twarz: to Jezus z Nazaretu.

BENEDYKT XVI, 18.08.2005 r.

?

WCIELENIE
(łac. *incarnatio*)
Przyjęcie przez Boga ludzkiej natury w Jezusie Chrystusie. To fundament wiary chrześcijańskiej i nadziei zbawienia człowieka.

” W Jezusie Chrystusie Bóg przyjął ludzkie oblicze i stał się naszym przyjacielem i bratem.

BENEDYKT XVI, 6.09.2006 r.

2 Bóg wielokrotnie i na wiele sposobów przemawiał dawniej do przodków przez proroków. W tych dniach ostatnich przemówił do nas przez Syna.

Hbr 1, 1-2

” Bez Jezusa Chrystusa nie wiemy ani kto to jest Bóg, co to jest życie, śmierć, ani kim sami jesteśmy.

BLAISE PASCAL

? **MISJA**
(łac. *missio* – posłanie); misja jest istotą Kościoła i zleconym przez Jezusa wszystkim chrześcijanom zadaniem głoszenia Ewangelii słowem i czynem, ażeby wszyscy ludzie mogli dobrowolnie opowiedzieć się za Chrystusem.

śmiercią. Jest tam, gdzie my nie jesteśmy już dalej w stanie otworzyć się na życie. → 314.

10 *Czy w Jezusie Chrystusie wszystko zostało już powiedziane, czy też po Nim Objawienie nadal będzie trwało?*

W Jezusie Chrystusie sam Bóg przyszedł na świat. On jest ostatnim Słowem Boga. Wsłuchując się w Niego, wszyscy ludzie wszystkich czasów mogą poznać, kim jest Bóg i co jest niezbędne dla ich zbawienia. [66-67]

W Ewangelii Jezusa Chrystusa → OBJAWIENIE Boże osiąga całkowitą pełnię. Żeby ono nas oświeciło, Duch Święty prowadzi nas coraz głębiej ku prawdzie. W życie niektórych ludzi światło Boże wpada tak mocno, że widzą „niebo otwarte” (Dz 7, 56). W ten sposób powstały wielkie ośrodki pielgrzymkowe jak Guadalupe w Meksyku czy Lourdes we Francji. „Prywatne objawienia” doznawane przez wizjonerów nie mogą w niczym ulepszyć Ewangelii Jezusa Chrystusa. Nie mają powagi objawienia publicznego. Mogą jednakże pomóc nam lepiej zrozumieć Ewangelie. Ich autentyczność jest weryfikowana przez → KOŚCIÓŁ.

11 *Dlaczego przekazujemy wiarę?*

Przekazujemy wiarę dlatego, że Jezus polecił nam: „Idźcie więc i pozyskujcie uczniów we wszystkich narodach!” (Mt 28, 19). [91]

Żaden prawdziwy chrześcijanin nie pozostawia zadania przekazywania wiary jedynie specjalistom (nauczycielom, księżom, misjonarzom). Chrześcijaninem jest się dla innych. Oznacza to, że każdy prawdziwy chrześcijanin chciałby, żeby Bóg przybył także do innych. Mówi sobie: „Pan mnie potrzebuje! Zostałem ochrzczony, bierzmowany i odpowiedzialny za to, żeby ludzie w moim otoczeniu doświadczali Boga i poznali prawdę” (por. 1 Tm 2, 4). Matka Teresa posłużyła się dobrym porównaniem: „Często możesz zobaczyć druty, które biegną wzdłuż drogi. Zanim nie puścisz przez nie prądu, nie będzie światła. Druk to ty i ja! Prądem jest Bóg! Mamy moc pozwolić płynąć przez nas prądowi i w ten sposób przynieść światło światu:

„ Ja bowiem otrzymałem od Pana to, co wam przekazałem...

1 Kor 11, 23

„ Jest pilna potrzeba, ażeby powstało nowe pokolenie apostołów, którzy zakorzenieni w słowie Chrystusa są w stanie sprostać wyzwaniom naszych czasów i są gotowi głosić Ewangelię wszędzie.

BENEDYKT XVI, 22.02.2006 r.

„ Święta Tradycja zatem i Pismo Święte ściśle łączą się ze sobą i przenikają. Obydwa bowiem wyływają z tego samego Bożego źródła, zespalają się jakby w jedno i zmiierzają do jednego celu.

SOBÓR WATYKAŃSKI II,
Dei Verbum, 9

JEZUSA. Albo odmówimy bycia użytecznymi i tym samym pozwolimy, aby świat opanowywała ciemność”. → 123

12 Skąd wiemy, co stanowi prawdziwą wiarę?

Prawdziwą wiarę odnajdujemy w Piśmie Świętym i żywej Tradycji → KOŚCIOŁA. [76, 80-82, 85-87, 97, 100]

→ NOWY TESTAMENT narodził się z wiary Kościoła. Pismo i Tradycja są ze sobą ściśle powiązane. Przekaz wiary nie następuje w pierwszym rzędzie przez teksty. W starożytnym Kościele mówiono, że Pismo Święte jest „bardziej wypisane na sercu Kościoła niż na pergaminie”. Już uczniowie i → APOSTOŁOWIE doświadczali nowego życia przede wszystkim poprzez żywą wspólnotę z Jezusem. Do tej wspólnoty, która nabrała innego wymiaru po Zmartwychwstaniu, młody → KOŚCIÓŁ zapraszał ludzi. Pierwsi chrześcijanie postępowali „zgodnie z nauką apostołów, żyli we wspólnocie braterskiej, łamali chleb i modlili się” (Dz 2, 42). Trwali w jedności, a jednak otwarci byli na innych. To również dziś stanowi o wierze: chrześcijanie zapraszają innych ludzi, aby doświadczyli

APOSTOŁ

(gr. *apostolos* – posłany) w Nowym Testamencie przede wszystkim określenie dwunastu mężczyzn, którzy przez Jezusa zostali powołani do najściślejszego grona współpracowników i uczniów. Także Paweł ośmielał się nazywać siebie powołanym przez Chrystusa – Apostołem.

URZĄD NAUCZYCIELSKI

określenie zadania Kościoła katolickiego nauczania i wyjaśniania prawd wiary przy asystencji Ducha Świętego, dzięki której wolne jest ono od wszelkiego błędu.

Medytujcie często nad słowem Bożym i pozwalajcie Duchowi Świętemu, by był waszym nauczycielem. Wtedy odkryjecie, że myśli Boże nie są myślami ludzkimi; zostaniecie doprowadzeni do kontemplacji prawdziwego Boga i będziecie czytać wydarzenia z historii Jego oczyma; zakosztujecie pełni radości, która wypływa z prawdy.
BENEDYKT XVI, 22.02.2006 r.

wspólnoty z Bogiem, która niezmacona od czasów apostołów istnieje w Kościele katolickim.

13

Czy Kościół może się mylić w kwestiach wiary?

Ogół wierzących nie może błędzić w wierze, ponieważ Jezus obiecał swoim uczniom, że pośle im Ducha Prawdy i będą trwali w prawdzie (por. J 14,17). [80-82, 85-87, 92, 100]

Jak uczniowie całym sercem uwierzyli Jezusowi, tak chrześcijanin może całkowicie oprzeć się na Kościele, kiedy pyta o drogę życia. Ponieważ sam Jezus Chrystus polecił swoim uczniom nauczać, Kościół posiada → URZĄD NAUCZYCIELSKI (urząd = polecenie) i nie wolno mu milczeć. Wprawdzie poszczególni członkowie Kościoła mogą się mylić i nawet popełniać ciężkie błędy, ale Kościół jako całość nigdy nie sprzeniewierzył się prawdzie Bożej. Kościół niesie żywą prawdę przez dzieje, prawdę, która jest większa niż on sam. Mówi się o *depositum fidei*, strzeżonym skarbcu wiary. Kiedy jakaś prawda jest publicznie kwestionowana albo przeinaczana, Kościół ma za zadanie raz jeszcze wyłożyć „w tej samej nauce, w tym samym znaczeniu i w tej samej myśli” św. Wincenty z Lerynu (zm. 450).

14

Czy Pismo Święte jest prawdziwe?

„Prawdy przez Boga objawione, zawarte i przedłożone na piśmie w księgach świętych zostały spisane pod natchnieniem Ducha Świętego... i dlatego Boga mają za autora” (Sobór Watykański II, *Dei Verbum*, 11). [103-107]

→ BIBLIA ani już gotowa nie spadła z nieba, ani Bóg nie podyktował jej ludziom do spisania. Raczej należy powiedzieć, że Bóg „do napisania świętych ksiąg wybrał używających własnych umiejętności i sił ludzi, którymi posłużył się tak, aby działając w nich i przez nich, to wszystko i tylko to, co sam chciał, przekazali na piśmie jako prawdziwi autorzy” (Sobór Watykański II, *Dei Verbum*, 11). Do uznania określonych tekstów za Pismo Święte przyczyniła się również powszechna akceptacja w Kościele. We wspólnotach musiało dojść do konsensusu: „Tak, przez ten tekst przemawia do nas sam Bóg – powstał pod

natchnieniem Ducha Świętego!” Tzw. → KANON PISMA ŚWIĘTEGO ustala, które z wielu wczesnochrześcijańskich pism rzeczywiście powstały pod natchnieniem Ducha Świętego od IV w.

15 *Jak Pismo Święte może być „prawdą”, skoro nie wszystko, co się w nim znajduje, jest zgodne z prawdą?*

→ BIBLIA nie zamierza pretendować do miana podręcznika do historii czy przyrodoznawstwa. Również jej autorzy byli dziećmi swojej epoki. Postugiwali się wyobrażeniami i pojęciami obowiązującymi we współczesnym im świecie i powielali czasami błędne ustalenia epoki, w której żyli. Jednakże wszystko, co człowiek musi wiedzieć na temat Boga i drogi prowadzącej do swego Odkupienia, w sposób pewny, wierny i bezbłędny zawarte jest w Piśmie Świętym. [106-107, 109]

16 *Jak poprawnie czytać Biblię?*

Pismo Święte czyta się poprawnie, jeżeli człowiek czyta je, modląc się w tym samym Duchu, w jakim zostało napisane. Jest ono słowem Bożym i zawiera zasadnicze, skierowane do nas orędzie Boże. [109-119, 137]

→ BIBLIA jest jak długi list Boga do każdego z nas z osobna. Dlatego powinienem przyjmować Pismo Święte z wielką miłością i szacunkiem: przede wszystkim list Pana Boga należy czytać właściwie, tzn. rozpatrując poszczególne wątki brać pod uwagę kontekst całości. Całość muszę odnieść do jej sedna i tajemnicy: do Jezusa Chrystusa, o którym mówi cała Biblia, także Stary Testament. Zatem Pismo Święte powinienem czytać z tą samą żywą wiarą Kościoła, z której ono wyrosło. → 491

? NATCHNIENIE

(łac. *inspiratio*)

Boży wpływ na ludzkiego autora Biblii, dzięki czemu to Jego samego należy uważać za autora ksiąg świętych.

? KANON

(łac. *canon* – sznur

mierniczy, wytyczna): obowiązujące zestawienie ksiąg świętych w Biblii Starego i Nowego Testamentu.

? BIBLIA

Tym mianem

(gr. *biblia* – zwoje, księgi) Żydzi i chrześcijanie określają powstały przez ponad 1000 lat zbiór ksiąg świętych, który dla nich jest świadectwem ich wiary. Biblia chrześcijańska jest o wiele obszerniejsza niż żydowska, ponieważ poza jej księgami zawiera jeszcze cztery Ewangelie, listy św. Pawła i inne natchnione pisma wczesnego Kościoła.

” Biblia jest miłosnym listem Boga do nas.

SØREN KIERKEGAARD
(1813-1855), duński filozof

? **STARY TESTAMENT**
(łac. *testamentum* – testament) pierwsza część całej Biblii i Pismo Święte Żydów. Stary Testament w Kościele katolickim obejmuje 46 ksiąg: historyczne, prorockie i mądrościowe razem z Psalmami.

? **NOWY TESTAMENT**
druga część całej Biblii. Zawiera święte teksty chrześcijaństwa, a mianowicie 4 Ewangelie, Dzieje Apostolskie, 14 listów św. Pawła, 7 listów katolickich oraz Apokalipsę św. Jana.

Księgi Biblii (→ KANON)

STARY TESTAMENT (46 ksiąg)

Księgi historyczne

Rodzaju (Rdz), Wyjścia (Wj), Kapłańska (Kpł), Liczb (Lb), Powtórzonego Prawa (Pwt), Jozuego (Joz), Sędziów (Sdz), Rut (Rt), 1. Samuela (1 Sm), 2. Samuela (2 Sm), 1. Królewska (1 Krl), 2. Królewska (2 Krl), 1. Kronik (1 Krn), 2. Kronik (2 Krn), Ezdrasza (Ezd), Nehemiasza (Ne), Tobiasza (Tb), Judyty (Jdt), Estery (Est), 1. Machabejska (1 Mch), 2. Machabejska (2 Mch)

Księgi mądrościowe

Hioba (Hi), Psalmów (Ps), Przysłów (Prz), Koheleta (Koh), Pieśni nad pieśniami (Pnp), Mądrości (Mdr), Mądrości Syracyclesa (Syr)

Prorocy

Izajasz (Iz), Jeremiasz (Jr), Lamentacje (Lm), Baruch (Ba), Ezechiel (Ez), Daniel (Dn), Ozeasz (Oz), Joel (Jl), Amos (Am), Abdiasz (Ab), Jonasz (Jon), Micheasz (Mi), Nahum (Na), Habakuk (Ha), Sofoniasz (So), Aggeusz (Ag), Zachariasz (Za), Malachiasz (Ml)

NOWY TESTAMENT (27 ksiąg)

Ewangelie

Mateusza (Mt), Marka (Mk), Łukasza, (Łk), Jana (J)

Dzieje Apostolskie (Dz)

Listy św. Pawła

Do Rzymian (Rz), 1. do Koryntian (1 Kor), 2. do Koryntian (2 Kor), do Galatów (Ga), do Efezjan (Ef), do Filipian (Flp), do Kolosan (Kol), 1. do Tesaloniczan (1 Tes), 2. do Tesaloniczan (2 Tes), 1. do Tymoteusza (1 Tm), 2. do Tymoteusza (2 Tm), do Tytusa (Tt), do Filemona (Flm),

Do Hebrajczyków (Hbr)

Listy katolickie

List św. Jakuba (Jk), 1. List św. Piotra (1 P), 2. List św. Piotra (2 P), 1. List św. Jana (1 J), 2. List św. Jana (2 J), 3. List św. Jana (3 J), List św. Judy (Jud)

Apokalipsa św. Jana (Ap)

17 *Jakie znaczenie ma dla chrześcijan Stary Testament?*

W → STARYM TESTAMENCIE Bóg ukazuje się jako Stwórca i Pan świata, Przewodnik i Wychowawca ludzi. Również księgi Starego Testamentu są słowem Bożym i Pismem Świętym. Bez Starego Testamentu nie można zrozumieć Jezusa. [121-123, 128-130, 140]

W → STARYM TESTAMENCIE rozpoczyna się wielka, trwająca przez pokolenia lekcja wiary, której decydujący zwrot następuje w → NOWYM TESTAMENCIE i która zmierza do końca świata i powtórnego przyjścia Chrystusa. Tu Stary Testament jest czymś więcej niż tylko preludium Nowego. Przykazania i prorocтва dotyczące ludu Starego Przymierza i obietnice, które są w nim zawarte dla wszystkich ludzi, nigdy nie zostały odwołane. W księgach Starego Przymierza znajduje się bezcenny depozyt wiary i mądrości. Szczególnie Psalmi stanowią bardzo ważny składnik codziennej modlitwy Kościoła.

18 *Jakie znaczenie dla chrześcijan ma Nowy Testament?*

W → NOWYM TESTAMENCIE → OBJAWIENIE Boże osiąga swoją pełnię. Cztery Ewangelie, według: Mateusza, Marka, Łukasza i Jana, stanowią rdzeń Pisma Świętego i najcenniejszy skarb Kościoła. Poprzez nie Syn Boży ukazuje się taki, jaki jest i spotyka się z nami. Z Dziejów Apostolskich dowiadujemy się o początkach Kościoła i o działaniu Ducha Świętego. W Listach każdy z aspektów życia ludzkiego ukazany zostaje w świetle Chrystusa. Apokalipsa zawiera wizje końca czasów. [124-127, 128-130, 140]

” Biblia nie istnieje po to, żebyśmy ją krytykowali, lecz po to, żeby ona nas krytykowała.
SØREN KIERKEGAARD

” Bóg Abrahama, Bóg Izaaka, Bóg Jakuba, a nie filozofów i uczonych. Bóg Jezusa Chrystusa. Ten tylko go znajdzie, kto pójdzie drogą wskazaną w Ewangelii.

BLAISE PASCAL po szczególnym doświadczeniu Boga

” Dopiero wtedy, gdy spotkamy żywego Boga w Chrystusie, nauczymy się, czym jest życie. Nie ma nic piękniejszego niż zostać odnalezionym przez Ewangelię, przez Chrystusa.

BENEDYKT XVI, 24.04.2005 r.

” Nieznajomość Pisma to nieznajomość Chrystusa.

ŚW. HIERONIM (347-420), Ojciec Kościoła, doktor Kościoła, egzegeta i tłumacz Biblii

” Pismo Święte nie jest czymś, co należy do przeszłości. Pan nie mówi do przeszłości, lecz do teraźniejszości, rozmawia z nami dzisiaj, obdarza nas światłem, pokazuje nam drogę życia, daje nam odczuć, że jest przy nas, sprawia i otwiera nas na pokój.

BENEDYKT XVI, 29.03.2006 r.

” Czytanie Pisma Świętego to zasięgnięcie rady u Chrystusa.

ŚW. FRANCISZEK Z ASYŻU (1182-1226), „największy chrześcijanin po Chrystusie”, założyciel Zakonu Braci Mniejszych (franciszkanie), mistik

Jezus jest wszystkim, co Bóg chciałby nam powiedzieć. Cały Stary Testament przygotowuje na Wcielenie Syna Bożego. Wszystkie Boże obietnice wypełniają się w Jezusie. Być chrześcijaninem oznacza coraz ściślej jednoczyć się z życiem Chrystusa. W tym celu trzeba czytać Ewangelię i żyć nią. Madeleine Delbrél mówi: „Jego słowami Bóg mówi nam, kim jest i czego chce; Mówi to definitywnie i mówi to każdego dnia. Gdy trzymamy Ewangelię w rękach, powinniśmy pomyśleć, że mieszka w niej Słowo, które dla nas zechciało się wcielić, zrozumieć nas, ażebyśmy zaczęli na nowo swoje życie w nowym miejscu, w nowym czasie, w nowych okolicznościach”.

19 *Jaką rolę odgrywa Pismo Święte w życiu Kościoła?*

Kościół z Pisma Świętego czerpie swoje życie i swoją siłę. [103-104, 131-133, 141]

Kościół wielbi Bożą obecność w Piśmie Świętym z nie-mniejszą czcią niż Chrystusa w → EUCHARYSTII. Podczas Mszy Świętej słuchamy Ewangelii, stojąc, ponieważ w tych ludzkich słowach przemawia do nas sam Bóg.

→ 128

ROZDZIAŁ TRZECI
Ludzie odpowiadają Bogu

20 *Jak możemy odpowiedzieć Bogu, gdy się do nas zwraca?*

Odpowiedzieć Bogu to uwierzyć Mu. [142-149]

Kto chce wierzyć, potrzebuje „serca pełnego rozsądku” (1 Krl 3, 9). Bóg na różne sposoby próbuje się z nami skontaktować. W każdym spotkaniu z człowiekiem, w każdym kontakcie z przyrodą, w każdym pozornym przypadku, w każdym wyzwaniu, każdym cierpieniu tkwi ukryte Boże przesłanie skierowane do nas. Jeszcze wyraźniej zwraca się do nas w swoim słowie albo głosie sumienia. Mówi do nas jak do przyjaciół. Dlatego jak przyjaciele powinniśmy odpowiedzieć i uwierzyć Mu, całkowicie Mu się powierzyć, uczyć się Go coraz lepiej rozumieć i przyjmować Jego wolę bez zastrzeżeń.

21 *Wiara – co to jest?*

Wiara to wiedza i zaufanie. Ma siedem cech charakterystycznych:

- **Wiara jest czystym darem Boga, który otrzymujemy, kiedy prosimy o to w swoim wnętrzu.**
- **Wiara jest ponadnaturalną siłą, która jest nam niezbędna, by osiągnąć zbawienie.**
- **Wiara wymaga od człowieka wolnej woli i jasnego umysłu, gdy odpowiada na Boże zaproszenie.**
- **Wiara jest absolutnie pewna, gdyż gwarantuje to Jezus.**
- **Wiara jest niedoskonała tak długo, jak długo nie dokonuje się w miłości.**
- **Wiara wzrasta, gdy coraz lepiej wstuchujemy się w słowo Boga i przez modlitwę pozostajemy z Nim w żywej relacji.**
- **Wiara już teraz daje nam przedsmak radości nieba.**

[153-156,179-180, 183-184]

Wiara jest w swej istocie przyjęciem prawdy, której nasz umysł nie może ogarnąć; po prostu trzeba o niej świadczyć.

BŁ. JOHN HENRY NEWMAN (1801-1890), konwertyta, później kardynał Kościoła katolickiego, angielski filozof i teolog

Gdybyście mieli wiarę jak ziarno gorczycy i powiedzieliście tej górze: przesunij się z tego miejsca na tamto, przesunęłaby się. Wszystko byłoby dla was możliwe.

Mt 17, 20

Wiara oznacza: przez całe życie znosić niepojmowalność Boga.

KARL RAHNER (1904-1984), niemiecki teolog, jezuita

Nie wierzyłbym, gdybym nie uznał, że rozsądnie jest wierzyć.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

Wierzyć w Boga oznacza widzieć, że nie mamy do czynienia tylko z tym światem. Wierzyć w Boga oznacza widzieć, że życie ma sens.

LUDWIG WITTGENSTEIN
(1889-1951), austriacki
filozof

To, w co wierzymy, jest ważne, ale jeszcze ważniejsze jest komu wierzymy.

BENEDYKT XVI, 28.05.2006 r.

Credo, ut intelligam – Wierzę, żeby zrozumieć.

ŚW. ANZELM Z CANTERBURY
(1033/34-1109), doktor
Kościoła, wybitny średnio-
wieczny teolog

Nie mam wyobraźni. Nie potrafię sobie wyobrazić Boga jako ojca. Wszystko, co umiem zobaczyć, to Jezus.

BŁ. MATKA TERESA
(1910-1997), „anioł z Kalkuty”, założycielka Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Miłości, laureatka Pokojowej Nagrody Nobla

Wielu mówi, że wiara to dla nich za mało, chcieliby wiedzieć. Wyraz „wierzyć” ma jednak dwa zupełnie odmienne znaczenia: gdy spadochroniarz zapytałby kogoś z obsługi naziemnej lotniska: „Czy spadochron na pewno jest spakowany?”, a ten odpowiedziałby zdawkowo: „Wierzę, że tak”, to skoczkowi nie wystarczy, chciałby wiedzieć. Kiedy jednak poprosiłby przyjaciela, aby mu spakował spadochron, i potem ten na takie samo pytanie odpowiedziałby mu: „Tak, sam go spakowałem, możesz mi wierzyć!”, wówczas spadochroniarz odpowiedziałby: „Tak, wierzę ci”. Taka wiara to coś więcej niż wiedza, to pewność. Taka jest właśnie wiara, która kazała Abrahamowi udać się do Ziemi Obiecanej, taka jest właśnie wiara, która kazała → MĘCZENNIKOM wytrwać aż do śmierci, taka jest właśnie wiara, która podtrzymuje chrześcijan w czasie prześladowań. To wiara, która obejmuje całego człowieka.

22 Wierzyć – jak to jest?

Kto wierzy, poszukuje osobistego związku z Bogiem i jest gotowy uwierzyć Bogu we wszystko, co On o sobie mówi (objawia). [150-152]

U początku wiary znajduje się często wstrząs lub niepokój. Człowiek doświadcza, że widzialny świat i normalny bieg spraw nie mogą być wszystkim. Czuje się dotknięty przez tajemnicę. Podąża śladami prowadzącymi go do Boga i ma coraz większą odwagę, by ufnie zwracać się do Boga i wreszcie dobrowolnie się z Nim związać. W Ewangelii Janowej czytamy: „Boga nikt nigdy nie widział. Jednorodzony Bóg, który jest w łonie Ojca, On nam Go objawił” (J 1, 18). Dlatego musimy uwierzyć Jezusowi, Synowi Bożemu, gdy chcemy się dowiedzieć, co Bóg chciałby nam przekazać. Wierzyć oznacza zatem zgodzić się na Jezusa i oprzeć na Nim całe swoje życie.

23 Czy istnieje sprzeczność między wiarą a naukami przyrodniczymi?

Nierozwiązalna sprzeczność między wiarą a naukami przyrodniczymi nie istnieje, ponieważ nie może istnieć podwójna prawda. [159]

Nie może być mowy o prawdzie wiary, która stanowiłaby konkurencję dla prawdy nauki. Istnieje tylko *jedna* prawda, na której opiera się zarówno wiara, jak i rozum. Rozsądek, z którego pomocą możemy poznawać logiczne prawa rządzące światem, podobnie jak wiara zaistniała, bo taka była wola Boga. Dlatego nauki przyrodnicze dopominają się wiary chrześcijańskiej i sprzyjają jej. Wiara jest tu potrzebna do tego, żebyśmy poznali sprawy, które wprawdzie nie są zamknięte przed rozumem, ale realnie istnieją poza tym rozumem. Wiara przypomina naukom przyrodniczym o tym, żeby nie zajmowały pozycji Boga i by służyły stworzeniu. Nauki przyrodnicze muszą respektować godność osoby ludzkiej, zamiast podnosić na nią rękę.

24 Co ma wspólnego moja wiara z Kościołem?

Nikt nie może wierzyć dla samego siebie, tak jak nikt nie może żyć dla siebie samego. Otrzymujemy wiarę od Kościoła i żyjemy nią w wspólnotcie z innymi ludźmi, z którymi dzielimy się wiarą. [166-169, 181]

Wiara jest czymś najbardziej osobistym w życiu człowieka, ale nie jest sprawą prywatną. Kto chce wierzyć, musi umieć powiedzieć zarówno „Ja” jak również „My”, gdyż wiara, którą nie można się dzielić i której nie można przekazać, byłaby irracjonalna. Pojedynczy wierzący dobrowolnie zgadza się z „wierzymy” Kościoła. Od niego otrzymał wiarę. Kościół przez stulecia prowadził człowieka do wiary, zachowywał go od błędów i wskazywał mu drogę. Wierzyć to zatem dzielić wspólne przekonanie. Niesie mnie wiara innych, podobnie jak ogień mojej wiary zapala i umacnia innych.

Kościół podkreśla „Ja” i „My” wiary przez to, że podczas liturgii Mszy Świętej wszyscy razem, składając wyznanie wiary (Symbol nicejsko-konstantynopolitański), mówimy „wierzę”. Warto nadmienić, że pierwotnie pierwsze zdanie mszalnego wyznania wiary zaczynało się od słów „wierzymy”, zaś „wierzę” → CREDO rozpoczynało wyznanie wiary zwane Symbolem Apostolskim.

” Nikt, kto wcześniej gruntownie nie nauczył się matematyki, nie zrozumie spraw boskich i ludzkich.

ŚW. AUGUSTYN (354-430), wybitny teolog i filozof, jeden z czterech wielkich doktorów Kościoła

” Między Bogiem a naukami przyrodniczymi nie znajdujemy żadnej sprzeczności. Nie wykluczają się, jak dzisiaj niektórzy wierzą i czego się obawiają, lecz uzupełniają się i warunkują wzajemnie.

MAX PLANCK (1858-1947), fizyk, laureat Nagrody Nobla, twórca teorii kwantów

? CREDO

(łac. *wierzę*)

Pierwsze słowo Symbolu Apostolskiego stało się tytułem różnych formuł wyznania wiary w Kościele, w których w sposób obowiązujący streszczone zostały zasadnicze prawdy wiary.

” Tam, gdzie dwaj lub trzej zbierają się w moje imię, jestem pośród nich.

Mt 18, 20

📖 DZIAŁ DRUGI 📖

Chrześcijańskie wyznanie wiary

25 *Po co wierze definicje i formuły?*

W wierze nie chodzi o puste słowa, lecz o rzeczywistość. Z biegiem czasu w Kościele okrzepły formuły wiary, przy pomocy których postrzegamy, wyrażamy, uczymy, przekazujemy, celebруем i przeżywamy tę rzeczywistość. [170-174]

Bez trwałych form treść wiary rozmyje się. Dlatego Kościół wielką wagę przykłada do określonych zdań, których dokładne ustalenie brzmienia wiązało się najczęściej z żywymi dyskusjami, wynikającymi z pragnienia uchronienia orędzia Chrystusa od błędów i nieporozumień. Formuły wyznania wiary są szczególnie ważne wtedy, gdy wiarę Kościoła przenosi się na obszary różnorodnych kultur, a trzeba przecież zachować jej sedno. Wspólna wiara bowiem jest fundamentem jedności Kościoła.

26 *Czym są wyznania wiary?*

Wyznania wiary są krótkimi formułami, które umożliwiają wspólne wyznanie wiary przez wszystkich wierzących. [185-188, 192-197]

Tego rodzaju krótkie wyznania wiary znajdują się już w listach św. Pawła. Wczesnochrześcijański Symbol Apostolski ma szczególną wartość, ponieważ uważa się go za streszczenie wiary → APOSTOŁÓW. Symbol nicejsko-konstantynopolitański cieszy się dużym poważaniem, ponieważ jest owocem wielkiego wysiłku teologicznego podczas dwóch pierwszych soborów niepodzielonego jeszcze Kościoła (Nicea 325; Konstantynopol 381) i do dnia dzisiejszego jest wspólnym fundamentem dla chrześcijan na Wschodzie i na Zachodzie.

27 *Jak powstały wyznania wiary?*

Wyznania wiary pochodzą od Jezusa, który polecił swoim uczniom chrzcić. Mieli przy tym skłaniać ludzi do wyznania określonej wiary, a mianowicie wiary w Ojca, Syna i Ducha Świętego (→ TRÓJCA ŚWIĘTA). [188-191]

Pierwotną formą wszystkich późniejszych formuł wyznania wiary jest wyznanie, że Jezus jest Panem, oraz Jego nakaz misyjny. Brzmi on: „Idźcie więc i pozyskujcie uczniów we wszystkich narodach! Udzielajcie im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28, 19). Wszystkie formuły wyznania wiary Kościoła są rozwinięciem wyznania wiary w Boga Trójjedynego. Za każdym razem zaczynają się od wyznania wiary w *Ojca*, Stwórcę i Pana świata, potem w *Syna*, przez którego świat i my sami zostaliśmy zbawieni, i wreszcie następuje wyznanie wiary w *Ducha Świętego*, który jest Bożą obecnością w Kościele i w świecie.

28 *Jaka jest treść wyznania wiary zwanego Symbalem Apostolskim?*

**Wierzę w Boga, Ojca wszechmogącego,
Stworzyciela nieba i ziemi.
I w Jezusa Chrystusa,
Syna Jego jedynego,
Pana naszego,
który się począł z Ducha Świętego,
narodził się z Maryi Panny.
Umęczon pod Ponckim Piłatem,
ukrzyżowan, umarł i pogrzebion.
Zstąpił do piekieł.
Trzeciego dnia zmartwychwstał.
Wstąpił na niebiosa,
siedzi po prawicy Boga Ojca wszechmogącego.
Stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych.
Wierzę w Ducha Świętego,
święty Kościół powszechny,
świętych obcowanie,
grzechów odpuszczenie,
ciała zmartwychwstanie, żywot wieczny. Amen.**

” Kościół (...) strzeże jej [wiary Apostołów] pilnie, jak gdyby jeden dom zamieszkiwał i jednakowo w te prawdy wierzy, jak gdyby miał jedną duszę i jedno serce i jednoznacznie je głosi i naucza, i podaje, jak gdyby miał jedno usta.

ŚW. IRENEUSZ Z LYONU
(ok. 135 – ok. 202), Ojciec Kościoła

” Twoje Credo niech będzie dla ciebie jak zwierciadło! Przeglądaj się w nim, aby zobaczyć, czy we wszystko, o czym deklarujesz, że wierzysz, wierzysz rzeczywiście. I raduj się każdego dnia swoją wiarą.

ŚW. AUGUSTYN

” Żaden człowiek nie żyje sam, żaden człowiek nie wierzy sam. Bóg wypowiada do nas słowo i przez to, że je mówi, zwołuje nas, czyni z nas wspólnotę, swój lud, swój Kościół. Po odejściu Jezusa Kościół jest znakiem Jego obecności w świecie.

BAZYLI Z SELEUCJI (V w.),
biskup

29 *Jaka jest treść wyznania wiary („Wierzę mszalne”) zwanego Symbolem nicejsko-konstantynopolitańskim?*

**Wierzę w jednego Boga,
Ojca wszechmogącego,
Stworzyciela nieba i ziemi,
wszystkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych.
I w jednego Pana Jezusa Chrystusa,
Syna Bożego Jednorodzonego,
który z Ojca jest zrodzony przed wszystkimi wiekami.
Bóg z Boga,
Światłość ze światłości,
Bóg prawdziwy z Boga prawdziwego.
Zrodzony, a nie stworzony,
współistotny Ojcu,
a przez Niego wszystko się stało.
On to dla nas ludzi i dla naszego zbawienia
zstąpił z nieba.
I za sprawą Ducha Świętego
przyjął ciało z Maryi Dziewicy
i stał się człowiekiem.
Ukrzyżowany również za nas pod Poncjuszem Piłatem
został umęczony i pogrzebany.
I zmartwychwstał trzeciego dnia,
jak oznajmia Pismo.
I wstąpił do nieba; siedzi po prawicy Ojca.
I powtórnie przyjdzie w chwale sądzić żywych
i umarłych, a królestwu Jego nie będzie końca.
Wierzę w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela,
który od Ojca i Syna pochodzi.
Który z Ojcem i Synem wspólnie odbiera
uwielbienie i chwałę;
który mówił przez Proroków.
Wierzę w jeden, święty, powszechny
i apostołski Kościół.
Wyznaję jeden chrzest na odpuszczenie grzechów.
I oczekuję wskrzeszenia umarłych.
I życia wiecznego w przyszłym świecie. Amen.**

30 Dlaczego wierzymy w jednego Boga?

Wierzymy w jednego Boga, ponieważ zgodnie ze świadectwem Pisma Świętego istnieje tylko jeden Bóg, jak również według praw logiki tylko jeden może istnieć. [200-202, 228]

Gdyby było dwóch bogów, jeden bóg byłby ograniczeniem drugiego; żaden z nich nie byłby nieskończony, żaden nie byłby doskonały, zatem żaden z nich dwóch nie byłby bogiem. Podstawowe doświadczenie Boga w Izraelu brzmi: „Słuchaj, Izraelu! Pan, Bóg nasz, jest Panem *jedynym*” (Pwt 6, 4). Prorocy nieustannie wzywają do porzucenia fałszywych bożków i nawrócenia się do Boga *jedynego*: „Ja jestem Bogiem i *nie ma innego*” (Iz 45, 22).

31 Dlaczego Bóg nazywa siebie?

Bóg nazywa siebie, ponieważ chciałby, aby zwracano się do Niego po imieniu. [203-213, 230-231]

Bóg nie chciałby pozostać nierozpoznany. Nie chce być czczony jako „wyższa istota” jedynie odczuwana albo intuicyjnie przeczowana. Bóg chciałby być znany i przywoływany jako ktoś rzeczywisty i działający. W płonąącym krzewie Bóg wyjawia Mojżeszowi swoje święte imię → JHWH (Wj 3, 14). Bóg pozwala swojemu ludowi zwracać się do siebie, pozostaje jednakże Bogiem ukrytym, istniejącą tajemnicą. Z głębokiego szacunku wobec Boga w Izraelu nie wymawiano (i nie wymawia się) imienia Bożego i zastępuje się je zwrotem *Adonaj* (Panie). Również tym tytułem postępuje się → NOWY TESTAMENT, kiedy uwielbia Jezusa jako prawdziwego Boga: „Jezus jest Panem!” (Rz 10, 9).

32 Co to znaczy, że Bóg jest prawdą?

„Bóg jest światłością i nie ma w Nim żadnej ciemności” (1 J 1, 5). Jego słowo jest prawdą (Prz 8, 7; 2 Sm 7, 28) i Jego Prawo jest prawdą (Ps 119, 142). Sam Jezus stanowi gwarancję prawdy Bożej, przez to,

Pan, Bóg nasz, jest Panem *jedynym*. Będziesz miłował Pana, swego Boga, całym swoim sercem, całą swoją duszą, całym swoim umysłem i całą swoją mocą.

Mk 12, 29-30

MONOTEIZM

(gr. *monos* – jedyny i *theos* Bóg) wiara w istnienie tylko jednego *jedynego* Boga; wiara w Boga rozumianego jako jedyna, absolutna i osobowa istota, która jest przyczyną wszystkiego. Monoteistycznymi religiami są: judaizm, chrześcijaństwo i islam.

JHWH/JAHWE

najważniejsze imię Boże w Starym Testamencie (Wj 3, 14). Można je przetłumaczyć: „Jestem”. Zarówno dla Żydów, jak też dla chrześcijan jest ono imieniem *jedynego* Boga całego świata, jego Stwórcy, Władcy, Partnera Przyjmiacza, Wyzwoliciciela z niewoli egipskiej, Sędziego i Zbawcy.

Mojżesz
powiedział:

„Przypuśćmy, że pójde do Izraelitów i oznajmie im: Bóg waszych ojców posyła mnie do was. Jeśli jednak pytają mnie: «Jak On się nazywa?» co im odpowiem? Bóg odrzekł: «Jestem tym, kim jestem. Tak masz powiedzieć Izraelitom: 'Jestem' posyła mnie do was». Następnie Bóg powiedział: «To właśnie oświadczysz Izraelitom: PAN (JHWH), Bóg waszych ojców, Bóg Abrahama, Bóg Izaaka, Bóg Jakuba posyła mnie do was. To jest moje imię i takim ma pozostać w pamięci wszystkich pokoleń»”.

Wj 3, 13-15

Jezus Chrystus jest uosobioną prawdą, która pociąga świat do Niego samego. Bijąca od Jezusa światłość jest blaskiem prawdy. Każda inna prawda jest fragmentem prawdy, którą On jest, i wskazuje na Niego.

BENEDYKT XVI, 10.02.2006 r.

że wyznaje przed Piłatem: „Ja urodziłem się i przyszedłem na świat po to, aby dać świadectwo prawdzie” (J 18, 37). [214-217]

Bóg nie może podlegać procedurze dowodowej, bo nauka nie może z Niego uczynić obiektu do sprawdzenia. A jednak sam Bóg poddaje się specyficznej procedurze dowodowej. O tym, że Bóg jest prawdą, wiemy na podstawie absolutnej wiarygodności Jezusa. On jest „drogą i prawdą, i życiem” (J 14, 6). To może poznać i sprawdzić każdy, kto wejdzie z Nim w dialog. Gdyby Bóg nie był „prawdą”, wiara i rozum nie mogłyby ze sobą dojść do porozumienia. Jest ono jednak możliwe, ponieważ Bóg jest prawdą i prawda jest boskim przymiotem.

33 *Co to znaczy, że Bóg jest miłością?*

Skoro Bóg jest miłością, to nie ma nic stworzonego, co nie byłoby podtrzymywane i przeniknięte Jego

nieskończoną łaskawością. Bóg nie stwierdza tylko, że jest miłością, ale dowodzi tego: „Nie ma większej miłości nad tę, gdy ktoś poświęca swoje życie za przyjaciół” (J 15, 13). [218/221]

Żadna inna → RELIGIA nie mówi tego, co chrześcijaństwo: „Bóg jest miłością” (1 J 4, 8.16). Wiara opiera się mocno na tym zdaniu, chociaż doświadczenie cierpienia i zła w świecie każą ludziom wątpić, że Bóg jest rzeczywiście taki kochający. Już w → STARYM TESTAMENCIE Bóg oznajmia swemu ludowi ustami proroka Izajasza: „Jesteś dla mnie cenny i ponieważ cię kocham, dam ci wszystkie kraje. Nie bój się, bo Ja jestem z tobą!” (por. Iz 43, 4n) i każe mu mówić: „Czy może kobieta zapomnieć o swym niemowlęciu? Czy może nie miłować dziecka swego łona? Lecz gdyby nawet ona zapomniała, Ja nie zapomnę o tobie” (Iz 49, 15). O tym, że mówienie o Bożej miłości to nie są puste słowa, świadczy Jezus na krzyżu, oddając życie za swoich przyjaciół.

34 Co trzeba robić, kiedy poznano się Boga?

Kiedy poznało się Boga, trzeba Go umieścić na pierwszym miejscu w swoim życiu. Wtedy zaczyna się nowe życie. Chrześcijan rozpoznaje się po tym, że miłują nawet swoich wrogów. [222-227, 229]

Poznać Boga oznacza przecież poznanie tego, który mnie stworzył i zechciał, który w każdej sekundzie patrzy na mnie z miłością, który błogosławi moje życie i zachowuje je, który w swoim ręku trzyma losy świata i ludzi, których kocham, który tęsknie na mnie czeka, który chciałby mnie wypełnić i udoskonalić i chciałby, abym na wieki u Niego zamieszkał – oto On. Pokiwanie potakująco głową nie wystarcza. Chrześcijanie muszą przejąć styl życia Jezusa.

35 Wierzmy w jednego Boga czy w trzech bogów?

Wierzmy w jednego Boga w trzech Osobach (→ TRÓJCA ŚWIĘTA). „Bóg nie jest samotnością, lecz doskonałą wspólnotą” (Benedykt XVI, 22.05.2005 r.). [232-236, 249-256, 261, 265-266]

” Bóg jest naprawdę naszą matką, tak jak jest naszym ojcem.

BŁ. JULIANA Z NORWICH
(ok. 1342 – ok. 1413),
angielska mistyczka

” Prawdziwa miłość boli. Musi boleć. Musi być czymś bolesnym kochać kogoś. Boli jego odejście, chciałoby się za niego umrzeć. Kiedy ludzie się pobierają, muszą ze wszystkiego zrezygnować, aby się nawzajem miłować. Matka, która obdarza dziecko życiem, wiele cierpi. Słowo „miłość” jest tak błędnie rozumiane i tak nadużywane.

BŁ. MATKA TERESA

” Panie mój i Boże mój, weź ode mnie wszystko, co mi przeszkadza w relacji z Tobą. Panie mój i Boże mój, daj mi wszystko, co mnie wspomaga w drodze ku Tobie. Panie mój i Boże mój, weź mnie ode mnie i daj całego Tobie.

ŚW. MIKOŁAJ Z FLÜE
(1417-1487), szwajcarski
mystyk i pustelnik

” Bóg zajmuje pierwsze miejsce.

ŚW. JOANNA D'ARC (1412-1431), bohaterka narodowa i patronka Francji

” Po tym, jak poznałem, że jest jeden Bóg, było dla mnie niemożliwe, aby nie żyć wyłącznie dla Niego.

BŁ. KAROL DE FOUCAULD (1858-1916), francuski zakonnik i misjonarz przebywający wiele lat na Saharze wśród ludu Tuaregów, męczennik

? TRÓJCA ŚWIĘTA

(łac. *trinitas* – potrójność). Bóg jest tylko jeden, ale istnieje w trzech Osobach. Stosowane przez Kościół określenia: „Trójjedyny” i „Trójca”, z których pierwsze podkreśla jedność, a drugie odrębność osób Boskich, wskazują na tajemnicę Boga, której ludzki rozum sam w sobie nie może poznać i zrozumieć.

” Gdzie miłość, tam jest Trójca: Miłujący, Umiłowany i Źródło Miłości.

ŚW. AUGUSTYN

Chrześcijanie nie modlą się do trzech różnych bogów, lecz jednej, jedynej istoty, która przejawia się w trzech sposobach istnienia, a jednak pozostaje jednością. O tym, że Bóg jest Trójjedyny, wiemy od Jezusa Chrystusa: On, Syn, mówi o swoim Ojcu w niebie: „Ja i Ojciec jesteśmy jedno” (J 10, 30). Modli się do Niego i obdarza nas Duchem Świętym, który jest miłością Ojca i Syna. Dlatego zostajemy ochrzczeni „w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28, 19).

36 Czy można na gruncie logiki dowieść, że Bóg jest Trójjedyny?

Nie, → TRÓJCA ŚWIĘTA jest tajemnicą. O Trójcy Świętej wiemy jedynie dzięki Jezusowi Chrystusowi. [237]

Ludzie nie mogą poznać Trójcy Świętej wyłącznie przy pomocy własnego rozumu. Poznają jednak sensowność tej tajemnicy, kiedy przyjmują → OBJAWIENIE Boże w Jezusie Chrystusie. Gdyby Bóg był sam i samotny, nigdy nie mógłby kochać. Oświeceni przez Jezusa

odnajdujemy ślady Trójcy Świętej już w → STARYM TESTAMENCIE (np. Rdz 1, 2; 18, 2; 2 Sm 23, 2) czy wręcz w całym stworzeniu.

37 Co znaczy, że Bóg jest „Ojcem”?

Boga czcimy jako Ojca już z tego powodu, że jest Stwórcą i przyjmuje swoje stworzenia z wielką miłością. Jezus, Syn Boży, nauczył nas ponadto, że mamy Jego Ojca uważać za naszego Ojca i zwracać się do Niego „Ojcie nasz”. [238-240]

W różnych religiach przedchrześcijańskich stosowano do Boga zwrot: „Ojcie”. Już przed Jezusem Izrael mówił do Boga „Ojcie” (Pwt 32, 6; Ml 2, 10) i wiedział też, że On jest jak matka (Iz 66, 13). Ojciec i matka symbolizują w życiu człowieka początek i autorytet, wsparcie i ratunek. Jaki naprawdę jest Ojciec, pokazuje nam Jezus: „Kto Mnie zobaczył, zobaczył także Ojca” (J 14, 9). W przypowieści o synu marnotrawnym Jezus dotyka najgłębszej ludzkiej tęsknoty za miłosiernym Ojcem. → 511-527

38 Kto to jest Duch Święty?

Duch Święty jest trzecią Osobą → TRÓJCY ŚWIĘTEJ i ma taką samą naturę boską jak Ojciec i Syn. [243-248, 263-264]

Gdy odkrywamy w sobie obecność Bożą, mamy do czynienia z działaniem Ducha Świętego. Bóg posłał „do naszych serc Ducha swego Syna” (Ga 4, 6), żeby nas całkowicie wypełnił. W Duchu Świętym chrześcijanin odnajduje głęboką radość, wewnętrzny pokój i wolność. „Nie przyjęliście przecież ducha niewoli, aby trwać w lęku, ale przyjęliście Ducha, który czyni was dziećmi. W Nim wołamy: Abba, Ojcie!” (Rz 8, 15). W Duchu Świętym, którego otrzymujemy podczas chrztu i → BIERZMOWANIA, możemy Boga nazywać Ojcem. → 113-120, 203-207, 310-311

” Pamięć o takim Ojcu ukazuje głębszą tożsamość każdego człowieka: skąd pochodzimy, kim jesteśmy i jak wielka jest nasza godność. Naturalnie pochodzimy od naszych rodziców i jesteśmy ich dziećmi; pochodzimy jednak również od Boga, który nas stworzył na swój obraz i powołał nas, abyśmy byli Jego dziećmi. Dlatego u zarania życia każdego człowieka nie stoi przypadek czy zrządzenie losu, lecz plan Bożej miłości. Objawił nam to Jezus Chrystus, prawdziwy Syn Boży i doskonały człowiek. Wiedział, skąd pochodził i skąd wszyscy pochodzimy: z miłości Jego Ojca i naszego Ojca.

BENEDYKT XVI, 9.07.2006 r.

” O Stworzycielu,
Duchu, przyjdź,
Nawiedz dusz wiernych
Tobie krąg.
Niebieską łaskę
zesać racz
Sercom, co dziełem
są Twych rąk.

ŚW. RABAN MAUR
(ok. 780-856), autor hymnu
Veni Creator Spiritus

Wy nazywacie Mnie Nauczycielem i Panem – i słusznie mówicie, bo Nim jestem.

J 13, 13

Bo nie dano ludziom żadnego innego imienia pod niebem, w którym możemy być zbawieni.

Dz 4, 12

Wiem już, że Pan jest wielki, że Bóg nasz jest ponad wszystkimi bogami. Wszystko, cokolwiek Pan zechce, czyni na niebie i na ziemi, w morzu i we wszystkich głębinach.

Ps 135, 5-6

Ojcze. Dla Ciebie wszystko jest możliwe.

Modlitwa Jezusa w Ogrodzie Getsemani (Mk 14, 36)

Kochasz wszystko, co istnieje, nie brzydzisz się żadnym swoim dziełem.

Mdr 11, 24

39

Czy Jezus jest Bogiem? Czy należy do Trójcy Świętej?

Jezus z Nazaretu jest Synem, drugą Osobą Boską, którą wspominamy, czyniąc znak krzyża: „W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28, 19). [243-260]

Jezus był albo oszustem, kiedy czynił siebie Panem → SZABATU i kazał zwracać się do siebie boskim tytułem „Pan”, albo był rzeczywiście Bogiem. Kiedy zaczął odpuszczać grzechy wywołało to skandal. W oczach Jemu współczesnych to było przewinienie zasługujące na karę śmierci. Przez cuda i znaki, szczególnie jednak przez Zmartwychwstanie, uczniowie poznali, kim jest Jezus, i modlili się do Niego jako do Pana. To jest wiara Kościoła.

40

Czy Bóg może wszystko? Czy jest wszechmogący?

Dla Boga „nie ma nic niemożliwego” (Łk 1, 37). Jest wszechmogący. [268-278]

Kto woła do Boga w swojej nędzy, wierzy w Jego wszechmoc. Bóg stworzył świat z niczego. On jest Panem historii. On kieruje wszystkimi sprawami i wszystko może. W jaki sposób dowolnie posługuje się swoją wszechmocą, pozostaje tajemnicą. Nierzadko ludzie pytają: „Gdzie był Bóg?”. Przez usta proroka Izajasza odpowiada nam: „Moje myśli nie są waszymi myślami, a wasze drogi nie są moimi drogami” (55, 8). Często wszechmoc Boża manifestuje się tam, gdzie ludzie już na nią nie czekają. Bezsilność Wielkiego Piątku była warunkiem Zmartwychwstania. → 51, 478, 506-507

41

Czy nauki przyrodnicze wykazują, że Stwórca jest zbyteczny?

Nie, zdanie „Bóg stworzył świat” to nie jest przestarzały pogląd w naukach przyrodniczych. Mamy tu do czynienia ze stwierdzeniem teologicznym, czyli stwierdzeniem boskiego sensu (*theos* – Bóg, *logos* – sens) i początku rzeczy. [282-289]

Opis stworzenia nie jest przyrodniczym modelem wyjaśnienia początków świata. „Bóg stworzył świat” to stwierdzenie teologiczne, w którym chodzi o ukazanie stosunku świata do Boga. Bóg chciał świata, towarzyszy

mu i udoskonalili go. *Bycie stworzonym* to trwała właściwość rzeczy i elementarna prawda na *ich* temat.

42 *Czy można być przekonany
o istnieniu ewolucji i wierzyć w Stwórcę?*

Tak. Wiara wychodzi naprzeciw wynikom badań i hipotezom nauk przyrodniczych. [282-289]

Teologia nie ma żadnych uprawnień w naukach przyrodniczych. Nauki przyrodnicze nie mają żadnych uprawnień w teologii. Nauki przyrodnicze nie mogą dogmatycznie wykluczyć, że w stworzeniu istnieje celowy proces rozwoju. Wiara z kolei nie może zdefiniować, jak konkretnie przebiega ten proces rozwoju natury. Chrześcijanin może uznać teorię ewolucji za pomocny model wyjaśniający, uważając jednak, by nie popełnić błędu ewolucjonizmu, który postrzega człowieka jako przypadkowy efekt procesów biologicznych. → EWOLUCJA zakłada, że coś, co istnieje, może się rozwijać. Nie odpowiada jednak na pytanie, skąd to „coś” pochodzi. Nie da się też na gruncie biologii udzielić odpowiedzi na pytanie o sens, istotę, godność, zadanie i przyczynę świata i ludzi. Podobnie jak z jednej strony ewolucjonizm, tak z drugiej → KREACJONIZM jest przekroczeniem granic. Kreacjoniści naiwnie przyjmują dosłownie dane biblijne (np. wiek ziemi, sześć dni stworzenia świata).

43 *Czy świat jest produktem przypadku?*

Nie, to Bóg, a nie przypadek jest przyczyną istnienia świata. Nie jest on, ani co do swego pochodzenia, ani co do swego wewnętrznego porządku i celowości, produktem bezsensownie działających czynników. [295-301, 317-318, 320]

Chrześcijanie wierzą, że z dzieła stworzenia można wyczytać pismo napisane ręką Boga. Naukowcom, którzy mówią o całym świecie jako procesie przypadkowym, bez sensu i celu, Jan Paweł II odpowiedział w 1985 r.: „W obliczu uniwersum, w którym istnieje tak kompleksowa organizacja elementów i którego istnienie odznacza się tak cudowną celowością, mówienie o przypadku byłoby równoznaczne z porzuceniem poszukiwania wyjaśnienia świata, którym nam się jawi. W rzeczywistości byłoby

EWOLUCJA

(łac. *evolutio* – dosłownie otworzenie, rozwinięcie) przeobrażanie się postaci organizmów przez miliony lat. Z perspektywy chrześcijaństwa ewolucję traktuje się jako nieustanne Boże dzieło stworzenia dokonujące się poprzez procesy natury.

KREACJONIZM

(łac. *creatio* – stworzenie) pogląd postrzegający → KSIĘGĘ RODZAJU jako protokół z przebiegu zdarzeń, i twierdzący, że Bóg sam przez bezpośredni akt stworzył ziemię za jednym razem.

„Żaden naukowiec nie dysponuje choćby jednym argumentem, przy pomocy którego mógłby odrzucić istnienie Stwórcy.

HOIMAR VON DITFURTH (1921-1989), niemiecki przyrodznawca

„Bądź błogostawiona, potężna materio, nieprzewyciężona ewolucjo, ciągle rodząca się na nowo rzeczywistości, ty, która w jednej chwili przeskakujesz nasze ograniczenia, zmuszasz nas do ciągłego podążania za prawdą (...) i objawiasz nam wielkość Boga.

PIERRE TEILHARD DE CHARDIN (1881-1955), jezuita i filozof przyrody

” Nie jesteśmy przypadkowym i bezsensownym produktem ewolucji. Każdy z nas jest owocem Bożej myśli. Każdy jest chciany, każdy jest kochany, każdy jest potrzebny.

BENEDYKT XVI, 28.04.2005 r.

” Któż przez obserwację i refleksję nad Bożą mądrością kierującą wspaniałym porządkiem gmachu świata nie zacznie podziwiać wszechmogącego Budowniczego.

MIKOŁAJ KOPERNIK (1473-1543), polski astronom, matematyk, lekarz i duchowny

to równoznaczne z przyjęciem istnienia działań bez przyczyny. Oznaczałoby to abdykację ludzkiego rozumu, który w ten sposób zrzekłby się myślenia i szukania dróg rozwiązywania problemów”. → 49

44 *Kto stworzył świat?*

Tylko Bóg, który istnieje po drugiej stronie czasu i przestrzeni, stworzył świat z niczego i powołał do istnienia wszystkie rzeczy. Wszystko to, co jest, zależy od Boga i tylko dlatego istnieje, że Bóg tego chce. [290-292, 316]

Stwarzanie świata jest w pewnej mierze „wspólnym dziełem” Trójjedynego Boga. Ojciec jest Stwórcą, Wszechmogącym. Syn jest sensem i sercem świata: „Wszystko przez Niego i dla Niego zostało stworzone” (Kol 1, 16). Dopiero kiedy poznamy Chrystusa, pojmimy, że świat jest dobry, i rozumiemy, że zmierza do celu: prawdy, dobra i piękna. Duch Święty podtrzymuje wszystko, jest Tym, który „daje życie” (J 6, 63).

45 Czy prawo naturalne i prawa natury również pochodzą od Boga?

Tak. Prawo naturalne i prawa natury też należą do porządku Bożego stworzenia. [339, 346, 354]

Człowiek nie jest niezapisaną kartą. Odcisnęły na nim swoją pieczęć porządek naturalny i prawa natury, które Bóg wpisał w swoje stworzenie. Chrześcijanin nie postępuje „jak chce”. Wie, że szkodzi sobie i swojemu środowisku, kiedy neguje prawo naturalne, używa rzeczy wbrew ich porządkowi i chce być mądrzejszy od Boga, który je stworzył. Pragnienie stworzenia siebie od podstaw przekracza ludzkie możliwości.

46 Dlaczego Księga Rodzaju opisuje dzieło stworzenia jako „dzieło sześciodniowe”?

W obrazie tygodnia pracy, który wieńczy dzień odpoczynku (Rdz 1, 1 – 2, 3), znajduje swój wyraz dobro, piękno i mądrość planu stworzenia. [337-342]

Z „sześciodniowego dzieła stworzenia” można wyprowadzić ważne wnioski:

1. Nie ma nic, co nie zostałoby powołane do istnienia przez Stwórcę.
2. Wszystko, co istnieje, jest na swój sposób dobre.
3. Także to, co stało się złe, ma dobry rdzeń.
4. Stworzone istoty i rzeczy pozostają w relacji do siebie i istnieją dla siebie.
5. Stworzenie w istniejącym w nim porządku i harmonii odzwierciedla niezmierną dobroć i piękno Boga.
6. W stworzeniu istnieje gradacja: człowiek stoi ponad zwierzęciem, zwierze ponad rośliną, rośliny ponad materią nieożywioną.
7. Stworzenie doświadczy najwyższej radości, kiedy Chrystus sprowadzi świat do domu Ojca i Bóg będzie wszystkim we wszystkich. → 362

Bo Ty stworzyłeś wszystko, z Twojej woli zaistniało i zostało stworzone.

Ap 4, 11

Drzewa i gwiazdy nauczą cię tego, czego nigdy nie nauczysz się od mistrzów.

ŚW. BERNARD Z CLAIRVAUX (1090-1153), teolog, doktor Kościoła, opat w Clairvaux

KSIĘGA RODZAJU

Pierwsza księga Biblii, która m.in. opisuje stworzenie świata i człowieka.

Nie wiercie w to, że Bóg chce nam zabronić wszelkiej miłości do świata. O nie, powinniśmy go kochać, ponieważ wszystko, co Bóg powołał do istnienia, warte jest naszej miłości.

ŚW. KATARZYNA ZE SIENY (1347-1380), mistyczka i doktor Kościoła

” Chwałą Bożą jest żywy człowiek. Życie ludzkie polega na tym, by oglądać Boga.

ŚW. IRENEUSZ Z LYONU

” Ten, który cię uczynił, wie również, co chce z Tobą uczynić.

ŚW. AUGUSTYN

” Zawierzenie się Bożej Opatrzności to mocna, żywa wiara, że Bóg może nam pomóc i pomoże. Że może nam pomóc, to oczywiste, bo jest wszechmogący. Że pomoże nam, jest pewne, bo w wielu miejscach w Piśmie Świętym to obiecuje i wszystkich swoich przyrzeczeń mocno się trzyma.

BŁ. MATKA TERESA

47 Dlaczego Bóg odpoczął siódmego dnia?

Odpoczynek Boga po pracy wskazuje na kulminację stworzenia, która jest zupełnie nieosiągalna wszelkimi ludzkimi wysiłkami. [349]

Chociaż człowiek wykonując pracę staje się skromnym partnerem swojego Stwórcy (Rdz 2, 15), to jednak w niewielkim stopniu przez swój trud może zbawić ziemię. Celem stworzenia jest „nowe niebo i nowa ziemia” (Iz 65, 17) za sprawą zbawienia, które zostaje nam *podarowane*. Zatem odpoczynek niedzielny, który jest przedsmakiem odpoczynku niebiańskiego, stoi wyżej niż praca, która nas do niego przygotowuje. → 362

48 Po co Bóg stworzył świat?

„Świat został stworzony ku chwale Bożej” (Sobór Watykański I). [293-294, 319]

Nie istnieje żaden inny powód stworzenia niż miłość. W niej ukazuje się Boża wspaniałość i chwała. Chwalić Boga to nic innego jak oklaskiwać Stwórcę. Człowiek nie jest jednak widzem dzieła stworzenia. Dla niego „chwalić” Boga oznacza wraz z całym stworzeniem z wdzięcznością zgadzać się na swoje własne życie. → 489

Opatrzność Boża

49 Czy Bóg kieruje światem i moim życiem?

Tak, ale w sposób ukryty. Bóg prowadzi wszystko po drogach, które tylko On zna, ku pełni każdej rzeczy i istoty. Ani na chwilę nie traci kontroli nad tym, co stworzył. [302-305]

Bóg działa zarówno poprzez wielkie wydarzenia historyczne, jak również poprzez prozaiczne zdarzenia w naszym życiu, nie naruszając jednak naszej wolności i nie traktując nas jak marionetki wykonujące Jego wieczne zamiary. W Bogu „żyjemy, poruszamy się i jesteśmy” (Dz 17, 28). Bóg jest we wszystkim, co spotyka nas w zmiennych kolejach naszego życia, także w wydarzeniach bolesnych i pozornie bezsensownych. Bóg chce

pisać prosto na krzywych liniach naszego życia. To, co nam zabiera, i to, czym nas obdarza, w czym nas umacnia i wypróbowuje – to wszystko stanowi znaki i zrzędzenia Jego woli. → 43

50 *Jaką rolę odgrywa człowiek w Opatrzności Bożej?*

Udoskonalanie stworzenia przez Bożą Opatrzność nie dokonuje się ponad naszymi głowami.

Bóg zaprasza nas, abyśmy współpracowali w dziele doskonalenia stworzenia. [307-308]

Człowiek może odrzucić wolę Bożą. Lepiej uczyni jednak wtedy, gdy stanie się narzędziem Bożej miłości. Przez całe swoje życie bł. Matka Teresa starała się myśleć o sobie w ten sposób: „Jestem jedynie małym ołówkiem w dłoni naszego Pana. On lubi ten ołówek ostrzyć i temperować. Lubi pisać albo rysować, co i gdzie chce. Gdy to, co zostało napisane lub narysowane, jest dobre, nie chwalimy ołówka czy zastosowany materiał, lecz tego, który się nimi posłużył”. Choć Bóg działa wraz z nami i przez nas, to jednak nie powinniśmy mylić naszych własnych myśli, planów i czynów z Jego działaniem. Bóg nie potrzebuje naszej pracy na takiej zasadzie, że bez niej czegoś Mu będzie brakować.

51 *Skoro Bóg wszystko wie i wszystko może, czemu nie przeszkadza złu?*

„Bóg dopuszcza zło tylko po to, aby wyprowadzić z niego coś lepszego” (św. Tomasz z Akwinu). [309-314, 324]

Zło w świecie jest ponurą i bolesną tajemnicą. Sam Ukrzyżowany pytał swojego Ojca: „Boże mój, czemuś Mnie opuścić?” (Mt 27, 46). W wielu aspektach jest ono niepojęte. Jedno wiemy jednak na pewno: Bóg jest w stu procentach dobry. W żadnym wypadku nie może być sprawcą czegoś złego. Bóg stworzył świat dobrym, ale nie jest on jeszcze doskonały. Przez gwałtowne zmiany i bolesne procesy przeobraża się, dążąc do ostatecznej doskonałości. Lepiej mówić tu o *złu fizycznym*, jak Kościół nazywa np. wrodzone kalectwo albo katastrofy naturalne. *Zło moralne* z kolei powstaje w wyniku

Nawet wasze włosy na głowie są wszystkie policzone.

Mt 10, 30

To, czego nie było w moim planie, znajduję w planie Bożym. A im częściej mnie coś takiego spotyka, tym żywsze jest we mnie przekonanie oparte na wierze, że z Bożej perspektywy przypadek nie istnieje.

ŚW. TERESA BENEDYKTA OD KRZYŻA – EDYTA STEIN (1891-1942), karmelitanka boska, filozof, dziewica i męczennica

I widział Bóg, że wszystko, co stworzył, było bardzo dobre.

Rdz 1, 31

Sądzę bowiem, że obecnych cierpień nie da się porównać z przyszłą chwałą, która ma się w nas objawić.

Rz 8, 18

Żadne cierpienie nie jest bezsensowne. Zawsze opiera się na mądrości Bożej.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

” Bóg szepcze w naszych radościach, mówi w naszym sumieniu. W naszych bólach jednak głośno woła. One są jego megafonem, aby obudzić głuchy świat.

CLIVE STAPLES LEWIS (1898-1963), angielski pisarz, teolog i filozof, autor *Opowieści z Narnii*

” Tęsknimy za radością nieba, gdzie jest Bóg. Jesteśmy w stanie już teraz być z Nim w niebie i w tym samym momencie być szczęśliwymi z Nim. Ale obecnie być szczęśliwym z Nim oznacza: pomagać, jak On pomaga, dawać, jak On daje, służyć jak On służy, ratować, jak On ratuje, kochać, jak On kocha. Być przy Nim dwadzieścia cztery godziny na dobę, spotykać Go w nędzarzu w tuchmanach. Ponieważ powiedział: „Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych moich braci najmniejszych, uczyniliście Mnie”.

BŁ. MATKA TERESA

” Wszystko, co nie jest wieczne, jest w wieczności bezwartościowe.

CLIVE STAPLES LEWIS

nadużywania wolności w świecie.

„Piekło na ziemi” – dzieci-żołnierze, samobójstwa, obozy koncentracyjne – zgotowali sobie najczęściej sami ludzie. Zasadnicze pytanie nie brzmi zatem: „Jak można wierzyć w dobrego Boga, skoro jest tyle zła?”, lecz: „Jak wrażliwy i rozsądny człowiek mógłby znieść życie na ziemi, gdyby Bóg nie istniał?”. Śmierć i Zmartwychwstanie Chrystusa pokazują nam, że zło nie zabrało głosu jako pierwsze i nie ma ostatniego słowa. Z największego zła Bóg wyprowadził absolutne dobro. Wierzymy w to, że Bóg podczas Sądu Ostatecznego położy kres wszelkiej niesprawiedliwości. W przyszłym życiu nie będzie miejsca na zło i skończy się cierpienie. → 40, 286-287

Niebo i byty niebiańskie

52 Co to jest niebo?

Niebo to siedziba Boga, mieszkanie aniołów i świętych, i cel stworzenia. Wyrażenie „niebo i ziemia” oznacza to wszystko, co istnieje. [325-327]

Niebo nie jest miejscem w kosmosie. Jest stanem po tamtej stronie. Niebo jest tam, gdzie dzieje się wola Boża bez jakiegokolwiek sprzeciwu. Niebo jest wtedy, gdy życie osiąga swoją pełnię i szczęście. Takiego życia nie znajdzie się na ziemi. Kiedy z Bożą pomocą dojdziemy do nieba, czekać na nas będzie coś, „czego oko nie widziało ani ucho nie słyszało, w serce człowieka nie wstąpiło, to przygotował Bóg tym, którzy Go miłują” (1 Kor 2, 9). → 158, 285

53 Co to jest piekło?

Nasza wiara nazywa piekłem stan definitywnego oddalenia od Boga. Kto w obliczu Boga widzi wyraźnie miłość, a jednak jej nie chce, decyduje się na ten stan. [1033-1036]

Jezus, który zna piekło, nazywa je „zewnątrzną ciemnością” (Mt 8, 12). Z przerażeniem myślimy o stanie całkowitego odrętwienia i beznadziejnej samotności, z dala od wszystkiego, co mogłoby pomóc, ukoić, ucieszyć czy pocieszyć.

54 *Kim są aniołowie?*

Aniołowie są stworzeniami Bożymi duchowymi, niecielesnymi, które posiadają rozum i wolę. Są nieśmiertelne i niewidzialne. Przewyższają swoją doskonałością wszystkie stworzenia widzialne. Nieustannie żyją w obecności Boga i przekazują ludziom Jego wolę oraz otaczają ich Bożą opieką. [328-333, 350-351]

Anioł, pisał kardynał Józef Ratzinger, „jest równocześnie ludzką myślą, w której Bóg zwraca się do mnie”. Jednocześnie aniołowie są całkowicie wpatrzeni w swego Stwórcę. Płoną miłością do Niego i służą Mu w dzień i w nocy. Nigdy nie kończy się ich hymn pochwalny. Jako aniołowie zbuntowani przeciw Bogu wymienieni są w Piśmie Świętym diabeł i demony.

55 *Czy można kontaktować się z aniołami?*

Tak. Można przywoływać aniołów na pomoc i prosić ich o orędownictwo u Boga. [334-336, 352]

” Na końcu będą przed Bogiem stały tylko dwie grupy ludzi – ci, którzy powiedzą Bogu „bądź wola Twoja”, i ci, do których Bóg powie: „bądź wola twoja”. Wszyscy ci, którzy są w piekle, wybrali je sobie.

CLIVE STAPLES LEWIS

” Jezus przychodzi, aby nam powiedzieć, że chce nas wszystkich w raju i że piekło, o którym w naszych czasach mówi się niewiele, istnieje i trwa wiecznie dla tych, którzy zamykają serce na Jego miłość. BENEDYKT XVI, 8.05.2007 r.

 Bóg swoim aniołom wydał polecenie, żeby cię strzegli na wszystkich twych drogach. Na rękach będą cię nosić, abyś nie uraził o kamień swej nogi.

Ps 91, 11-12

” U boku każdego z wierzących stoi anioł obrońca i pasterz prowadzący do życia.

ŚW. BAZYLI WIELKI
(ok. 330-379),
Ojciec Kościoła

” Człowiek nie jest ani aniołem ani zwierzęciem, a nieszczęście polega na tym, że kto chce uczynić z niego anioła, czyni z niego zwierzę.

BLAISE PASCAL

 Gdy patrzę na niebo, dzieło Twoich palców, księżyc i gwiazdy, które utwierdziłeś (...) Czym jest człowiek, że o nim pamiętasz, i czym śmiertelnik, że troszczysz się o niego?

Ps 8, 4-5

” Wszystkie stworzenia na ziemi czują tak jak my. Wszystkie stworzenia dążą do szczęścia tak jak my. Wszystkie stworzenia na ziemi kochają, cierpią i umierają tak jak my, są więc dziełami wszechmogącego Stwórcy stojącymi na tym samym poziomie co my – są naszymi braćmi.

ŚW. FRANCISZEK Z ASYŻU

Każdy człowiek otrzymał od Boga swojego Anioła Stróża. Dobrze jest modlić się do niego za siebie i innych. W życiu chrześcijanina aniołowie mogą się objawić np. jako zwiastuni orędzia lub pomocni towarzysze w drodze. Z ezoterycznymi pseudoaniołami wiara nie ma nic wspólnego.

Człowiek stworzony

56 *Czy człowiek posiada uprzywilejowaną pozycję w porządku stworzenia?*

Tak. Człowiek jest szczytem stworzenia, ponieważ Bóg stworzył go na swój obraz (Rdz 1, 27). [343-344, 353]

Stworzenie człowieka jest wyraźnie odróżnione od stworzenia innych istot żywych. Człowiek jest osobą, przy pomocy woli i rozumu może opowiedzieć się za lub przeciwko miłości.

57 *W jaki sposób powinien człowiek odnosić się do zwierząt i innych stworzeń?*

Człowiek powinien pośród stworzeń chwalić Stwórcę, obchodzić się z nimi z szacunkiem i delikatnością. Ludzie, zwierzęta i rośliny mają tego samego Stwórcę,

który powołał je do istnienia z miłości. Stąd miłość do zwierząt jest odruchem jak najbardziej ludzkim. [344, 354]

Człowiekowi wolno postugiwać się zwierzętami i roślinami, jak też je spożywać, nie wolno mu jednak zadawać zwierzętom cierpienia i postępować z nimi w sposób nieludzki. Sprzeciwia się to godności stworzenia tak samo jak eksploatacja ziemi ze ślepej żądzy zysku.

58 Co to znaczy, że człowiek został stworzony na „obraz Boży”?

W odróżnieniu od materii nieożywionej, roślin i zwierząt, człowiek jest osobą obdarzoną sferą duchową. Ona wiąże go bardziej z Bogiem niż z pozostałymi widzialnymi stworzeniami. [355-357, 380]

Człowiek nie jest *czymś*, lecz *kimś*. To, co mówimy o Bogu, że jest *osobą*, to samo powiemy także o nas, ludziach. Człowiek może wykraczać poza swój bezpośredni horyzont i oszacować rozmiary swojego bytu. Potrafi nawet krytycznie zdystansować się wobec siebie samego i pracować nad sobą. Może postrzegać innych jako osoby, uznawać ich godność i kochać ich. Wśród wszystkich widzialnych stworzeń tylko człowiek jest „zdolny do poznania i pokochania swojego Stworzyciela” (Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 12). Człowiek jest ponadto przeznaczony do życia z Nim w przyjaźni (por. J 15, 15).

59 Po co Bóg stworzył człowieka?

Bóg wszystko stworzył ze względu na człowieka. Stworzył jednak człowieka, „jedyne na ziemi stworzenie, którego Bóg chciał dla niego samego” (*Gaudium et spes*, 24), żeby ten stał się błogostawiony. Dzieje się to przez to, że uznaje Boga, kocha Go, służy Mu i żyje w postawie wdzięczności wobec swego Stwórcy. [358]

Wdzięczność to przyjęta miłość. Kto jest wdzięczny, zwraca się w wolności do sprawcy dobra i wchodzi z Nim w nową, głębszą relację. Bóg chciałby, żebyśmy poznali Jego miłość i już od teraz całe nasze życie żyli w relacji z Nim. Ta relacja trwa wiecznie.

 Miłość pochodzi od Boga, a każdy, kto miłuje, narodził się z Boga i zna Boga.

1 J 4, 7

” Uznaj siebie za obraz Boży i zawstydz się, że zakrył cię odmienny obraz.

ŚW. BERNARD Z CLAIRVAUX

” Bądź nieufny wobec wszelkiej radości, która nie jest także wdzięcznością.

THEODOR HAECKER (1879-1945), niemiecki pisarz

” Jeśli jedyną modlitwą, którą mówisz w życiu, są słowa „dziękuję ci”, to wystarczy.

MISTRZECKHART (ok. 1260-1328), dominikanin, mistyk

” Dzięczynienie oparte na wierze może prowadzić człowieka naprzód także w ciężkiej sytuacji, a gdy się uda przetrwać, przemieni ją.

ROMANO GUARDINI (1885-1968), katolicki filozof religii

On jest obrazem Boga niewidzialnego, pierwotnym wobec całego stworzenia (...) wszystko przez Niego i dla Niego zostało stworzone.

Kol 1, 15.16b

„**Ecce homo**” (J 19, 5: „Oto człowiek!”) Tymi słowami Poncjusz Piłat przedstawił ludowi ubiczowanego Jezusa z cierniową koroną na głowie.

Stał się taki, jacy my jesteśmy, aby móc uczynić nas takimi, jaki On jest.

ŚW. ATANAZY WIELKI
(ok. 295-373), Ojciec Kościoła

Ty otwórz usta w imieniu niemych, w obronie wszystkich ludzi odepchniętych.

Prz 31, 8

Zrób coś dobrego dla swojego ciała, żeby dusza miała ochotę w nim zamieszkać.

ŚW. TERESA Z ÁVILA
(1515-1582), hiszpańska mistyczka i doktor Kościoła

60

Dlaczego Jezus jest największym wzorem dla świata?

Jezus Chrystus jest wyjątkowy, ponieważ nie tylko ukazuje nam prawdziwą istotę Boga, lecz również prawdziwy ideał człowieka. [358-359, 381]

Jezus był kimś więcej niż idealnym człowiekiem. Nawet pozornie idealni ludzie są grzesznikami. Dlatego żaden człowiek nie może być wzorem. Jezus jednak był bez grzechu. Co oznacza bycie człowiekiem i co czyni człowieka w najprawdziwszym sensie tego słowa *godnym nieskończonej miłości* poznajemy dopiero w Jezusie Chrystusie, który „podobnie jak my doświadczył wszystkiego – oprócz grzechu” (por. Hbr 4, 15). Jezus, Syn Boży, jest jedynym i prawdziwym człowiekiem. W Nim poznajemy, jakiego człowieka Bóg w swych zamiarach pragnął.

61

Na czym polega równość wszystkich ludzi?

Wszyscy ludzie są równi w tym, że mają swój wspólny początek w stwórczej miłości Boga. Wszyscy ludzie mają w Jezusie Chrystusie swojego Zbawiciela. Wszyscy ludzie są przeznaczeni do tego, aby znaleźć szczęście i wieczne błogostawieństwo w Bogu. [360-361]

Dlatego wszyscy ludzie są braćmi i siostrami. Chrzęścijanie powinni solidaryzować się nie tylko z innymi chrześcijanami, ale również ze wszystkimi ludźmi i winni zdecydowanie przeciwstawiać się wszelkim podziałom w rodzinie ludzkiej ze względu na rasę, płeć czy status ekonomiczny. → 280, 517

62

Co to jest dusza?

Dusza jest tym, co czyni każdego z nas człowiekiem, to zasada duchowa życia. Jest tym, co w człowieku najbardziej wewnętrzne. Dusza sprawia, że materia staje się ciałem żywym, ludzkim. Dzięki duszy człowiek jest istotą, może powiedzieć „Ja” i jako niezmienna jednostka stoi przed Bogiem. [362-365, 382]

Ludzie są istotami cielesnymi i duchowymi. Duch ludzki jest czymś więcej niż funkcją ciała i nie da się go

wyjaśnić, przyjmując materialną kondycję człowieka. Rozsądek mówi nam: musi istnieć zasada duchowa, która powiązana z ciałem nie jest z nim identyczna. Nazywamy ją duszą. Chociaż na gruncie nauk przyrodniczych nie da się dowieść istnienia duszy, nie można bez przyjęcia tej duchowej, przekraczającej materię zasady pojmować człowieka jako istoty duchowej. → 153-154, 163

63 Skąd człowiek ma duszę?

Ludzka dusza jest bezpośrednio stworzona przez Boga i nie jest „produktem” rodziców. [366-368, 382]

Dusza ludzka nie może być ani produktem procesu ewolucji materii ani rezultatem połączenia materiału genetycznego ojca i matki. Tajemnica, że wraz z każdym człowiekiem przychodzi na świat jedyna taka duchowa osoba, znajduje swój wyraz w nauce Kościoła w twierdzeniu, że Bóg daje człowiekowi nieśmiertelną duszę, która nawet po stracie ciała przez człowieka w chwili śmierci odnajdzie je podczas zmartwychwstania. Powiedzieć: „Mam duszę”, oznacza: „Bóg stworzył mnie nie tylko jako istotę, ale jako osobę i powołał do niekończącej się komunii z Nim”.

64 Czemu Bóg stworzył człowieka mężczyzną i kobietą?

Bóg, który jest miłością i wzorem wspólnoty, stworzył człowieka jako mężczyznę i kobietę, żeby razem byli obrazem Jego istoty. [369-373, 383]

Bóg tak uczynił człowieka, że jest mężczyzną i kobietą i tęskni za spełnieniem przez kontakt z drugą płcią. Mężczyźni i kobiety mają absolutnie tę samą godność, odzwierciedlają jednak przez kreatywne rozwijanie swojej męskości i kobiecości rozmaite aspekty pełni Boga. Bóg nie jest mężczyzną i nie jest kobietą, przedstawia się jednak jako ojciec (Łk 6, 36) i jako matka (Iz 66, 13). W miłości mężczyzny i kobiety, zwłaszcza we wspólnocie małżeńskiej, w której mężczyzna i kobieta stają się „jednym ciałem” (Rdz 2, 24), ludzie mogą zobaczyć coś z tego szczęścia zjednoczenia z Bogiem, w którym każdy

” Człowiek staje się naprawdę sobą, kiedy ciało i dusza odnajdują się w wewnętrznej jedności (...) Jeżeli człowiek dąży do tego, by być jedynie duchem, i chce odrzucić ciało jako dziedzictwo tylko zwierzęce, wówczas duch i ciało tracą swoją godność. I jeśli, z drugiej strony, odżegnuje się od ducha i wobec tego uważa materię, ciało, jako jedyną rzeczywistość, tak samo traci swoją wielkość.

BENEDYKT XVI,
Deus caritas est, 5

” Człowiek, przez swoje ziemskie pochodzenie jest związany ze wszystkimi istotami żywymi, ale dopiero dzięki „tchniętej” przez Boga duszy jest człowiekiem. Tym samym zostaje obdarzony niezbywalną godnością, ale również spoczywa na nim jedyna w swoim rodzaju odpowiedzialność.

KARDYNAŁ CHRISTOPH
SCHÖNBORN (ur. 1945),
arcybiskup Wiednia

” I stworzył Bóg ludzi na swój obraz: na obraz Boży ich stworzył. Stworzył ich jako mężczyznę i kobietę.

Rdz 1, 27

Nie jest dobrze, by człowiek był sam. Uczynię mu pomoc podobną do niego.

Rdz 2, 18

Czytamy [w Rdz 2, 18-25], że człowiek nie może bytować „samotnie” (por. Rdz 2, 18). Może bytować tylko jako „jedność dwojga”, a zatem – w relacji do drugiego człowieka. Chodzi tu o relację wzajemną: mężczyzny do kobiety oraz kobiety do mężczyzny. Być osobą na obraz i podobieństwo Boga – oznacza także bytować w relacji, w odniesieniu do drugiego „ja”. Przygotowuje to ostateczne samoobjawienie się Boga Trójjedynego: jedności żyjącej w komunii Ojca, Syna i Ducha Świętego.

BŁ. JAN PAWEŁ II (1920-2005), pierwszy papież Słowianin, twórca Światowych Dni Młodzieży, odegrał znaczącą rolę w obaleniu systemu komunistycznego w Europie; Jan Paweł II, List apostolski *Mulieris dignitatem*, 7

człowiek znajdzie ostateczną pełnię. Podobnie jak wierna jest miłość Boża, tak również ich miłość próbuje być wierna. Na wzór Bożej jest też stwórcza, bo z małżeństwa powstaje nowe życie. → 260, 400-401, 416-417

65

Co z osobami homoseksualnymi?

Kościół wierzy, że zgodnie z porządkiem stworzenia mężczyzna i kobieta mają stworzyć relację opartą na wzajemności oraz uzupełnianiu potrzeb, żeby móc przekazać życie. Dlatego praktyki homoseksualne nie mogą być zaakceptowane przez Kościół. Chrześcijanie powinni jednak szanować i kochać wszystkich ludzi, niezależnie od ich orientacji seksualnej, gdyż wszyscy ludzie są szanowani i kochani przez Boga. [2358-2359]

Nie ma człowieka na ziemi, który nie pochodziłby ze związku matki i ojca. Dlatego dla niektórych osób o skłonnościach homoseksualnych jest bolesnym doświadczeniem, że nie odczuwają erotycznego pociągu do osób odmiennej płci i nie mają cielesnego owocu swojego związku, co jest właściwe naturze ludzkiej i zgodne z Bożym porządkiem stworzenia. Często jednakże Bóg prowadzi do siebie w niezwykajny sposób: brak, utrata albo zranienie – przyjęte i zaakceptowane – mogą stać

się trampoliną, od której odbijając się człowiek wpada w ręce Boga, tego Boga, który wszystko uczynił dobrym i jeszcze bardziej pozwala się odkryć w zbawieniu niż w stworzeniu. → 415

66 *Czy plan Boży zakładał, że ludzie będą cierpieć i umierać?*

Bóg nie chce, żeby ludzie cierpieli i umierali. W pierwotnym zamyśle Boga przeznaczeniem człowieka był raj: życie na zawsze i w pokoju między Bogiem, ludźmi i ich środowiskiem, między mężczyzną i kobietą. [374-379, 384, 400]

Czasami czujemy, jak życie powinno wyglądać, jacy powinniśmy być, ale w rzeczywistości żyjemy niepokodzeni sami ze sobą, lękamy się i nie kontrolujemy naszych namiętności, utraciliśmy pierwotną harmonię życia ze światem i ostatecznie z Bogiem. W Piśmie Świętym przeżywane w dziejach doświadczenie tego wyobcowania wyraża się przy pomocy terminu „upadek”. Ponieważ wkraść się grzech, Adam i Ewa musieli opuścić raj, w którym żyli w harmonii ze sobą i z Bogiem. Trud pracy, cierpienie, umieranie i pokusa grzechu są znakami upadku raju.

Człowiek po upadku

67 *Co to jest grzech?*

Grzech polega na odrzuceniu Boga i Jego miłości. Przejawia się to w lekceważeniu Jego przykazań. [385-390]

Grzech to coś więcej niż błędne zachowanie. Nie jest to również psychiczna słabość. W swej najgłębszej istocie każde odrzucenie czy też niszczenie *czegoś* dobrego jest odrzuceniem całkowicie *dobra*, odrzuceniem Boga. Grzech w swym najgłębszym i najstraszniejszym wymiarze jest odłączeniem się od Boga, a tym samym odłączeniem się od źródła życia. Dlatego śmierć jest również skutkiem grzechu. Dopiero dzięki Jezusowi poznajemy głębię grzechu: Jezus doznał odrzucenia Boga na swoim własnym Ciele. Przyjął śmiertelność siłą grzechu, żeby ona nas nie spotkała. Dokonało się zbawienie. → 224-237, 315-318, 348-468

” Straciliśmy raj, ale zyskaliśmy niebo, dlatego zysk przewyższa stratę.

ŚW. JAN CHRYZOSTOM (349/350-407), Ojciec i doktor Kościoła

” Ludzka słabość nie może sprzeniewierzyć się planom Bożej wszechmocy. Boski Budowniczy da sobie radę także z upadającymi kamieniami.

KARDYNAŁ MICHAEL VON FAULHABER (1869-1952), arcybiskup Monachium i Fryzngi

” Boże, od Ciebie się odwrócić znaczy upaść. Do Ciebie się zwrócić znaczy powstać. Trwać w Tobie oznacza mieć pewne wsparcie.

ŚW. AUGUSTYN

Gdzie natomiast rozpowszechnił się grzech, tam pojawiła się jeszcze obfitsza łaska.

Rz 5, 20b

Najgorsze nie jest popełnienie wykroczenia, lecz niedopełnienie dobra, które mogłoby się stać. Istnieje grzech zaniedbania, który jest niczym innym jak nie-miłością, a nikt o jego popełnienie się nie oskarża.

LEON BLOY (1846-1917), francuski pisarz

Odpart wąż kobiecie: (...) gdy zjecie ten owoc, otworzą się wam oczy i staniecie się jak Bóg.

Rdz 3, 4-5

Moralne zachowanie w stosunku do świata jest możliwe i pożądane tylko wtedy, gdy przyjmie się cały ten chlew życia, współwinę za śmierć i grzech, krótko, cały grzech pierworodny, i zrezygnuje się z dostrzegania winy zawsze jedynie w innych.

HERMANN HESSE (1877-1962), niemiecki pisarz

68

Grzech pierworodny? Co mamy wspólnego z upadkiem Adama i Ewy?

Grzech we właściwym sensie jest ponoszona osobiście winą. Wyrażenie „grzech pierworodny” nie oznacza osobistego grzechu, lecz kondycję ludzką pozbawioną pierwotnej świętości i sprawiedliwości, z jaką rodzi się każdy człowiek, zanim jeszcze zgrzeszy z własnej woli. [388-389, 402-404]

Odnośnie do grzechu pierworodnego, mówi Benedykt XVI, należy wiedzieć, „że wszyscy nosimy w sobie kroplę trucizny tego myślenia, które zostaje obrazowo przedstawione w → KSIĘDZE RODZAJU (...) Człowiek nie ufa Bogu. Skuszony słowami węża, podejrzewa, że (...) Bóg jest konkurentem, który ogranicza naszą wolność, i że dopiero wtedy jesteśmy w pełni ludźmi, gdy odstawimy Boga na dalszy plan (...) Człowiek nie chce swojego istnienia i pełni życia otrzymywać od Boga (...) I przez to, że tak czyni, zawiera się kłamstwu zamiast prawdzie i tym samym opiera swoje życie na pustce, na śmierci” (Benedykt XVI, 8.12.2005 r.)

69

Czy przez grzech pierworodny jesteśmy zmuszeni do tego, by grzeszyć?

Nie, ale człowiek jest głęboko zraniony przez grzech pierworodny i skłonny do tego, by grzeszyć. Z Bożą pomocą jest jednak zdolny do czynienia dobra. [405]

Nie musielibyśmy grzeszyć już nigdy. W rzeczywistości jednak wciąż grzeszymy, ponieważ jesteśmy słabi, błądzimy i targają nami pokusy. Poza tym grzech z przymusu nie byłby grzechem, ponieważ ten zawsze wiąże się z wolną decyzją.

70 Jak Bóg odciąga nas od tej skłonności do zła?

Bóg nie przygląda się, jak człowiek na zasadzie reakcji łańcuchowej przez grzech stopniowo niszczy samego siebie i swoje otoczenie. Posyła nam Jezusa Chrystusa, Zbawiciela i Odkupiciela, który wyzwala nas z mocy grzechu. [410-412, 420-421]

„Mnie nikt nie może pomóc” – to zdanie nieraz wypowiedane przez ludzi nie ma już więcej prawa bytu. Gdzie człowiek upada przez swoje grzechy, tam Bóg Ojciec posłał już swojego Syna. Skutkiem grzechu jest śmierć (por. Rz 6, 23). Skutkiem grzechu jest jednak także cudowna solidarność Boga, który posyła nam Jezusa jako Przyjaciela i Zbawiciela. Dlatego grzech pierwotny nazywa się też *felix culpa* (łac. szczęśliwa wina): „O szczęśliwa wina, skoro ją zgładził tak wielki Odkupiciel!” (liturgia Wigilii Paschalnej).

ROZDZIAŁ DRUGI

Wierzę w Jezusa Chrystusa,
Syna Bożego Jednorodzonego

71 Dlaczego relacje o Jezusie nazywają się „Ewangelią”, czyli „Dobrą Nowiną”?

Bez Ewangelii nie wiedzielibyśmy, że Bóg ze swej nieskończonej miłości posyła nam swojego Syna, żebyśmy pomimo naszych grzechów odnajdywali drogę do wiecznej wspólnoty z Bogiem. [422-429]

Relacje o życiu, Męce, Śmierci i Zmartwychwstaniu Jezusa są najlepszymi wiadomościami dla świata. Poświadczają, że narodzony w Betlejem Żyd, Jezus z Nazaretu, jest wcielonym „Synem Boga żywego” (Mt 16, 16). Został posłany przez Ojca, żeby „wszyscy ludzie zostali zbawieni i poznali prawdę” (1 Tm 2, 4).

” To jeden z powodów, dlaczego wierzę w chrześcijaństwo: to religia, której nie można by sobie wymyślić.

CLIVE STAPLES LEWIS

” Jak ręce Chrystusa przebiły na krzyżu gwoździe, tak przybił do krzyża nasze grzechy.

ŚW. BERNARD Z CLAIRVAUX

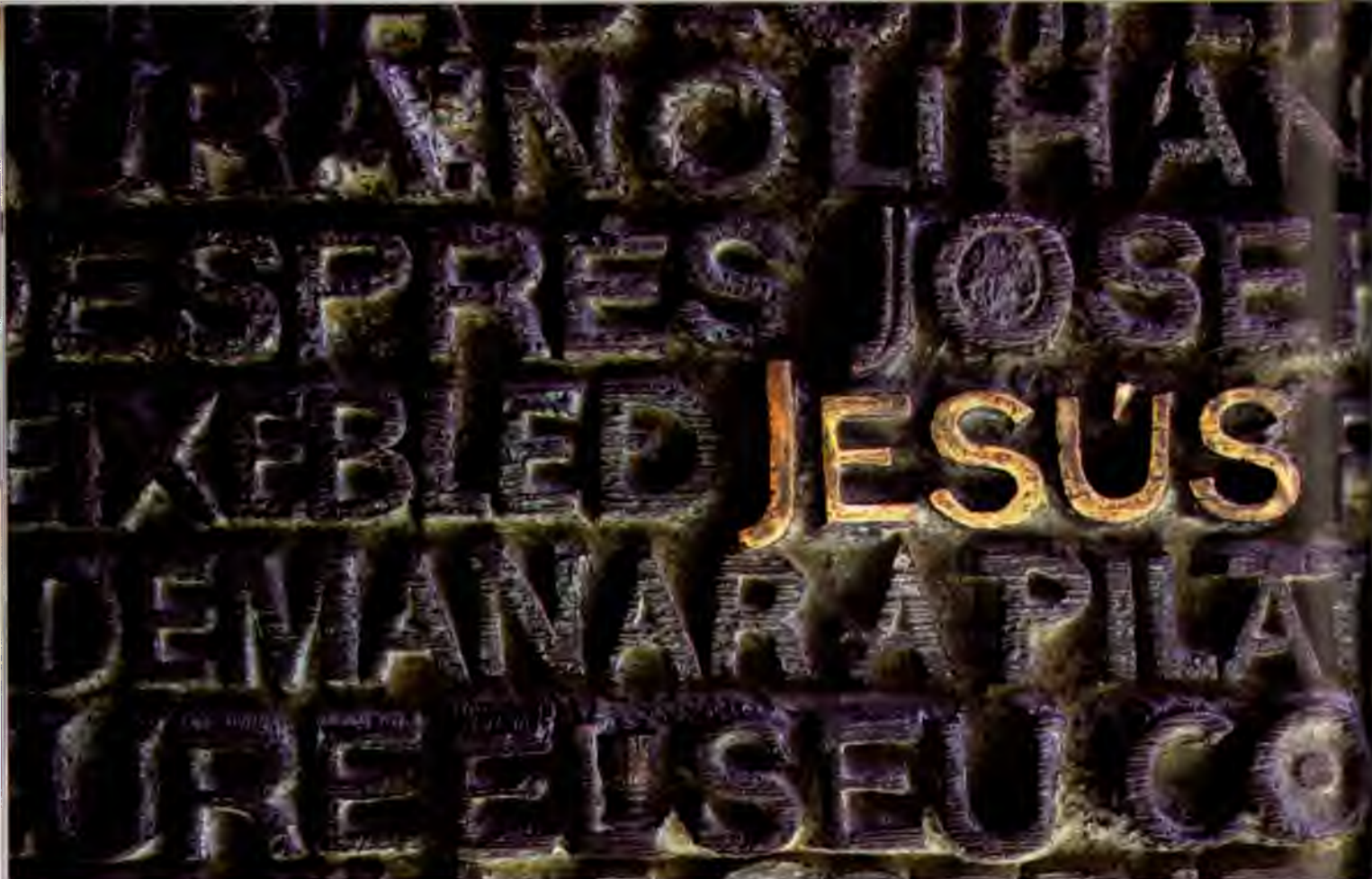
” Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas. Oglądaliśmy Jego chwałę, chwałę, którą jako Jednorodzony, pełen łaski i prawdy, ma od Ojca.

J 1, 14

” Tak jak życie i śmierć Sokratesa są życiem i śmiercią mędrca, tak życie i śmierć Chrystusa są życiem i śmiercią Boga.

JAN JAKUB ROUSSEAU (1712-1778), francuski myśliciel epoki oświecenia

ΙΧΘΥΣ ΖΩΝΤΩΝ

? W rzymskich katakumbach znajduje się starożytny sekretne znak chrześcijan, który był wyznaniem wiary w Chrystusa – to słowo ICHTHYS (gr. 'ryba'). Poszczególne litery tego wyrazu stoją na początku greckich słów: Iesus CHristos, THEou (Boży), hYios (Syn), Soter (Zbawca). ICHTHYS ZONTON oznacza ryba żyjących.

72 Co znaczy imię Jezus?

**Jezus oznacza po hebrajsku 'Bóg zbawia'.
[430-435, 452]**

W *Dziejach Apostolskich* Piotr mówi: „Nie dano ludziom żadnego innego imienia pod niebem, w którym możemy być zbawieni” (Dz 4, 12). W zasadzie wszyscy misjonarze przekazywali ludziom takie orędzie.

73 Dlaczego Jezus nosi tytuł „Chrystus”?

W krótkim zdaniu „Jezus jest Chrystusem” znajduje swój wyraz sedno wiary chrześcijańskiej: Jezus, przybrany syn prostego cieśli z Nazaretu, jest namaszczonym i objawionym światu przez Ojca Zbawicielem, który jest posłany na ziemię, aby wypełnił dzieło Odkupienia. [436-440, 453]

Zarówno greckie słowo „Christos” jak też hebrajskie „Mesjasz” oznacza „Pomazaniec”. W Izraelu namaszczani

byli królowie, kapłani i prorocy. → APOSTOŁOWIE doświadczyli, że Jezus jest namaszczony „Duchem Świętym” (Dz 10, 38). Od tytułu Chrystus nazywamy się chrześcijanami – na znak naszego wielkiego powołania.

74 *Co to znaczy, że Jezus jest Jednorodzonym Synem Bożym?*

Skoro sam Jezus określa się mianem Jednorodzonego Syna Bożego (zob. J 3, 16) i potwierdzają to Piotr i inni, oznacza to, że pośród wszystkich ludzi tylko Jezus jest kimś więcej niż człowiekiem. [441-445, 454]

W wielu miejscach w → NOWYM TESTAMENCIE (J 1, 14.18; 1 J 4, 9; Hbr 11, 7 i in.) Jezus nazywany jest Synem. Podczas Chrztu i Przemienienia głos z nieba obwieszcza, że Jezus jest: „Synem umiłowanym”. Jezus ukazuje swoim uczniom jedyną i wyjątkową relację z Ojcem w niebie: „Mój Ojciec przekazał Mi wszystko i nikt nie zna Syna tylko Ojciec. Nikt nie zna też Ojca jak tylko Syn i ten, komu Syn zechce objawić” (Mt 11, 27). To, że Jezus Chrystus rzeczywiście jest Synem Bożym, okazuje się przy Zmartwychwstaniu.

75 *Dlaczego chrześcijanie zwracają się do Jezusa: „Panie”?*

„Wy nazywacie Mnie Nauczycielem i Panem – i słusznie mówicie, bo Nim jestem” (J 13, 13). [446-451, 455]

Pierwsi chrześcijanie z pełnym przekonaniem mówili o Jezusie jako o „Panu”, wiedząc, że to określenie w → STARYM TESTAMENCIE było zarezerwowane tylko dla Boga. Wieloma znakami Jezus pokazał im, że ma władzę nad naturą, demonami, grzechem i śmiercią. Boska przyczyna postania Jezusa objawiła się w powstaniu z martwych. Tomasz wyznaje: „Pan mój i Bóg mój” (J 20, 28). Dla nas oznacza to: skoro Jezus jest „Panem”, chrześcijanin nie powinien zginać kolan przed żadną inną siłą.

” Mów o Chrystusie tylko wtedy, gdy cię ktoś zapyta. Ale żyj tak, żeby pytano cię o Chrystusa.

PAUL CLAUDEL (1868-1955), francuski poeta i dramaturg

” Nie krytykuje się Chrystusa. Krytykuje się chrześcijan, ponieważ nie są do Niego podobni.

FRANÇOIS MAURIAC (1914-1996), francuski powieściopisarz

” Gdzie Bóg nie jest na pierwszym miejscu, narażona jest na szwank ludzka godność. Jest więc pilną potrzebą doprowadzenie do tego, by współczesny człowiek odkrył prawdziwe oblicze Boże, które się nam objawiło w Jezusie Chrystusie.

BENEDYKT XVI, 28.08.2005 r.

” Bóg jest tak wielki, że może stać się mały. Bóg jest tak potężny, że może stać się bezbronny. Zwraca się do nas jako bezbronna Dziecina, żebyśmy umieli Go kochać.

BENEDYKT XVI, 24.12.2005 r.

” W istocie misterium człowieka wyjaśnia się prawdziwie jedynie w misterium Słowa Wcielonego.

SOBÓR WATYKAŃSKI II,
Gaudium et spes, 22

” Pozostał Tym, kim był, a przyjął to, kim nie był.

Liturgia rzymska z 1 stycznia

” Wiedza o Bogu bez znajomości naszej nędzy świadczy o pysze. Świadomość naszej nędzy bez znajomości Boga świadczy o rozpaczach. Wiedza o Jezusie Chrystusie stanowi złoty środek, ponieważ znajdziemy w Nim zarówno Boga, jak też naszą nędzę.

BLAISE PASCAL

” Religia bez misterium musi być religią bez Boga.

JEREMY TAYLOR (1613-1667),
angielski pisarz religijny

76 *Dlaczego w Jezusie Bóg stał się człowiekiem?*

**„Dla nas ludzi i dla naszego zbawienia zstąpił z nieba”
(→ CREDO nicejsko-konstantynopolitańskie).
[456-460]**

Bóg w Jezusie Chrystusie pojednał świat ze sobą i wybawił ludzi z niewoli grzechu. „Tak bardzo bowiem Bóg umiłował świat, że dał swojego Jednorodzonego Syna” (J 3, 16). W Jezusie Bóg przyjął nasze śmiertelne, ludzkie ciało (→ WCIELENIE), dzielił z nami ziemski los, tak jak my cierpiał i umarł i stał się jednym z nas we wszystkim oprócz grzechu.

77 *Co to znaczy, że Jezus Chrystus jest jednocześnie prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem?*

**W Jezusie Bóg jest rzeczywiście jednym z nas i tym samym staje się naszym bratem. Równocześnie nie zrezygnował z bycia Bogiem i naszym Panem. Sobór w Chalcedonie w roku 451 ogłosił, że bóstwo i człowieczeństwo w osobie Jezusa Chrystusa są powiązane „bez podziału i bez pomieszania”.
[464-467, 469]**

Kościół długo spierał się o to, w jaki sposób można wyrazić relację między bóstwem a człowieczeństwem w Jezusie Chrystusie. Gdyby bóstwo i człowieczeństwo istniały obok siebie, to Jezus byłby tylko częściowo człowiekiem i tylko częściowo Bogiem. Nie jest też tak, że to, co boskie, i to, co ludzkie, zmieszało się w Jezusie. Bóg w Jezusie nie przyjął pozoru ludzkiego ciała (doketyzm), lecz stał się rzeczywiście człowiekiem. Nie mamy tu też do czynienia z dwiema różnymi osobami: boską i ludzką (nestorianizm). Nie jest wreszcie tak, że w Jezusie Chrystusie natura ludzka została całkowicie wchłonięta przez naturę boską (monofizytyzm). Przeciwnie wszystkim tym błędnym naukom Kościół stwierdził, że Jezus Chrystus w jednej osobie jest równocześnie prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem. Słynna formuła „bez podziału i bez pomieszania” (Sobór w Chalcedonie) nie próbuje wyjaśnić tego, czego rozum ludzki nie jest w stanie pojąć, lecz trzyma się tzw. filarów wiary. Określa kierunek, w którym należy zgłębiać tajemnicę Jezusa Chrystusa.

78 Dlaczego możemy rozpoznawać Jezusa tylko jako misterium?

Ponieważ Jezus jest zakorzeniony w Bogu, nie można Go zrozumieć, abstrahując od niewidzialnej rzeczywistości boskiej. [525-530, 536]

Widzialna strona w Jezusie wskazuje na niewidzialną. Widzimy w życiu Jezusa liczne rzeczywistości, które się potężnie uobecniają, ale które możemy zrozumieć tylko jako tajemnicę. Takimi misteriami (→ MISTERIUM) są przykładowo Synostwo Boże, Wcielenie, Męka i Zmartwychwstanie Chrystusa.

79 Czy Jezus miał duszę, ducha i ciało tak jak my?

Tak. Jezus „ludzkimi rękami wykonywał pracę, ludzkim umysłem myślał, ludzką wolą działał, ludzkim sercem kochał” (Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 22). [470-476]

Do pełnego człowieczeństwa Jezusa należy również to, że posiadał On duszę i duchowo się rozwijał. W tej duszy była zakorzeniona Jego ludzka tożsamość i Jego

MISTERIUM

(gr. *mysterion* – tajemnica). Misterium to rzeczywistość (lub aspekt rzeczywistości), która wykracza poza samo tylko racjonalne poznanie.

Jezus oświeca.

HANS URS VON BALTHASAR (1905-1988), szwajcarski teolog

Jezus wzrastał w mądrości.

Łk 2, 52

„Gdyż taki ojciec, Jakiego on musiałby mieć Nie istnieje pomiędzy ziemskimi ojcami...

WILHELM WILLMS
(1930-2002), książka i pisarz,
z tekstu *Ave Eva*

„Wiara katolicka w odniesieniu do Maryi opiera się na wierze w Chrystusa.

KKK 487

„Jeśli ktoś nie wierzy, że Emanuel (*) naprawdę jest Bogiem i dlatego święta Dziewica jest Bogurodzicą (...) niech będzie wyklęty.

Sobór w Efezie, 431

(*) W Mt 1, 23 napisano: „Oto Dziewica poczne i porodzi Syna, któremu nadadzą imię Emmanuel, to znaczy: ‘Bóg jest z nami’”.

wyjatkowa samoświadomość. Jezus był świadomy jedności ze swoim niebiańskim Ojcem w Duchu Świętym, któremu pozwalał się prowadzić we wszystkich sytuacjach swojego życia.

80 Dlaczego Maryja jest Dziewicą?

Bóg chciał, żeby Jezus Chrystus miał prawdziwą ludzką matkę, a samego tylko Boga za Ojca, ponieważ chciał, aby nowy początek nastąpił mocą Jego Słowa, a nie siłą natury. [484-504, 508-510]

Dziewictwo Maryi nie jest przestarzałym mitologicznym wyobrażeniem, lecz ma zasadnicze znaczenie dla życia Jezusa. Urodził się z kobiety, ale nie miał ludzkiego ojca. Jezus Chrystus jest ustanowionym z góry nowym początkiem świata. W Ewangelii Łukasza Maryja pyta anioła: „Jak to się stanie, skoro nie znam pożycia małżeńskiego” (nie współżyję z mężczyzną, Łk 1, 34). Anioł na to: „Duch Święty zstąpi na ciebie” (Łk 1, 35). Chociaż kpiono z Kościoła od samego początku z powodu wiary w dziewictwo Maryi, zawsze wierzy on, że chodzi tu o realne, a nie jedynie symboliczne dziewictwo. → 117

81 Czy Maryja miała jeszcze inne dzieci oprócz Jezusa?

Nie, Jezus jest jedynym Synem Maryi. [500, 510]

Już wczesny Kościół uznawał wieczyste dziewictwo Maryi, co wyklucza rodzeństwo Jezusa. W języku aramejskim, ojczyściej mowie Jezusa, istnieje takie samo słowo określające brata i kuzyna oraz siostrę i kuzynkę. Tam, gdzie w Ewangeliach wspomina się o „braciach i siostrach” Jezusa (przykładowo Mk 3, 31-35), chodzi o bliskich krewnych Jezusa.

82 Czy nie jest czymś skandalicznym nazywać Maryję „Matką” Bożą?

Nie, kto nazywa Maryję Matką Bożą, wyznaje tym samym, że Jej Syn jest Bogiem. (495, 509)

Kiedy we wczesnym chrześcijaństwie spierano się o to, kim był Jezus, tytuł *Theotokos* („Bogarodzica”) stał się znakiem rozpoznawczym prawowiernej interpretacji Pisma Świętego: Maryja nie urodziła tylko człowieka, który po narodzeniu „stałby się” Bogiem, lecz już w Jej łonie Jej dziecko jest Synem Bożym. W tej kwestii nie chodzi w pierwszej mierze o Maryję, lecz o odpowiedź na pytanie, czy Jezus jest jednocześnie prawdziwym człowiekiem i prawdziwym Bogiem. → 117

83 *Co oznacza, że Maryja jest Niepokalanym Poczęciem?*

Kościół wierzy, że „najświętsza Maryja Dziewica od pierwszej chwili swego poczęcia, przez łaskę i szczególny przywilej Boga wszechmogącego, na mocy przewidzianych zasług Jezusa Chrystusa, Zbawiciela rodzaju ludzkiego, została zachowana czysta od wszelkiej zmały grzechu pierworodnego” (dogmat z 1854 r.; → DOGMAT). [487-492, 508]

Wiara w niepokalane poczęcie Maryi istnieje od początku Kościoła. Pojęcie jest dzisiaj błędnie rozumiane. Nie chodzi tu o poczęcie Jezusa w łonie Maryi, ale o to, że Bóg zachował Maryję od grzechu pierworodnego. A już w ogóle nie chodzi o deprecjonowanie seksualności w chrześcijaństwie. Mężczyzna i kobieta nie stają się „pokalani”, kiedy płodzą dziecko. → 68-69

84 *Czy Maryja była tylko narzędziem w rękach Boga?*

Maryja była kimś więcej niż tylko biernym narzędziem w rękach Boga. Również przez Jej czynną zgodę doszło do Wcielenia Syna Bożego. [493-494, 508-511]

Aniołowi, który Jej powiedział, że urodzi Syna Najwyższego, Maryja odpowiedziała: „Niech mi się stanie według twego słowa” (Łk 1, 38). Zbawienie ludzkości przez Jezusa Chrystusa rozpoczyna pytanie Boga, wolna i pozytywna decyzja człowieka oraz poczęcie, zanim Maryja poślubiła Józefa. W ten nadzwyczajny sposób Maryja stała się dla nas „Bramą zbawienia” → 479

„ Gdzie topnieje wiara w Matkę Bożą, tam również topnieje wiara w Syna Bożego i w Boga Ojca.

LUDWIK FEUERBACH (1804-1872), filozof-ateista, w dziele *O istocie chrześcijaństwa*

W 1858 r. św. Bernadecie Soubirous objawiła się Maryja, która powiedziała o sobie samej: „Jestem Niepokalane Poczęcie”.

„ Odpowiedź Maryi... to najbardziej decydujące zdanie w dziejach.

REINHOLD SCHNEIDER (1903-1958), niemiecki pisarz

” Maryja jest najdelikatniejszą Matką rodzaju ludzkiego, jest ucieczką grzeszników.

ŚW. ALFONS LIGUORI (1696-1787), założyciel Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (redemptoryści), mistyk i doktor Kościoła

” Im bardziej Kościół żyje na wzór Maryi, tym bardziej staje się jak matka, tym bardziej można się w nim odraździć w Bogu, jednać.

BRAT ROGER SCHUTZ (1915-2005), założyciel i przeor ekumenicznej wspólnoty z Taizé

” Dzieci w rodzinie „uczą się kochać, ponieważ są bezinteresownie kochane; uczą się szanować każdą inną osobę, bo same są szanowane, uczą się poznawać oblicze Boga, bo pierwsze Jego objawienie otrzymują od troskliwych matki i ojca”.

List kard. J. Ratzingera i abp. A. Amato do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie, 31.05.2004 r.

85 *W jaki sposób Maryja jest również naszą Matką?*

Maryja jest naszą Matką, ponieważ Chrystus Pan dał nam Ją za matkę. [963-966, 973]

„Kobieto, oto Twój syn”...oto twoja Matka” (J 19, 26b-27a). Słowa, które Jezus wypowiedział z krzyża do Jana, zawsze rozumiane były przez Kościół jako zawierzenie całego Kościoła Maryi. Zatem Maryja jest także naszą Matką. Powinniśmy się do Niej zwracać i prosić Ją o orędownictwo u Boga. → 147-149

86 *Dlaczego Jezus 30 lat swojego życia spędził w ukryciu?*

Jezus chciał żyć z nami normalnym życiem i tym samym uświęcać naszą codzienność. [531-534, 564]

Jezus był dzieckiem, które od swoich rodziców otrzymało miłość i akceptację. Wzrastał „w mądrości, w latach i w łasce u Boga i u ludzi” (Łk 2, 52). Był mieszkańcem jednej z żydowskich wiosek, brał udział w rytuałach religijnych, wyuczył się zawodu rzemieślnika i musiał się w tym okazywać dobry. Fakt, że Bóg w Jezusie zechciał urodzić się w ludzkiej rodzinie i wychowywać w niej, czyni z rodziny miejsce obecności Boga i wzór pomagającej sobie wspólnoty.

87 *Dlaczego Jezus kazał Janowi, by Go ochrzcił, chociaż był bez grzechu?*

Chrzest oznacza zanurzenie. W swoim chrzcie Jezus zanurzył się w dzieje grzechu całej ludzkości. Ustanowił przez to znak. Aby zbawić nas od naszych grzechów, pewnego dnia zanurzy się w śmierć, ale dzięki mocy swojego Ojca zostanie wskrzeszony do życia. [535-537, 565]

Grzesznicy – żołnierze, nierządnicze, celnicy – przychodzili do proroka Jana Chrzciciela, ponieważ pragnęli „chrztu nawrócenia na odpuszczenie grzechów” (Łk 3, 3). Właściwie Jezus nie potrzebował tego chrztu, bo był bez

grzechu. Przyjęcie jednak chrztu przez Niego uzmysławia nam dwie rzeczy: Jezus bierze na siebie nasze grzechy; pozwalając się zanurzyć zapowiada swoją Mękę i swoje Zmartwychwstanie. Przy tym znaku gotowości do poniesienia za nas śmierci otwiera się niebo: „Ty jesteś moim Synem umiłowanym” (Łk 3, 22b).

88 *Dlaczego Jezus był kuszony? Czy w ogóle mógł być wystawiony na pokuszenie?*

W prawdziwe człowieczeństwo Jezusa wpisuje się prawdziwa skłonność do ulegania pokusom. Jezus Chrystus nie jest Zbawicielem, „który nie mógłby współczuć nam w słabościach. Przeciwnie, podobnie jak my doświadczył On wszystkiego – oprócz grzechu” (Hbr 4, 15). [538-540, 566]

89 *Komu Jezus obiecuje „królestwo Boże”?*

Bóg chce, żeby wszyscy ludzie „zostali zbawieni i poznali prawdę” (1 Tm 2, 4). „Królestwo Boże” zaczyna się w ludziach, którzy pozwalają się przemienić Bożej miłości. Z doświadczenia Jezusa są to przede wszystkim ubodzy i maluczcy. [541-546, 567]

Nawet ludzie, którzy stoją z dala od Kościoła, uważają za fascynujące w Jezusie to, że ze szczególną miłością zwraca się najpierw do wykluczonych i zepchniętych na margines społeczeństwa. W Kazaniu na Górze ubodzy i płaczący, ofiary prześladowań i gwałtu, wszyscy, którzy szukają Boga szczerym sercem, wszyscy, którzy pragną Jego miłosierdzia, Jego sprawiedliwości i Jego pokoju są tymi, którzy mają pierwszeństwo wstępu do królestwa Bożego. Szczególnie zaproszeni są grzesznicy, bowiem „lekarz nie jest potrzebny zdrowym, lecz chorym. Nie przyszedłem powoływać sprawiedliwych, ale grzeszników” (Mk 2, 17).

” Grzesznicy i sprawiedliwi są jednością, bo w ogóle nie ma sprawiedliwych.

GERTRUDA VON LE FORT (1876-1971), niemiecka pisarka

” Każdego dnia (...) chrześcijanin musi podejmować walkę, która przypomina tę, jaką stoczył Chrystus na Pustyni Judzkiej, gdzie przez czterdzieści dni był kuszony przez diabła (...) Chodzi o duchową walkę z grzechem, a ostatecznie z Szatanem. To walka, która angażuje całego człowieka i wymaga zachowania ciągłej czujności.

BENEDYKT XVI, 1.03.2006 r.

” Jezus mówi o swoim Ojcu: „Postał Mnie, abym ogłosił więźniom wyzwolenie, a niewidomym przejrzenie, abym zniewolonych uczynił wolnymi, abym ogłosił rok łaski od Pana”.

Łk 4, 18-19

” Cud nie dzieje się wbrew naturze, lecz wbrew naszej wiedzy o naturze.

ŚW. AUGUSTYN

” Nigdzie na świecie nie wydarzył się większy cud niż w tej małej stajni w Betlejem; tu stali się jednym: Bóg i człowiek.

TOMASZ Á KEMPIS
(1379/1380-1471), niemiecki mistyk, autor *O naśladowaniu Chrystusa*

” Pełni podziwu mówili: „Wszystko dobrze uczynił. Sprawił, że głusi słyszą, a niemi mówią”.

Mk 7, 37

90 *Czy Jezus czynił cuda, czy są to tylko pobożne bajki?*

Jezus naprawdę czynił cuda, podobnie → APOSTOŁOWIE. Nowotestamentowi autorzy opierają się na realnych wydarzeniach. [547-550]

Już najwcześniejsze źródła relacjonują o licznych cudach, nawet wskrzeszaniu umarłych, będących potwierdzeniem orędzia Jezusa: „Jeśli jednak Ja wyrzucam demony mocą Ducha Bożego, to przyszło już do was królestwo Boże” (Mt 12, 28). Cuda działały się publicznie; czasem wzmiankowano imiona uzdrowionych, jak choćby ślepiec Bartymeusz (Mk 10, 46-52), czy też podawano o nich bliższe informacje (teściowa Piotra [Mt 8, 14-15]). Miały miejsce również takie cuda, które dla społeczności żydowskiej były szokującymi bluźnierstwami (przykładowo uzdrowienie chromego w → SZABAT, uzdrowienie trędowatego). Jednak nigdy jako fakty nie były negowane przez ówczesny judaizm.

91 *Dlaczego Jezus czynił cuda?*

Cuda, które czynił Jezus, były znakami zainaugurowania królestwa Bożego. Wyrażały miłość Jezusa do ludzi i uwiarygodniały Jego postępowanie. [547-550]

Cuda Jezusa nie były magiczną autoprezentacją. Przepiętna Go moc zbawczej miłości Boga. Przez cuda pokazał, że jest Mesjaszem i królestwo Boże zaczyna się w Nim. To były znamiona nastania nowego świata: zaspokajał głód (J 6, 5-15), znosił niesprawiedliwość (Łk 19, 8), chorobę i śmierć (Mt 11, 5). Wypędzając demony, ruszył w zwycięski pochód przeciw „władcy tego świata” (J 12, 31; pod tym pojęciem kryje się Szatan). Jednakże nie położył kresu wszelkiemu złu na świecie. W orbicie Jego szczególnego zainteresowania znajdowało się wyzwolenie człowieka z niewoli grzechu. W zasadniczej mierze chodziło Mu o wiarę, którą wzbudzał również przez cuda. → 241-242

92 Po co Jezus powołał apostołów?

Wokół Jezusa zgromadził się szeroki krąg uczniów, mężczyzn i kobiet. Z tego kręgu wybrał dwunastu mężczyzn, których nazwał apostołami (→ APOSTOŁ) (Łk 6, 12-16). Apostołowie zostali przez Niego szczególnie pouczeni i powierzyl im rozmaite zadania: „wysłał ich, aby głosili królestwo Boże i uzdrawiali” (Łk 9, 1-2). Podczas Ostatniej Wieczerzy Jezus zgromadził wokół siebie tylko tych dwunastu apostołów i wówczas nakazał im: „Czyńcie to na moją pamiątkę” (Łk 22, 19b). [551-553, 567]

Apostołowie stali się świadkami Zmartwychwstałego i przekazicielami prawdy o Nim. Byli posłuszni nakazowi Jezusa po Jego śmierci. Wybierali kontynuatorów swojego zadania: biskupów. Następcy apostołów pełnią także obecnie powierzony przez Jezusa urząd: kierują, nauczają i sprawują chrześcijański kult. Łączność z apostołami stała się fundamentem jedności Kościoła (→ SUKCESJA APOSTOLSKA). Pośród Dwunastu uprzywilejowaną pozycję posiadał Piotr, którego Jezus obdarzył wyjątkową godnością: „Ty jesteś Skalą. Na tej Skale zbuduję mój Kościół” (Mt 16, 18). Z tej szczególnej pozycji Piotra w gronie apostołów wynika autorytet urzędu papieża. → 137.

93 Czemu Chrystus przemienił się na górze?

Ojciec chciał objawić boską chwałę swojego Syna już w ziemskim życiu Jezusa. Przemienienie Chrystusa miało później pomóc uczniom zrozumieć Jego Śmierć i Zmartwychwstanie. [554-556, 568]

Trzy Ewangelie relacjonują, jak na szczycie góry Jezus zajaśniał na oczach swoich uczniów (przemienił się), aby ich umocnić. Głos Ojca z nieba nazywa Jezusa „umiłowanym Synem”, którego należy słuchać. Piotr chciał „wznieść trzy namioty” i zatrzymać tę chwilę. Jezus jednakże kroczy ku swojej Męce.

Jak Mnie posłał Ojciec, tak i Ja was posyłam.

J 20, 21b

” Kiedy komuś zostaje udzielona łaska silnego doświadczenia Boga, wtedy przeżywa jakby coś podobnego do tego, co było udziałem apostołów podczas Przemienienia: w jednej chwili czuje się przedsmak tego, czego będzie się doświadczać w błogostawionej rzeczywistości raju. Zazwyczaj chodzi o krótkie doznania, które Bóg czasami daje poczuć przede wszystkim ze względu na mające nadejść ciężkie próby.

BENEDYKT XVI, 12.03.2006 r.

Słowo stało się ciałem
i zamieszkało wśród nas.
Oglądaliśmy Jego chwałę,
chwałę, którą jako
Jednorodzony, pełen łaski
i prawdy, ma od Ojca.

J 1, 14

Jezus zaczął ich pouczać, że Syn Człowieczy musi wiele wycierpieć, że będzie odrzucony przez starszych, wyższych kapłanów i nauczycieli Pisma.

Mk 8, 31

Powiedział: „Oto teraz zdążamy do Jerozolimy. Tam Syn Człowieczy zostanie wydany wyższym kapłanom i nauczycielom Pisma. Oni skazą Go na śmierć i wydadzą poganom. Będą z Niego drwić, pluć na Niego, wychłoszczą Go i zabiją, ale po trzech dniach zmartwychwstanie”.

Mk 10, 33-34

Gdy nadeszła godzina, zajął miejsce przy stole, a wraz z Nim apostołowie. Wtedy powiedział do nich: „Tak bardzo pragnęłam spożyć tę Paschę z wami, zanim będę cierpieć. Bo mówię wam: już więcej nie będę jej spożywał, aż wypełni się w królestwie Bożym”.

Łk 22, 14-16

94

Czy Jezus wiedział, że będzie musiał umrzeć, kiedy wjeżdżał do Jerozolimy?

Tak. Jezus trzykrotnie zapowiedział swoją Mękę i Śmierć, zanim świadomie i dobrowolnie (Łk 9, 51) przybył do tego miejsca swojej Męki i swojego Zmartwychwstania. [557-560, 569-570]

95

Dlaczego Jezus wybrał datę żydowskiego święta Paschy na czas swojej Śmierci i swego Zmartwychwstania?

Jezus wybrał obchodzone przez lud Izraela święto Paschy jako symbol tego, co miało się stać z Nim poprzez Śmierć i Zmartwychwstanie. Jak lud Izraela został wyzwolony z niewoli egipskiej, tak Chrystus uwalnia nas z niewoli grzechu i mocy śmierci. [571-573]

Święto Paschy było uroczystością upamiętniającą wyzwolenie z niewoli w Egipcie. Jezus udał się do Jerozolimy, aby wyzwolić nas w jeszcze głębszym sensie. Spożył ze swoimi uczniami wieczerzę paschalną i wówczas sam stał się barankiem ofiarnym. „Chrystus został złożony w ofierze jako nasza Pascha” (1 Kor 5, 7), aby raz na zawsze pojednać Boga i ludzi. → 171

96

Czemu tak pokojowo nastawionego człowieka, którym był Jezus, skazano na karę śmierci krzyżowej?

Jezus swoją działalnością i nauczaniem skłonił otoczenie do odpowiedzi na pytanie: czy wierzy, że On działa pełnią mocy Bożej, czy też uważa Go za hochsztaplera i bluźniercę, za co wedle Prawa musiał być pociągnięty do odpowiedzialności karnej. [574-576]

Pod wieloma względami Jezus stanowił wyzwanie dla judaizmu swoich czasów. Odpuszczał grzechy, co może uczynić jedynie Bóg, relatywizował przykazanie szabat, wystawiał się na podejrzenie o bluźnierstwo i zarzut bycia fałszywym prorokiem. Czyny te uważane były za przestępstwa, za które Prawo przewidywało karę śmierci.

97 *Czy Żydzi są winni śmierci Jezusa?*

Nikt nie może obwiniać wszystkich Żydów, zbiorowo, za śmierć Jezusa. Kościół z całkowitą pewnością wyznaje natomiast, że współwinni śmierci Jezusa są wszyscy grzesznicy. [597-598]

Stary prorok Symeon przewidział, że Jezus będzie „znakiem, któremu będą się sprzeciwiać” (Łk 2, 34). Jezusa całkowicie odrzuciły żydowskie autorytety, chociaż na przykład wśród faryzeuszów byli Jego zwolennicy, jak choćby Nikodem czy Józef z Arymatei. Jedynie Bóg zna indywidualną winę biorących aktywnie udział w procesie Jezusa różnych rzymskich i żydowskich osobistości i instytucji (Poncjusz Piłat, Kajfasz, Herod, Wysoka Rada) czy też Judasza. Teza, jakoby wszyscy ówczesnie i dzisiaj żyjący Żydzi byli winni śmierci Jezusa, jest nierozsądna i nie potwierdza jej sama Biblia. → 135

98 *Czy Bóg chciał śmierci swojego jedyne Syna?*

Do okrutnej śmierci Jezusa doszło nie z powodu tragicznych okoliczności zewnętrznych. Jezus został „wydany z woli i postanowienia Bożego” (Dz 2, 23). Żebyśmy jako dzieci grzechu i śmierci mieli życie, Ojciec w niebie „uczynił za nas grzechem Tego, który nie znał grzechu” (por. 2 Kor 5, 21). Wielkość ofiary, której Bóg Ojciec zażądał od swego Syna, odpowiadała wielkości poświęcenia się Chrystusa: „I cóż mam powiedzieć? Ojcze, ocal Mnie od tej godziny? Przecież przyszedłem z tego powodu – dla tej godziny” (J 12, 27). W obu przypadkach mamy tu do czynienia z miłością, która najpełniej ukaże się na krzyżu. [599-609, 620]

Aby nas wybawić od śmierci, Bóg podarował nam w swoim Synu Jezusie Chrystusie „lekarstwo dające nieśmiertelność” (św. Ignacy Antiocheński) – Ojciec i Syn byli nierozdzieloną jednością podczas tej misji, byli gotowi i pragnęli z miłości podjąć się najgorszego ze względu na ludzi. Bóg chciał pójść na śmierć zamiast nas, aby nas na zawsze zbawić. Chciał nas obdarzyć swoim wiecznym życiem, żebyśmy mieli udział w jego radości, i chciał

„ Demonami są nie ci, którzy Go ukrzyżowali, lecz ty, któryś Go razem z nimi ukrzyżował i wciąż krzyżujesz, przez to, że pławisz się w bluźnierstwach i grzechach.

ŚW. FRANCISZEK Z ASYŻU

„ Przed świętem Paschy Jezus wiedział, że nadeszła godzina Jego przejścia z tego świata do Ojca.

J 13, 1

„ Nie ma żadnej innej drabiny prowadzącej do nieba niż krzyż.

ŚW. RÓŻA Z LIMY (1586-1617), patronka Peru, pierwsza święta obu Ameryk

” Tylko ten, kto poważnie zastanowił się nad tym, jak ciężki jest krzyż, może pojąć, jak ciężki jest grzech.

ŚW. ANZELM Z CANTERBURY

 Po umyciu im nóg Jezus nałożył szatę, ponownie zajął miejsce przy stole i zaczął mówić: „Czy rozumiecie, co wam uczyniłem? Wy nazywacie Mnie Nauczycielem i Panem – i słusznie mówicie, bo Nim jestem. Jeśli więc Ja, Pan i Nauczyciel, umyłem wasze nogi, również i wy powinniście sobie nawzajem umywać nogi. Dałem wam przykład, abyście tak postępowali wobec siebie, jak Ja postąpiłem względem was.

J 13, 12-15

 Jezus wiedział, że nadeszła godzina Jego przejścia z tego świata do Ojca. A ponieważ umiłował swoich, którzy mieli pozostać na świecie, tę miłość okazał im aż do końca.

J 13, 1

” Bóg nie przyszedł po to, by usunąć cierpienie. Nie przyszedł nawet po to, by je wyjaśnić, lecz napełnić swoją obecnością.

PAUL CLAUDEL

przecierpieć naszą mękę, doznać naszej rozpacz, naszego opuszczenia, ponieść śmierć tak jak my, aby być do nas podobnym we wszystkim. Aby nas ukochać do końca i jeszcze dalej. Śmierć Chrystusa jest wolą Ojca, ale nie Jego ostatnim słowem. Od momentu, kiedy Chrystus umarł za nas, możemy naszą śmierć wymienić na Jego życie.

99 *Co wydarzyło się podczas Ostatniej Wieczerzy?*

Wieczorem przed swoją śmiercią Jezus umył swoim uczniom nogi. Ustanowił → EUCHARYSTIĘ i kapłaństwo Nowego Przymierza. [610-611]

Jezus ukazał swoją miłość aż do końca na trzy sposoby: umył uczniom nogi i pokazał, że wśród nas jest Tym, który służy (por. Łk 22, 27). Symbolicznie uprzedził swoją zbawczą Mękę, gdy podając chleb i kielich z winem, powiedział: „To jest moje ciało za was wydane” (Łk 22, 19n). W ten sposób ustanowił Świętą Eucharystię. Przez to, że polecił → APOSTOŁOM: „Czyńcie to na moją pamiątkę” (1 Kor 11, 24b) uczynił ich kapłanami Nowego Przymierza. → 208-223.

100 Czy w Ogrodzie Oliwnym w noc przed swoją śmiercią Jezus rzeczywiście odczuwał strach przed śmiercią?

Ponieważ Jezus był prawdziwym człowiekiem, w Ogrodzie Oliwnym naprawdę odczuwał lęk przed śmiercią. [612]

Tymi samymi siłami, które wszyscy posiadamy, Jezus musiał zmagać się, by zaakceptować wewnętrznie wolę Ojca i oddać swoje życie za życie świata. W najtrudniejszej godzinie opuszczony przez cały świat, a nawet swoich przyjaciół, Jezus walczył z powiedzeniem „Tak”. „Mój Ojczy! Jeśli nie może Mnie ominąć ten kielich i muszę go wypić, niech się spełni Twoja wola!” (Mt 26, 42). → 476

101 Dlaczego Jezus musiał nas zbawić właśnie na krzyżu?

Krzyż, na którym został okrutnie stracony niewinny Jezus, jest miejscem skrajnego upokorzenia i opuszczenia. Chrystus, nasz Zbawiciel, wybrał krzyż, aby ponieść winę świata i doświadczyć cierpień świata. W ten sposób przez swoją doskonałą miłość znów doprowadził świat do domu Ojca. [613-617, 622-623]

Bóg nie mógł nam dobitniej pokazać swojej miłości, niż pozwalając się przybić w swoim Synu do krzyża za nas. W starożytności krzyż był najbardziej haniebnym i najokrutniejszym narzędziem wykonywania kary śmierci. Obywatele rzymscy nie mogli być krzyżowani niezależnie od przestępstwa, jakiego się dopuścili. Bóg zatem wszedł w najpotworniejszą otchłań ludzkiej męki. Odtąd nikt nie może już powiedzieć: „Bóg nie wie, jak cierpieć”.

102 Czemu my także musimy akceptować cierpienie w naszym życiu, „brać krzyż na swoje ramiona” i w ten sposób naśladować Jezusa?

Chrześcijanie nie powinni szukać cierpienia, ale gdy zostają skonfrontowani z nieuniknionym cierpieniem, mogą odnaleźć jego sens, jednocząc swoje cierpienie z cierpieniem Chrystusa: „Chrystus również za was cierpiał i zostawił wam przykład, abyście szli Jego śladami” (1 P 2, 21). [618]

Jednym z najstarszych przedstawień krzyża, pochodzącym z rzymskich wykopalisk na Palatynie (ok. 200 r.) jest tzw. krzyż szyderczy, który mógł być wymierzony w Zbawiciela chrześcijan. Inskrypcja brzmi: „Aleksamenos oddaje cześć swojemu bogu”.

? **PASJA**
(łac. *passio* – choroba, męka) określenie Męki Chrystusa.

” Bóg rozkłada na krzyżu swoje ręce, by objąć nimi najdalsze krańce wszechświata.

ŚW. CYRYL JEROZOLIMSKI (OK. 313-386/387), Ojciec i doktor Kościoła

” My chrześcijanie tylko dlatego nie idziemy na dno pośród wichrów świata, że trzymamy nas drzewo krzyża.
ŚW. AUGUSTYN

„ Trzeba nieść swój krzyż, a nie go ciągnąć, trzeba go trzymać jak skarb, a nie jak ciężar. Przecież tylko przez krzyż możemy stać się podobni do Jezusa.

FRANÇOIS FÉNELON
(1651-1715), francuski
teolog, poeta, pisarz

„ Kiedy niesiesz swój krzyż z radością, on cię poniesie.

TOMASZ A KEMPIS

„ Dokonując Odkupienia przez cierpienie, Chrystus wyniósł zarazem ludzkie cierpienie na poziom Odkupienia. Przeważnie też w swoim ludzkim cierpieniu każdy człowiek może stać się uczestnikiem odkupieńczego cierpienia Chrystusa.

BŁ. JAN PAWEŁ II, List aposto-
lski *Salvifici doloris*

„ Gdy patrzymy na krzyż, pojmujemy wielkość Jego miłości. Kiedy patrzymy na stajenkę betlejemską, rozumiemy delikatność Jego miłości do ciebie i do mnie, do twojej rodziny i każdej rodziny.

BŁ. MATKA TERESA

Jezus powiedział: „Jeśli ktoś chce pójść za Mną, niech się wyrzeknie samego siebie, niech weźmie swój krzyż i niech Mnie naśladuje” (Mk 8, 34). Chrześcijanie mają za zadanie łagodzić cierpienie w świecie. Jednakże z tym też wiąże się cierpienie. Możemy z wiarą przyjąć nasze własne cierpienia i dzielić cierpienia innych. W ten sposób ludzkie cierpienie jednoczy się ze zbawczą miłością Chrystusa i tym samym staje się częścią boskiej siły, która zmienia świat na lepsze.

103 *Czy Jezus rzeczywiście umarł, czy też mógł powstać z martwych dlatego, że tylko pozornie poniósł śmierć?*

Jezus Chrystus rzeczywiście umarł na krzyżu. Jego ciało zostało pochowane. Poświadczają to wszystkie źródła. [627]

W J 19, 33nn nawet żołnierze wyraźnie stwierdzają śmierć Jezusa: przebijają zmarłemu Jezusowi bok i widzą, że wypływa krew i woda. Ponadto mowa jest o tym, że ukrzyżowanym obok połamano nogi – procedura stwierdzająca zgon nie była w przypadku Jezusa w tym momencie konieczna, ponieważ Jego śmierć już nastąpiła.

104 *Czy można być chrześcijaninem, nie wierząc w Zmartwychwstanie Chrystusa?*

Nie, „jeśli zaś Chrystus nie zmartwychwstał, to próżne jest nasze głoszenie i próżna jest wasza wiara” (1 Kor 15, 14). [631, 638, 651]

105 *W jaki sposób uczniowie uwierzyli, że Jezus zmartwychwstał?*

Uczniowie, którzy przedtem porzucili wszelką nadzieję, zaczynają wierzyć w Zmartwychwstanie Jezusa, ponieważ w różny sposób widzieli Go po Jego śmierci, rozmawiali z Nim i doświadczali Go jako żyjącego. [640-644, 656]

Wydarzenia paschalne, które ok. 30 roku po Chr. rozegrały się w Jerozolimie, nie są wymyśloną historią. Z powodu śmierci Jezusa, w poczuciu klęski, zawiedzionych oczekiwań, uczniowie uciekają („A my mieliśmy nadzieję, że to On wyzwoli Izraela”, Łk 24, 21) i barykadują się przed ludźmi. Dopiero spotkanie ze zmartwychwstałym Chrystusem wyrwało ich z marazmu i napętniło płomienną wiarą w Jezusa Chrystusa, Pana życia i śmierci.

106 *Czy istnieją dowody na Zmartwychwstanie Jezusa?*

Z punktu widzenia nauk przyrodniczych nie ma żadnego dowodu na Zmartwychwstanie Jezusa. Istnieją jednak bardzo mocne świadectwa indywidualne i zbiorowe, pochodzące od osób żyjących w czasach, gdy te wydarzenia rozgrywały się w Jerozolimie. [639-644, 647, 656-657]

Najstarszym pisemnym świadectwem Zmartwychwstania jest list, który św. Paweł napisał do Koryntian ok. 20 lat po śmierci Chrystusa: „Przede wszystkim przekazałem

Całun Turyński jest płótnem (4, 35 m x 1, 10 m) z I wieku. Pierwszy raz w 1898 r. zrobił jego zdjęcie pewien turyński fotograf. Po wywołaniu negatywu okazało się, że na tkaninie odbite jest w zagadkowy sposób wyobrażenie człowieka – ofiary tortur.

” Wydarzenie Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa jest sercem chrześcijaństwa, fundamentem naszej wiary, potężnym bodźcem naszego sumienia, silnym wiatrem, który usuwa wszelki strach i niepewność, każde zwątpienie i każdą ludzką kalkulację.

BENEDYKT XVI, 19.10.2006 r.

” Kto zna Wielkanoc, nie może rozpaczać.

DIETRICH BONHOEFFER (1906-1945), ewangelicki teolog walczący przeciw Hitlerowi, za co został zamordowany w obozie koncentracyjnym Flossenbürg

” Promieniując, przechodzi miłość Boża, każdego człowieka w jego nocy Duch Święty przeszywa jak błyskawica.

Podczas tego przejścia Zmartwychwstały wzrusza się tobą, obciąża siebie wszystkim, bierze na siebie wszystko to, co jest nie do udźwignięcia. Dopiero potem, czasami bardzo długo później, staje się dla ciebie jasne: Chrystus przeszedł koło mnie i udzielił mi ze swojej pełni.

BRAT ROGER SCHUTZ

Wtedy Jezus powiedział do niej: „Mario!”. Ona zaś odwróciła się do Niego i powiedziała po hebrajsku: „Rabbuni!, co znaczy: Nauczycielu”.

J 20, 16

wam to, co sam przyjąłem, że Chrystus umarł za nasze grzechy zgodnie z Pismem, że został pogrzebany i trzeciego dnia zmartwychwstał zgodnie z Pismem. Ukazał się Kefasowi, a potem Dwunastu. Następnie ukazał się ponad 500 braciom równocześnie. Większość z nich żyje do dziś, niektórzy już umarli” (1 Kor 15, 3-6). Paweł mówi tu o żywej tradycji, jaką zastał w pierwotnej wspólnocie, po tym jak spotkawszy Chrystusa dwa albo trzy lata po Jego śmierci i Zmartwychwstaniu, sam stał się chrześcijaninem. Uczniowie jako pierwszy dowód rzeczywistości Zmartwychwstania wskazywali na fakt pustego grobu (Łk 24, 5-6). Odkryły go akurat kobiety, które według ówczesnego prawa nie mogły świadczyć. Chociaż mowa jest o tym, że już → APOSTOŁ Jan, zastawszy pusty grób, „zobaczył, uwierzył” (J 20, 8b), to jednak pewność, że Jezus żyje, ugruntowała się dopiero po objawieniach Chrystusa. Ten szereg spotkań ze Zmartwychwstałym zakończyło Jego Wniebowstąpienie. Jednakże do spotkań z żywym Panem dochodziło i później aż po dzień dzisiejszy: Jezus Chrystus żyje.

107 Czy Jezus po Zmartwychwstaniu wrócił do ciała, które miał, kiedy żył na ziemi?

Zmartwychwstały Pan pozwalał się dotykać swoim uczniom, jadł z nimi i pokazywał im rany po Męce. Jednak Jego ciało nie było już poddane prawom ziemskim, lecz całkowicie należało do Ojca. [645-646]

Zmartwychwstały Chrystus, który nosi ślady ukrzyżowania, nie jest już związany z czasem i przestrzenią. Może przechodzić przez zamknięte drzwi, ukazuje się w różnych miejscach i w postaci, w której ludzie nie potrafią Go od razu rozpoznać. Jego Zmartwychwstanie nie było powrotem do normalnego, ziemskiego życia, lecz wejściem w nowy sposób bytowania: „Bo wiemy, że Chrystus, wskrzeszony z martwych, już nie umiera, śmierć nad Nim już nie zapanuje” (Rz 6, 9).

108 *Co zmieniło się na świecie w wyniku Zmartwychwstania?*

Ponieważ śmierć nie jest już więcej końcem wszystkiego, przyszły na świat radość i nadzieja. Po tym jak śmierć „przestała panować” (por. Rz 6, 9) nad Jezusem, nie ma już władzy nad nami, którzy należymy do Jezusa. 655, 658

109 *Co oznacza, że Jezus wstąpił do nieba?*

W osobie Jezusa jeden z nas przybył do Boga i pozostał tam na zawsze. W swoim Synu Bóg staje się jednym z nas, ludzi. Ponadto Jezus w Ewangelii Janowej mówi: „Ja natomiast, gdy zostanę nad ziemię wywyższony, pociągnę wszystkich ku sobie” (J 12, 32). [659-667]

W → NOWYM TESTAMENCIE Wniebowstąpienie Chrystusa wyznacza koniec czterdziestodniowego okresu wyjątkowej bliskości Zmartwychwstałego z uczniami. Na końcu tego czasu Chrystus z całym swoim człowieczeństwem wchodzi do chwały Bożej. Pismo Święte przy opisie tego wydarzenia postuguje się symbolami chmury i nieba. „Człowiek – powie papież Benedykt XVI – znajduje swoje miejsce w Bogu”. Jezus Chrystus jest obecnie u Ojca, skąd przyjdzie pewnego dnia „sądzić żywych i umarłych”. Wniebowstąpienie Chrystusa oznacza, że Jezus nie jest już widzialny na ziemi, ale jest na niej obecny.

110 *Dlaczego Jezus Chrystus jest Panem całego świata?*

Jezus Chrystus jest Panem świata i Panem historii, ponieważ wszystko ze względu na Niego zostało stworzone. Wszyscy ludzie są zbawieni przez Niego i będą przez Niego osądzeni. [668-674, 680]

” Kto usłyszał orędzie wielkanocne, ten nie może już mieć tragicznej miny i prowadzić życia mruka, który nie ma nadziei.

FRIEDRICH SCHILLER (1759-1805), niemiecki poeta i dramaturg

Galilejczycy, dlaczego stoicie i wpatrujecie się w niebo? Jezus został wzięty... do nieba, ale przyjdzie tak samo, jak Go widzieliście idącego do nieba.

Dz 1, 11

Kto wierzy we Mnie, nawet jeśli by umarł, będzie żył.

J 11, 25

Gdyż w Nim wszystko zostało stworzone w niebie i na ziemi: to, co widzialne i niewidzialne, trony czy panowania, zwierzchności czy władze – wszystko przez Niego i dla Niego zostało stworzone.

Kol 1, 16

? **PARUZJA**
(gr. *obecność*)
oznacza powtórne
przyjście Chrystusa
na Sąd Ostateczny.

! Ludzie mdleć
będą ze strachu
w oczekiwaniu tego,
co ma nadejść na ziemię,
gdyż moce niebieskie
zostaną wstrząśnięte
(...) A gdy się to dzieć
zacznie, wyprostujcie
się i podnieście głowy,
bo zbliża się wasze
odkupienie.

Łk 21, 26.28

” Bóg nie odrzuca
żadnej duszy; sama
może się odrzucić: każda
jest sama sobie sądem.

JAKUB BÖHME (1575-1624),
mystyk, filozof

On jest *ponad nami* jako Jedyny, przed którym ze czcią
zginamy kolana. Jest *pośród nas* głową swojego Kościoła,
w którym już teraz zaczyna się królestwo Boże.

On idzie *przed nami* jako Pan historii, przez którego
zostały ostatecznie pokonane moce ciemności i przez
którego dzieje świata osiągną swój finał zgodny z planem
Bożym. Przyjdzie *do nas* powtórnie w chwale, w dniu,
którego nie znamy, aby odnowić świat i aby osiągnął on
swoją pełnię. Jego bliskości można doświadczyć przede
wszystkim w słowie Bożym, przyjmując → EUCHARYSTIĘ,
troszcząc się o biednych i wszędzie tam, „gdzie dwaj lub
trzej zbierają się w imię moje” (por. Mt 18, 20).

→ 157, 163

111 *Co to będzie, kiedy nastąpi koniec świata?*

**Kiedy nastąpi koniec świata, nadejdzie widzialny
dla wszystkich Chrystus. [675-677]**

Dramatyczne, szokujące zdarzenia (Łk 18, 8; Mt 24, 3-14),
które zapowiada Pismo Święte: ludzka złość
w całej okazałości, próby i prześladowania, które wy-
stawią wiarę wielu na próbę – to jedynie ciemna strona
nowej rzeczywistości. Ostateczne zwycięstwo Boga nad
złem stanie się widoczne. Chwała, prawda i sprawiedli-
wość Boża jaśnieć będą w całej pełni. Wraz z przyjściem
Chrystusa nastanie „nowe niebo i nowa ziemia”.

„On otrze z ich oczu każdą łzę i nie będzie już śmierci ani
ból, ani krzyku, ani cierpienia, bo pierwsze
rzeczy przeminęły” (Ap 21, 1.4). → 164

112 *Jak to będzie, kiedy Chrystus będzie sądził nas
i cały świat?*

**Kto nic nie chce wiedzieć o miłości, temu także
Chrystus nie może pomóc, osądzi on sam siebie.
[678-679, 681-682]**

Ponieważ Jezus Chrystus jest „drogą i prawdą, i życiem”
(J 14, 6), w Nim okaże się, co ostoi się przed Bogiem,
a co nie. W świetle Jego życia wyjdzie na jaw pełna
prawda o wszystkich ludziach, rzeczach, myślach
i wydarzeniach.

113 *Co to znaczy: wierzę w Ducha Świętego?*

Wierzyć w Ducha Świętego oznacza modlić się do Niego tak samo jak do Ojca i Syna. Oznacza to wiarę w to, że Duch Święty przychodzi do naszego serca, żebyśmy jako dzieci Boże poznali naszego Ojca w niebie. Poruszeni przez Ducha Świętego możemy zmieniać oblicze ziemi. [683-686]

Przed śmiercią Jezus obiecał swoim uczniom, że pośle im „innego Wspomożyciela” (J 14, 16), gdy Jego nie będzie już z nimi. Kiedy potem na uczniów, członków pierwotnego Kościoła, został wylany Duch Święty, zrozumieli, co Jezus miał na myśli. Przepętniło ich głębokie poczucie bezpieczeństwa i radość w wierze, otrzymali też określone → CHARYZMATY: tzn. mogli prorokować, uzdrawiać, czynić cuda. Aż do dnia dzisiejszego istnieją w Kościele ludzie, którzy mają takie dary i dokonują wielkich rzeczy.
→ 35-38, 310-311

114 *Jaką rolę w życiu Jezusa odgrywa Duch Święty?*

Bez Ducha Świętego nie można zrozumieć Jezusa. Jak u nikogo innego w Jego życiu uobecnił się Duch Boży, którego nazywamy Duchem Świętym. [689-691, 702-731]

Duch Święty był Tym, który powołał do życia Jezusa w łonie Dziewicy Maryi (Mt 1, 18), potwierdził, że Ten jest umiłowanym Synem (Łk 3, 21-22), prowadził Go (Mk 1, 12) i napełniał życiem aż do końca (J 19, 30). Na krzyżu Jezus oddał ducha. Po swoim Zmartwychwstaniu obdarzył swoich uczniów Duchem Świętym (J 20, 20). Tym samym Duch Jezusa przeszedł na cały Kościół: „Jak Mnie posłał Ojciec, tak i Ja was posyłam” (J 20, 21).

115 *Pod jakim imieniem i w jakich znakach ukazuje się Duch Święty?*

Na Jezusa Duch Święty zstąpił pod postacią gołębicy. Pierwsi chrześcijanie doświadczają Ducha Świętego

? **CHARYZMATY**
(gr. *chárisma* – powab, łaska, łaskawość, miłosierny dar)

są łaskami Ducha Świętego, bezpośrednio lub pośrednio służącymi Kościołowi (zob. 1 Kor 12, 6nn). Mogą być proste i zwyczajne, jak i nadzwyczajne (dar języków, prorokowania, uzdrawiania). Zostają udzielone w celu budowania Kościoła, dla dobra ludzi oraz ze względu na potrzeby świata.

” Kto więc prosi: „Przyjdź Duchu Święty”, musi być również gotowy prosić: „Przyjdź i zniszcz mnie tam, gdzie muszę być zniszczony!”.

WILHELM STÄHLIN
(1883-1975), ewangelicki teolog

” Nie przyjęliście przecież ducha niewoli, aby trwać w lęku, ale przyjęliście Ducha, który czyni was dziećmi. W Nim wołamy: Abba, Ojcze!

Rz 8, 15

” On pobudza nas do spotykania się z innymi, zapala w nas ogień miłości, czyni z nas misjonarzy miłości Bożej.

BENEDYKT XVI, katecheza o Duchu Świętym, 20.07.2007 r.

” W Jezusie Chrystusie Bóg stał się człowiekiem i uzdolnił nas do spoglądania w wewnętrzne życie Boże. A tam oglądamy coś zupełnie nieoczekiwanego: tajemniczy Bóg nie jest nieskończoną samotnością; jest wydarzeniem miłości. Syn rozmawia z Ojcem, a Oba są jednością w Duchu, który tworzy atmosferę sprzyjającą obdarzeniu się i miłowaniu, co czyni z nich jednego jedynego Boga.

BENEDYKT XVI, wigilia uroczystości Zesłania Ducha Świętego, 2006 r.

” Bóg wielokrotnie i na wiele sposobów przemawiał dawniej do przodków przez proroków. W tych dniach ostatnich przemówił do nas przez Syna.

Hbr 1, 1-2

jak balsamu, jak żywej wody, jak mocnego powiewu wiatru, jak płomieni ognia. Sam Jezus Chrystus mówi o Wspomożycielu, Pocieszycielu, Nauczycielu i Duchu Prawdy. W sakramentach Kościoła obdarzenie Duchem Świętym uwidacznia się w nałożeniu rąk i namaszczeniu olejem. [691-701]

Pokój, który Bóg zawarł z ludźmi po potopie, został ogłoszony Noemu przez pojawienie się gołębia. Starożytność pogańska postugiwała się również gołębiem jako symbolem miłości. Również pierwsi chrześcijanie natychmiast zrozumieli, dlaczego Duch Święty, uosobiona miłość Boża, zstąpił w postaci gołębicy na Jezusa, kiedy ten kazał się ochrzcić w Jordanie. Dzisiaj gołąb jest powszechnie znanym symbolem pokoju i pojednania człowieka z Bogiem (por. Rdz 8, 10-11).

116 *Co to znaczy, że Duch Święty „mówił przez Proroków”?*

Już w Starym Przymierzu Bóg napętniał mężczyzn i kobiety Duchem, tak że zabierali głos ze względu na Boga, mówili w Jego imieniu i przygotowywali lud na przyjście Mesjasza. [683-688, 702-720]

W Starym Przymierzu Bóg wybierał mężczyzn i kobiety, gotowych do tego, by stawać się Jego pomocą: pocieszycielami, przewodnikami i głosem sumienia Jego ludu. To był Duch Boży, który przemawiał ustami Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela i innych proroków. Jan Chrzciciel, ostatni z proroków, nie tylko zapowiedział nadejście

Mesjasza, ale spotkał Go i ogłosił, że Ten właśnie jest wyzwolicielem z mocy grzechu.

117 *W jaki sposób Duch Święty mógł działać w Maryi, z Nią i przez Nią?*

Maryja pozostawała w zażyłej i nieustannej relacji z Bogiem, absolutnie otwarta na Jego głos (zob. Łk 1, 38). Zatem mogła za sprawą Ducha Świętego stać się „Matką Bożą” – a jako Matka Chrystusa stała się również Matką chrześcijan i wszystkich ludzi. [721-726]

Maryja umożliwiła Duchowi Świętemu dokonanie największego cudu ze wszystkich: Wcielenia Syna Bożego. Wypowiedziała Bogu swoje „Tak”: „jestem służebnicą Pana; niech mi się stanie według twego słowa” (Łk 1, 38). Umocniona przez Ducha Świętego była z Jezusem do końca, aż po krzyż. Tam Jezus dał nam Ją wszystkim za Matkę (zob. J 19, 25-27). → 80-85, 479

118 *Co wydarzyło się podczas Pięćdziesiątnicy?*

Pięćdziesiąt dni po swoim Zmartwychwstaniu Pan zesał z nieba Ducha Świętego na swoich uczniów. Rozpoczął się czas Kościoła. [731-733]

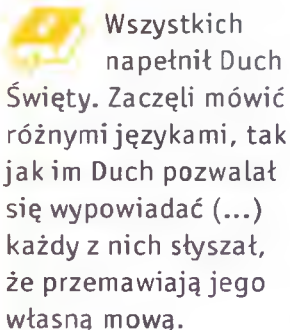
W dniu Pięćdziesiątnicy Duch Święty uczynił z przestraszonych apostołów odważnych świadków Chrystusa. Od razu pozwoliły się ochrzcić tysiące ludzi: to była godzina narodzin Kościoła. Cud mówienia językami w konsekwencji Pięćdziesiątnicy pokazuje, że Kościół od początku jest otwarty na wszystkich, jest powszechny (łac. słowo równoznaczne z wywodzącym się z greki przymiotnikiem *katolicki*) i misyjny. Przemawia do wszystkich ludzi, pokonuje granice etniczne i bariery językowe, może być zrozumiały przez wszystkich. Aż po dzień dzisiejszy Duch Święty jest źródłem życia Kościoła.

 Duch Święty zstąpi na Ciebie i ośłoni Cię moc Najwyższego.

Łk 1, 35

? **PIĘCDZIESIĄTNICA**

(gr. *pentecoste* – pięćdziesiąty [dzień po Wielkanocy]) pierwotnie święto, podczas którego Izrael uroczystie upamiętniał zawarcie przymierza z Bogiem na Synaju. Przez mające miejsce w Jerozolimie wydarzenie zstąpienia Ducha Świętego stało się dla chrześcijan świętem Ducha Świętego.

 Wszystkich napęłnił Duch Święty. Zaczęli mówić różnymi językami, tak jak im Duch pozwalał się wypowiadać (...) każdy z nich słyszał, że przemawiają jego własną mową.

Dz 2, 4.6b

Miałbym wam jeszcze dużo do powiedzenia, lecz teraz nie jesteście w stanie tego udźwignąć. Po swoim przyjsciu On – Duch Prawdy – poprowadzi was ku pełnej prawdzie.

J 16, 12-13a

OWOCE DUCHA ŚWIĘTEGO

(zob. Ga 5, 22n):
miłość, radość, pokój,
cierpliwość, dobroć,
życzliwość, wierność,
łagodność, opanowanie.

UCZYNKI CIAŁA

(zob. Ga 5, 19nn):
cudzołóstwo, nieczy-
stość, rozwiązłość,
bałwochwalstwo, czary,
nienawiść, kłótnie,
zazdrość, gniew,
chorobliwa ambicja,
waśnie, rozłamy, zawiść,
pijaństwo, hulanki
i tym podobne.

119 Co sprawia Duch Święty w Kościele?

Duch Święty buduje Kościół i ożywia go. Przypomina mu o jego misji. Powołuje ludzi do jego służby i obdarza ich niezbędnymi darami. Prowadzi nas do coraz głębszej wspólnoty z Trójjedynym Bogiem. [733-741, 747]

Nawet jeśli w swojej długiej historii Kościół niekiedy wydawał się błędzić, Duch Święty działa w nim zawsze mimo ludzkich wad i niedoskonałości. Same dwutysiącletnie dzieje Kościoła, liczni święci wszystkich epok i kultur są widzialnym świadectwem Jego obecności. Duch Święty jest Tym, który zachowuje Kościół jako całość w prawdzie i prowadzi go do coraz głębszego poznania Boga. Duch Święty jest Tym, który działa w → SAKRAMENTACH oraz sprawia, że Pismo Święte jest dla nas żywe i aktualne. Ludzi, którzy się na Niego całkowicie otworzą, obdarza również dzisiaj darami swojej łaski. (→ CHARYZMATY). → 203-206

120 Co czyni Duch Święty w moim życiu?

Duch Święty otwiera mnie na Boga, uczy mnie modlić się i pomaga mi być dla innych. [738-741]

„Cichy Gość naszej duszy” – tak nazywa Ducha Świętego św. Augustyn. Kto chce Go poczuć, musi się wyciszyć. Często Duch mówi w nas i rozmawia z nami bardzo cicho, choćby głosem naszego sumienia lub też poprzez inne wewnętrzne i zewnętrzne impulsy. Być „świętynią Ducha Świętego” oznacza: być całym sercem i duszą dla tego Gościa, dla *Boga w nas*. Nasze ciało jest więc w pewnej mierze mieszkaniem Bożym. Im bardziej otwieramy się na Ducha Świętego w nas, tym bardziej staje się On nauczycielem naszego życia, tym bardziej obdarza nas również dzisiaj swoimi CHARYZMATAMI ku zbudowaniu Kościoła. W ten sposób zamiast

→ UCZYNKÓW CIAŁA rodzą się w nas
→ OWOCE DUCHA. → 290-291,
295-297, 310-311,

Wierzę w święty Kościół

121 Co oznacza „Kościół”?

→ **KOŚCIÓŁ**, z greckiego „ekklesia” oznacza wspólnotę zwołanych. My wszyscy, którzy zostaliśmy ochrzczeni i wierzymy w Boga, stajemy się zwołanymi przez Pana. Razem jesteśmy Kościołem. Chrystus, jak mówi św. Paweł, jest Głową Kościoła. My jesteśmy Jego ciałem. [748-757]

Kiedy przyjmujemy → SAKRAMENTY i słuchamy słowa Bożego, Chrystus jest w nas i my jesteśmy w Nim – to jest Kościół. Ścisłą, żywą więź łączącą wszystkich ochrzczonych z Jezusem, Pismo Święte opisuje przy pomocy wciąż nowych obrazów: raz mówi o ludzie Bożym, innym razem o Oblubienicy Chrystusa; raz Kościół nazywany jest matką, potem przyrównany jest do Bożej rodziny czy do weselników. Nigdy Kościół nie jest samą instytucją, nigdy jedynie „Kościółem hierarchicznym”, który można by od siebie odsunąć. Mogą nas niepokoić błędy w Kościele, ale nigdy nie możemy się od niego odsunąć, ponieważ Bóg powołał go do istnienia nieodwołalnie i pomimo wszystkich grzechów nie dystansuje się od niego. Kościół to Boża obecność pośród nas, ludzi. Dlatego mamy go kochać.

” Nasza zdolność pojmowania jest ograniczona; dlatego posyłanie Ducha Świętego ma na celu wprowadzenie Kościoła wciąż na nowo, z pokolenia na pokolenie, w tajemnicę Chrystusa.

BENEDYKT XVI, 07.05.2005 r.

? KOŚCIÓŁ

(ekklesia, gr. ek-kalein – wołać poza) oznacza „zwołanie”. Zgromadzenie zwołanych ze wszystkich ludów, którzy przez chrzest należą do Ciała Chrystusa.

” On [Chrystus] jest Głową Ciała – Kościoła.

Kol 1, 18a

” Kościół to starsza pani z wieloma zmarszczkami. Ale jest moją matką. A matki się nie uderza.

KARL RAHNER

Wtedy Pan zapytał Kaina: „Gdzie jest twój brat Abel?” On na to: „Nie wiem. Czyż jestem stróżem mojego brata?”.

Rdz 4, 9

Musimy razem stawać się błogosławionymi. Musimy razem podążać ku Bogu, razem stanąć przed Nim. Nie powinniśmy spotykać dobrego Boga jeden bez drugiego. Co by powiedział, gdybyśmy przyszli z powrotem jeden bez drugiego?

CHARLES PÉGUAY (1873-1914), francuski poeta

122 Dlaczego Bóg chce Kościoła?

Bóg chce Kościoła, ponieważ chce zbawić nas nie pojedynczo, lecz we wspólnocie. Chce uczynić z całej ludzkości swój lud. [758-781, 802-804]

Nikt nie podąży do nieba aspołeczną drogą. Kto myśli jedynie o sobie i zbawieniu własnej duszy, żyje aspołecznie. A to tak w niebie, jak i na ziemi, jest niemożliwe. Sam Bóg nie jest aspołeczny. Trójjedyny Bóg jest sam w sobie „społeczny”, jest wspólnotą, wieczną wymianą miłości. Stworzony na wzór Boży człowiek ma wpisane w swą naturę relacje, wymianę, udział i miłość. Jesteśmy odpowiedzialni za siebie nawzajem.

123 Co jest zadaniem Kościoła?

Zadanie Kościoła to we wszystkich ludach zasiewać i pozwolić wzrastać królestwu Bożemu, które zaczęło się już wraz z Jezusem. [763-769, 774-776, 780]

Gdzie przyszedł Jezus, tam niebo dotknęło ziemi: zaczęło się królestwo Boże, królestwo pokoju i sprawiedliwości. Kościół służy temu królestwu Bożemu. Nie jest celem samym w sobie. Musi prowadzić dalej dzieło

zapoczątkowane przez Jezusa. Powinien postępować tak, jak postąpiłby Jezus. Sprawuje wciąż święte znaki Jezusa (→ SAKRAMENTY). Przekazuje dalej słowa Jezusa. Pomimo wszystkich swoich słabości jest kawałkiem nieba na ziemi.

124 Dlaczego Kościół jest czymś więcej niż instytucją?

Kościół jest czymś więcej niż instytucją, ponieważ jest tajemnicą (→ MISTERIUM), która jest jednocześnie ludzka i boska. [770-773, 779]

Prawdziwa miłość nie czyni ślepcem, lecz widzącym. Z patrzeniem na Kościół jest tak samo: postrzegany z zewnątrz jest tylko instytucją historyczną, z historycznymi strukturami, ale też z błędami, a nawet przestępstwami – jest Kościołem grzeszników. Nie jest to jednak wnikliwe spojrzenie. Chrystus tak mocno związał się z nami, grzesznikami, że nigdy nie opuści Kościoła, nawet jeżeli my byśmy codziennie go zdradzali. Ta nierozwalna więź tego, co ludzkie, i tego, co boskie, grzechu i łaski, jest tajemnicą Kościoła. Dlatego patrząc oczami wiary, Kościół jest niezniszczalnie święty. → 132

125 Co jest wyjątkowe w ludzie Bożym?

Założycielem tego ludu jest Bóg Ojciec. Jego przewodnikiem jest Jezus Chrystus. Źródłem jego mocy jest Duch Święty. Wejściem do ludu Bożego jest chrzest. Jego godność to wolność dzieci Bożych. Jego prawem jest miłość. Kiedy ten lud pozostaje wierny Bogu i szuka wpierw królestwa Bożego, przemienia świat. [781-786]

Pomiędzy wszystkimi ludami ziemi istnieje lud, który jest jak żaden inny. Poddany jest wyłącznie Bogu. Ma być jak sól, która zachowuje swój smak; jak zaczyn, który wszystko przenika; jak światło, które rozprasza ciemności. Kto należy do ludu Bożego, musi się liczyć z tym, że spotka się z otwartym sprzeciwem ze strony ludzi, którzy przeczą istnieniu Boga i lekceważą Jego przykazania. Trwając jednak w wolności dzieci Bożych nie trzeba obawiać się niczego, nawet śmierci.

Jak Mnie postać Ojciec, tak i Ja was posyłam.

J 20, 21b

Idźcie więc i pozyskujcie uczniów we wszystkich narodach! Udzielajcie im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego! Nauczajcie ich, aby zachowywali wszystko, co wam nakazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do końca świata.

Mt 28, 19n

Kościół nie może zachowywać się jak przedsiębiorstwo, które zmienia swoją ofertę, gdy słabnie popyt.

KARDYNAŁ KARL LEHMANN
(ur. 1936), biskup Moguncji

Wszystko czyńcie bez narzekania i sprzeciwu, by nic wam nie można było zarzucić i abyście byli bez skazy, jako nienaganne dzieci Boże wśród narodu zepsutego i przewrotnego. Bądźcie dla nich światłem jak gwiazdy na niebie.

Flp 2, 14-15

” Nie mogą mi zrobić nic więcej, niż mnie zabić. A nawet jeśli mnie zabiją, to nie na długo.

ROBERT VON ARENBURG (1898-1972), jeden ze spiskowców biorących udział w zamachu na Hitlera 20 lipca 1944 r.

” Kochać Chrystusa i Kościół to jedno.

BRAT ROGER SCHUTZ

” Myślisz więc, że słabości Kościoła spowodują, że Chrystus z niego zrezygnuje. Opuścić Kościół to tak jakby opuścić własne ciało.

DOM HELDER CAMARA (1909-1999), brazylijski biskup postępujący wśród biedaków

” Jesteśmy świątynią Boga żywego, jak rzekł Bóg: „Zamieszkać z nimi i wśród nich będę się przechadzał, i będę ich Bogiem, a oni będą moim ludem”.

2 Kor 6, 16

” Większość ludzi nie pojmuje, co uczyniłby z nich Bóg, gdyby tylko oddali Mu się do dyspozycji.

ŚW. IGNACY LOYOLA (1491-1556), założyciel Towarzystwa Jezusowego (jezuici)

126 *Co to znaczy, że Kościół jest Ciałem Chrystusa?*

Przede wszystkim za sprawą → SAKRAMENTÓW chrztu i → EUCHARYSTII powstaje nierozzerwalna więź między Jezusem Chrystusem a chrześcijanami. Więź między Nim a nami jest tak silna jak ta zespalająca głowę i poszczególne członki ludzkiego ciała – łączy nas w jedno. [787-795] → 146, 175, 179, 200, 208, 217

127 *Co to znaczy, że Kościół jest Oblubienicą Chrystusa?*

Jezus Chrystus kocha swój Kościół jak oblubieniec swoją oblubienicę. Łączy się z nią na zawsze i oddaje za nią swoje życie. [796]

Kto był kiedyś zakochany, wie, co to jest miłość. Jezus zna to uczucie i nazywa siebie Oblubieńcem, który tęskniąc z miłości, zabiega o względy oblubienicy i chciałby z nią razem świętować miłosne wesele. Jego oblubienicą jesteśmy my, Kościół. Już w → STARYM TESTAMENCIE miłość Boga do Jego ludu porównywana jest do miłości mężczyzny i kobiety. Jakże często Jezus, starając się o każdego z nas, *nieszczęśliwie kocha*, a mianowicie w przypadku tych wszystkich, którzy nie chcą wiedzieć o Jego miłości i na nią nie odpowiadają.

128 *Co to znaczy, że Kościół jest „świątynią Ducha Świętego”?*

Kościół jest przestrzenią w świecie, w której Duch Święty jest w pełni. [797-801, 809]

Lud Izraela czcił Boga w Świątyni Jerozolimskiej. Ta świątynia już nie istnieje. Jej miejsce zajął Kościół, który nie jest związany z jednym określonym miejscem. „Gdyż tam, gdzie dwaj lub trzej zbierają się w imię moje, jestem pośród nich” (Mt 18, 20). To, co go ożywia, to Duch Chrystusa: mieszka w słowie Pisma Świętego i jest obecny w świętych znakach → SAKRAMENTACH. Żyje w sercach wierzących i przemawia przez ich modlitwy. Kieruje Kościołem i obdarza go darami (→ CHARYZMATY) – zwykłymi i nadzwyczajnymi. Kto otwiera się na Ducha Świętego, ten również dziś może doświadczyć prawdziwych cudów. → 113-120, 203-205, 310-311

Wierzę w jeden, święty,
powszechny i apostołski Kościół

129 *Dlaczego może istnieć tylko jeden Kościół?*

Podobnie jak istnieje tylko jeden jedyny Chrystus, tak samo może istnieć tylko jedno jedyne Ciało Chrystusa, jedna jedyna Oblubienica Chrystusa, czyli musi istnieć tylko jeden jedyny Kościół Jezusa Chrystusa. On jest Głową Ciała – Kościoła. Razem stanowią „całego Chrystusa” (św. Augustyn). Podobnie jak ciało ma wiele członków, ale jest czymś jednym, tak samo również Kościół składa się z wielu Kościołów partykularnych (biskupstw). Razem stanowią jedno Mistyczne Ciało Chrystusa. [811-816, 866, 870]

Jezus zbudował swój Kościół na fundamencie → APOSTOŁÓW. Ten fundament trwa aż do dziś. Wiara apostołów pod przewodem Piotra, który „przewodzi w miłości” (św. Ignacy Antiocheński), była w Kościele przekazywana z pokolenia na pokolenie. Również → SAKRAMENTY, które Jezus powierzył i nakazał sprawować kolegium apostołów, działają wciąż ze swoją pierwotną siłą.

130 *Czy także chrześcijanie niebędący katolikami są naszymi braćmi i siostrami?*

Wszyscy ochrzczeni należą do Kościoła Chrystusa. Dlatego także ochrzczeni, którzy nie pozostają w pełnej łączności z Kościołem katolickim, słusznie nazywają się chrześcijanami i są tym samym naszymi siostrami i braćmi. [817-819]

Rozłam w jednym Kościele Chrystusa nastąpił z powodu błędnych interpretacji Jego nauki, błędów ludzkich i braku gotowości do pojednania – najczęściej u przedstawicieli obu stron. Współcześni chrześcijanie nie ponoszą żadnej winy za historyczne podziały Kościoła. Duch Święty działa również ku zbawieniu ludzi w odłączonych od Kościoła katolickiego → KOŚCIOŁACH I WSPÓLNOTACH KOŚCIELNYCH. Wszystkie dary, jak np. Pismo Święte, → SAKRAMENTY, wiara, nadzieja, miłość i inne → CHARYZMATY pochodzą od Chrystusa.

Jedno jest Ciało i jeden Duch, jak jedna jest nadzieja waszego powołania, do której zostaliście wezwani. Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest, jeden Bóg i Ojciec wszystkich. On jest ponad wszystkimi, przez wszystkich i we wszystkich.

Ef 4, 14-16

Na podstawie szczególnej pozycji Kościoła w Rzymie każdy inny Kościół musi trwać z nim w zgodzie, to znaczy wierzący na całym świecie, gdyż w nim nieustannie zachowywana jest tradycja apostołów.

ŚW. IRENEUSZ Z LYONU

**KOŚCIOŁY
i WSPÓLNOTY
KOŚCIELNE**

Wiele istniejących na świecie wspólnot określa się mianem Kościołów. Z katolickiego punktu widzenia Kościołem są tylko te, które mają sukcesję apostołską, czyli ważne święcenia. Dotyczy to przede wszystkim Kościoła katolickiego we wszystkich obrządkach, Kościołów prawosławnych i przedchalcedońskich oraz Kościołów starokatolickich. Pozostałe wspólnoty chrześcijańskie nazywamy wspólnotami kościelnymi.

EKUMENIZM

(gr. *oikumene* – cały zamieszkały świat) wysiłki podejmowane na rzecz jedności podzielonego chrześcijaństwa.

Po tych słowach Jezus podniósł swoje oczy ku niebu i powiedział: (...) aby wszyscy byli jedno. Podobnie jak Ty, Ojcze we Mnie, a Ja w Tobie, tak i oni niech będą w nas, aby świat uwierzył, że to Ty Mnie posłałeś.

J 17, 1.21

Gdzie żyje Duch Chrystusa, istnieje wewnętrzny pęd ku „ponownemu zjednoczeniu”, gdyż chce razem wzrastać to, co wyrosło z jednego korzenia.

131 *Co powinniśmy czynić dla jedności chrześcijan?*

Musimy w słowach i czynach być postuszni Chrystusowi, którego wyraźną wolą jest, „aby wszyscy byli jedno” (J 17, 21). [820-822]

Bez względu na wiek, jedność chrześcijan dotyczy wszystkich. Jedność była jednym z najważniejszych pragnień Jezusa. Modlił się do Ojca: „Aby wszyscy byli jedno (...) aby świat uwierzył, że Ty Mnie posłałeś” (J 17, 21). Podziały są jak rany na ciele Chrystusa, bolą i ropieją. Rozłamy prowadzą do wrogości i osłabiają wiarę i wiarygodność chrześcijan. Żeby usunąć ze świata skandal podziałów, potrzeba nawrócenia wszystkich stron, ale także zrozumienia własnych prawd wiary i punktu widzenia drugich, przede wszystkim jednak wspólnej modlitwy i wspólnej służby chrześcijan na rzecz dobra człowieka. Odpowiadający za Kościół nie powinni zaprzestawać dialogu teologicznego.

132 *Dlaczego Kościół jest święty?*

Kościół jest święty nie dlatego, że wszyscy jego członkowie są święci, ale dlatego, że święty jest Bóg, który w nim działa. Wszystkie członki Kościoła są uświęcone przez chrzest. [823-829]

Zawsze, gdy pozwalamy się dotykać Trójjedynemu Bogu, wzrastamy w miłości, zostajemy *uświęceni* i zbawieni. Święci są ludźmi kochającymi nie dlatego, że potrafią być tak dobrzy, ale dlatego, że dotknął ich Bóg. Na swój własny, często oryginalny sposób przekazują ludziom miłość, której doświadczyli od Boga. Ogarnięci przez Boga uświęcają Kościół, bo „ich niebo polega na tym”, by wspierać nas na drodze do → ŚWIĘTOŚCI. → 124

133 Co to znaczy, że Kościół jest powszechny?

Powszechny (katolicki [gr. *katholon*]) oznacza „zupelny” i „uniwersalny”. Kościół jest powszechny, ponieważ Chrystus powołał go, dał mu poprawne i pełne wyznanie wiary, udzielił pełni środków zbawienia (→ SAKRAMENTY), które nakazał mu sprawować i głosić wszystkim Dobrą Nowinę. Chrystus posłał go do wszystkich ludów. [830-831; 849-856]

134 Kto należy do Kościoła katolickiego?

Do pełnej wspólnoty Kościoła katolickiego należy ten, kto w jedności z → PAPIEŻEM i biskupami przez wyznanie wiary katolickiej i przyjmowanie → SAKRAMENTÓW wiąże się z Jezusem Chrystusem. [836-838]

Bóg chciał *jednego* Kościoła dla *wszystkich*. Niestety my chrześcijanie nie pozostaliśmy wierni temu pragnieniu Chrystusa. Jednakże przez wiarę i wspólny chrzest także obecnie łączymy się coraz ściślej ze sobą.

135 Jaki jest stosunek Kościoła do Żydów?

Żydzi są „starszymi braćmi” chrześcijan, ponieważ Bóg umiłował ich najpierw i najpierw do nich przemówił. Fakt, że Jezus Chrystus jako człowiek jest Żydem, łączy nas. Fakt, że Kościół widzi w Nim Syna Boga żywego dzieli nas. W oczekiwaniu na ostateczne przyjście Mesjasza jesteśmy jedno. [839-840]

Wiara żydowska jest korzeniem naszej wiary. Pismo Święte Żydów, nazywane przez nas Starym Testamentem, jest pierwszą częścią naszego Pisma Świętego. Żydowsko-chrześcijański obraz człowieka, którego wymiar etyczny kształtuje dziesięć przykazań, jest fundamentem zachodnich demokracji. Należy się wstydzić, że chrześcijanie przez stulecia nie dopuszczali myśli o ścisłym spokrewnieniu z judaizmem i przy pomocy pseudoteologicznych argumentów zaogniali nienawiść do Żydów, prowadząc często do ich mordowania. Z okazji Roku Jubileuszowego papież Jan Paweł II szczególnie prosił o przebaczenie

ŚWIĘTOŚĆ

jest odwiecznym przymiotem Boga. W języku łacińskim istnieje słowo „*fanum*” na oznaczenie tego, co boskie, czyste, różne od tego, co „*profanum*”, codzienne. Bóg jest „zupelnie Inny”, jest Świętym Izraela (Iz 30, 15). Jezus przychodzi na świat jako „Święty Boga” (J 6, 69). Na podstawie Jego zachowania można definiować, co to znaczy być „świętym”: to kierując się bezgraniczną miłością okazywać współczucie i litość, pomagać i leczyć, aż po krzyż i Zmartwychwstanie.

Przemów do wszystkich Izraelitów: Świętymi bądźcie, bo Ja jestem święty, Pan, Bóg wasz!
Kpł 19, 2

Wszystko poddał pod Jego stopy i ustanowił Go Głową całego Kościoła, który jest Jego Ciałem i Pełnią Tego, który wypełnia wszystko we wszystkim.
Ef 1, 22n

Nie sądźcie, że przyszedłem znieść Prawo albo Proroków. Przyszedłem nie po to, aby je znieść, ale wypełnić.

Mt 5, 17

Religia żydowska nie jest dla nas czymś zewnętrznym, lecz przynależy w pewnej mierze do wnętrza naszej religii. Tym samym do niej mamy stosunek taki jak do żadnej innej religii. Jesteście naszymi uprzywilejowanymi braćmi i można by powiedzieć naszymi starszymi braćmi.

Bł. JAN PAWEŁ II podczas wizyty w Wielkiej Synagodze w Rzymie, 1986 r.

WOLNOŚĆ RELIGIJNA

Prawo każdego człowieka do wyboru i praktykowania religii zgodnie z własnym sumieniem. Uznanie wolności religijnej nie oznacza jednak, że wszystkie religie są na równi prawdziwe.

tych krzywd. Sobór Watykański II stwierdza jasno, że Żydzi jako naród nie ponoszą żadnej zbiorowej winy za ukrzyżowanie Chrystusa. → 96-97, 335

136 Jak Kościół patrzy na pozostałe religie?

Kościół uznaje wszystko to, co w innych religiach jest dobre i prawdziwe. Szanuje i popiera wolność religijną jako prawo człowieka. Wie jednak, że to Jezus Chrystus jest jedynym Zbawcą wszystkich ludzi. On jedynie jest „drogą, prawdą i życiem” (J 14, 6).

[841-845, 846-848]

Każdy, kto szuka Boga, jest bliski nam chrześcijanom. Szczególny stopień „pokrewieństwa” istnieje w przypadku muzułmanów. Podobnie jak judaizm i chrześcijaństwo również islam należy do religii monoteistycznych (→ MONOTEIZM). Także muzułmanie czczą Boga Stwórcę i Abrahama jako ojca ich wiary. Koran uważa Jezusa za wielkiego proroka. Maryja, Jego Matka, jest matką proroka. Kościół naucza, że wszyscy ludzie, którzy bez własnej winy nie znają Chrystusa i Jego Kościoła, ale szczerze i otwarcie poszukują Boga i postępują za głosem sumienia, osiągną wieczne zbawienie. Kto jednak poznał, że Jezus Chrystus jest „drogą

i prawdą i życiem”, ale nie chce za Nim podążać, ten na innych drogach nie znajdzie zbawienia. Zawiera się to w zdaniu: „Extra ecclesiam nulla salus” (poza Kościołem nie ma zbawienia). → 199

” Kościołowi nigdy nie wolno zadowalać się tłumem tych, którzy obecnie do niego należą, i mówić, że niech tak się dobrze wiecie także innym – muzułmanom, wyznawcom hinduizmu itd. Kościół nie może się wygodnie ograniczać do „własnych czterech ścian”. Jego zadaniem jest troska o całość, o wszystkich.

BENEDYKT XVI, 7.05.2006 r.

? DWUNASTU APOSTOŁÓW

(gr. *apostolos* – posłany, posłaniec); „Takie są imiona dwunastu apostołów: pierwszy Szymon, zwany Piotrem, i jego brat Andrzej, Jakub, syn Zebedeusza, i jego brat Jan, Filip i Bartłomiej, Tomasz i celnik Mateusz, Jakub, syn Alfeusza, i Tadeusz, Szymon Kananejczyk i Judasz Iskariota, który Go później zdradził” (Mt 10, 2-4).

137 Dlaczego Kościół nazywa się apostołowski?

Kościół nazywa się apostołowski, ponieważ został założony przez apostołów, ich Tradycji się trzyma i przez ich następców jest kierowany.

[857-860, 869, 877]

Jezus powołał → APOSTOŁÓW jako grono swoich najbliższych współpracowników. Byli naocznymi świadkami Jego samego i Jego znaków. Po swoim Zmartwychwstaniu ukazywał się im wielokrotnie. Zesłał na nich Ducha Świętego i skierował ich jako swoich pełnoprawnych posłańców z misją na cały świat. W młodym Kościele byli gwarantami jedności. To posłannictwo i pełnomocnictwo przekazali przez gest włożenia rąk swoim następcom, biskupom. Tak dzieje się do dziś. Ten proces nazywa się → SUKCESJĄ APOSTOLSKĄ. → 92

138 Jak jest zbudowany jeden, święty, powszechny i apostołowski Kościół?

Kościół stanowią → ŚWIECCY i duchowni (→ KLER). Jako dzieci Boże cieszą się tą samą godnością. Mają równoważne zadania, choć odmienne. Posłannictwem świeckich jest przeobrażać świat w królestwo Boże.

? SUKCESJA APOSTOLSKA

(łac. *successio* – kolejność, następstwo) pochodzący od apostołów nieprzerwany szereg biskupów, ich następców na urządzie biskupim. Podobnie jak Jezus przekazał apostołom swoją pełnię władzy, tak przekazywana jest ona do dziś i będzie, aż Pan powróci, z → BISKUPA na biskupa przez gest włożenia rąk i modlitwę.

? ŚWIECCY

(laikat, od gr. *laos* – lud) powszechny stan w Kościele; jego członkami są należący do ludu Bożego ochrzczeni chrześcijanie, którzy nie przyjęli sakramentu święceń.

? KLER

(duchowni, gr. *kleroi* – wybrani) osoby, które przyjęły święcenia w Kościele.

” Jestem powołany, by być kimś i czynić coś, do czego nie jest powołany nikt inny. Zajmuję miejsce w planie Bożym i na Bożej ziemi, którego nie zajmuje nikt inny.

BŁ. JOHN HENRY NEWMAN

Wraz z nimi w jednym szeregu stoją duchowni, pełniący w Kościele postugę przewodzenia, nauczania i uświęcania. W obu stanach istnieją chrześcijanie, którzy w szczególny sposób oddają się Bogu do dyspozycji przez śluby czystości, ubóstwa i postuszeństwa (np. zakonnicy i zakonnice). [871-876, 934.935]

Każdy chrześcijanin ma za zadanie świadczyć o Ewangelii własnym życiem. Ale Bóg z każdym człowiekiem idzie jego własną drogą powołania. Jednych posyła jako świeckich, żeby w rodzinach i życiu zawodowym pośród świata budowali królestwo Boże. Wszystkimi potrzebnymi do tego darami Ducha Świętego obdarza ich w sakramentach chrztu i → BIERZMOWANIA. Innym zleca postugę pasterską. Mają Jego lud prowadzić, nauczać i uświęcać. Tego zadania nikt nie może sobie przypisać. Sam Pan musi postać i przez sakrament święceń dać siłę na drogę. Tylko w ten sposób człowiek może działać w imieniu Chrystusa i udzielać → SAKRAMENTÓW. → 259

139 *Na czym polega powołanie świeckich?*

→ **ŚWIECCY są postani, by angażując się w życie społeczne, przyczyniali się do wzrastania królestwa Bożego wśród ludzi. [897-913, 940-943]**

Osoba świecka nie jest chrześcijaninem drugiej kategorii, ponieważ ma udział w kapłaństwie Chrystusa (powszechne kapłaństwo wiernych). Zabiega o to, żeby ludzie w jej otoczeniu (w szkole, na studiach, w rodzinie, miejscu pracy) poznali Ewangelię i nauczyli się kochać Chrystusa. Swoją wiarą wpływa na kształt społeczeństwa, gospodarki i polityki. Świecki czynnie uczestniczy w życiu Kościoła, podejmując się chociażby postugi ministranta czy lektora, jest gotowy być animatorem, angażuje się w prace gremiów i rad kościelnych (np. rady parafialnej). Właśnie młodzi ludzie powinni intensywnie zastanawiać się nad tym, gdzie jest ich miejsce zamierzone przez Boga.

140 *Dlaczego Kościół nie jest organizacją demokratyczną?*

Zasada demokracji brzmi: wszelka władza pochodzi od ludu. W Kościele jednak wszelka władza pochodzi od Chrystusa. Dlatego Kościół ma strukturę

hierarchiczną. Jednocześnie Chrystus nadał jej kolegialną strukturę. [874-879]

Wymiar *hierarchiczny* w Kościele to sam Chrystus działający w Kościele poprzez osoby mające święcenia, które za łaską Bożą czynią lub dają to, czego same z siebie nie byłyby w stanie uczynić lub dać, tzn. kiedy sprawują → **SAKRAMENTY** w imieniu Chrystusa i nauczają pełnią Jego władzy. Wymiar kolegialny polega na tym, że całość wiary powierzona została wspólnocie dwunastu apostołów, których następcy pod przewodem sukcesora Piotra kierują Kościołem. Właśnie z powodu tej zasady kolegialności nieodzowne są w Kościele sobory. Również w innych gremiach kościelnych, na synodach i w radach, mogą przynosić owoc wielorakie dary Ducha Świętego i powszechny wymiar Kościoła.

141 *Jakie zadanie ma papież?*

Jako następca św. Piotra i głowa Kolegium Biskupów → PAPIEŻ jest gwarantem jedności Kościoła. Posiada najwyższą władzę duszpasterską i najwyższy autorytet w sprawach dotyczących dyscypliny i nauczania wiary. [880-882, 936-937]

Jezus obdarzył Piotra jedyną uprzywilejowaną pozycją wśród apostołów. Uczynił go najwyższym autorytetem

? HIERARCHIA

(gr. *hieros* i *arche* – święty początek) strukturalna budowa Kościoła oparta na Chrystusie, od którego pochodzi wszelka władza i autorytet.

? PAPIEŻ

(gr. *pappas* – ojciec) następca apostoła Piotra, Biskup Rzymu. Ponieważ Piotr był pierwszym wśród apostołów, papież jako jego następca zajmuje pierwsze miejsce w Kolegium Biskupów. Jako zastępca Chrystusa jest najwyższym pasterzem, kapłanem i nauczycielem Kościoła.

? BISKUP

(gr. *episkopein* – nadzorować) następca apostołów. Przewodzi diecezji (Kościół partykularny). Biskup jako członek Kolegium Biskupów pod przewodem papieża troszczy się również o cały Kościół.

KAPŁAN

(gr. *presbyteros* – starszy) współpracownik biskupa w przepowiadaniu Ewangelii i udzielaniu sakramentów. Sprawuje swoją posługę w łączności z innymi kapłanami pod przewodnictwem biskupa.

pierwotnego Kościoła. Rzym, miejsce, gdzie znajdowała się wspólnota, której przewodził Piotr, a zarazem miejsce jego męczeństwa, stał się po jego śmierci centrum młodego Kościoła. Każda wspólnota pozostawała w jedności z Rzymem. To miernik słusznej, pełnej i niezmaćonej błędem wiary apostolskiej. Aż po dzień dzisiejszy każdy → BISKUP Rzymu, tak jak Piotr, jest najwyższym pastorem Kościoła, którego Głową jest Chrystus. Tylko w takiej funkcji papież jest „zastępcą Chrystusa na ziemi”. Jako najwyższy autorytet w sprawach duszpasterskich i nauczania czuwa nad bezbłędnym przekazem wiary. W razie potrzeby może cofnąć pozwolenie nauczania

Módlcie się za mnie, żebym uczył się coraz bardziej miłować Jego owczarnię, Kościół święty, czyli Was wszystkich i każdego z osobna. Módlcie się za mnie, żebym z bojaźni nie uciekł przed wilkami. Módlmy się za siebie wzajemnie i prosimy, żeby Pan nas podtrzymywał, i żebyśmy od Niego uczyli się podtrzymywać siebie nawzajem.

BENEDYKT XVI, na początku swojego pontyfikatu, 24.07.2005 r.

lub w przypadku ciężkich wykroczeń w kwestiach wiary i obyczajów może pozbawić urzędu dostojników Kościoła. Jedność w sprawach wiary i obyczajów, której gwarantem jest → URZĄD NAUCZYCIELSKI na czele z papieżem, stanowi swoisty „system odpornościowy” i siłę oddziaływania Kościoła katolickiego.

142

Czy biskupi mogą postępować i nauczać wbrew papieżowi, czy papież może postępować i nauczać wbrew biskupom?

→ BISKUPI nie mogą postępować i nauczać wbrew → PAPIEŻOWI, lecz wyłącznie w łączności z nim. Papież natomiast w jasno określonych przypadkach może podjąć decyzję bez zgody biskupów. [883-885, 880-890]

Jednakże w swoich decyzjach → PAPIEŻ jest związany wiarą Kościoła. Istnieje coś takiego jak nadprzyrodzony zmysł wiary Kościoła. Jest to sprawiane przez Ducha Świętego powszechnie istniejące zasadnicze przekonanie w kwestiach wiary, w pewnej mierze zdrowy rozsądek Kościoła, zatem trwanie „w tej samej nauce, w tym samym znaczeniu i w tej samej myśli” (św. Wincenty z Lerynu).

143 Czy papież rzeczywiście jest nieomylny?

Tak. Ale → PAPIEŻ wypowiada się w sposób nieomylny tylko wtedy, gdy uroczystym aktem kościelnym („ex cathedra”) ogłasza dogmat, tzn. gdy przedstawia obowiązujące rozstrzygnięcia w sprawach wiary i moralności. Nieomylny charakter mogą mieć również decyzje Kolegium Biskupów pozostającego w łączności z papieżem, np. decyzje soboru powszechnego. [888-892]

Nieomylność papieża nie ma nic wspólnego z jego nieskazitelnością moralną. Nieomylny jest właściwie Kościół, ponieważ Jezus obiecał mu Ducha Świętego, który zachowa go w prawdzie i poprowadzi ku jej coraz głębszemu poznaniu. Kiedy nagle oczywista prawda wiary zostanie zanegowana lub błędnie zinterpretowana, Kościół musi wypowiedzieć decydujące słowo, które stwierdzi, co jest prawdą, a co fałszem. Tym słowem jest głos papieża. Jako Następca Piotra i pierwszy z biskupów jedynie on ma pełnię władzy, aby sporną kwestię sformułować tak, żeby ta jako „pewna do wierzenia” była przedłożona wierzącym po wszystkie czasy. Mówi się wówczas, że → PAPIEŻ ogłasza dogmat. Taki dogmat w swej treści nigdy nie zawiera czegoś nowego. Dogmat ogłasza się bardzo rzadko. Ostatni pochodzi z 1950 roku.

144 Jakie zadania mają biskupi?

→ **BISKUPI są odpowiedzialni za powierzony im Kościół partykularny i współodpowiedzialni za cały Kościół. Sprawują swoją posługę, pozostając we wzajemnej łączności i na rzecz całego Kościoła pod przewodnictwem → PAPIEŻA. [886-887, 893-896, 938-939]**

? RZYM

Wspólnota rzymska od początku była traktowana jako „najważniejszy, najstarszy i wszystkim znany Kościół”, który „został założony w Rzymie przez obu najznakomitszych apostołów Piotra i Pawła (...) Ze względu na ich wyjątkową rangę z tym Kościołem musi pozostać w zgodzie każdy Kościół, tzn. wierzący wszędzie na świecie, ponieważ w tym Kościele zawsze zachowywana jest Tradycja Apostołów” (św. Ireneusz z Lyonu). Fakt, że obaj apostołowie ponieśli w Rzymie śmierć męczeńską, dodatkowo nadał wspólnocie rzymskiej znaczenia.

Ja zaś mówię tobie, że ty jesteś Skalą. Na tej Skale zbuduję mój Kościół, a potęga piekła go nie zwycięży. Tobie dam klucze królestwa niebieskiego. Cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie.

Mt 16, 18-19

SOBÓR POWSZECHNY

(gr. *oikumene* – cały zamieszkały świat) zebranie katolickich biskupów z całego świata.

I ustanowił Dwunastu, których nazwał apostołami, aby z Nim byli i aby mógł ich wysłać.

Mk 3, 14

DOGMAT

(gr. *dogma* – opinia, decyzja, twierdzenie) prawda wiary ogłoszona przez sobór lub papieża, uznawana za Objawienie Boże, bo wypływająca z Pisma Świętego i Tradycji.

EX CATHEDRA

(łac. z tronu) pojęcie określa szczególną, nieomylną wypowiedź papieża mocą jego Urzędu Nauczycielskiego.

Kto was słuca,
Mnie słuca.

Kto was odrzuca, Mnie odrzuca; a kto Mnie odrzuca, odrzuca Tego, który Mnie posłał.

Łk 10, 16

Biskupi muszą być w pierwszym rzędzie → APOSTOŁAMI – wiernymi świadkami Jezusa, który ich osobiście powołał, pozwolił im być blisko siebie i ich posłał. W ten sposób przynoszą Chrystusa ludziom i ludzi prowadzą do Chrystusa. Dzieje się to przez przepowiadanie, sprawowanie sakramentów i kierowanie Kościołem. Jako następcy apostołów biskupi piastują swój urząd mocą nadanej im pełni władzy apostoelskiej. Biskup nie jest pełnomocnikiem czy rodzajem asystenta papieża. Jednak działa razem z papieżem i pod jego zwierzchnictwem.

145 *Dlaczego Jezus chce, żeby byli ludzie, którzy na zawsze żyją w ubóstwie, czystości i posłuszeństwie?*

Bóg jest miłością. Tęskni także za naszą miłością. Formą pełnego miłości poświęcenia się Bogu jest żyć jak Jezus, czyli w ubóstwie, czystości i posłuszeństwie. Kto żyje w ten sposób, ma głowę, serce i ręce wolne dla Boga i ludzi. [914-933, 944-945]

Wciąż kolejne osoby odpowiadają na wezwanie Jezusa i „ze względu na królestwo niebieskie” (Mt 19, 12) ofiarują wszystko Bogu – nawet tak wspaniałe dary jak własny majątek, samostanowienie, miłość małżeńska. Takie życie według → RAD EWANGELICZNYCH w ubóstwie, → CZYSTOŚCI i posłuszeństwie ukazuje chrześcijanom, że świat nie jest wszystkim. Dopiero spotkanie z Boskim Oblubieńcem „twarzą w twarz” uczyni człowieka ostatecznie szczęśliwym.

Wierzę w świętych obcowanie

146 *Co to znaczy „świętych obcowanie”?*

Do wspólnoty świętych (komunii świętych) należą wszyscy ludzie, którzy swoją nadzieję pokładają w Chrystusie i przez chrzest przynależą do Niego, bez względu na to, czy już umarli, czy jeszcze żyją. Ponieważ jesteśmy w Chrystusie jednym ciałem, żyjemy w jednej wspólnocie obejmującej niebo i ziemię. [946-962]

RADY EWANGELICZNE

Dane w Ewangelii rady dotyczące naśladowania Chrystusa: ubóstwo, czystość i posłuszeństwo.

Pomóż mi, Panie, żebym lepiej Cię poznawał i bardziej kochał, żebym bardziej zdecydowanie za Tobą podążał.

ŚW. IGNACY LOYOLA

Wtedy Jezus przyjrzał mu się, umiłował go i powiedział: „Jednego ci brakuje. Idź, sprzedaj, co posiadasz (...) potem wróć i chodź za Mną.

Mk 10, 21

Gdy cierpi jedna część ciała, cierpią pozostałe części, a gdy jedna część odbiera chwałę, cieszą się wszystkie części.

1 Kor 12, 26

Naśladowanie Chrystusa zawsze daje odwagę płynięcia pod prąd.

BENEDYKT XVI, 17.05.2008 r.

Kościół jest wspólnotą większą niż myślimy. Należą do niego żywi i zmarli, bez względu na to, czy znajdują się w czyśćcu, czy przebywają w chwale Bożej; znani i nieznani; wielcy święci i niepozorni ludzie. Możemy nawzajem się wspierać ponad śmiercią. Możemy przywoływać imiona naszych patronów i ulubionych świętych, ale także naszych zmarłych, co do których wierzymy, że są już u Boga. I odwrotnie. Możemy przez naszą modlitwę dopomóc naszym zmarłym, znajdującym się jeszcze w czyśćcu. Każdy, kto czyni lub cierpi z Chrystusem i dla Chrystusa, przyczynia się dla dobra wszystkich. I odwrotnie: grzech każdego człowieka szkodzi całej wspólnotie.

→ 126, 170, 179

99 Mamy w niebie Matkę. Ponieważ jest w Bogu i z Bogiem, jest bliska każdemu z nas, zna nasze serce, potrafi usłyszeć nasze modlitwy, potrafi nam pomóc ze swoją macierzyńską dobrocią, i jak powiedział Pan, jest nam dana za Matkę, do której w każdej chwili możemy się zwrócić.

BENEDYKT XVI, 15.08.2005 r.

99 Bóg nie dał ludziom służebnicy, lecz matkę.

BŁ. ADOLF KOLPING (1813-1865), apostoł robotników i rzemieślników

 Gdy zabrakło wina, Matka Jezusa rzekła do Niego: „Nie mają wina”. Jezus odpowiedział: „Kobieto, czy to należy do mnie lub do ciebie? Jeszcze nie nadeszła godzina moja. Wtedy Jego Matka zwróciła się do służących: „Zróbcie wszystko cokolwiek wam powie”.

J 2, 3-5

147 *Dlaczego we wspólnocie świętych Maryja zajmuje tak uprzywilejowaną pozycję?*

Maryja jest Matką Bożą. Jak żaden człowiek na ziemi była związana z Jezusem – ta bliskość nie skończyła się również w niebie. Maryja jest Królową nieba i swoje matczyne uczucie okazuje także nam. [972]

Ponieważ całym ciałem i duszą, wystawiając się z ludzkiej perspektywy na ogromne ryzyko i niebezpieczeństwo, całkowicie zdała się na Boże prowadzenie, dlatego z duszą i ciałem została wzięta do nieba. Kto żyje i wierzy tak jak Maryja, idzie do nieba. → 80-85

148 *Czy Maryja może nam rzeczywiście pomóc?*

Tak. Pomoc Maryi to doświadczenie towarzyszące Kościołowi od początku. Potwierdzają to miliony chrześcijan. (967-970)

Jako Matka Jezusa Maryja jest również naszą Matką. Dobre matki zawsze wstawiają się za swoimi dziećmi. A co dopiero taka Matka. Już na ziemi prosiła Jezusa w potrzebach innych, np. kiedy uchroniła młodą parę z Kany Galilejskiej przed kompromitacją. W Wieczerniku modliła się wśród uczniów. Ponieważ Jej miłość do nas nigdy się nie kończy, możemy być pewni, że wstawiać się będzie za nami w dwóch najważniejszych momentach naszego życia „teraz i w godzinę śmierci naszej”. → 85

149 *Czy należy modlić się do Maryi?*

Nie, modlić się można tylko do Boga. Ale Maryję powinniśmy czcić jako Matkę naszego Pana. [971]

Pod pojęciem modlenia się rozumieć należy pokorne, bezwarunkowe uznanie absolutnej zwierzchności Boga nad wszystkimi stworzeniami. Maryja jest stworzeniem tak jak my. W wierze jest naszą Matką. A rodziców powinniśmy czcić. Jest to stwierdzenie ze wszech miar biblijne, gdyż sama Maryja mówi o sobie: „odtąd pokolenia będą mnie nazywać szczęśliwą” (Łk 1, 48b). I tak Kościół uznaje maryjne sanktuaria, święta, pieśni i modlitwy jak choćby → RÓŻANIEC, który jest streszczeniem Ewangelii.

→ 353, 484

Wierzę w grzechów odpuszczenie

150 *Czy Kościół rzeczywiście może odpuszczać grzechy?*

Tak. Jezus nie tylko sam odpuszczał grzechy, ale także wydał zlecenie Kościołowi i udzielił mu władzy, aby uwalniał ludzi z ich grzechów. [981-983, 986-987]

Przez postugę → KAPŁANA człowiek uzyskuje Boże przebaczenie, a jego wina zostaje wymazana tak doskonale, jakby jej nigdy nie było. Kapłan może to uczynić tylko dlatego, że Jezus pozwala mu uczestniczyć w swojej Bożej władzy odpuszczania grzechów. → 225-239

151 *Jakie istnieją w Kościele możliwości odpuszczenia grzechów?*

Zasadniczo odpuszczenie grzechów dokonuje się w → SAKRAMENCIE chrztu. Potem w celu uzyskania odpuszczenia grzechów ciężkich konieczny jest sakrament pokuty i pojednania (spowiedź). W przypadku grzechów lekkich zaleca się spowiedź. Również czytanie Pisma Świętego, modlitwa, post i wykonywanie dobrych uczynków mają moc oczyszczającą. [976-980, 984-987] → 226-239

Wierzę w ciała zmartwychwstanie

152 *Dlaczego wierzymy w zmartwychwstanie umarłych?*

Wierzymy w zmartwychwstanie umarłych, ponieważ Chrystus powstał z martwych, żyje na wieki i pozwala nam uczestniczyć w tym wiecznym życiu. [988-991]

Kiedy człowiek umiera, jego ciało zostaje pochowane w grobie lub skremowane. Pomimo to wierzymy, że istnieje dla tego człowieka życie po śmierci. Jezus w swoim Zmartwychwstaniu okazał się Panem nad śmiercią. Jego słowo jest wiarygodne: „Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem. Kto wierzy we Mnie, nawet jeśli umarł, będzie żył” (J 11, 25b). → 103-108

 Tym, którym odpuścicie grzechy, są im odpuszczone; którym zatrzymacie, są zatrzymane.

J 20, 23

 Kapłani otrzymali pełnię władzy, którą Bóg nie obdarzył ani aniołów ani archaniołów (...) Bóg określa przez to z góry zadanie kapłanów na ziemi.

ŚW. JAN CHRZYSTOM

 Obawiałbym się, gdyby nie było poufnej spowiedzi.

MARCIN LUTER (1483-1546), niemiecki reformator religijny

 Jakże mogą mówić niektórzy

spośród was, że nie ma zmartwychwstania? Jeśli bowiem nie ma zmartwychwstania, to i Chrystus nie zmartwychwstał. Jeśli zaś Chrystus nie zmartwychwstał, to próżne jest nasze głoszenie i próżna jest wasza wiara (...) Jeśli Chrystus jest naszą nadzieją tylko w ziemskim życiu, to jesteśmy bardziej godni pożałowania niż wszyscy ludzie. Chrystus jednak zmartwychwstał, i to jako pierwszy!

1 Kor 15, 12-14.19.20

Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas.

J 1, 14a

W Bogu jest miejsce również dla ciała.

BENEDYKT XVI, 15.08.2005 r.

Lecz ktoś powie: „Jak umarli zmartwychwstają? Jakie będą mieli ciało, gdy przyjdą? Głupcze! Czy to, co zasiane, powraca do życia, jeśli wpierv nie obumrze? To, co zasiewasz, nie jest przecież od razu rośliną, którą będzie potem, ale zwykłym ziarnem, na przykład pszenicy lub czegoś innego.

1 Kor 15, 35-37

Chcę zobaczyć Boga, ale by Go zobaczyć, trzeba umrzeć.

ŚW. TERESA Z ÁVILA

153

Dlaczego wierzymy w zmartwychwstanie „ciała”?

Biblijne słowo „ciało” charakteryzuje człowieka w jego słabości i śmiertelności. Bóg jednakże nie traktuje ludzkiego ciała jako czegoś mniej wartościowego. W Jezusie Chrystusie sam przyjął ciało (→ WCIELENIE), aby odkupić ludzi. Bóg zbawia nie tylko ludzkiego ducha, ale zbawia całego człowieka, z ciałem i duszą. [988-991, 997-1001, 1015]

Bóg stworzył nas z ciałem i duszą. Na końcu świata nie pozwoli leżeć „ciału”, całemu stworzeniu, jak starej zabawce w kącie. W dniu ostatecznym wskrzesi nas w ciele – tzn. będziemy przemienieni, ale wciąż będziemy czuć się sobą. Również dla Jezusa to bycie w ciele nie było epizodem. Kiedy ukazał się jako Zmartwychwstały uczniowie widzieli rany na Jego ciele.

154

Co dzieje się z nami, kiedy umieramy?

W momencie śmierci oddzielone zostają od siebie ciało i dusza. Ciało gnije, podczas gdy dusza idzie do Boga i oczekuje na ponowne zjednoczenie ze swoim wskrzeszonym ciałem w dniu ostatecznym. [992-1004, 1016-1018]

Sposób zmartwychwstania naszego ciała jest tajemnicą. Żeby to unaocznic posłużmy się przykładem: patrząc na tulipanową cebulkę, nie potrafimy poznać, w jak piękny kwiat rozwinie się w ciemnej ziemi. Podobnie nic nie wiemy na temat przyszłego wyglądu naszego nowego ciała. Paweł jest jednak pewien: „siej się mało wartościowe, a zmartwychwstaje chwalebne” (1 Kor 15, 43a).

155

Jak Chrystus pomaga nam przy umieraniu, kiedy Mu ufamy?

Chrystus wychodzi nam naprzeciw i prowadzi nas ku życiu wiecznemu. „Nie śmierć mnie zabiera, lecz Bóg” (św. Teresa z Lisieux). [1005-1014, 1016, 1019]

Gdy popatrzymy na cierpienia i śmierć Jezusa, nasze umieranie może stać się łatwiejsze. W akcie zawierzenia

i miłości do Ojca możemy powiedzieć „Tak”, podobnie jak to uczynił Jezus w Ogrodzie Oliwnym. Taka postawa nazywa się „ofiara duchową”: umierający jednoczy się z ofiarą Chrystusa na krzyżu. Kto umiera w takim zawierzeniu Bogu i pojednany z ludźmi, czyli bez grzechu ciężkiego, jest na drodze do komunii z Chrystusem zmartwychwstałym. Umierając, nie upadniemy niżej niż w Jego ręce. Kto umiera, nie wyrusza w podróż donikąd, lecz wraca do domu ku miłości Boga, który go stworzył. → 102

Wierzę w życie wieczne

156 *Co to jest życie wieczne?*

Życie wieczne zaczyna się w momencie chrztu. Trwa dalej poprzez śmierć i nie ma końca. [1020]

Weźmy choćby czas, gdy jesteśmy zakochani: chcemy, żeby ten stan nigdy się nie skończył. „Bóg jest miłością”, powie Pierwszy List św. Jana (1 J 4, 16). „Miłość”, powie Pierwszy List do Koryntian, „nigdy się nie kończy” (1 Kor 13, 8). Bóg jest wieczny, bo jest miłością, a miłość jest wieczna, bo jest Boża. Kiedy kochamy, wkraczamy w bezgraniczne Boże teraz. → 285

157 *Czy po śmierci staniemy przed sądem?*

Sąd szczegółowy czy też indywidualny czeka każdego z nas w momencie śmierci. Sąd powszechny (zwany też Sądem Ostatecznym) będzie miał miejsce w dniu ostatecznym, czyli na końcu świata, podczas powtórnego przyjścia Pana. [1021-1022]

Umierając, każdy człowiek staje oko w oko z prawdą. Teraz już nie można niczego usunąć czy ukryć, niczego już nie da się zmienić. Bóg widzi nas, wie, jacy jesteśmy. Stajemy przed Jego sądem. W świętej bliskości Boga możemy tylko być „dobrzy” albo nie ma nas wcale – dobrzy, to znaczy tacy, jakich Bóg nas zamierzył, kiedy nas stworzył. Być może będziemy musieli przejść jeszcze proces oczyszczenia, być może od razu będziemy mogli wpaść w Boże ramiona. Być może jednak jesteśmy tak pełni

” Czasem szukania Boga jest życie. Czasem znalezienia Boga jest śmierć. Czasem posiadania Boga jest wieczność.
ŚW. FRANCISZEK SALEZY

” Nie umieram; idę do życia.

ŚW. TERESA Z LISIEUX
(1873-1987), francuska zakonnica, doktor Kościoła

” Umiłowani! Niech wam będzie wiadome, że jeden dzień u Pana jest jak tysiąc lat, a tysiąc lat jak jeden dzień!
2 P 3, 8

” Pod wieczór życia będą cię sądzić z miłości.

ŚW. JAN OD KRZYŻA
(1542-1591), hiszpański mistrz, doktor Kościoła

❓ SĄD

szczegółowy czy też indywidualny wydarzy się w momencie śmierci każdego. Sąd Ostateczny, inaczej powszechny, odbędzie się w dniu ostatecznym, czyli na końcu świata, podczas powtórnego przyjścia Pana.

Teraz widzimy niewyraźnie jak w zwierciadle, potem będziemy oglądać twarz w twarz. Teraz poznaję po części, potem poznam tak, jak sam zostałem poznany.

1 Kor 13, 12

Twoje miejsce w niebie będzie wyglądać tak, jakby je robił dla ciebie, dla ciebie wyłącznie, gdyż ty jesteś dla Niego stworzony.

CLIVE STAPLES LEWIS

Człowiek może wbrew własnej woli utracić dobra doczesne, nigdy jednak nie straci dóbr wiecznych, chyba że z własnej woli.

ŚW. AUGUSTYN

złości, nienawiści, negacji wszystkiego, że na zawsze odwrócimy nasze oblicze od miłości, od Boga. Życie bez miłości jest przecież niczym innym jak piekłem. → 163

158 Czym jest niebo?

Niebo to patrzeć na miłość bez końca. Nic już nas nie oddziela od Boga, który kocha naszą duszę i całe życie nas szukał. Razem z aniołami i świętymi możemy się już na zawsze cieszyć Bogiem i z Bogiem.

[1023-1026, 1053]

Kto obserwuje parę, która patrzy na siebie z miłością, kto widzi malucha, który szuka oczu swojej mamy, jakby chciał każdy jej uśmiech zachować na zawsze, ten pośrednio wie, co to jest niebo. Patrzeć na Boga twarzą w twarz to jest jak jedyne w swoim rodzaju, niekończące się spojrzenie miłości. → 52

159 Co to jest czyściec (purgatorium)?

Czyściec, często przedstawiany jako miejsce, jest raczej stanem. Kto umiera w stanie łaski Bożej (czyli pojednany z Bogiem i ludźmi), ale potrzebuje jeszcze oczyszczenia, zanim będzie mógł oglądać Boga twarzą w twarz, ten jest w czyśccu. [1030-1031]

Kiedy Piotr zdradził Jezusa, Pan odwrócił się i spojrzął na niego: „A Piotr wyszedł na zewnątrz i gorzko zapłakał” – uczucie jak w czyśccu. I dlatego przypuszczalnie większość z nas w chwili śmierci oczekuje czyścca: Pan spojrzyna nas pełen miłości, a my spłoniemy ze wstydu i odczujemy dojmujący żal z powodu naszego zachowania, złego lub „jedynie” pozbawionego miłości. Dopiero po tym oczyszczającym bólu staniemy się zdolni odpowiedzieć na Jego spojrzenie w niezmaczonej radości nieba.

160 *Czy możemy pomóc zmarłym, którzy znajdują się w stanie czyśćca?*

Tak, ponieważ wszyscy ochrzczeni w Chrystusie tworzą wspólnotę i są ze sobą wzajemnie powiązani, dlatego także żyjący mogą pomóc душom zmarłych w czyśćcu. [1032]

Kiedy człowiek umarł, nie może już nic więcej dla siebie uczynić. Okres wykazywania się minął. Jednakże my możemy coś uczynić dla zmarłych w czyśćcu. Nasza miłość sięga aż tam. Przez nasz post, modlitwę, dobre uczynki, ale przede wszystkim sprawowanie świętej → EUCHARYSTII możemy wypraszać łaskę dla zmarłych. → 146

161 *Co to jest piekło?*

Piekło jest stanem wiecznego oddzielenia od Boga, absolutnej nieobecności miłości. [1033-1037]

Kto świadomie i zupełnie dobrowolnie umiera w grzechu ciężkim, nie okazawszy skruchy, i na zawsze odrzuca miłosierną, przebaczącą miłość Boga, ten sam siebie wyklucza ze wspólnoty z Bogiem i błogostawionymi. Czy rzeczywiście ktoś w momencie śmierci potrafi spojrzeć w twarz absolutnej miłości i na zawsze powiedzieć „Nie”, tego nie wiemy. Ale nasza wolność umożliwia taką decyzję. Jezus ciągle ostrzega nas przed definitywnym odłączeniem się od Niego, przez to, że zamkniemy się na potrzeby Jego braci i siostr: „Odejdźcie ode Mnie, przekłęci (...) Czego nie zrobiliście dla jednego z tych najmniejszych, tego nie zrobiliście dla Mnie” (Mt 25, 41.45). → 53

162 *Skoro Bóg jest miłością, jak może istnieć piekło?*

To nie Bóg przeklina człowieka. Czyni to sam człowiek, który odrzuca miłosierną miłość Bożą i dobrowolnie wybiera (wieczne) życie, w którym wyklucza się ze wspólnoty z Bogiem. [1036-1037]

Bóg tęskni za tym, by być razem nawet z ostatnim grzesznikiem. Chce, żeby wszyscy się nawrócili i zostali zbawieni. Jednak Bóg stworzył człowieka wolnym

Dlatego [Juda Machabeusz] kazał złożyć ofiarę przebłagalną za zmarłych, aby zostali uwolnieni od grzechów.

2 Mch 12, 45

Nie zwlekajmy z niesieniem pomocy zmarłym i ofiarowywaniem za nich naszych modlitw.

ŚW. JAN CHRZYSTOM

Ten, kto nie miłuje, trwa w śmierci. Każdy, kto nienawidzi swego brata, jest zabójcą, a wiecie, że żaden zabójca, nie ma w sobie życia wiecznego.

1 J 3, 14b-15

Pytam siebie: Co to znaczy piekło? Twierdzę: niezdolność kochania.

FIODOR DOSTOJEWSKI (1821-1881), pisarz rosyjski

 Pan wcale nie zwleka z dotrzymaniem obietnicy, jak niektórzy sądzą. Jest tylko wobec was cierpliwy i nie chce, aby ktokolwiek zginął. Pragnie, by wszyscy się nawrócili.

2 P 3, 9

 Zbawiciel pragnie, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i poznali prawdę.

1 Tm 2, 4

 Kiedy Syn Człowieczy przyjdzie w swojej chwale wraz ze wszystkimi aniołami, wtedy zasiądzie na tronie swej chwały. Wówczas zgromadzą się przed Nim wszystkie narody. A On oddzieli jednych od drugich, jak pasterz oddziela owce od kozłów (...) I pójdą oni na wieczną mękę, a sprawiedliwi do życia wiecznego.

Mt 25, 31n.46

i respektuje jego decyzje. Nawet Bóg nie może wymusić miłości. Jako kochający jest „bezsilny”, kiedy ktoś zamiast nieba wybiera piekło. → 51, 53

163 *Co to jest Sąd Ostateczny?*

Sąd Ostateczny odbędzie się na końcu czasów, przy ponownym przyjściu Chrystusa. „Ci, którzy czynili dobro, zmartwychwstaną do życia, ci natomiast, którzy czynili zło, zmartwychwstaną na sąd” (J 5, 29). [1038-1041, 1058-1059]

Kiedy Chrystus przyjdzie powtórnie w chwale, całkowicie oświeci nas Jego światłość. Prawda wyjdzie na jaw: nasze myśli, nasze czyny, nasza relacja z Bogiem, nasze postępowanie w stosunku do ludzi – nic już nie będzie tajne. Poznamy ostateczny sens stworzenia, pojmiemy cudowne drogi prowadzące do naszego zbawienia i wreszcie otrzymamy odpowiedź, dlaczego zło jest tak potężne, skoro Bóg jest wszechmogący. Sąd Ostateczny jest również czasem rozliczenia się z nami. Tu zdecyduje się, czy powstaniemy do życia wiecznego, czy na zawsze będziemy

oddzieleni od Boga. Wobec tych, którzy wybrali życie, Bóg raz jeszcze dokona aktu stwórczego. W „nowym ciele” (por. 2 Kor 5) będą na zawsze żyć w chwale Bożej i wychwalać Go duszą i ciałem. → 110-112, 157

164 Jak świat osiągnie pełnię?

Na końcu czasów Bóg stworzy nowe niebo i nową ziemię. Zło zostanie pozbawione mocy i nie będzie już więcej atrakcyjne. Odkupieni staną twarzą w twarz z Bogiem – jak przyjaciele. Ich pragnienie pokoju i sprawiedliwości zostanie ostatecznie zaspokojone. Ich szczęściem i błogostawieństwem będzie oglądanie Boga. Trójjedyny Bóg zamieszka wśród nich i otrze z ich oczu wszelką łzę: nie będzie już więcej śmierci, smutku, narzekań i trudu. [1042-1050, 1060]

165 Dlaczego mówimy „Amen” na końcu wyznania wiary?

Mówimy „Amen”, czyli „Tak” na końcu Wyznania wiary, ponieważ Bóg ustanawia nas świadkami wiary. Kto mówi „Amen”, w sposób radosny i wolny zgadza się na Boże działanie w dziele stworzenia i Odkupienia. [1061-1065]

Hebrajskie słowo „Amen” pochodzi z rodziny wyrazów, która obejmuje zarówno „wiarę”, jak też „pewność”, „niezawodność” i „wierność”. „Kto mówi *Amen*, składa swój podpis” (św. Augustyn). Takie nieograniczone „Tak” możemy powiedzieć tylko dlatego, że Jezus w śmierci i Zmartwychwstaniu dowiódł nam, jak jest wierny i jak można na Nim polegać. On sam jest ludzkim „Tak” wobec wszystkich Bożych obietnic, jak również definitywnym „Tak” Boga w stosunku do nas. → 527

I jeśli twoja ręka prowadzi cię do upadku, odetnij ją. Lepiej jest dla ciebie bez ręki osiągnąć życie, niż z dwiema rękami iść na potępienie, w ogień nieugaszony.

Mk 9, 43

AMEN

(od hebr. *Aman* – być pewnym, niezawodnym) występuje w Starym Testamencie zwykle w znaczeniu „niech się tak stanie”, aby podkreślić pragnienie działania Bożego lub dołączyć swój głos do pochwały Boga. W Nowym Testamencie jest często zakończeniem modlitwy, wyrażającym akceptację jej treści. Najczęściej jednak postuguje się nim sam Jezus jako wyrazem rozpoczynającym mowę. Użycie „Amen” podkreśla znaczenie Jego wypowiedzi.

Wszystkie obietnice Boga w Nim stały się „tak”. Dlatego przez Niego wypowiedamy na chwałę Boga nasze „Amen”.

2 Kor 1, 20

Jak celebруем misteria Kościoła

166
278

100
101

Bóg kontaktuje się z nami poprzez święte znaki 102

Bóg i święta liturgia 104

Jak celebруем tajemnice Chrystusa 108

Siedem sakramentów Kościoła 116

Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego
(chrzest, bierzmowanie, Eucharystia) 116

Sakramenty uzdrowienia (pokuta i pojednanie, namaszczenie chorych) 133

Sakramenty w służbie komunii i postania wiernych
(święcenia, małżeństwo) 143

Inne celebracje liturgiczne 156

? LITURGIA

(od gr. *leiturgia* – dzieło publiczne, służba pełniona przez lud lub na rzecz ludu) w tradycji chrześcijańskiej oznacza, że lud Boży uczestniczy w „dziele Bożym”. Rdzeniem celebracji liturgicznej jest przede wszystkim święta Eucharystia. Jej przyporządkowane są pozostałe liturgie, np. celebrowanie innych sakramentów, nabożeństwa, procesje, liturgia godzin.

„ Liturgia nie jest nigdy samym tylko zebraniem określonej grupy, która sama sobie ją celebruje (...) Stoimy przed Ojcem, uczestnicząc w wystąpieniu Jezusa (...) wraz ze wspólnotą świętych. Tak, to w pewnej mierze liturgia niebiańska.

KARDYNAŁ JOSEPH RATZINGER / BENEDYKT XVI,
Bóg i świat, z kardynałem Ratzingerem rozmawia Peter Seewald

W celebracji chrześcijańskich misterii (tajemnic, → SAKRAMENTÓW) chodzi o spotkanie Jezusa Chrystusa w czasie. Aż do końca dni jest On obecny w swoim Kościele. Tu, na ziemi, najpełniejszym spotkaniem z Nim jest → LITURGIA. Dlatego reguła benedyktyńska (43, 3) mówi: „Nic nie może być ważniejsze od Służby Bożej” (św. Benedykt z Nursji).

📖 DZIAŁ PIERWSZY 📖

Bóg kontaktuje się z nami poprzez święte znaki

166 *Dlaczego Kościół tak często sprawuje liturgię?*

Już lud Izraela „siedem razy dziennie” (Ps 119, 164) przerywał pracę, by uwielbić Boga. Jezus brał udział w kulcie i modlitwach swojego ludu. Uczył swoich uczniów, jak mają się modlić i zebrał ich w Wieczerniku, aby sprawować wraz z nimi liturgię liturgii: ofiarowanie siebie samego pod postaciami chleba i wina. Kościół, który wzywa do celebrowania liturgii, jest postuszny jego poleceniu: „To czyńcie na moją pamiątkę” (1 Kor 11, 24b). [1060-1070]

Podobnie jak człowiek potrzebuje powietrza do oddychania, a tym samym życia, tak Kościół oddycha i żyje przez to, że celebruje liturgię. To sam Bóg jest tym, kto dzień za dniem tchnie w Kościół nowe życie i obdarza go swoim słowem i swoimi → SAKRAMENTAMI. Można postużyć się jeszcze innym przykładem: każda liturgia jest jak randka, której datę Bóg zapisuje w naszym terminarzu. Kto poczuł już miłość Bożą, przyjdzie chętnie. Kto chwilowo nic nie czuje, a mimo to przychodzi, okazuje Bogu swoją wierność.

167 *Co to jest liturgia?*

→ **LITURGIA to oficjalny kult → KOŚCIOŁA. [1077-1112]**

Liturgia nie jest wydarzeniem, podczas którego ciekawie się dyskutuje lub słucha świetnej muzyki. Liturgii się nie robi i nie wymyśla. Ona jest czymś żywym i owocem ponad dwóch tysięcy lat wiary Kościoła. Liturgia jest wydarzeniem świętym, czcigodnym. Staje się pasjonująca, gdy się czuje, że sam Bóg jest obecny pod postacią jej świętych znaków i w jej mających wielką wartość i często bardzo starych modlitwach.

168 *Dlaczego liturgia jest priorytetem w życiu Kościoła i każdego z osobna?*

„ → **LITURGIA jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i zarazem jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc**” (Sobór Watykański II, *Sacrosanctum Concilium*, 10). [1074]

Za życia Jezusa nieprzeliczone tłumy ludzi garnęły się do Niego, gdyż pragnęły Jego uzdrawiającej bliskości. Również dzisiaj możemy Go znaleźć, bo żyje w swoim Kościele. W dwóch miejscach gwarantuje nam swoją obecność: w postudze najuboższym (Mt 25, 42) i w → EUCHARYSTII. Tam wpadamy prosto w Jego objęcia. Gdy Go do siebie dopuszczamy, podczas Mszy Świętej nas poucza, karmi, przemienia, uzdrawia i jednoczy się z nami.

169 *Czego doświadczamy podczas sprawowania liturgii?*

Kiedy sprawujemy liturgię, jesteśmy pochłonięci, uzdrawiani i przemieniani przez miłość Bożą. [1076]

Każda liturgia Kościoła i wszystkie jego → SAKRAMENTY służą tylko temu, abyśmy mieli życie i mieli je w pełni. Kiedy sprawujemy liturgię, spotykamy Tego, który powiedział o sobie: „Ja jestem drogą i prawdą, i życiem” (J 14, 6). Kto przychodzi na liturgię i czuje się osamotniony, tego Bóg obdarza poczuciem bezpieczeństwa. Kto przychodzi na liturgię i czuje się przegrany, zagubiony, ten znajdzie Boga, który czeka na niego.

Moc wychodziła z Niego i uzdrowiała wszystkich.

Łk 6, 19b

Bez niedzielnej Eucharystii nie potrafimy żyć. Czy nie wiesz, że chrześcijanin istnieje dla Eucharystii, a Eucharystia dla chrześcijanina?

Podczas przesłuchania męczennik Saturnin (305) odpowiedział tak na zarzut, że uczestniczył w zakazanych niedzielnych zgromadzeniach.

Przyszedłem, aby moje owce miały życie i to życie w pełni.

J 10, 10b

A kiedy jeszcze był daleko, zobaczył go ojciec i ulitował się. Pobiegł, rzucił mu się na szyję i ucałował go.

Łk 15, 20

Wtedy przystąpię do Bożego ołtarza, do Boga, który rozwesela moją młodość. Będę Cię wystawiał przy wtórze liry, Boże, mój Boże!

Ps 43, 4

BŁOGOSŁAWIENSTWO (łac. *benedicere*; gr. *eu-logein* – uznawać za dobre) to dobro pochodzące od Boga. Błogosławienie to postawa Boga obdarzająca życiem i strzegąca je. Bóg, Ojciec i Stwórca wszelkiego bytu mówi: „Dobrze, że tu jesteś. To cudownie, że istniejesz”.

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Bóg i święta liturgia

170 Co jest najgłębszym źródłem liturgii?

Najgłębszym źródłem → LITURGII jest Bóg, w którym odbywa się wieczne, niebiańskie święto miłości – radość Ojca, Syna i Ducha Świętego. Ponieważ Bóg jest miłością, chciałby, żebyśmy uczestniczyli w święcie Jego radości i otrzymali Jego → BŁOGOSŁAWIENSTWO. [1077-1109]

Nasze ziemskie liturgie powinny być świętami pełnymi piękna i siły: świętami Ojca, który nas stworzył. Dlatego tak ważną rolę odgrywają owoce ziemi: chleb, wino, olej oraz światło, kadzidło, muzyka i kolory. Powinny być świętami Syna, który nas odkupił. Dlatego cieszymy się z naszego wyzwolenia, oddychajmy słuchanym słowem, pokrzepiajmy się pokarmem eucharystycznym. Powinny być świętami Ducha Świętego, który w nas żyje. Dlatego ze świętych zgromadzeń emanuje tak obfite bogactwo darów: pociechy, poznania, odwagi, siły i błogosławieństwa. → 179

171 *Co jest istotą każdej liturgii?*

→ **LITURGIA jest zawsze przede wszystkim komunią z Jezusem Chrystusem. Każda liturgia, nie tylko Msza Święta, jest uobecnieniem wielkanocnego spotkania. Jezus świętuje z nami przejście ze śmierci do życia i otwiera je. [1085]**

Najważniejszą liturgią świata była Ostatnia Wieczerza, którą wieczorem przed swoją śmiercią Jezus sprawował razem z uczniami w Wieczerniku. Uczniowie myśleli, że Jezus obchodził pamiątkę wyzwolenia Izraela z niewoli egipskiej. Jezus jednak celebrował z nimi wyzwolenie całej ludzkości z mocy śmierci. Wtedy w Egipcie to „krew baranka” ustrzegła Izraelitów przed aniołem śmierci. Teraz to On sam miał stać się barankiem, którego krew wybawi ludzkość ze śmierci. Dlatego śmierć i Zmartwychwstanie Jezusa to dowód na to, że można umrzeć, a mimo to odzyskać życie. Oto zasadnicza treść każdej celebracji chrześcijańskiej. Sam Jezus porównał swoją Śmierć i Zmartwychwstanie do wyzwolenia Izraela z niewoli egipskiej. *Tajemnica paschalna* jest więc określeniem odkupieńczego dzieła Śmierci i Zmartwychwstania Jezusa. Analogicznie do ratującej życie krwi baranka podczas wyjścia Izraelitów z Egiptu (Wj 12), Jezus jest prawdziwym Barankiem paschalnym, który wybawił ludzkość z więzów śmierci i grzechu.

172 *Ile jest sakramentów i jak się nazywają?*

Kościół zna siedem → SAKRAMENTÓW. Są to: chrzest, → BIERZMOWANIE, → EUCHARYSTIA, pokuta, namaszczenie chorych, sakrament święceń i małżeństwo. [1210]

173 *Po co nam w ogóle sakramenty?*

→ **SAKRAMENTÓW potrzebujemy po to, aby wznieść się ponad nasze zwykłe ludzkie życie i przez Jezusa stać się dziećmi Bożymi w wolności i w chwale. [1129]**

W sakramencie chrztu zagrożone ludzkie dzieci stają się bezpiecznymi dziećmi Bożymi; przez → BIERZMOWANIE słabi stają się mocnymi; przez spowiedź winni stają się

Waszym znakiem będzie krew (baranka) na domach, w których się schronicie. Skoro zobaczę krew, ominę was i nie porazi was nieszczęście, gdy będę pustoszył ziemię Egiptu.

Wj 12, 13

SAKRAMENTY

(łac. *sacramentum* – przysięga na sztandar; najczęściej tłumaczenie gr. słowa *mysterion* – tajemnica) są ustanowionymi przez Chrystusa widzialnymi, świętymi znakami niewidzialnej rzeczywistości, w których chrześcijanie mogą doświadczyć uzdrawiającej, przebacząjącej, posilającej, wzmacniającej i uzdalniającej do miłości obecności Boga, bo w nich działa łaska Boża.

Stworzenie zostanie wyrwane z zepsucia, które je zniewala, do wolności, którą jest chwata dzieci Bożych.

Rz 8, 21

Jego boska moc obdarowała nas wszystkim, co potrzebne do pobożnego życia (...) Przez to otrzymaliśmy cenne i ważne obietnice, aby stać się uczestnikami Bożej natury i uchronić się przed zepsuciem spowodowanym powszechną w świecie żądzą.

2 P 1, 3

On ujął niewidomego za rękę i wyprowadził poza wieś. Zwilżył mu oczy śliną, położył na niego ręce i zapytał: „Czy coś widzisz?”

Mk 8, 23

To, co było widoczne u naszego Zbawiciela, przeszło teraz na Jego sakramenty.

ŚW. LEON WIELKI
(ok. 400-461), papież
i Ojciec Kościoła

Kto bowiem je i pije, a nie zważa na Ciało Pańskie, je i pije na własną zgubę.

1 Kor 11, 29

pojednanymi; przez → EUCHARYSTIĘ głodni stają się chlebem dla innych; przez sakramenty małżeństwa i święceń indywidualiści stają się sługami miłości; przez namaszczenie chorych zrozpaczeni stają się ludźmi zawierzenia. Sakramentem we wszystkich sakramentach jest sam Chrystus. W Nim wychodzimy ze zgubnej postawy egoizmu i zaczynamy żyć prawdziwym życiem, które nigdy się nie kończy.

174 *Dlaczego nie wystarcza sama wiara w Jezusa Chrystusa? Po co Bóg obdarza nas jeszcze sakramentami?*

Powinniśmy i możemy dochodzić do Boga wszystkimi zmysłami, nie tylko poprzez intelekt. Dlatego Bóg daje się nam w ziemskich znakach – przede wszystkim w chlebie i winie, które stają się Ciałem i Krwią Chrystusa. [1084, 1146-1152]

Ludzie widzieli Jezusa, słyszeli Go, mogli Go dotknąć i przez to doznawali uzdrowienia i doświadczali zbawienia na ciele i duszy. Poprzez zmysłowy wymiar → SAKRAMENTÓW Bóg chce zwrócić się do całego człowieka, a nie tylko do jego rozumu.

175 *Dlaczego tylko Kościół udziela sakramentów? Czemu nie może ich sobie udzielić każdy, kto chce?*

→ SAKRAMENTY są darami Chrystusa dla Jego Kościoła. Jego zadanie to udzielać ich i strzec przed bezprawnym dostępem. [1117-1119, 1131]

To konkretnym ludziom, a mianowicie apostołom, a nie anonimowej masie Jezus powierzył zadanie przekazywania Jego słów i znaków. Dzisiaj można by powiedzieć: nie pozostawił swojego skarbu w sieci, lecz zamieścił na domenie. Sakramenty są *dla* Kościoła i uobecniają się *poprzez* Kościół. Są *dla* niego, bo Ciało Chrystusa, czyli Kościół, przez sakramenty jest zakładany, żywiony i udoskonalany. Są *przez* niego, bo sakramenty są siłami witalnymi Ciała Chrystusa, jak choćby spowiedź, gdzie Chrystus przez posługę → KAPŁANÓW przebacza nam grzechy.

176 *Jakie sakramenty otrzymuje się tylko raz w życiu?*

Chrzest, → BIERZMOWANIE i sakrament święceń.

Te → SAKRAMENTY odciskają na chrześcijaninie nieusuwalną pieczęć. Chrzest i bierzmowanie czynią go raz na zawsze dzieckiem Bożym i upodabniają do Chrystusa. Również sakrament święceń wyciska na chrześcijaninie niezatarty znak. [1121]

Podobnie jak jest się dzieckiem dla rodziców zawsze, a nie czasami albo jedynie trochę, tak samo przez chrzest i bierzmowanie człowiek staje się dzieckiem Bożym, upodabnia się do Chrystusa i przynależy do Jego Kościoła na zawsze. Podobnie święcenia to nie robota, którą się wykonuje aż do emerytury, lecz nieodwołalny dar łaski. Ponieważ Bóg jest wierny, te sakramenty oddziałują na człowieka nieustannie – jako predyspozycja do odpowiedzi na Boże wołanie, jako powołanie, jako ochrona. W konsekwencji tego te → SAKRAMENTY nie mogą być powtórzone.

177 *Dlaczego sakramenty z góry zakładają wiarę?*

→ SAKRAMENTY nie są żadną magią. Sakrament może zadziałać jedynie wtedy, gdy przyjmuje się go i rozumie w postawie wiary. Sakramenty nie tylko z góry zakładają wiarę, lecz umacniają ją i wyrażają. [1122-1126]

Jezus polecił → APOSTOŁOM, aby przez swoje przepowiadanie najpierw czynili ludzi uczniami, czyli wzbudzali ich wiarę, a dopiero potem ich chrzcili. Dwie rzeczy zatem otrzymujemy od Kościoła: wiarę i sakramenty. Również dzisiaj chrześcijaninem nie staje się człowiek przez sam rytuał czy wciągnięcie na listę, ale przez przyjęcie prawdziwej wiary. Prawdziwą wiarę otrzymujemy od Kościoła. On ręczy za to. Ponieważ wiara Kościoła wyraża się w → LITURGII, żaden ryt sakramentalny nie może być zmodyfikowany przez jakiegoś hierarchę czy wspólnotę.

Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest.

Ef 4, 5

Każdy niech uważa nas za sługi Chrystusa i zarządców tajemnic Boga.

1 Kor 4, 1

Jako dobrzy zarządcy różnorakiej łaski Bożej służcie sobie nawzajem zgodnie z darem, jako każdy otrzymał.

1 P 4, 10

Przed wszystkim przekazałem wam to, co sam przyjąłem.

1 Kor 15, 3

Tak jak świecę odpala się od płomienia innej, tak wznieca się wiarę od wiary.

ROMANO GUARDINI

A oto objawiła się dobroć i miłość Boga, naszego Zbawiciela....przez odradzającą i odnawiającą kąpiel w Duchu Świętym.

Tt 3, 4-5

178 *Gdy sakramentu udziela człowiek niegodny, to czy traci on swoją moc?*

Nie, → SAKRAMENTY działają przez sam fakt spełnienia sakramentalnej czynności (*ex opere operato*), tzn. niezależnie od postawy moralnej czy duchowego nastawienia szafarza. Wystarczy, że chce uczynić to, co czyni Kościół. [1127-1128, 1131]

Szafarze sakramentów powinni bezwzględnie prowadzić przykładne życie. Ale sakramenty są skuteczne nie z powodu → ŚWIĘTOŚCI życia szafarzy, ale dlatego że działa w nich sam Chrystus. Jednakże zwraca On uwagę na naszą wolność podczas przyjmowania sakramentów. Dlatego przynoszą zamierzony rezultat dopiero wtedy, gdy otwieramy się na Chrystusa.

☞ Dlatego z aniołami i świętymi i ze wszystkimi chórami niebios głosimy Twoją chwałę, razem z nimi wołając: Święty, Święty, Święty Pan Bóg Zastępów...

Prefacja mszalna

☞ Liturgia ziemską jest wkraczaniem w nieustannie dziejącą się liturgię niebiańską (...) To nie jest tak, że człowiek sobie coś wymyśla i śpiewa; śpiew dochodzi do niego od aniołów.

KARDYNAŁ JOSEPH RATZINGER / BENEDYKT XVI,
Nowa pieśń dla Pana

📖 ROZDZIAŁ DRUGI 📖

Jak celebруемy tajemnice Chrystusa

179 *Kto celebрует liturgię?*

Sam Chrystus Pan jest Tym, który we wszystkich ziemskich liturgiach sprawuje → LITURGIĘ kosmiczną, obejmującą aniołów i ludzi, żyjących i zmarłych, przeszłość, terażniejszość i przyszłość, niebo i ziemię. → KAPŁANI i wierzący w odmienny sposób uczestniczą w tej liturgii Chrystusa. [1136-1139]

Kiedy celebруемy liturgię, musimy się wewnętrznie przygotować na to wielkie wydarzenie: tu i teraz jest obecny Chrystus, a wraz z Nim całe niebo. Tam wszyscy są przepiętni niewypowiedzianą radością i jednocześnie pełną miłości troską o nas. Ostatnia księga Pisma Świętego, Apokalipsa św. Jana, w tajemniczych obrazach przedstawia niebiańską liturgię, w której uczestniczymy na ziemi. → 170

180 *Dlaczego liturgię nazywa się służbą Bożą?*

Liturgia jest przede wszystkim Bożą służbą w nas, dopiero potem naszą służbą Bogu. Bóg udziela się nam

pod postacią świętych znaków, żebyśmy uczynili to samo: oddali Mu się bez zastrzeżeń. [1145-1192]

Jezus uobecnia się w słowie i → SAKRAMENCIE. W nich jest obecny Bóg. To jest najważniejsze w każdej liturgii. Jezus oddaje za nas swoje życie, żebyśmy Mu w duchowej ofierze złożyli nasze życie. W → EUCHARYSTII Jezus daje się nam, żebyśmy my oddali się Jemu. Można powiedzieć, że wystawiamy Chrystusowi czek *in blanco* na nasze życie. W ten sposób uczestniczymy w odkupieńczej i przemieniającej ofierze Chrystusa. W nasze prozaiczne życie wkracza królestwo Boże. Bóg może wejść ze swoim życiem w nasze życie.

181 *Dlaczego liturgia odznacza się taką ilością znaków i symboli?*

Bóg wie, że my, ludzie, nie jesteśmy jedynie istotami duchowymi, ale także cielesnymi. Potrzebujemy znaków i symboli, aby poznawać i określać rzeczywistości duchowe albo wewnętrzne. [1145-1152]

Czerwone róże, czarny strój, biała lilia – to znaki, które wyrażają emocje, stany wewnętrzne i inne okoliczności, które wszyscy rozumieją jednoznacznie. Wcielony Bóg udziela się nam w ludzkich znakach, poprzez które żyje i działa wśród nas: chleb i wino, woda chrztu, namaszczenie Duchem Świętym. Naszą odpowiedź na święte, ustanowione przez Chrystusa znaki Boże stanowią znaki wyrażające nasz szacunek: ukłonienie, postawa stojąca przy słuchaniu słów Ewangelii, ukłon, rozłożenie rąk. Miejsce Bożej obecności, tak jak podczas ślubu, przyozdabiamy pięknymi kwiatami, stawiamy świece, uświetniamy wspaniałą muzyką. Jednakże znaki niekiedy wymagają słów wyjaśnienia.

182 *Po co świętym znakom liturgii potrzebne są jeszcze słowa?*

Celebrować → LITURGIĘ to spotkać Boga: pozwolić Mu działać, wsłuchiwać się w Niego, odpowiadać Mu. Takie dialogi zawsze wyrażają się w gestach i słowach. [1153-1155, 1190]

Złodziej przychodzi tylko po to, aby coś ukraść, zabić lub zniszczyć. Ja natomiast przyszedłem, aby moje owce miały życie i to życie w pełni.

J 10, 10

A kto by chciał być między wami pierwszy, niech będzie niewolnikiem wszystkich. Bo Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz aby służyć i oddać swoje życie jako okup za wielu.

Mk 10, 44-45

Symbole są widzialnym językiem tego, co niewidzialne.

GERTRUDA VON LE FORT

Uważam język symboli za jedyny język obcy, którego powinien się uczyć każdy z nas.

ERICH FROMM (1900-1980), psychoanalityk

I wołał jeden [anioł] do drugiego: Święty, święty, święty Pan, Bóg Zastępów! Cała ziemia jest pełna Jego chwały!

Iz 6, 3

Odmawiajcie wspólnie psalmy, hymny i natchnione pieśni, śpiewając Panu i uwielbiając Go całym sercem.

Ef 5, 19

Kto śpiewa, dwa razy się modli.

ŚW. AUGUSTYN

Jezus przemawiał do ludzi poprzez znaki, którym towarzyszyły słowa. Tak samo jest w Kościele. Kiedy kapłan ukazuje dary ofiarne, mówi: „To jest Moje Ciało (...) to jest Moja Krew (...)”. Tylko to Jezusowe słowo wyjaśnienia sprawia, że znak staje się sakramentem.

183 Dlaczego liturgii towarzyszy muzyka?

Gdzie ku chwale Bożej nie wystarczają słowa, tam z pomocą przychodzi muzyka. [1156-1158, 1191]

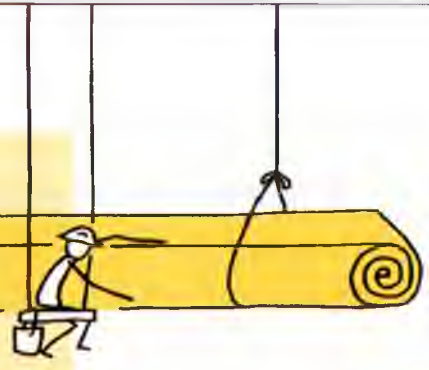
Kiedy zwracamy się do Boga, zawsze pozostaje coś, czego nie da się wypowiedzieć do końca słowami. Wtedy z pomocą może przyjść muzyka. W radosnym uniesieniu językiem staje się śpiew, dlatego aniołowie śpiewają. Muzyka podczas liturgii powinna czynić modlitwę piękniejszą i głębszą, wnikać w serca wszystkich obecnych i kierować je ku Bogu.

184 Jak liturgia kształtuje czas?

Podczas liturgii czas staje się czasem dla Boga.

Często nie potrafimy wykorzystać dobrze czasu, szukamy różnych rozrywek. Podczas liturgii czas jest wykorzystany intensywnie, ponieważ każda sekunda przepełniona jest sensem. Kiedy celebруем liturgię, doświadczamy, że Bóg ten czas uświęcił i każdą sekundę uczynił bramą wieczności.

185 *Dlaczego liturgia powtarza się każdego roku?*

Podobnie jak co roku obchodzimy urodziny albo rocznicę ślubu, tak samo → **LITURGIA** celebruje najważniejsze dla chrześcijaństwa wydarzenia zbawcze w rytmie roku. Istnieje tu jednak zasadnicza różnica: każdy czas jest czasem Bożym. Każde „wspominanie” słów i życia Jezusa jest jednocześnie spotkaniem z żywym Bogiem. [1163-1165, 1194-1195]

Duński filozof Søren Kierkegaard powiedział kiedyś: „Albo jesteśmy współczesnymi Jezusa albo możemy sobie z tym dać spokój”. Obchodzenie z wiarą roku kościelnego rzeczywiście czyni nas współczesnymi Jezusa. Nie chodzi o to, żebyśmy mieli dokładnie wniknąć w realia i mentalność typowe dla historycznych czasów Jego życia, ale żeby to On, kiedy zrobię mu miejsce, wszedł w mój czas i moje życie wraz ze swoją mocą uzdrowienia i przebaczenia, potęgą swojego Zmartwychwstania.

186 *Co to jest rok liturgiczny (rok kościelny)?*

Rok liturgiczny albo rok kościelny to rok tajemnic życia Chrystusa – począwszy od Wcielenia aż po powtórne przyjście w chwale. Rok liturgiczny, zaczynając się Adwentem, czasem oczekiwania na przyjście Pana, swój pierwszy ważny punkt ma w oktawie uroczystości Bożego Narodzenia, a drugi, najważniejszy, podczas świąt wielkanocnych i jest to misterium zbawczej Męki, Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa. Okres wielkanocny kończy Pięćdziesiątnica – uroczystość Zesłania Ducha Świętego. W roku liturgicznym obchodzi się również wiele świąt maryjnych lub ku czci świętych, kiedy to Kościół uwielbia łaskę Bożą, która prowadzi ludzi do zbawienia. [1168-1173, 1194-1195]

Wykorzystujcie czas!

Ef 5, 16

Wieczność Boga nie jest po prostu bezczasowością, negacją czasu, lecz jest potęgą czasu, która urzeczywistnia się jako bycie z kimś i bycie tu i teraz w czasie.

KARDYNAŁ JOSEPH RATZINGER / BENEDYKT XVI, *Duch liturgii*

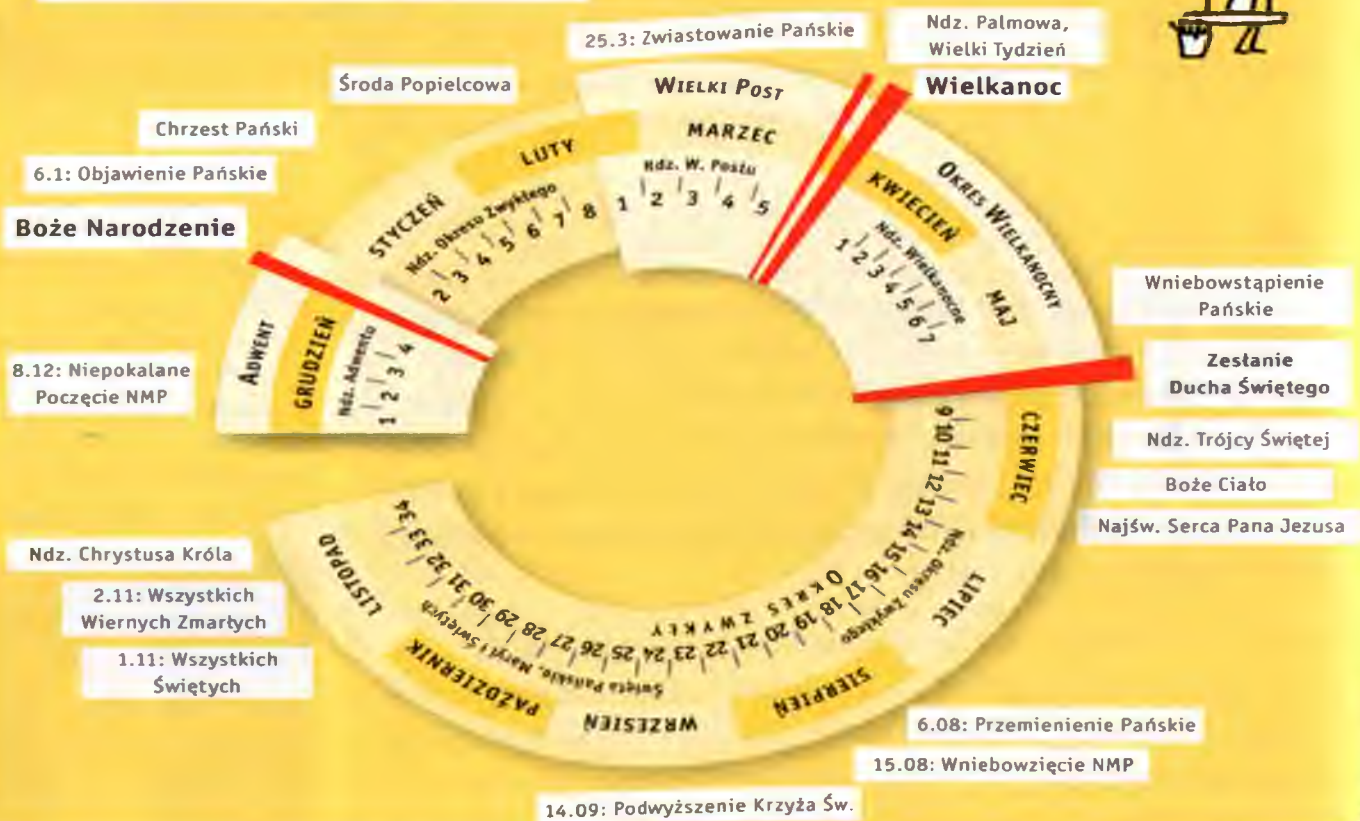

Rok kościelny z jego nieustannym uobecnianiem i przedstawianiem życia Chrystusa jest największym dziełem człowieka; a Bóg uznał taki układ i ręczy za niego rok za rokiem, udziela w nim coraz to nowego światła, jakby pojawiał się pierwszy raz.

JOCHEN KLEPPER (1903-1942), niemiecki pisarz

Schemat roku liturgicznego

Nowy rok kościelny rozpoczyna się pierwszą niedzielą Adwentu, a kończy sobotą trzydziestego czwartego tygodnia zwykłego.

Siedem części Liturgii godzin

- Godzina czytań
- Jutrznia (laudesy)
- Modlitwa przedpołudniowa
- Modlitwa południowa
- Modlitwa popołudniowa
- Nieszpory
- Komplet

187 Jak ważna jest niedziela?

Niedziela jest centrum chrześcijańskiego czasu, ponieważ w niedzielę celebруем Zmartwychwstanie Chrystusa, a zatem każda niedziela jest mini-Wielkanocą. [1163-1167, 1193]

Kiedy lekceważy się niedzielę, w tygodniu pozostają tylko dni robocze. Człowiek, który został stworzony do radości, sprowadza wówczas siebie do roli robota skupionego na pracy, posiadaniu i konsumpcji. To na ziemi musimy nauczyć się świętować, w przeciwnym bowiem razie w niebie nie będziemy umieli zacząć. W niebie jest niedziela bez końca.

→ 104-107

188 Co to jest liturgia godzin?

Liturgia godzin jest powszechną, publiczną modlitwą Kościoła. Teksty biblijne wprowadzają

modlącego się coraz głębiej w tajemnicę życia Jezusa Chrystusa. Na całym świecie w każdej godzinie dnia daje się tym samym Bogu przestrzeń do stopniowego przemieniania modlącego się i całego świata. Nie tylko → **KAPŁANI** i mnisi odmawiają liturgię godzin. Wielu chrześcijan, dla których wiara jest ważna, włącza się w to rozbrzmiewające tysiącami głosów wołanie, które wznosi się do Boga z całego świata. [1174-1178, 1196]

Siedem razy dziennie ten wielki skarb modlitwy Kościoła otwiera swoje podwoje. Ta modlitwa Kościoła rozwiązuje nam język, kiedy z radości, troski czy strachu odbiera nam mowę. Podczas odmawiania liturgii godzin nieustannie zaskakuje fakt, że jedno zdanie czy cały tekst „przypadkowo” pasują do sytuacji człowieka modlącego się. Bóg słyszy, kiedy Go wzywamy. Odpowiada nam tymi tekstami, czasami wręcz zdumiewająco konkretnie. W ten sposób dodaje nam także otuchy w czasie długiego milczenia, spodziewając się wierności z naszej strony.

→ 473, 492

189 *Jak liturgia kształtuje przestrzeń, w której żyjemy?*

Chrystus przez swoje zwycięstwo przeniknął wszystkie przestrzenie świata. On sam jest prawdziwą świątynią, a oddawanie Bogu czci „w Duchu i w prawdzie”

(J 4, 24) nie jest już związane z określonym miejscem. Mimo to w świecie chrześcijańskim aż roi się od kościołów i świętych znaków, ponieważ ludzie potrzebują konkretnych miejsc, aby się spotykać, i znaków, aby przypominały o nowej rzeczywistości. Każdy dom Boży symbolizuje niebiański dom Ojca, do którego zdążamy. [1179-1181, 1197-1198]

Z całą pewnością można modlić się wszędzie – w lesie, na plaży, w łóżku. Ale z uwagi na to, że nie jesteśmy ludźmi jedynie duchowymi, lecz posiadamy też ciało, musimy się widzieć, słyszeć i czuć; musimy mieć konkretne miejsce, gdy chcemy się spotkać, aby być „Ciałem Chrystusa”; musimy uklęknąć, gdy chcemy zwrócić się do Boga; musimy spożywać przemieniony Chleb, tam gdzie jest on udzielany; musimy fizycznie wykonać ruch, kiedy On nas woła. A przydrożny krzyż przypomina nam, do kogo należy świat i dokąd zdążamy.

W ciągu dnia siedmiokrotnie Cię wielbię za sprawiedliwe wyroki Twoje.

Ps 119, 164

” Z nauki o niewidzialnym Kościele logicznie wynika nauka o niewidzialnej religii i w ten sposób konieczne wręcz staje się zniknięcie religii.

PAUL DE LAGARDE
(1827-1891), niemiecki orientalista i filozof

99 Bóg założył kościoły jak porty na wybrzeżu morza, żebyście chronili się w nich przed sztormami ziemskich trosk i mogli tam znaleźć spokój i wyciszenie.

ŚW. JAN CHRZYSTOM

190 Czym jest chrześcijański dom Boży?

Chrześcijański dom Boży symbolizuje zarówno kościelną wspólnotę ludzi w konkretnym miejscu, jak również niebiańskie mieszkania, które Bóg nam wszystkim przygotował. W domu Bożym gromadzimy się, aby modlić się we wspólnocie, albo przychodzimy, żeby pomodlić się samemu, wreszcie nade wszystko właśnie tam celebруем → SAKRAMENTY, zwłaszcza → EUCHARYSTIĘ. [1179-1186, 1197-1199]

„Tu dotyka się nieba”; „Tu jest się wyciszonym, czuje się dostojność miejsca”. W niektórych kościołach przejmują nas unoszący się duch żywej modlitwy. Czujemy, że Bóg jest tutaj obecny. Piękno kościołów wskazuje na piękno, wielkość i miłość Boga. Kościoły są nie tylko kamiennymi ambasadami wiary, lecz mieszkaniami Boga, który w Sakramencie ołtarza jest rzeczywiście i istotowo obecny.

191 Jakie miejsca liturgiczne tworzą dom Boży?

Centralnymi miejscami domu Bożego są: ołtarz z krzyżem, → TABERNAKULUM, krzesło dla celebransa, ambona, chrzcielnica i konfesjonał. [1182-1188]

Ołtarz jest centrum kościoła. Na nim podczas ofiary eucharystycznej uobecnia się ofiarę krzyżową i Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa. Jest to również stół, do którego zaproszony jest cały lud Boży. W → TABERNAKULUM, rodzaju sakralnego skarbcza, w możliwie najbardziej godnym i dobrze widocznym miejscu w kościele przechowuje się Chleb eucharystyczny, w którym obecny jest sam Pan. Tzw. *wieczna lampka* wskazuje, że tabernakulum jest zamieszkane. Jeśli się nie pali, tabernakulum jest puste. Ustawione na podwyższeniu *siedzisko* (łac. *cathedra*) → BISKUPA lub kapłana oznacza, że ostatecznie Chrystus jest Tym, który prowadzi wspólnotę. *Ambona* (od gr. *anabainein* – wznosić się), pulpit do czytania słowa Bożego, ma uzmysławiać wartość i godność czytań biblijnych jako słowa żywego Boga. Nad *chrzcielnicą* udziela się chrztu, a *kropielnica* z wodą święconą ma wciąż przypominać o przyrzeczeniach chrzcielnych. W *konfesjonale* wyznajemy winy i możemy otrzymać przebaczenie.

192 Czy Kościół może zmieniać i odnawiać liturgię?

Istnieją zmienne i niezmiennie części składowe → LITURGII. Niezmiennie jest wszystko, co stanowi pierwotny rdzeń, np. Jezusowe słowa ustanowienia Eucharystii. Obok istnieją części zmienne, które Kościół czasami nawet musi zmienić. Tajemnica Chrystusa ma być przecież głoszona i celebrowana po wszystkie czasy i wszędzie. Stąd liturgia musi pasować do mentalności i kultury poszczególnych ludów. [1200-1209]

Jezus docierał do całego człowieka: do jego ducha i rozumu, jego serca i woli. Dokładnie tego chce dzisiaj w liturgii. Dlatego w Afryce wygląda ona inaczej niż w Europie, w domach starców inaczej niż podczas Świątynych Dni Młodości, we wspólnotach parafialnych inaczej niż w klasztorach. Ale musi być widoczne, że jest to jedna liturgia całego Kościoła powszechnego.

” Zawsze wtedy, gdy w odniesieniu do liturgii skupia się uwagę tylko na pytaniu, w jaki sposób można uczynić ją atrakcyjniejszą, bardziej interesującą i piękniejszą, traci się liturgię z pola widzenia. Albo jest ona dziełem Boga jako działającego podmiotu albo nie ma jej wcale.

BENEDYKT XVI, 09.09.2007 r.

Przez chrzest zostaliście pogrzebani razem z Nim w śmierci po to, aby wejść w nowe życie, tak jak Chrystus został wskrzeszony z martwych dla chwały Ojca.

Rz 6, 4

WTAJEMNICZENIE oznacza wprowadzenie do już istniejącej wspólnoty i integrację z nią.

Udzielajcie im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego!

Mt 28, 19

Przez chrzest każde dziecko zostaje przyjęte do grona przyjaciół, które go nigdy nie opuści ani za życia, ani po śmierci (...) Ten krąg przyjaciół, ta rodzina Boża, do której dziecko teraz zostaje włączone, towarzyszyć mu będzie zawsze, także w dniach cierpienia, podczas ciemnych nocy życia; będzie go pocieszać, dodawać mu otuchy i oświecać go.

BENEDYKT XVI, 8.01.2006 r.

Jeśli ktoś jest w Chrystusie, jest nowym stworzeniem. To, co dawne, przeminęło, a nastąpiło nowe.

2 Kor 5, 17

Noc przeminęła i dzień się przybliżył. Odrzućmy więc uczynki ciemności, a nałożmy zbroję światła (...) Ubierzcie się [jak w nową szatę] w Pana Jezusa Chrystusa.

Rz 13, 12.14

📖 DZIAŁ DRUGI 📖

Siedem sakramentów Kościoła

193 *Czy sakramenty są ze sobą logicznie powiązane?*

Wszystkie → SAKRAMENTY są spotkaniem z Chrystusem, który sam jest prasakramentem. Istnieją sakramenty → WTajemniczenia, które wprowadzają w wiarę: chrzest, → BIERZMOWANIE i → EUCHARYSTIA. Istnieją sakramenty uzdrowienia: spowiedź i namaszczenie chorych. Istnieją sakramenty służące komunii i postaniu: małżeństwo i święcenia. [1210-1211]

Chrzest wiąże z Chrystusem. Bierzmowanie obdarza nas Jego Duchem. Eucharystia jednoczy nas z Nim. Spowiedź jedna nas z Chrystusem. Przez namaszczenie chorych Chrystus nas leczy, umacnia i pociesza. W sakramencie małżeństwa Chrystus obiecuje swoją miłość w naszej miłości i swoją wierność w naszej wierności. Przez sakrament święceń → KAPŁANOM wolno odpuszczać grzechy i sprawować Mszę Świętą.

📖 ROZDZIAŁ PIERWSZY 📖

Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego Sakrament chrztu

194 *Co to jest chrzest?*

Chrzest to brama prowadząca ze śmierci do życia; to wejście do Kościoła i początek trwałej komunii z Bogiem. [1213-1216, 1276-1278]

Chrzest jest zasadniczym → SAKRAMENTEM i bramą otwierającą dostęp do innych sakramentów. Jednoczy nas z Jezusem Chrystusem, włącza nas w Jego odkupieńczą Mękę na krzyżu, wyzwala nas przez to z mocy grzechu pierwotnego i wszystkich osobistych grzechów i pozwala nam razem z Nim zmartwychwstać do życia bez końca. Ponieważ chrzest jest przymierzem z Bogiem, człowiek musi na nie odpowiedzieć swoim „Tak”. Podczas chrztu dzieci wiarę w ich imieniu wyznają rodzice. → 197

195 *W jaki sposób udziela się chrztu?*

Klasyczna forma udzielania sakramentu chrztu przewiduje trzykrotne zanurzenie dziecka w wodzie. Najczęściej jednak trzykrotnie polewa się główkę dziecka wodą przy jednoczesnym wypowiedzeniu przez szafarza sakramentu słów: „N., ja ciebie chrzczę w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. [1229-1245, 1278]

Woda symbolizuje oczyszczenie i nowe życie, co znalazło swój wyraz już przy okazji chrztu nawrócenia, którego udzielał Jan Chrzciciel. Chrzest, który udzielany jest wodą w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego, jest czymś więcej niż znakiem nawrócenia i pokuty, jest nowym życiem w Chrystusie. Dlatego celebracji sakramentu chrztu towarzyszą jeszcze inne znaki: namaszczenie, biała szata i świeca.

196 *Kto może zostać ochrzczonym i czego wymaga się od kandydata do chrztu?*

Każdy człowiek, który jeszcze nie został ochrzczony, może być ochrzczony. Jedynym wymogiem jest wiara, którą podczas chrztu trzeba wyznać publicznie. [1246-1254]

Człowiek, który skłania się ku chrześcijaństwu, nie tylko zmienia światopogląd. Podąża drogą → KATECHUMENATU (okres przygotowania poprzez nauczanie), kiedy poprzez osobiste nawrócenie szykuje się do otrzymania daru chrztu, który dopiero czyni go nowym człowiekiem. Wówczas jest już żywym członkiem Ciała Chrystusa.

197 *Czemu Kościół obstaje przy praktyce chrztu dzieci?*

Kościół od czasów starożytnych praktykował chrzest dzieci. Istnieje tego jeden powód: zanim zdecydujemy się na Boga, Bóg zdecydował się na nas. Chrzest jest zatem łaską, niezastużonym darem, przyjęciem nas przez Boga bez warunków wstępnych. Wierzący rodzice, którzy chcą tego, co najlepsze dla swoich dzieci, chcą też chrztu, przez który dziecko zostanie uwolnione od grzechu pierworodnego i z mocy śmierci. [1250, 1282]

? **KATECHUMENAT**

(od gr. *katechein* – nauczać, formować). W starożytnym Kościele dorośli kandydaci do chrztu (katechumeni) przechodzili trzyfazowy okres przygotowania, katechumenat, pouczano ich wówczas w sprawach wiary i stopniowo wolno im było uczestniczyć w liturgii słowa.

” Dar, który otrzymują nowo narodzone dzieci, każde z nich powinno, kiedy już dorosną, przyjąć w sposób wolny i odpowiedzialny: ten proces dojrzewania doprowadzi je do tego, że otrzymają sakrament bierzmowania, który utwierdzi ich chrzest i na każdym z nich wy-ciśnie „pieczęć” Ducha Świętego.

BENEDYKT XVI, 8.01.2006 r.

Przez chrzest zostaliśmy pogrzebani razem z Nim w śmierci, będziemy także złączeni przez podobne zmartwychwstanie.

Rz 6, 4

Bóg pragnie, aby wszyscy ludzie zostali zbawieni i poznali prawdę.

1 Tm 2, 4

Jeśli ktoś nie narodzi się z wody i Ducha, nie może wejść do królestwa Bożego.

J 3, 5

Chrzest dziecka zakłada, że chrześcijańscy rodzice wprowadzają je w wiarę. Nie jest rzeczą słuszną odmawiać dziecku chrztu, kierując się błędnie rozumianą liberalnością. Tak jak nie można odmówić dziecku miłości, żeby później samo się na miłość zdecydowało, podobnie byłoby rzeczą niesłuszną, gdyby wierzący rodzice odmawiali swojemu dziecku łaski Bożej w sakramencie chrztu. Podobnie jak każdy człowiek rodzi się ze zdolnością mówienia, ale przecież języka musi się dopiero nauczyć, tak samo każdy człowiek rodzi się ze zdolnością do wiary, jednak musi ją dopiero poznać. Jednakże nie można nikogo zmuszać do chrztu. Po tym jak, będąc małym dzieckiem, przyjęło się chrzest, trzeba go później „ratyfikować” w swoim życiu – tzn. trzeba powiedzieć swoje „Tak”, żeby sakrament zaowocował.

198 *Kto może udzielać chrztu?*

Zazwyczaj sakrament chrztu jest udzielany przez → BISKUPA, → KAPŁANA lub → DIAKONA. W razie potrzeby każdy chrześcijanin może ochrzcić, polewając głowę dziecka wodą i wypowiadając formułę chrzcielną: „N., ja ciebie chrzczę w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. [1256, 1284]

Udzielenie chrztu jest tak ważne, że może to uczynić nawet osoba nieochrzczona. Musi mieć przy tym jedynie zamiar, by zrobić to, co czyni Kościół, kiedy chrzci.

199 *Czy chrzest jest rzeczywiście jedyną drogą do zbawienia?*

Dla wszystkich, którzy przyjęli Ewangelię i usłyszeli o tym, że Chrystus jest „drogą, prawdą i życiem” (J 14, 6), chrzest jest jedyną drogą do Boga i do zbawienia. Równocześnie jest przecież prawdą, że Chrystus umarł za wszystkich ludzi. Dlatego do zbawienia dojdą także ci wszyscy ludzie, którzy nie mieli okazji, aby realnie poznać Chrystusa i wiarę, ale szczerym sercem szukają Boga i prowadzą życie, wsłuchując się w głos swojego sumienia (tzw. *chrzest pragnienia*). [1257-1261, 1281, 1283]

Bóg powiązał zbawienie z → SAKRAMENTAMI. Dlatego Kościół musi niezłomnie udzielać ich ludziom. Rezygnacja z misji byłaby zdradą Bożego nakazu. Sam Bóg jednak nie jest związany swoimi sakramentami. Gdzie Kościół – czasami ze swojej winy, czasami z innych względów – nie dociera albo jest nieskuteczny, tam sam Bóg toruje ludziom inną drogę do zbawienia. → 136

200 *Co dokonuje się podczas chrztu?*

Przez chrzest stajemy się członkami Ciała Chrystusa, siostrami i braćmi naszego Odkupiciela i dziećmi Bożymi. Stajemy się wolni od grzechu, zostajemy wyrwani ze śmierci i odtąd jesteśmy przeznaczeni do życia w radości odkupionych. [1262-1274, 1279-1280]

Być ochrzczonym oznacza: historia mojego osobistego życia zanurza się w nurcie miłości Bożej. „Nasze życie – powie papież Benedykt XVI – należy już do Chrystusa, a nie do nas samych (...) w Jego towarzystwie, wręcz ogarnięci Jego miłością, jesteśmy wolni od lęku. On obejmuje nas i dźwiga tam, gdzie idziemy – On, który sam jest życiem” (7.04.2007 r.) → 126

Bo jeśli żyjemy, żyjemy dla Pana; jeżeli umieramy, umieramy dla Pana. Czy więc żyjemy, czy umieramy, należymy do Pana.

Rz 14, 8

W jednym Duchu wszyscy zostaliśmy ochrzczeni, by stanowić jedno ciało: Żydzi i Grecy, niewolnicy i wolni. Wszyscy zostaliśmy też napełnieni jednym Duchem.

1 Kor 12, 13

A jeśli jesteśmy dziećmi, to i dziedzicami, dziedzicami Boga i współdziedzicami Chrystusa.

Rz 8, 17

Jestem powołany, by czynić coś i być kimś, do czego nie jest powołany nikt inny. Zajmuje miejsce w planie Bożym i na Bożej ziemi, którego nie zajmuje nikt inny. Obojętnie czy jestem bogaty, czy biedny, pogardzany czy uwielbiany przez ludzi, Bóg zna mnie i woła mnie po imieniu.

BE. JOHN HENRY NEWMAN

BIERZMOWANIE

(nazwa od *bierzma*, czyli belki podtrzymującej strop kościoła). Bierzmowanie wraz z chrztem i Eucharystią stanowią trzy sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego. Podobnie jak podczas Pięćdziesiątnicy Duch Święty zstąpił na zgromadzonych uczniów, tak samo Duch Święty zstępuje na każdego ochrzczonego, który prosi o dar Ducha Świętego. Umacnia go i wspiera do dawania świadectwa o Chrystusie.

KRZYŻMO

(od gr. *chrisma* – olej do namaszczenia i *christos* – namaszczone) olej powstały z połączenia oliwy z oliwek i żywicy balsamicznej. W Wielki Czwartek biskup poświęca je, żeby potem służyło przy chrzcie, bierzmowaniu, święceniach kapłańskich i biskupich, jak też podczas konsekracji ołtarzy i dzwonów. Olej symbolizuje radość, siłę i zdrowie. Namaszczeni krzyżmem ludzie powinni roznosić „woń Chrystusa” (2 Kor 2, 15).

201 *Co to znaczy, że podczas chrztu nadaje się imię?*

Imieniem, które otrzymujemy na chrzcie, zwraca się do nas Bóg: „Wezwałem cię po imieniu, jesteś mój!” (Iz 43, 1). [2156-2159, 2165]

Przyjmując chrzest, człowiek nie staje się kolejnym członkiem Kościoła, lecz jeszcze bardziej utwierdza się w przekonaniu, że jest indywidualnością. Otrzymać na chrzcie imię oznacza: Bóg mnie zna, akceptuje mnie i przyjmuje mnie na zawsze w mojej niemożliwej do pomylenia niepowtarzalności. → 361

202 *Dlaczego chrześcijanie powinni wybierać imiona świętych?*

Nie ma lepszych przykładów niż święci, a także lepszych orędowników niż oni. Jeśli moim patronem jest święty, mam przyjaciela u Boga. [2156-2159, 2165-2167]

Sakrament bierzmowania

203 *Co to jest bierzmowanie?*

→ BIERZMOWANIE jest → SAKRAMENTEM, który jest dopełnieniem chrztu i w którym zostajemy obdarzeni Duchem Świętym. Kto w wolności decyduje się na życie jako dziecko Boże i poprzez znaki nałożenia rąk i namaszczenia → KRZYŻMEM prosi o Ducha Bożego, otrzymuje siłę, aby świadczyć o Bożej miłości i potędze słowem i czynem. Staje się wówczas pełnoprawnym, odpowiedzialnym członkiem Kościoła katolickiego. [1285-1314]

Kiedy trener wysyła na boisko piłkarza, kładzie mu rękę na ramieniu i daje mu ostatnie wskazówki. W ten sposób można zobrazować bierzmowanie. Zostaje na nas położona ręka. Wkraczamy na „boisko życia”. Dzięki Duchowi Świętemu wiemy, co mamy robić. Słowa Jego postania dźwięczą nam w uszach. Czujemy Jego pomoc. Nie doznamy od Niego zawodu i będziemy zdecydowani grać dla Niego. Musimy tylko chcieć i Go słuchać. → 119-120

204 *Co mówi Pismo Święte o sakramencie bierzmowania?*

Już w → STARYM TESTAMENCIE lud Boży oczekiwał na wylanie Ducha Świętego na Mesjasza. Jezus żył w szczególnym Duchu miłości i doskonałej jedności ze swoim Ojcem w niebie. Ten Duch Jezusa był „Duchem Świętym” upragnionym przez lud Izraela. Był to też ten sam Duch, którego Jezus obiecał swoim uczniom, ten sam Duch, który 50 dni po Wielkanocy zstąpił na uczniów. I jest to ten sam Święty Duch Jezusa, który zstępuje na każdego, kto otrzymuje → **SAKRAMENT BIERZMOWANIA**. [1285-1288, 1315]

Już w *Dziejach Apostolskich*, kilka dziesięcioleci po śmierci Jezusa, widzimy Piotra i Jana „bierzmujących”. Obaj podczas podróży misyjnej kładą ręce na chrześcijan, którzy niegdyś „byli ochrzczeni jedynie w imię Pana Jezusa”, żeby ich serca zostały napełnione Duchem Świętym. → 113-120, 310-311

Apostołowie w Jerozolimie dowiedzieli się o tym, że mieszkańcy Samarii przyjęli słowo Boże. Wystali więc do nich Piotra i Jana. A oni przyszedli i modlili się za nich, aby otrzymali Ducha Świętego. Bo na żadnego z nich jeszcze nie zstąpił. Byli jedynie ochrzczeni w imię Pana Jezusa. Nakładali na nich ręce, a oni otrzymywali Ducha Świętego.

Dz 8, 14-16

Duch Pana Boga
nade mną, bo
Pan mnie namaścił,
abym ubogim głosił do-
brą nowinę. Postął mnie,
abym opatrzył rany
złamanych na duchu,
abym głosił więźniom
wyzwolenie, a zniewolo-
nych uczynił wolnymi.

Iz 61, 1

Gdy zobaczysz,
że na kogoś
zstępuje Duch i na nim
pozostaje, wiedz, że on
będzie chrzczył Duchem
Świętym.

J 1, 33

Zbliżcie się do
Boga, a On zbliży
się do was.

Jk 4, 8

Kładę przed
wami życie
i śmierć, błogosławień-
stwo i przekleństwo!
Wybierz zatem życie,
abyś mógł żyć ty i twoje
potomstwo.

Pwt 30, 19

Chodzi przede
wszystkim o to, aby
zacząć zdecydowanie.

ŚW. TERESA Z ÁVILA

205 Co dokonuje się podczas bierzmowania?

Podczas → BIERZMOWANIA na duszy ochrzczonego chrześcijanina zostaje odcisnięte niezatarte duchowe znamię, które można otrzymać tylko raz i które takiego człowieka na zawsze naznacza jako chrześcijanina. Dar Ducha Świętego jest mocą z góry, dzięki której taki człowiek uwiarygodnia swoim życiem łaskę otrzymaną na chrzcie i staje się „świadkiem” Chrystusa. [1302-1305, 1317]

Przyjąć sakrament bierzmowania oznacza zawrzeć z Bogiem swego rodzaju umowę. Bierzmowany mówi: „Tak, wierzę w Ciebie, mój Boże, daj mi Twojego Ducha Świętego, żebym do Ciebie całkowicie należał, nigdy od Ciebie nie odstąpił i całe moje życie świadczył o Tobie duszą i ciałem, słowem i czynem, na dobre i na złe”. A Bóg mówi: „Tak, ufam ci, moje dziecko – i obdaruję cię moim Duchem, czyli sobą samym. Będę cały twój. Nie odstąpię od ciebie w tym życiu tu na ziemi i tym w niebie. Będę w twoim ciele i twojej duszy, w twoich czynach i słowach. Nawet jeśli zapomnisz o mnie, ja będę przy tobie – na dobre i na złe”. → 120

206 Kto może zostać bierzmowanym i czego wymaga się od kandydata do bierzmowania?

Każdy chrześcijanin, katolik, którzy przyjął → SAKRAMENT CHRZTU i jest w stanie łaski uświęcającej, może być dopuszczony do → BIERZMOWANIA. [1306-1311, 1319]

Stan łaski uświęcającej oznacza, że nie popełniło się żadnego grzechu ciężkiego (śmiertelnego). Przez grzech ciężki człowiek odłącza się od Boga i może znowu pojednać się z Bogiem jedynie poprzez spowiedź. Młody chrześcijanin, który przygotowuje się do bierzmowania, znajduje się w jednej z najważniejszych faz swojego życia. Powinien zrobić wszystko, aby całym sercem i umysłem pojąć wiarę; powinien sam i z innymi modlić się o Ducha Świętego; powinien wszelkimi sposobami pojednać się ze sobą, z ludźmi i z Bogiem, czemu służy spowiedź, która zbliża do Boga także wówczas, gdy nie popełniło się grzechu ciężkiego. → 316-317

207 *Komu wolno bierzmować?*

Zazwyczaj → **SAKRAMENTU BIERZMOWANIA** udziela → **BISKUP**. W razie potrzeby biskup może wyznaczyć w swoim zastępstwie kapłana. W przypadku zagrożenia życia każdy kapłan może bierzmować. [1312-1314]

Sakrament Eucharystii

208 *Co to jest Święta Eucharystia?*

Święta → **EUCHARYSTIA** jest → **SAKRAMENTEM**, w którym Jezus Chrystus ofiaruje za nas samego siebie, swoje Ciało i swoją Krew, żebyśmy z miłości ofiarowali Mu siebie i żebyśmy zjednoczyli się z Nim w → **KOMUNII ŚWIĘTEJ**. W ten sposób staniemy się **jednym Ciałem Chrystusa, Kościołem**. [1322, 1324, 1409]

→ **EUCHARYSTIA** jest po chrzcie i → **BIERZMOWANIU** trzecim sakramentem wtajemniczenia chrześcijańskiego w Kościele katolickim. Eucharystia jest mistycznym centrum wszystkich tych sakramentów, ponieważ historyczna ofiara Jezusa na krzyżu uobecnia się podczas przeistoczenia w sposób ukryty i bezkrwawy. Zatem celebrowanie Eucharystii stanowi „źródło i szczyt całego życia chrześcijańskiego” (Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, 11). Ku niej wszystko zmierza, ponad nią nie ma nic wyżej, po co jeszcze można by sięgnąć. Gdy spożywamy połamany chleb, zjednoczymy się z miłością Jezusa, który złożył za nas na drzewie krzyża swoje Ciało. Kiedy pijemy z jednego kielicha, zjednoczymy się z Tym, który ofiarując się za nas, przelał nawet swoją Krew. Nie wymyśliliśmy tego rytuału. Sam Jezus sprawował z uczniami Ostatnią Wieczerzę i uprzedził w niej swoją śmierć. Dał się swoim uczniom w znaku chleba i wina i polecił im odtąd i po Jego odejściu celebrować → **EUCHARYSTIĘ**. „Czyńcie to na moją pamiątkę” (1 Kor 11, 24).

→ 126, 193, 217

” Bóg dałby nam coś więcej, gdyby miał coś więcej niż samego siebie.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY (1786-1859), proboszcz z Ars

” Właściwym działaniem Eucharystii jest przemiana człowieka w Boga.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

? **EUCHARYSTIA** (gr. *eucharestia* – dziękczynienie) początkowo oznaczała dziękczynienie, które pierwotny Kościół wypowiadał przed przeistoczeniem chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa. Później wyraz objął całą celebrację Mszy Świętej.

” Przed świętem Paschy Jezus wiedział, że nadeszła godzina Jego przejścia z tego świata do Ojca. A ponieważ umiłował swoich, którzy mieli pozostać na świecie, tę miłość okazał im aż do końca.

J 13, 1

” W jaki sposób Jezus może rozdzielać swoje Ciało i swoją Krew? Przez to, że czyni chleb swoim Ciałem, a wino swoją Krwią i rozdziela je, uprzedza swoją śmierć, ujmuje jej sedno i przemienia ją w czyn miłości. To, co z zewnątrz jest brutalną zbrodnią – ukrzyżowanie – w istocie jest aktem miłości, która sama siebie całkowicie ofiarowuje.

BENEDYKT XVI, 21.08.2005 r.

” To było tak, kiedy usłyszałem głos z wyso-ka: Jestem pokarmem mocarzy. Rośnij i jedz ze Mnie! Ale to nie ty, jak w przypadku cielesnego pokarmu, będziesz przemieniał Mnie w siebie, lecz będziesz zamieniać się we Mnie.

ŚW. AUGUSTYN o momencie swego nawrócenia

” Nie przystępować do Komunii: to podobnie jakby odczuwać pragnienie przy źródle.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

209 Kiedy Chrystus ustanowił Eucharystię?

Jezus ustanowił → EUCHARYSTIĘ w wigilię swojej śmierci, „tej nocy, której został wydany” (1 Kor 11, 23), kiedy w Wieczerniku w Jerozolimie zgromadził wokół siebie → APOSTOŁÓW i sprawował wraz z nimi Ostatnią Wieczerzę. [1323, 1337-1340]

210 W jaki sposób Jezus ustanowił Eucharystię?

„Ja bowiem otrzymałem od Pana to, co wam przekazałem: Pan Jezus tej nocy, której został wydany, wziął chleb, odmówił modlitwę dziękczynną, połamał i powiedział: To jest moje Ciało za was. Czyńcie to na moją pamiątkę. Podobnie po wieczerzy wziął kielich, mówiąc: Ten kielich jest nowym przymierzem w mojej Krwi. Ilekroć z niego pić będziecie, czyńcie to na moją pamiątkę” [1 Kor 11, 23-25].

Ta najstarsza relacja o wydarzeniach w Wieczerniku pochodzi od Pawła Apostoła, który sam nie był ich naocznym świadkiem, ale spisał to, co jako świętej tajemnicy strzegła wspólnota pierwszych chrześcijan i co celebrowano podczas liturgii. → 99

211 Jak ważna jest Eucharystia dla Kościoła?

Celebrowanie → EUCHARYSTII jest punktem kulminacyjnym życia chrześcijańskiej wspólnoty. W niej wspólnota staje się Kościołem. [1325]

Nie dlatego, że dajemy na tacę, nie dlatego, że się dobrze czujemy, czy dlatego, że przypadkowo zostaliśmy zaliczeni do jakiejś parafii, jesteśmy Kościołem, ale dlatego, że w Eucharystii karmimy się Ciałem Chrystusa i nieustannie jesteśmy przemieniani w Ciało Chrystusa.

→ 126,217

212 Jakie istnieją inne nazwy uczytu Jezusa z nami i co znaczą?

Różne nazwy wskazują na niezgłębianą tajemnicę: Najświętsza Ofiara, Msza Święta, ofiara Mszy Świętej, Wieczerza Pańska, łamanie chleba, Zgromadzenie eucharystyczne, Pamiątka Męki, Śmierci i Zmartwych-

wstania, Święta i Boska Liturgia, Święte Misteria, → KOMUNIA ŚWIĘTA [1328-1332]

Najświętsza Ofiara, Msza Święta, ofiara Mszy Świętej – ofiara Chrystusa, która udoskonala i przewyższa wszystkie ofiary, uobecnia się w celebracji eucharystycznej. Kościół i wierni sami również swoim poświęceniem włączają się w ofiarę Chrystusa. Słowo „Msza” pochodzi od łac. rozestanie wiernych. *Ite, missa est* – Idźcie, jesteście postani!

Wieczerza Pańska – każda ofiara eucharystyczna jest zawsze tą ucztą, którą Jezus spożył ze swoimi uczniami, a jednocześnie antycypacją uczy, którą Pan będzie celebrował wspólnie z odkupionymi na końcu wszystkich dni. Nie my, ludzie, sprawujemy liturgię. To Pan jest tym, który wzywa na liturgię i jest w niej mistycznie obecny.

Łamanie chleba – łamanie chleba było żydowską ucztą rytualną, do której Jezus nawiązuje podczas Ostatniej Wieczerzy, aby dać wyraz swojemu poświęceniu „dla nas” (Rz 8, 32). Przy „łamaniu chleba” uczniowie rozpoznali Go po Jego Zmartwychwstaniu. Mianem „łamania chleba” pierwotny Kościół określał swoje zgromadzenia eucharystyczne.

” W Eucharystii w sposób rzeczywisty karmimy się Jezusem, ponieważ Jego boskie Serce wchłania nasze serce w taki sposób, że czyni z niego jedno serce, zespolone z Jego sercem. Zatem Serce Jezusa uzdrowi nasze serce z trawiących je chorób (obojętność, nieufność, złe skłonności, chorobliwe pasje, próżne uczucia, ludzkie ambicje...), sprawi, że będzie ono bito tym samym rytmem, jakim bije Jego serce, dla chwały Boga i pokoju ludzi.

BŁ. JAKUB ALBERIONE
(1884-1971), apostoł środków społecznego przekazu, założyciel paulistów

” Nie powinniśmy oddzielać naszego życia od Eucharystii. W chwili, kiedy to robimy, coś pęka. Ludzie pytają nas: „Skąd siostry macie radość i siłę robić to, co robicie?”. Eucharystia ma w sobie coś więcej niż samo przyjmowanie; w niej zawiera się również zaspokojenie głodu Chrystusa. On mówi: „Przyjdź do Mnie!”. On jest głodny dusz.

BŁ. MATKA TERESA

KONSEKRACJA
(łac. *consecratio* – święcenie) uroczyste poświęcenie. Podczas Mszy Świętej w momencie przeistoczenia konsekrowane chleb i wino stają się Ciałem i Krwią Chrystusa. Konsekuje się również biskupów, kapłanów i diakonów, jak też określone rzeczy, jak kościoły i ołtarze, na wyłączną służbę Bogu.

Zgromadzenie eucharystyczne – celebracja Uczty Pańskiej jest wielkim dziękczynieniem wypowiedzanym w zgromadzeniu, które jest widzialnym znakiem Kościoła.

Pamiętka Męki, Śmierci i Zmartwychwstania – wspólnota nie tylko celebruje liturgię eucharystyczną, lecz odkrywa i celebruje wciąż na nowo rzeczywistość zbawczego przejścia Chrystusa przez cierpienie i śmierć do życia.

Święta i Boska Liturgia, Święte Misteria – w celebrowanej Eucharystii jedno święto obchodzą Kościół niebiański i ziemski. Ponieważ dary eucharystyczne, w których jest obecny Chrystus, w pewnej mierze są czymś najświętszym na świecie, mówi się również o Najświętszym Sakramencie.

Komunia Święta – ponieważ podczas Mszy Świętej jednoczymy się z Chrystusem i przez Niego ze sobą nawzajem, mówi się o Komunii Świętej. (łac. *communio* – wspólnota).

213 *Jakie są części stałe Mszy Świętej?*

Każda Msza Święta (Liturgia Eucharystii) składa się z dwóch zasadniczych części: liturgii słowa i liturgii eucharystycznej w sensie ścisłym. [1346-1347]

W czasie liturgii słowa słyszymy czytania ze → STAREGO i → NOWEGO TESTAMENTU oraz Ewangelię. Poza tym jest miejsce na homilię i modlitwę wstawienniczą. W następującej po niej liturgii eucharystycznej składane są chleb i wino, potem konsekrowane i podawane wiernym w → KOMUNII.

214 *Jakie są części Mszy Świętej?*

Mszę Świętą rozpoczyna zebranie wiernych i wejście kapłana oraz służby ołtarza (ministrantów, lektorów, kantorów itd.). Po pozdrowieniu następuje spowiedź powszechna, którą zamyka sekwencja → KYRIE. W niedziele (poza okresem Wielkiego Postu i Adwentu) i uroczystości śpiewa się lub recytuje hymn → CHWAŁA. Kolekta wprowadza do jednego lub dwóch czytań ze → STAREGO i → NOWEGO TESTAMENTU, po którym nastę-

puje lub które rozdziela psalm responsoryjny. Przed proklamowaniem Ewangelii intonuje się → ALLELUJA. Po fragmencie Ewangelii w niedzielę i dni świąteczne (czasami w dzień powszedni) → KAPŁAN lub przynajmniej → DIAKON wygłasza kazanie (→ HOMILIA). Również jedynie w niedziele i dni świąteczne wspólnota wspólnie wyznaje wiarę → CREDO, do którego dołączone są prośby. Druga część Mszy Świętej zaczyna się przygotowaniem darów, które kończy modlitwa nad darami. Punktem kulminacyjnym liturgii eucharystycznej jest modlitwa eucharystyczna, którą rozpoczyna prefacja i śpiew → SANCTUS. Bezpośrednio potem następuje przeistoczenie darów chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa. Modlitwę eucharystyczną zamyka → DOKSOLOGIA, która stanowi pomost do Modlitwy Pańskiej. Potem następuje modlitwa o pokój i znak pokoju, śpiew „Baranku Boży”, połamanie Chleba eucharystycznego i udzielanie świętych darów wiernym, z reguły tylko pod postacią Ciała Chrystusa. Mszę Świętą kończy chwila modlitewnego skupienia, dziękczynienia, modlitwa na zakończenie i → BŁOGOSŁAWIENSTWO udzielane przez kapłana. [1348-1355]

Sekwencja → KYRIE:

K. Panie zmiłuj się nad nami!

W. Panie zmiłuj się nad nami!

K. Chryste, zmiłuj się nad nami!

W. Chryste zmiłuj się nad nami!

K. Panie, zmiłuj się nad nami!

W. Panie zmiłuj się nad nami!

K. *Kyrie eleison!*

W. *Kyrie eleison!*

K. *Christe eleison!*

W. *Christe eleison!*

K. *Kyrie eleison!*

W. *Kyrie eleison!*

? KOMUNIA

(łac. *communio* – wspólnota) oznacza przyjęcie Ciała i Krwi Chrystusa w przeistoczonych (konsekrowanych) darach chleba i wina. Komunia ma miejsce z reguły podczas Mszy Świętej, jednakże może być także udzielana w określonych przypadkach poza Mszą (np. Komunia dla chorych). Również Komunia pod postacią chleba jest pełną komunią z Chrystusem.

? KYRIE ELEISON

(gr. *Panie zmiłuj się*) starożytny zawołanie, którym oddawano cześć bogom i władcom; wcześniej zaczęto być odnoszone do Chrystusa i ok. 500 roku nieprzetłumaczony zwrot przeszedł z → LITURGII greckiej do rzymskiej i zachodniej.

CHWAŁA

(łac. *gloria*) pierwsze zdanie hymnu padło z ust anioła zwiastującego pasterzom radość Bożego Narodzenia (Łk 2, 14). Wprowadza do starochrześcijańskiego hymnu, poświadczanego w obecnej formie od IX w.

ALLELUJA (złożenie składające się z hebr. *halal* – chwalcie i imienia Bożego JHWH/Jahwe; razem – Chwalcie Pana) wezwanie, które pojawia się w Psalmach 24 razy, pełni funkcję swoistego powitania słów Pana w Ewangelii.

HOMILIA

(od gr. *homilein* – mówić z kimś jak równy z równym, rozmawiać z kimś po ludzku) jest to inne określenie kazania. Głoszący kazanie (kaznodzieja) podczas Liturgii Eucharystii ma za zadanie zwiastować wiernym Dobrą Nowinę (gr. *euangelion*), pomóc im ją zrozumieć i dodać im odwagi do poznania i przetożenia wniosków płynących z właśnie usłyszanego słowa do swojego życia. W czasie Mszy Świętej głoszenie kazania zarezerwowane jest jedynie dla kapłana lub diakona, jednakże mogą je głosić również chrześcijanie świeccy.

Hymn → CHWAŁA:

Chwała na wysokości Bogu,
a na ziemi pokój ludziom dobrej woli.
Chwalimy Cię.
Błogostawimy Cię.
Wielbimy Cię.
Wystawiamy Cię.
Dzięki Ci składamy, bo wielka jest chwała Twoja.

Panie Boże, Królu nieba, Boże Ojczy wszechmogący.
Panie, Synu Jednorodzony, Jezu Chryste.
Panie Boże, Baranku Boży, Synu Ojca:
Który gładzisz grzechy świata,
Zmiłuj się nad nami.
Który gładzisz grzechy świata,
Przyjm błaganie nasze.
Który siedzisz po prawicy Ojca,
zmiłuj się nad nami. Albowiem tylko
Tyś jest święty
Tylko Tyś jest Panem.
Tylko Tyś Najwyższy, Jezu Chryste,
Z Duchem Świętym w chwale Boga Ojca.
Amen.

*Gloria in excelsis Deo
et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te,
benedicimus te,
adoramus te,
glorificamus te,
gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam,
Domine Deus, Rex caelestis,
Deus Pater omnipotens,
Domine Fili unigenite, Iesu Christe,
Domine Deus, Agnus Dei,
Filius Patris,
qui tollis peccata mundi, miserere nobis;
qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.
Quoniam tu solus Sanctus,
tu solus Dominus,
tu solus Altissimus, Iesu Christe,
cum Sancto Spiritu:
in gloria Dei Patris. Amen.*

Śpiew → SANCTUS:

Święty, Święty, Święty, Pan, Bóg Zastępów.
Pełne są niebiosa i ziemia chwały Twojej.
Hosanna na wysokości.
Błogostawiony, który idzie w imię Pańskie.
Hosanna na wysokości.

Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.

Pleni sunt caeli et terra gloria tua.

Hosanna in excelsis.

Benedictus qui venit in nomine Domini.

Hosanna in excelsis.

Śpiew BARANKU BOŻY:

Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata,
zmiłuj się nad nami.

Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata,
zmiłuj się nad nami.

Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata,
obdarz nas pokojem.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

? SANCTUS

(święty) jeden z najstarszych elementów Mszy Świętej pochodzi z VIII w. przed Chr. i nigdy nie wolno go opuścić. Śpiew stanowi połączenie wołania anioła z Iz 6, 3 z odnoszonym do Chrystusa błaganiem i powitaniem zawartym w Ps 118, 25n.

? TRANSSUBSTANCJACJA

(łac. *trans* – przez i *substantia* – istota). Najważniejsza próba teologicznego wyjaśnienia, w jaki sposób Jezus może być obecny w darach chleba i wina w Eucharystii: podczas wypowiedzania formuły przeistoczenia substancje (czyli istoty) chleba i wina za sprawą Ducha Świętego zmieniają się w Ciało i Krew Chrystusa, zachowują jednak swoją zewnętrzną postać. W sposób niewidzialny i ukryty Jezus Chrystus jest rzeczywiście obecny w tym, co wygląda jak chleb i wino, tak długo jak te postaci istnieją.

215 Kto przewodniczy liturgii Eucharystii?

Właściwie podczas każdej Liturgii Eucharystii działa sam Chrystus. Reprezentuje Go → BISKUP lub → KAPŁAN. [1348]

Zgodnie z wiarą Kościoła, celebrans stoi przy ołtarzu *in persona Christi capitis* (łac. w osobie Chrystusa, Głowy). Oznacza to, że kapłan nie tylko działa zamiast czy na zlecenie Chrystusa, lecz na podstawie święceń jest Chrystusem, który jako Głowa Kościoła działa przez niego.

→ 249-254

216 W jaki sposób Chrystus jest obecny podczas celebrowania Eucharystii?

Chrystus w → SAKRAMENCIE → EUCHARYSTII jest obecny mistycznie, ale realnie. Tak często jak Kościół wypełnia nakaz Jezusa: „Czyńcie to na moją pamiątkę” (1 Kor 11, 25), łamie chleb i bierze kielich, dzieje się

BARANEK BOŻY

(łac. *agnus Dei*, zob. Wj 12), którego złożenie w ofierze wyzwoliło lud Izraela z niewoli egipskiej, został przez Jana Chrzciciela symbolicznie odniesiony do Jezusa (J 1, 29: „Oto Baranek Boży...”). Przez Jezusa, który jak baranek jest prowadzony na rzeź, jesteśmy wolni od grzechu i pojednani z Bogiem. Podczas Eucharystii wołanie do Chrystusa: „Baranku Boży” ma charakter modlitwy litanijnej, a rozbrzmiewa na każdej Mszy Świętej od VII w.

Ile razy bowiem będziecie jeść ten Chleb i pić z tego kielicha, będziecie ogłaszać śmierć Pana, aż przyjdzie.

1 Kor 11, 26

TABERNAKULUM

(łac. *tabernaculum* – chata, namiot). W nawiązaniu do starotestamentowej Arki Przymierza w Kościele katolickim w każdej świątyni zaczęto budować tabernakulum, czyli wykonaną z drogiego materiału jakby szafkę służącą do przechowywania Najświętszego Sakramentu (Chrystusa pod postacią chleba).

to samo, co wydarzyło się wówczas: Chrystus naprawdę oddaje się za nas, a my naprawdę jesteśmy częścią Jego. Jednorazowa i niepowtarzalna ofiara Chrystusa na krzyżu uobecnia się na ołtarzu; dokonuje się dzieło naszego Odkupienia. [1362-1367]

217 *Co dzieje się z Kościołem podczas celebrowania Eucharystii?*

Za każdym razem, kiedy Kościół celebruje → EUCHARYSTIĘ, staje u źródła, z którego sam na nowo wytryska: przez to, że Kościół „je” Ciało Chrystusa, staje się Ciałem Chrystusa, co stanowi też inną nazwę Kościoła. W ofierze Chrystusa,

który poświęca się nam cały, jest miejsce na całe nasze życie. Nasza praca i nasze cierpienie, nasze radości, wszystko możemy zjednoczyć z ofiarą Chrystusa. Kiedy w ten sposób się poświęcamy, zostajemy przemienieni: podobamy się Bogu i jesteśmy dla bliźnich jak dobry, pożywny chleb. [1368-1372, 1414]

Wciąż narzekamy na Kościół, jakby był tylko zgromadzeniem bardziej lub mniej dobrych ludzi. Tymczasem tak naprawdę Kościół jest tym, co codziennie mistycznie powstaje przy ołtarzu. Bóg daje się każdemu z nas i chce nas przemieniać przez → KOMUNIE z Nim. Jako przemienieni powinniśmy przemieniać świat. Wszystko inne, czym Kościół jest ponad to, jest drugorzędne.

→ 126, 171, 208

218 *Jak we właściwy sposób powinniśmy uczcić Pana obecnego w chlebie i winie?*

Ponieważ Bóg jest realnie obecny w konsekrowanym chlebie i winie, musimy przechowywać te święte dary przejęci głęboką czcią i adorować naszego Pana i Odkupiciela obecnego w Najświętszym Sakramencie. [1378-1381, 1418]

Jeśli po Liturgii → EUCHARYSTII pozostały jeszcze konsekrowane hostie, przechowuje się je w świętych naczyniach w tabernakulum. Ponieważ obecny jest w nim Najświętszy Sakrament, → TABERNAKULUM jest najczciodszy miejscem w każdym kościele. Przed każdym tabernakulum powinniśmy uklęknąć. Na pewno ten, kto rzeczywiście podąża za Chrystusem, rozpoznaje Go w najuboższych i służy Mu w nich. Znajdzie jednak także czas na chwilę modlitwy przed tabernakulum i obdarzy eucharystycznego Pana swoją miłością.

219 *Jak często chrześcijanin-katolik musi uczestniczyć w Liturgii Eucharystii?*

W każdą niedzielę i święta nakazane chrześcijanin-katolik zobowiązany jest wziąć udział we Mszy Świętej. Kto rzeczywiście pragnie przyjaźni Jezusa, może częściej odpowiadać na osobiste zaproszenie Jezusa na ucztę. [1389, 1417]

„Obowiązek uczestnictwa w niedzielnej Mszy Świętej” to nieodpowiednie określenie dla prawdziwego chrześcijanina. To tak jakby istniał „obowiązek całowania się” dla zakochanych. Nikt nie może mieć żywej relacji z Chrystusem, gdy nie pragnie iść tam, gdzie Jezus nas oczekuje. Stąd od wieków Msza Święta jest dla chrześcijan „sercem niedzieli” i najważniejszym spotkaniem tygodnia.

MONSTRANCJA
(łac. *Monstrare* – pokazywać) sprzęt liturgiczny do adoracji i procesyjnego przenoszenia Chrystusa pod postacią konsekrowanego chleba.

DOKSOLOGIA
(gr. *doxa* – chwala) jest to uroczyste uwielbienie ujęte w formułę, którą wypowiada się na końcu modlitwy. W czasie Mszy Świętej na zakończenie modlitwy eucharystycznej doksologia brzmi następująco: *Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie, Tobie, Boże, Ojczy wszechmogący, w jedności Ducha Świętego wszelka cześć i chwala, przez wszystkie wieki wieków.* Często stosuje się inne doksologie ku czci Trójjedynego Boga jak choćby: *Chwala Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu, jak była na początku teraz i zawsze i na wieki wieków, tj. formułę, która zazwyczaj kończy chrześcijańską modlitwę.*

” Mamy wiele pracy. Nasze szpitale i umiERALNIE są wszędzie na świecie pełne. Kiedy zaczęliśmy od codziennej adoracji, nasza miłość do Chrystusa stała się o wiele intymniejsza, nasza miłość do siebie nawzajem sensowniejsza, nasza miłość do ubogich bardziej litościwa, a liczba powołań się podwoiła.

BŁ. MATKA TERESA

” Łamiemy Chleb, który jest lekarstwem na nieśmiertelność, antidotum, żeby nie umrzeć, lecz żyć na zawsze w Chrystusie.

ŚW. IGNACY Z ANTIOCHII (ok. 70-107), biskup, męczennik

” W niebezpieczeństwie śmierci lub innej poważnej konieczności (...), szafarze katolicycy mogą godziwie udzielać wymienionych sakramentów także pozostałym chrześcijanom, nie mającym pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, którzy nie mogą się udać do szafarza swojej wspólnoty i sami o nie proszą, jeśli odnośnie do tych sakramentów wyrażają wiarę katolicką i do ich przyjęcia są odpowiednio przygotowani.

KPK 844 § 4

220 *Jak muszę się przygotować, aby móc przyjąć świętą Eucharystię?*

Kto chciałby przyjąć świętą → EUCHARYSTIĘ, musi być katolikiem. Jeśli uświadamia sobie, że popełnił grzech ciężki, powinien się wcześniej wyświadczyć. Zanim przystąpi się do ołtarza, należy pojednać się z bliźnimi. [1389, 1417]

Jeszcze przed kilkunastu laty należało przed Liturgią Eucharystii nic nie jeść przez co najmniej trzy godziny. W ten sposób trzeba było przygotować się do spotkania z Chrystusem w → KOMUNII. Dzisiaj Kościół zaleca przynajmniej godzinę wstrzemięźliwości od pokarmów. Innym znakiem głębokiego szacunku jest odświętny, ładny strój – mamy przecież randkę z Panem świata.

221 *W jaki sposób Komunia Święta mnie zmienia?*

Każda → KOMUNIA ŚWIĘTA ściślej wiąże mnie z Chrystusem, czyni ze mnie żywą część Ciała Chrystusa, odnawia łaski, które otrzymałem na chrzcie i przy → BIERZMOWANIU, jak również sprawia, że staję się mocniejszy w walce z grzechem. [1391-1397, 1416]

222 *Czy Eucharystia może być udzielana także chrześcijanom, którzy nie są katolikami?*

→ KOMUNIA ŚWIĘTA jest wyrazem jedności Ciała Chrystusa. Do Kościoła katolickiego należy ten, kto w nim został ochrzczony, wyznaje jego wiarę i żyje z nim w jedności. Byłoby nonsensem, gdyby Kościół zapraszał do Komunii ludzi, którzy (jeszcze) nie podzielają wiary Kościoła i nie żyją jego życiem. Szkodziłoby to również wiarygodności znaku → EUCHARYSTII. [1398-1401]

Pojedynczy chrześcijaninie prawostawni mogą prosić o udzielenie Komunii Świętej podczas katolickiej Mszy Świętej, ponieważ dzielą eucharystyczną wiarę Kościoła katolickiego, choć ich wspólnota nie żyje jeszcze w pełnej jedności z Kościołem katolickim. W przypadku członków innych wyznań chrześcijańskich wolno udzielić → KOMUNII ŚWIĘTEJ w sporadycznych wypadkach – gdy

mamy do czynienia z sytuacją zagrożenia życia i z żywą wiarą takiej osoby w eucharystyczną obecność Chrystusa. Wspólne celebrowanie Eucharystii/Wieczery Pańskiej przez chrześcijan katolików i ewangelików jest celem wszystkich wysiłków ekumenicznych. Dzisiaj pozostaje ono jedynie pragnieniem. Zanim całego Ciała Chrystusa realnie nie będzie łączyć jedna wiara i nie będzie zebrane w jednym Kościele, udzielanie Komunii członkom wyznań chrześcijańskich wyrostłych z protestantyzmu jest czymś niewłaściwym i dlatego jest niedozwolone. Nabożeństwa ekumeniczne natomiast, podczas których chrześcijanie różnych wyznań modlą się razem, są dobre i są pragnieniem także Kościoła katolickiego.

223 *W jaki sposób Eucharystia jest antycypacją życia wiecznego?*

Jezus obiecał swoim uczniom, a wraz z nimi także nam, że pewnego dnia zasiądą z Nim do stołu. Dlatego każda Msza Święta jest „pamiętką Męki, pełnią łaski, zadatką przyszłej chwały” (Kanon Rzymski).

[1402-1405]

ROZDZIAŁ DRUGI

Sakramenty uzdrowienia

Sakrament pokuty i pojednania

224 *Dlaczego Chrystus podarował nam sakrament pokuty i namaszczenia chorych?*

Miłość Chrystusa objawia się w tym, że szuka zagubionych i leczy chorych. Dlatego jesteśmy obdarowywani → SAKRAMENTAMI uzdrowienia i odnowy, w których stajemy się wolni od grzechu i umocnieni w słabościach naszego ciała i duszy. [1420-1421] → 67

225 *Jak inaczej nazywany jest sakrament pokuty?*

Sakrament pokuty nazywany jest także → SAKRAMENTEM pojednania, przebaczenia, nawrócenia lub spowiedzi. [1422-1424, 1486]

Panie, nie jestem godny, żebyś przyszedł do mnie, ale powiedz tylko słowo, a mój sługa odzyska zdrowie.

Mt 8, 8

Każdy chrześcijanin-katolik przed przyjęciem Komunii Świętej wypowiada pewną wersję tego zdania, które setnik skierował do Jezusa (Panie, nie jestem godzien, abyś przyszedł do mnie...).

Syn Człowieczy przyszedł przecież szukać i zbawić to, co zginęło.

Łk 19, 10

Lekarz nie jest potrzebny zdrowym, lecz chorym. Nie przyszedłem powoływać sprawiedliwych, ale grzeszników.

Mk 2, 17

Jeżeli mówimy, że jesteśmy bez grzechu, zwodzimy samych siebie i nie ma w nas prawdy.

1 J 1, 8

Syn Mu powiedział: „Ojcze, zgrzeszyłem przeciwko niebu i względem ciebie. Już nie jestem godny nazywać się twoim synem”. Wtedy ojciec powiedział do swoich sług: „Szybko przynieście najlepszą szatę i ubierzcie go. Włóżcie mu pierścień na rękę i sandały na nogi”.

Łk 15, 21-22

Tym, którym odpuszcicie grzechy, są im odpuszczone; którym zatrzymacie, są zatrzymane.

J 20, 23

Niektórzy święci określali siebie jako najgorszych przestępców, ponieważ widzieli Boga, widzieli samych siebie – i widzieli różnicę.

BŁ. MATKA TERESA

226 *Już przez chrzest zostajemy pojednani z Bogiem, po co zatem jeszcze sakrament pojednania?*

Chrzest wyrwa nas wprawdzie z mocy grzechu i śmierci oraz obdarza nas nowym życiem dzieci Bożych, ale nie wyzwala z ludzkich słabości i skłonności do grzechu. Dlatego potrzebujemy wciąż na nowo jednać się z Bogiem. W tym celu mamy spowiedź. [1425-1426]

Niektórzy uważają, że spowiedź nie jest „nowoczesna”. Może być trudna i kosztuje na początku wiele trudu. Jedną z największych łask jest możliwość rozpoczęcia swojego życia od nowa – bez obciążeń, z czystą hipoteką, być przyjętym z miłością i obdarzonym nową siłą. Bóg jest miłosierny i niczego nie pragnie bardziej jak tylko, żebyśmy skorzystali z Jego miłosierdzia. Kto się wyspowiadał, otwiera nową, czystą kartę w księdze swojego życia. → 67-70

227 *Kto ustanowił sakrament pokuty?*

Sam Jezus ustanowił sakrament pokuty, kiedy ukazał się apostołom w dniu Zmartwychwstania i polecił im: „Przyjmijcie Ducha Świętego. Tym, którym odpuszcicie grzechy, są im odpuszczone; którym zatrzymacie, są zatrzymane” (J 20, 22a-23). [1439, 1485]

W przypowieści o miłosiernym Ojcu Jezus najpiękniej wyraził to, co dzieje się w sakramencie pokuty: błądzimy, gubimy się, nie dajemy już rady. Jednak nasz Ojciec oczekuje na nas z wielką, nieskończoną tęsknotą. Przebacza nam grzechy, zawsze nas przyjmuje, gdy wracamy. Dla Jezusa przebaczenie grzechów było ważniejsze niż czynienie cudów. Widział w tym wielki znak nadejścia królestwa Bożego, w którym wszystkie rany zostają uleczone i wszystkie łzy otarte. Moc Ducha Świętego, którą Jezus odpuszczał grzechy, przekazał swoim → APOSTOŁOM. Padamy naszemu niebiańskiemu Ojcu w ramiona, gdy idziemy do → KAPŁANA i spowiadamy się. → 314, 524

228 *Kto może przebaczyć grzechy?*

Jedynie Bóg może przebaczać grzechy. Jezus mógł powiedzieć: „Synu! Twoje grzechy są odpuszczone” (Mk 2, 5) tylko dlatego, że jest Synem Bożym. Tylko dlatego, że Jezus upoważnił → KAPŁANÓW, ci mogą teraz zamiast Niego odpuszczać grzechy. [1441-1442]

Ktoś powie: Ja załatwiam to bezpośrednio z Bogiem, nie potrzebuję do tego kapłana! Bóg chce jednak inaczej. Zna nas. Oszukujemy się, co do naszych grzechów, chętnie zamykamy sprawy pod dywan. Dlatego Bóg chce, żebyśmy wypowiedzieli głośno nasze grzechy i wyznali je twarzą w twarz. Dlatego wyłącznie kapłanów dotyczy nakaz: „Tym, którym odpuszczacie grzechy, są im odpuszczone; którym zatrzymacie, są zatrzymane” (J 20, 23).

229 *Co sprawia, że człowiek okazuje skruchę?*

Ze zrozumienia swojej osobistej winy rodzi się pragnienie poprawy: nazywa się to skruchą. Okazujemy ją, kiedy widzimy sprzeczność między miłością Bożą a naszym grzechem. Wtedy odczuwamy prawdziwy ból z powodu naszych grzechów, postanawiamy zmienić nasze życie i pokładamy całą naszą nadzieję w Bożej pomocy. [1430-1433, 1490]

Kwestionuje się realność grzechu. Niektórzy wierzą nawet, że po prostu na gruncie psychologii należałoby się rozprawić z poczuciem winy. Ale szczere poczucie winy jest ważne. Jeśli w samochodzie licznik wskazuje przekroczenie prędkości, to nie jest wina urządzenia, lecz kierowcy. Im bliżej jesteśmy Boga, który cały jest światłem, tym wyraźniej wychodzą na jaw nasze ciemne strony. Bóg jednak nie jest światłem, które oślepia, lecz światłem, które leczy. Skrucha kieruje nas w stronę światła, w którym stajemy się zdrowi. → 312

Zwróć nas ku
sobie, Panie,
a powrócimy!

Lm 5, 21

Skrucha wyływa
z poznania prawdy.

THOMAS STEARNS ELIOT
(1888-1965), poeta anglo-
saski

Bóg wie wszystko.
Z góry wie o tym, że po
spowiedzi znowu będzie-
cie grzeszyć. Jednakże
przebacza. Idzie nawet
dalej, umyślnie zapomi-
nając o przyszłości, aby
nam przebaczyć.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

Cóż to jest skru-
cha? Wielki smutek
z powodu tego, że jeste-
śmy tacy, jacy jesteśmy.

MARIA VON EBNER-ESCHEN-
BACH (1830-1916),
austriacka pisarka

Pokuta jest
drugim chrztem,
chrztem łez.

ŚW. GRZEGORZ Z NAZJANZU
(ok. 330-389/390), biskup

” Bóg tak wysoko ceni pokutę, że najmniejsza nawet pokuta na świecie, jeśli jest szczerą, sprawia, że odpuszcza On każdy rodzaj grzechu, tak że nawet wszystkie diabły uzyskałyby odpuszczenie grzechów, gdyby potrafiły okazać skruchę.
ŚW. FRANCISZEK SALEZY

” Znakiem szczerzej skruchy jest unikanie (grzesznych) okazji.
ŚW. BERNARD Z CLAIRVAUX

” Po upadku zaraz powstać! Nie pozwalać grzechowi ani na moment pozostać w sercu!
ŚW. JAN MARIA VIANNEY

 Miłość przebacza wiele grzechów.
1 P 4, 8

230 Co to jest pokuta?

Pokuta to zadośćuczynienie za popełnioną nieprawość. Odpokutować powinniśmy nie tylko w umyśle, lecz pokuta musi się przejawiać w czynach miłości i zaangażowaniu na rzecz innych. Pokutę czyni się poprzez modlitwę, post i wsparcie duchowe i materialne udzielane ubogim. [1434-1439]

Pokuta jest często źle rozumiana. Nie ma nic wspólnego z samokrytyką i skrupulatnością. Pokuta nie jest medytowaniem nad tym, jakim jestem złym człowiekiem. Pokuta wyzwala i ośmiela do tego, by zacząć na nowo.

231 *Jakie są zasadnicze wymogi, które musi spełnić chrześcijanin, żeby w sakramencie pokuty nastąpiło przebaczenie grzechów?*

Człowiek uzyskuje przebaczenie grzechów, gdy się nawróci, a → KAPŁAN w imię Boże wypowie nad nim formułę rozgrzeszenia. [1448]

232 *Jak powinienem przygotować się do spowiedzi?*

Warunkami każdej spowiedzi są: rachunek sumienia, żal za grzechy, mocne postanowienie poprawy, wyznanie grzechów i pokuta. [1450-1460, 1490-1492, 1494]

Rachunek sumienia powinien być gruntowny, ale nie jest wystarczający. Bez rzeczywistego *żału*, nawet po ustnym wyznaniu grzechów, nikt nie może zostać rozgrzeszony. Nieodzowne jest również *mocne postanowienie poprawy*, aby nie popełnić grzechu w przyszłości. Grzesznik koniecznie musi wypowiedzieć głośno grzechy przed spowiednikiem, czyli *przyznać się* do nich. Wreszcie elementem spowiedzi jest *zadośćuczynienie* lub *pokuta*, którą spowiednik zadaje penitentowi, aby naprawił wyrządzone szkody.

233 *Z jakich grzechów należy się spowiadać?*

Wszystkie ciężkie grzechy, o których człowiek przypomniał sobie w czasie dokładnego rachunku sumienia, a z których się jeszcze nie wyspowiadał, w normalnych okolicznościach mogą być odpuszczone jedynie w pojedynczej sakramentalnej spowiedzi. [1457]

Na pewno istnieją zahamowania przed przystąpieniem do spowiedzi. Przewyciężenie ich jest już pierwszym krokiem do wewnętrznego uzdrowienia. Pomocą może być uświadomienie sobie, że także → PAPIEŻ musi zdobyć się na odwagę wyznania innemu kapłanowi – a tym samym Bogu – swoich błędów i słabości. Jedynie w skrajnych sytuacjach życiowych (np. wojna czy inne bezpośrednie zagrożenie życia) kapłan może udzielić rozgrzeszenia bez wcześniejszego osobistego wyznania grzechów (tzw. *absolutja generalna*). Należy jednak wyznać ciężkie grzechy podczas osobistej spowiedzi przy najbliższej okazji. → 315-320

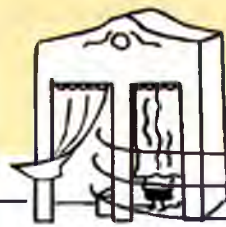
„Zastuguję na karę o wiele bardziej niż wy! Nie bójcie się wyznawać waszych grzechów.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

? **ROZGRZESZENIE**

(łac. *absolvere* – rozwiązywać, ogłaszać wolnym) to udzielane przez Boga, za pośrednictwem kapłana, sakramentalne przebaczenie grzechów. Jeśli penitent odbył ważną spowiedź (wyznał wszystkie grzechy, szczerze żałuje i postanawia poprawę) kapłan wypowiada formułę rozgrzeszenia:

Bóg, Ojciec miłosierdzia,
który pojednał świat
ze sobą przez Śmierć
i Zmartwychwstanie swojego
Syna, i zesłał Ducha Świętego
na odpuszczenie grzechów,
niech ci udzieli przebaczenia
i pokoju przez postugę
Kościoła. I ja odpuszczam
tobie grzechy w imię Ojca
i Syna, i Ducha Świętego.
Amen.

„ Nie należy uważać, że powinniśmy żyć tak, aby nigdy nie potrzebować rozgrzeszenia. Jeśli akceptujemy naszą słabość, ale nadal jesteśmy w drodze, nie poddajemy się, lecz ruszamy dalej i wciąż przez sakrament pojednania nawracamy się, zaczynamy od nowa i w ten sposób wzrastamy dla Pana, dojrzewamy w jedności z Nim!

BENEDYKT XVI, 17.02.2007 r.

234 *Kiedy jestem zobowiązany wypowiadać się ze swoich ciężkich grzechów? Jak często powinienem się spowiadać?*

Po uzyskaniu wieku rozeznania jest się zobowiązanym do spowiedzi z popełnionych grzechów ciężkich. Kościół gorąco zaleca, aby wierzący przystępował do spowiedzi przynajmniej raz w roku. Jeżeli popełniło się grzech ciężki, a chce się przyjąć → KOMUNIE ŚWIĘTĄ, należy się wypowiadać. [1457]

Pod pojęciem *wiek rozeznania* Kościół rozumie wiek, kiedy używa się już rozumu i potrafi się już rozróżnić dobro od zła. → 315-320

235 *Czy można się spowiadać, gdy nie popełniło się żadnego grzechu ciężkiego?*

Spowiedź jest wielkim darem uzdrowienia i głębszego zjednoczenia z Panem również wtedy, gdy w sensie ścisłym nie trzeba się spowiadać. [1458]

Na spotkaniach młodzieży w Taizé, podczas Światowych Dni Młodzieży – wszędzie widzi się młodych ludzi, którzy jedną się z Bogiem. Chrześcijanie, którzy poważnie traktują naśladowanie Chrystusa, szukają radości, którą

daje radykalny, nowy początek z Bogiem. Nawet święci regularnie przystępowali do spowiedzi, kiedy było to możliwe. Potrzebowali jej, aby wzrastać w pokorze i miłości oraz aby uzdrawiające światło Boże oświeciło wszystkie zakamarki ich duszy.

236 *Dlaczego tylko kapłani mogą odpuszczać grzechy?*

Odpuszczać grzechy może człowiek, który posiada tego mandat od Boga i jest obdarzony przez Niego mocą, żeby rozgrzeszenie, które wypowiada do penitenta, rzeczywiście się dokonało. Taki przywilej mają w pierwszym rzędzie → **BISKUPI**, a także ich współpracownicy, wyświęceni → **KAPŁANI**. [1461-1466, 1495]

→ 150, 228, 249-250

237 *Czy istnieją grzechy, które są tak ciężkie, że nie może z nich rozgrzeszyć zwykły kapłan?*

Istnieją grzechy, przez których popełnienie człowiek całkowicie odwraca się od Boga i jednocześnie z powodu wagi czynów ściąga na siebie → **EKSKOMUNIKĘ**. W przypadku grzechów obłożonych karą ekskomuniki rozgrzeszenia może udzielić tylko → **BISKUP** lub wyznaczony przez niego kapłan, w szczególnych wypadkach nawet wyłącznie → **PAPIEŻ**. W sytuacji zagrożenia życia każdy → **KAPŁAN** może rozgrzeszyć ze wszystkich grzechów i zdjąć karę → **ekskomuniki**. [1463]

Katolik, który na przykład dokona zabójstwa lub aborcji automatycznie wyłącza się z sakramentalnej wspólnoty Kościoła. Kościół stwierdza jedynie taki stan. Ekskomunika ma za zadanie skłonić grzesznika do poprawy i sprowadzić go znowu na właściwą drogę.

238 *Czy kapłan może opowiedzieć o tym, co usłyszał podczas spowiedzi?*

Nie, pod żadnym pozorem. Tajemnica spowiedzi jest absolutna. Gdyby któryś → **KAPŁAN** przekazał innym ludziom coś z tego, co usłyszał podczas spowiedzi, zostałby ekskomunikowany. Nie może nic powiedzieć ani zasugerować nawet policji. [1467]

” Otwartości w stosunku do brata nie należy mylić ze spowiedzią. Ta jest aktem szczerości w stosunku do Pana nieba i ziemi złożonym w obecności człowieka, który ma do tego pełnomocnictwo.

BRAT ROGER SCHUTZ

? **EKSKOMUNIKA** (łac. *excommunicatio* – wyłączenie) wykluczenie chrześcijanina-katolika z sakramentalnej wspólnoty Kościoła.

” Jakkolwiek spowiedź byłaby nieporadna, jest zasadniczym miejscem, w którym na nowo doświadcza się świeżości Ewangelii, w którym człowiek rodzi się na nowo. Tam uczymy się nawet zdmuchiwać wyrzuty sumienia, jak zdmuchuje się płomień świecy. Tam znajdujemy Boże szczęście, jutrzenkę doskonałej radości.

BRAT ROGER SCHUTZ

” Kochaj Jezusa!
Nie lękaj się! Jeślibyś
nawet popełnił wszyst-
kie grzechy świata,
Jezus powtórzy ci słowa:
„Odpuszczają ci się
liczne grzechy,
bo bardzo umiłowałeś”.

ŚW. OJCIEC PIO (1887-1968),
stygmatyk, jeden z najpo-
pularniejszych świętych na
świecie

 Tak spełniło
się słowo
przekazane przez
proroka Izajasza:
„On wziął na siebie
nasze słabości i dźwigał
nasze choroby”.

Mt 8, 17

” Chory więcej
rozumie, więcej czuje
niż inni ludzie.

REINHOLD SCHNEIDER

 Gdy to usłyszał
Jezus, powie-
dział do nich: „Lekarz
nie jest potrzebny zdro-
wym, lecz chorym. Nie
przyszedłem powoływać
sprawiedliwych, ale
grzeszników”.

Mk 2, 17

Kapłani traktują tajemnicę spowiedzi bardzo poważnie. Byli księża, którzy z tego powodu byli torturowani i mordowani. Dlatego bez żadnych oporów można mówić otwarcie i z pełną ufnością zwierzać się kapłanowi, którego w tym momencie jedynym zadaniem jest być całkowicie „uchem Boga”.

239 *Jakie pozytywne efekty ma spowiedź?*

**Spowiedź jedna grzesznika z Bogiem i Kościołem.
[1468-1470, 1496]**

Czas po rozgrzeszeniu jest jak prysznic po treningu, jak świeże powietrze po letniej burzy, jak pobudka w słoneczny letni poranek, jak nieważkość nurka... W słowie „pojednanie” zawiera się wszystko: znowu mamy czystą kartę u Boga.

Sakrament namaszczenia chorych

240 *Jak Stary Testament interpretuje chorobę?*

W Starym Testamencie chorobę traktowano często jako ciężki egzamin, przeciwko któremu buntowano się, w którym jednak można było rozpoznać element planu Bożego. Już u proroków pojawia się idea, wedle której cierpienie jest nie tylko przekleństwem i nie zawsze konsekwencją własnych grzechów, ale że jego cierpliwe znoszenie uzdalnia do bycia bardziej dla innych. [1502]

241 *Dlaczego Jezus tyle uwagi poświęcał chorym?*

Jezus przyszedł po to, aby ukazać miłość Bożą. Często czynił to w sytuacjach, kiedy człowiek czuje się szczególnie zagrożony: w czasie naszej słabości wywołanej chorobą. Bóg chce, żebyśmy byli zdrowi na ciele i duszy, żebyśmy ponadto byli ludźmi wierzącymi i żebyśmy rozpoznawali przychodzące królestwo Boże. [1503-1505]

Niekiedy trzeba się naprawdę rozchorować, żeby doświadczyć, że zdrowi czy chorzy najbardziej potrzebujemy jednego: Boga. Poza Nim nie żyjemy. Dlatego chorzy i grzesznicy mają pewien wyjątkowy instynkt tego, co najistotniejsze. Już w → NOWYM TESTAMENCIE właśnie chorzy szukali bliskości Jezusa, „każdy starał się Go dotknąć, bo moc wychodziła od Niego i uzdrowiała wszystkich” (Łk 6, 19).

242 *Dlaczego Kościół powinien szczególną troską otaczać chorych?*

Jezus pokazuje nam: „Kiedy cierpicie, niebo współcierpi z wami”. Bóg chce być rozpoznany nawet w „bracie najmniejszym” (zob. Mt 25, 40). Dlatego Jezus powierzył swoim uczniom troskę o chorych jako jedno z najważniejszych zadań. Nakazał im: „Uzdrowiajcie chorych” (Mt 10, 8), obiecując jednocześnie Bożą moc: „w Moje imię będą wyrzucać demony (...) Będą na chorych kłaść ręce, a ci zostaną uzdrowieni” (Mk 16, 17-18). [1506-1510]

Jedną z najbardziej charakterystycznych cech chrześcijaństwa jest stawianie w centrum ludzi starych, chorych i potrzebujących opieki. Błogostawiona Matka Teresa, która zbierała do hospicjów umierających z zaułków Kalkuty, jest tylko jednym z ogniw w długim łańcuchu chrześcijanek i chrześcijan, którzy odkryli Chrystusa właśnie w tych wykluczonych i unikanych przez innych. Gdy chrześcijanie są nimi rzeczywiście, emanuje od nich uzdrawiająca moc. Niektórzy obdarzeni są nawet przez Ducha Świętego darem uzdrawiania innych z chorób ciała (dar uzdrawiania → CHARYZMATY).

243 *Dla kogo przewidziany jest sakrament namaszczenia chorych?*

→ SAKRAMENT namaszczenia chorych może przyjąć każdy wierzący, którego zdrowie znajduje się w poważnym niebezpieczeństwie. [1514-1515, 1528-1529]

Namaszczenie chorych można przyjmować wielokrotnie. Dlatego nie jest niczym bezsensownym, żeby także młodzi ludzie prosili o ten sakrament, gdy na przykład czeka

” Nawet najgorszy świat chrześcijański wolalbym niż najlepszy pogański, ponieważ w świecie chrześcijańskim jest miejsce dla tych, dla których nie ma go w świecie pogańskim: dla kalek i chorych, ludzi starych i słabych. I jest też coś więcej niż tylko miejsce dla nich: jest miłość okazywana tym, którzy pogańskiemu jak też bezbożnemu światu wydawali się i wydają bezużyteczni.

HEINRICH BÖLL (1917-1985), niemiecki pisarz

” Troska o chorych musi być przede wszystkim i nade wszystko: Należy im służyć tak, jakby każdy z nich był samym Chrystusem.

ŚW. BENEDYKT Z NURSJI (ok. 480-547, założył Zakon św. Benedykta (benedyktyni), patron Europy

” I jeszcze jedno składamy przyrzeczenie, którego nikt inny nie składa, gdyż obiecujemy, że będziemy sługami i niewolnikami naszych panów, chorych.

Reguła Suwerennego Rycerskiego Zakonu Szpitalników Świętego Jana (Kawalerów Maltańskich)

Jeśli ktoś z was choruje, niech wezwie starszych Kościoła. Niech się modlą nad nim, namaszczając go oliwą w imię Pana.

Jk 5, 14

Choćbym kroczył ciemną doliną, zła się nie ulęknię, bo Ty jesteś ze Mną.

Ps 23, 4

Kto spożywa moje ciało i pije moją krew, ma życie wieczne, a Ja go wskrzeszę w dniu ostatecznym.

J 6, 54

Przez to święte namaszczenie niech Pan w swoim nieskończonym miłosierdziu wspomóż cię łaską Ducha Świętego (...) Prosimy Cię, nasz Odkupicielu, pokrzep go (ją) łaską Ducha Świętego, ulecz jego (jej) słabości i odpuść mu (jej) grzechy.

Z obrzędu namaszczenia chorych

ich trudna operacja. W takich okolicznościach wielu chrześcijan łączy namaszczenie chorych ze spowiedzią (czasem z całego życia). Chcą, gdyby taka była wola Boża, stanąć przez Nim z czystym sumieniem.

244 *W jaki sposób udziela się sakramentu namaszczenia chorych?*

Istotą obrzędu tego → SAKRAMENTU jest namaszczenie świętym olejem czoła i rąk, czemu towarzyszą odpowiednie modlitwy. [1517-1519.1531]

245 *Co sprawia namaszczenie chorych?*

Namaszczenie chorych obdarza pociechą, pokojem i siłą oraz ściśle jednoczy chorego w jego niedomaganiu i cierpieniu z Chrystusem. Bowiem Pan wziął na siebie nasze lęki i na swoim ciele poniósł nasze bóle. U niektórych namaszczenie chorych powoduje cielesne uzdrowienie. Jeśli jednak kogoś Pan zechce powołać do siebie, w sakramencie namaszczenia chorych obdarza go siłą w walce z ciałem i w zmaganiach duchowych w tym ostatnim okresie życia. W każdym wypadku namaszczenie chorych powoduje odpuszczenie grzechów. [1520-1523, 1532]

Wielu chorych obawia się tego → SAKRAMENTU i odsuwają go na ostatni moment, ponieważ uważają, że jest rodzajem wyroku śmierci. Jest tymczasem dokładnie odwrotnie: namaszczenie chorych to rodzaj polisy na życie. Chrześcijanin towarzyszący choremu powinien usuwać te fałszywe obawy. Najczęściej bardzo ciężko chorzy intuicyjnie czują, że w tej chwili nie ma nic ważniejszego, niż natychmiast przyłgnąć do Tego, który pokonał śmierć i jest samym życiem: do Jezusa Zbawiciela.

246 *Kto może udzielać sakramentu namaszczenia chorych?*

Namaszczenia chorych mogą udzielać tylko → BISKUPI i → KAPŁANI, ponieważ to sam Chrystus działa przez ten sakrament mocą ich święceń. [1516, 1530]

247 *Co to jest Wiatyk?*

Wiatyk to ostatnia → KOMUNIA ŚWIĘTA, którą człowiek przyjmuje przed śmiercią. [1524-1525]

Rzadko kiedy Komunia jest tak potrzebna w życiu, jak w tym momencie, kiedy człowiek wyrusza w drogę, aby skończyć swoje ziemskie życie: w przyszłości będzie miał tylko tyle życia, na ile będzie zjednoczony (w komunii) z Bogiem.

ROZDZIAŁ TRZECI

Sakramenty w służbie komunii i postania wiernych

248 *Jak nazywają się sakramenty służące komunii?*

Osoba ochrzczona i bierzmowana może w Kościele otrzymać jeszcze dwa odrębne sakramenty szczególnego postannictwa, a zarazem pełnienia służby Bogu: sakrament święceń i sakrament małżeństwa. [1533-1535]

Oba → SAKRAMENTY mają wspólną cechę: są byciem dla innych. Nikt nie przyjmuje święceń dla siebie i nikt nie wstępuje w związek małżeński dla siebie. Sakramenty święceń i małżeństwa mają budować lud Boży, tzn. stanowią kanał, którym splywa na świat miłość Boża.

Sakrament święceń

249 *Co dokonuje się przez święcenia?*

Ten, kto przyjmuje święcenia, otrzymuje – przez postugę biskupa – dar Ducha Świętego, który daje mu świętą władzę pochodzącą od Chrystusa. [1538]

Być → KAPŁANEM oznacza sprawować funkcję lub urząd. Przez święcenia kapłan otrzymuje określoną moc i zostaje posłany do braci i siostr w wierze.

→ 150, 215, 228, 236

” Święcenia kapłańskie nie są udzielane jako środek zbawienia dla pojedynczego człowieka, lecz dla całego Kościoła.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

” Jedyne Chrystus jest prawdziwym Kapłanem, pozostali bowiem są Jego sługami.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

” Kapłan kontynuuje na ziemi dzieło Odkupienia [Chrystusa].

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

” Szczęście wieczne jest stanem, w którym widzenie jest pokarmem.

SIMONE WEIL (1909-1943), francuska filozofka i mistyczka

250 Jak Kościół rozumie sakrament święceń?

Kapłani Starego Przymierza pojmowali swoje zadanie jako pośredniczenie między tym, co niebiańskie, a tym, co ziemskie, między Bogiem a Jego ludem. Ponieważ Chrystus jest jedynym „pośrednikiem między Bogiem a ludźmi” (1 Tm 2, 5), dlatego wypełnił i położył kres tamtemu kapłaństwu. Po Chrystusie kapłaństwo może istnieć jedynie w łączności z Chrystusem, z ofiarą Chrystusa na krzyżu oraz dzięki powołaniu i apostołskiemu postaniu przez Chrystusa. [1539-1553; 1592]

Katolicki → KAPŁAN, który sprawuje → SAKRAMENTY, nie działa własną mocą ani na podstawie swojej moralnej doskonałości (której niekiedy, niestety, nie posiada), lecz *in persona Christi* (w osobie Chrystusa). Przez fakt święceń dysponuje przemieniającą, uzdrawiającą i zbawczą mocą Chrystusa, ponieważ kapłan niczego nie ma z siebie, lecz jest przede wszystkim *stugą*. Znakiem rozpoznawczym każdego prawdziwego kapłana jest pokorne zdumienie z faktu swojego powołania. → 215

251 Jakie są stopnie sakramentu święceń?

Sakrament święceń ma trzy stopnie: święcenia biskupie (episkopatu), kapłańskie (prezbiteratu) i diakonatu. (1554, 1593) → 140

252 Co dokonuje się podczas święceń biskupich?

Podczas święceń biskupich → KAPŁAN otrzymuje pełnię władzy sakramentu święceń. Zostaje wyświęcony na jednego z następców → APOSTOŁÓW i włączony do Kolegium Biskupów. Razem z pozostałymi biskupami i z → PAPIEŻEM jest odtąd odpowiedzialny za cały Kościół. W sposób szczególny Kościół czyni go prawdziwym i autentycznym nauczycielem wiary i pasterzem. [1555-1559]

Urząd biskupa jest właściwym urzędem pasterskim w Kościele, ponieważ pochodzi od pierwszych świadków Jezusa, od apostołów, i stanowi kontynuację ustanowionego przez Chrystusa urzędu pasterskiego apostołów. Również papież jest → BISKUPEM, ale pierwszym pośród nich i głową kolegium. → 92, 137

” To, co budzi moje obawy, to bycie dla was, to zaś, co mnie pociesza, że jestem z wami. Dla was jestem biskupem, z wami chrześcijaninem. Pierwsze oznacza urząd, drugie łaskę, to niebezpieczeństwo, tamto zbawienie.

ŚW. AUGUSTYN

” Naśladujcie waszego biskupa jak Jezus Chrystus Ojca, prezbiterów jak apostołów, a diakonów traktujcie jak Boże przykazania. Nikomu bez biskupa nie wolno czynić czegoś, co dotyczy Kościoła.

ŚW. IGNACY Z ANTIOCHII

253 *Jak ważny dla chrześcijanina-katolika jest jego biskup?*

Chrześcijanin-katolik czuje się odpowiedzialny za swojego → **BISKUPA**. Biskup jest także dla niego reprezentantem Chrystusa. Ponadto biskup, który wraz z → **KAPŁANAMI** i → **DIAKONAMI**, będącymi jego wyświęconymi współpracownikami, sprawuje urząd pasterski, jest widzialnym fundamentem Kościoła partykularnego – biskupstwa (ordynariatu) lub diecezji. [1560-1561]

254 *Co dokonuje się podczas święceń kapłańskich?*

Podczas święceń kapłańskich → **BISKUP** przyzywa mocy Ducha Świętego, aby spoczęła na kandydacie do święceń. Wyciska ona na tym człowieku nieusuwalną pieczęć, która pozostanie z nim na zawsze. Jako współpracownik swojego biskupa → **KAPŁAN** będzie głosić słowo Boże, sprawować → **SAKRAMENTY**, a przede wszystkim celebrować świętą → **EUCHARYSTIĘ**. [1562-1568]

Podczas Mszy Świętej właściwy obrzęd święceń kapłańskich rozpoczyna się wezwaniem kandydatów po imieniu. Po kazaniu biskupa przyszły kapłan obiecuje biskupowi i jego następcom posłuszeństwo. Same święcenia dokonują się poprzez włożenie rąk biskupa na głowę kandydata i jego modlitwę nad nim. → 215, 236, 259.

255 *Co dokonuje się podczas święceń diakonatu?*

Podczas święceń diakonatu kandydat zostaje ustanowiony do swoistej służby w ramach sakramentu święceń. Ma bowiem reprezentować Chrystusa jako Tego, który nie przyszedł po to, „aby Mu służyli, lecz aby służyć i oddać swoje życie jako okup za wielu” (Mt 20, 28). Podczas liturgii święceń mówi się: „przez postugę słowa, ołtarza i miłości → **DIAKONI** okazują się sługami wszystkich”.

Wzorem diakona jest św. Szczepan męczennik. Kiedy w pierwotnej wspólnocie jerozolimskiej → **APOSTOŁOWIE** poczuli się przeciążeni mnogością pracy charytatywnej, ustanowili siedmiu mężczyzn „do obsługiwanego stołów”, którzy zostali przez nich wyświęceni. Św. Szczepan, pierwszy z wymienionych, napętniony łaską i mocą,

PROCESE MISTERIA KOŚCIOŁA

144

145

? **DIAKON**

(gr. *diakonos* – służa, pomocnik) to osoba, która przyjęła pierwszy stopień sakramentu święceń w Kościele katolickim. Jak wskazuje już sama nazwa, diakon angażuje się przede wszystkim w działalność charytatywną (diakonia), ale także naucza, katechizuje, podczas Mszy Świętej czyta Ewangelię, głosi kazanie i asystuje w celebracji, może udzielać sakramentu chrztu.

[II] 3. ROZDZIAŁ: **SAKRAMENTY WSPÓLNOTY I POSŁANIA**

Diakonami również powinni być ludzie godni szacunku, nieobłudni, którzy nie nadużywają wina i nie są chciwi brudnego zysku... Diakonami niech będą mężowie jednej żony, którzy dobrze wychowują swoje dzieci i zarządzają własnym domem.

1 Tm 3, 8.12

Nikt nie byłby lepszym kapłanem niż Maryja. Bez wahania mogłaby powiedzieć: „To jest ciało moje”, ponieważ rzeczywiście obdarzyła Jezusa ciałem. A jednak Maryja pozostała skromną służebnicą Pańską, tak że zawsze możemy zwracać się do Niej jak do naszej Matki. Jest jedną z nas i na zawsze jesteśmy z Nią zjednoczeni. Po śmierci swego Syna żyła dalej na ziemi, aby wzmacniać apostołów w ich posługiwaniu, być im Matką, aż do czasu, kiedy ukształtował się wczesny Kościół.

BŁ. MATKA TERESA

działał wiele na rzecz nowej wiary i dla dobra ubogich we wspólnocie. Po tym, jak przez stulecia diakonat był jedynie stopniem na drodze do kapłaństwa, dzisiaj jest odrębnym powołaniem zarówno dla celibatariuszy, jak też dla mężczyzn żyjących w związkach małżeńskich. Z jednej strony na nowo podkreśla się przez to służebny charakter Kościoła, z drugiej zaś chciano, aby tak jak w pierwotnym Kościele, u boku kapłanów stanął stan, który przejmie na siebie szczególne pasterskie i społeczne zadania Kościoła. Również święcenia diakonatu na całe życie odciskają na wyświęconym nieusuwalną pieczęć. → 140

256 *Kto może przyjąć sakrament święceń?*

Godnym wyświęcenia na → DIAKONA, → KAPŁANA i → BISKUPA jest każdy ochrzczony mężczyzna, katolik, który zostanie przez Kościół powołany do tego urzędu. [1577-1578]

257 *Czy nie uwłacza to godności kobiet, że tylko mężczyznom wolno przyjąć sakrament święceń?*

Decyzja, że tylko mężczyznom wolno jest przyjąć sakrament święceń, nie jest jakimkolwiek deprecjowaniem godności kobiety. Przed Bogiem mężczyzna i kobieta mają równą godność, ale inne zadania i → CHARYZMATY. Kościół w decyzji dotyczącej święceń czuje się zobligowany faktem, że przy ustanawianiu kapłaństwa podczas Ostatniej Wieczerzy Jezus wybrał wyłącznie mężczyzn. W 1994 r. papież Jan Paweł II orzekł, że „Kościół nie posiada żadnej władzy, aby udzielać kobietom święceń kapłańskich, i że wszyscy wierzący Kościoła powinni się kategorycznie podporządkować tej decyzji”.

Jak żaden inny człowiek w starożytności, Jezus, gorsząc współczesnych, dowartościowywał kobiety, przyjaźnił się z nimi i brał je w obronę. Kobiety znajdowały się w Jego otoczeniu, a On wysoko cenił sobie ich wiarę. Pierwszym świadkiem Zmartwychwstania była kobieta. Dlatego Marię Magdalenę nazywa się „apostółką → APOSTOŁÓW”. Jednakże święcenia kapłańskie i urząd pasterski powierzany był zawsze mężczyznom. W → KAPŁANIE mężczyźni wspólnota ma widzieć reprezentanta Jezusa Chrystusa.

Kapłaństwo jest szczególną służbą, która wymaga mężczyzny z charakterystycznymi dla płci męskiej uczuciami ojcowskimi. Nie jest jednak w żadnym wypadku formą męskiej dominacji nad kobietami. Kobiety w Kościele pełnią zadanie nie mniej ważne niż mężczyźni, co widać na przykładzie Maryi. Ewa stała się matką wszystkich żyjących (Rdz 3, 20). Jako „matki wszystkich wierzących” kobiety posiadają szczególne dary i zdolności. Bez ich wrażliwości nauczanie, zwiastowanie Ewangelii, działalność charytatywna, → DUCHOWOŚĆ i duszpasterstwo w Kościele byłyby jednostronne i „kulawe”. Zawsze wtedy, gdy w Kościele mężczyźni posługują się swoją służbą kapłańską jako narzędziem dominacji albo kobiety nie chcą wykorzystywać właściwych im charyzmatów – występują przeciwko miłości i Duchowi Jezusa. → 64

258 *Dlaczego Kościół wymaga od kapłanów i biskupów życia w celibacie?*

Jezus żył w celibacie i chciał tym samym wyrazić swoją niepodzielną miłość do Boga, swego Ojca. Naśladowanie sposobu życia Jezusa i życie w bezżennej czystości „ze względu na królestwo Boże” to od czasów Jezusa znak miłości, zupełnego poświęcenia się Panu i całkowitej gotowości do służby. Kościół rzymskokatolicki żąda takiego sposobu życia od swoich biskupów i kapłanów, Kościoły unickie tylko od swoich biskupów. [1579-1580, 1599]

Celibat – mówi papież Benedykt XVI – nie może oznaczać „nie zaznać miłości”, ale musi oznaczać „dać się porwać namiętności dla Boga”. → KAPŁAN jako osoba żyjąca w celibacie powinien być płodny w takim sensie, w jakim jest reprezentantem ojcostwa Boga i Jezusa. Papież mówi dalej: „Chrystus potrzebuje kapłanów, którzy są dojrzałi i mężni, zdolni do prawdziwego ojcostwa duchowego”.

? **CELIBAT**

(łac. *caelebs* – żyjący samotnie) to dobrowolne zobowiązanie się osoby do życia w bezżeństwie „ze względu na królestwo Boże”. W Kościele katolickim przyrzeczenie prowadzenia takiego życia składają przede wszystkim ludzie żyjący we wspólnotach zakonnych (śluby zakonne) jak również duchowni (przyrzeczenie celibatu).

” Czy Kościół katolicki wie, do jak radykalnego przewartościowania doprowadziłby przez zniesienie celibatu? Celibat księży, głupstwo Ewangelii, zachowuje w Kościele ukrytą rzeczywistość. Kościół poprzez celibat zwraca się ku temu, co niewidzialne, ku Misterium Chrystusa.

BRAT ROGER SCHUTZ

Również i wy, jako żywe kamienie, służycie do budowy duchowego domu, aby stać się świętym kapłaństwem i składać duchowe ofiary, miłe Bogu dzięki Jezusowi Chrystusowi.

1 P 2, 5

Wy zaś jesteście ludem wybranym, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem, który jest szczególną własnością Boga! Głoście więc wielkie dzieła Tego, który was wezwał z ciemności do swego przedziwnego światła!

1 P 2, 9

Uczynię cię bowiem wielkim narodem.

Rdz 12, 2

Jak mogę opisać szczęście takiego małżeństwa, które zostaje zjednoczone przez Kościół...? Jak zaprzęg dwukonny: dwoje wierzących połączonych jedną nadzieją, jednym dążeniem, jednym sposobem życia, we wspólnej służbie... żadnego podziału w duchu, żadnego w ciele. Tam gdzie jest jedno ciało, tam też duch jest jeden.

TERTULIAN

(ok. 160 – ok. 220), rzymski teolog, pierwszy autor chrześcijański piszący po łacinie

259 *Na czym polega różnica między powszechnym kapłaństwem wszystkich wierzących a kapłaństwem sakramentalnym?*

Przez chrzest Chrystus uczynił nas królestwem „kapłanów dla Boga, swego Ojca” (Ap 1, 6). Na podstawie powszechnego kapłaństwa każdy chrześcijanin powołany jest do działania w świecie w imię Boże i przekazywania mu → BŁOGOSŁAWIENSTWA i łaski. Jednak w Wieczerniku i przy postaniu → APOSTOŁÓW Chrystus udzielił niektórym pełni władzy, aby służyli wierzącym. Ci wyświęceni → KAPŁANI reprezentują Chrystusa jako pasterza swego ludu i jako głowę Jego Ciała, Kościoła. [1546-1553, 1592]

Samo słowo → KAPŁAN rodzi często nieporozumienia, odnosząc się do dwóch spokrewnionych ze sobą porządków, ale jednak „różniących się istotą, a nie tylko stopniem” (Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, 10). Z jednej strony powinniśmy pełni radości zauważyć, że jako ochrzczeni wszyscy jesteśmy kapłanami, ponieważ żyjemy z Chrystusem i uczestniczymy we wszystkim, czym jest i co czyni. Dlaczego zatem permanentnie nie udzielamy temu światu błogosławieństwa? Z drugiej strony powinniśmy na nowo odkrywać dar Boży dla Jego Kościoła, którym są wyświęceni kapłani, reprezentujący pośród nas samego Pana. → 138

Sakrament małżeństwa

260 *Dlaczego Bóg przeznaczył sobie nawzajem mężczyznę i kobietę?*

Bóg przeznaczył sobie nawzajem mężczyznę i kobietę, żeby „nie byli już więcej dwoje, ale jednym ciałem” (por. Mt 19, 6): w ten sposób powinni żyć miłością, być płodni i symbolizować samego Boga, który jest niczym innym jak obfitością miłości. [1601-1605]
→ 64, 400, 417

261 *W jaki sposób dochodzi do zawarcia sakramentu małżeństwa?*

→ **SAKRAMENT** małżeństwa zostaje zawarty wtedy, gdy mężczyzna i kobieta złożą przed Bogiem i Kościo-

tem przyrzeczenie, które przyjęte i potwierdzone przez Boga dopełni się przez ich cielesne zjednoczenie. Ponieważ sam Bóg wiąże sakramentalny węzeł małżeński, łączy on parę aż do śmierci jednego z małżonków. [1625-1631]

Sakramentu małżeństwa mężczyzna i kobieta udzielają sobie nawzajem. → KAPŁAN lub → DIAKON udziela → BŁOGOSŁAWIENSTWA Bożego parze i jest wyłącznie świadkiem, że małżeństwo zostało zawarte zgodnie z przepisami oraz że przyrzeczenie zostało złożone w całości i publicznie. Małżeństwo może być zawarte jedynie wtedy, gdy istnieje zgoda małżeńska, tzn. kiedy mężczyzna i kobieta chcą go dobrowolnie i bez żadnego lęku czy przymusu i kiedy nie ma przeszkód ze strony prawa naturalnego czy kościelnego (już istniejące małżeństwo, przyrzeczenie celibatu).

Mężowie miłujcie swoje żony, tak jak Chrystus umiłował swój Kościół i wydał za niego samego siebie, aby go uświęcić przez oczyszczenie kąpielą wody i słowem (...) Mężowie tak powinni miłować swoje żony jak własne ciało.

Ef 5, 25n.28a

Chrześcijanie nie kochają inaczej niż inni ludzie, ale otrzymują więcej pomocy.

ANONIM

262 *Co jest niezbędne do zawarcia sakramentalnego, chrześcijańskiego małżeństwa?*

Do zawarcia sakramentalnego związku małżeńskiego potrzebne jest spełnienie trzech warunków:

1. dobrowolna zgoda na jego zawarcie,
2. zgoda na związek wyłącznie z tą osobą na całe życie,
3. otwartość na dzieci.

? MONOGAMIA, POLIGAMIA

(gr. *monos* – jeden, *polys* – wiele, oraz *gamos* małżeństwo) jednożeństwo, wielożeństwo. Chrześcijaństwo zabrania wielożeństwa, które zakazane jest również przez prawo świeckie jako karalna bigamia (gr. *bi* – dwa).

Sprawą najistotniejszą jest jednak świadomość chrześcijańskich małżonków: jesteśmy żywym obrazem miłości Chrystusa i Kościoła. Gdyby podczas ceremonii ślubnej zabrakło któregoś z wymienionych elementów, takie małżeństwo nie zostałoby ważnie zawarte. [1644-1654, 1664]

Wymóg *jedności i nierozzerwalności* małżeństwa jest podkreślony w związku z niebezpieczeństwem → POLIGAMII, w której chrześcijaństwo widzi zasadnicze naruszenie miłości i praw człowieka. Ma chronić również przed „sukcesywną poligamią”, czyli niezobowiązującymi

” Przyjmij tę obrączkę jako znak mojej miłości i wierności. W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego.

Z liturgii sakramentu małżeństwa

” Miłość doskonali się w wierności.

SØREN KIERKEEGARD

związkami, które nie uznają jednego, zdecydowanego, bezwzględnego „Tak”. Wymóg *wierności małżeńskiej* zawiera w sobie gotowość do związku na całe życie, która wyklucza związki uczuciowe poza małżeństwem. Wymóg gotowości do wydania potomstwa oznacza, że chrześcijańscy małżonkowie są otwarci na dzieci, którymi Bóg zechce ich obdarzyć. Pary bezdzietne są powołane przez Boga, aby w inny sposób stawały się „płodne”.

263 *Dlaczego małżeństwo jest nierozzerwalne?*

Małżeństwo jest po trzykroć nierozzerwalne. Po pierwsze dlatego, że odpowiada istocie miłości, aby się wzajemnie, bez zastrzeżeń poświęcać; następnie

dlatego, że jest obrazem bezwarunkowej wierności Boga do swojego stworzenia; wreszcie jest nierozdzielne dlatego, że wyobraża poświęcenie Chrystusa dla swego Kościoła, którego apogeum była śmierć na krzyżu. [1605, 1612-1617, 1661]

W czasach, kiedy w wielu miejscach na świecie rozwodzi się 50% wszystkich małżeństw, każde małżeństwo, które trwa, jest wielkim znakiem – przede wszystkim znakiem istnienia Boga. Na tej ziemi, na której tyle rzeczy jest

” Kochać człowieka to widzieć go takim, jakim zamyślił go Bóg.

FIODOR DOSTOJEWSKI

” Kochać kogoś to widzieć jedyny w swoim rodzaju, niewidoczny dla innych cud.

FRANÇOIS MAURIAC

” Kto kocha kogoś, przyjmuje go takim, jaki jest, jakim był i jakim będzie.

MICHEL QUOIST (1921-1997), francuski ksiądz i pisarz

” Jeśli jesteśmy niewierni, On pozostaje wierny, gdyż nie może wyprzeć się samego siebie.

2 Tm 2, 13

względnych, ludzie mają wierzyć w Boga, który jako jedyny jest *absolutny*. Dlatego wszystko to, co nie jest względne, jest tak ważne: każdy, kto *absolutnie* mówi prawdę albo jest *absolutnie* wierny. Absolutna wierność w małżeństwie świadczy mniej o ludzkich zdolnościach, a bardziej o wierności Boga, który obecny jest również wtedy, gdy w każdym względzie Go zdradzamy i o Nim zapominamy. Związek sakramentalny to bardziej polegać na Bożej pomocy niż na własnych zapasach miłości.

264 Co zagraża małżeństwu?

Rzeczywistym zagrożeniem dla małżeństw jest grzech. Tym, co je odnawia, jest przebaczenie. Tym, co je

Nienawiść
wzniesła spory,
a miłość przebacza
grzechy.

Prz 10, 12

W zastępstwie
Chrystusa prosim
y więc: Pojednajcie się
z Bogiem!

2 Kor 5, 20

Powierzcie
Mu wszystkie
swoje zmartwienia,
a On zatroszczy
się w was.

1 P 5, 7

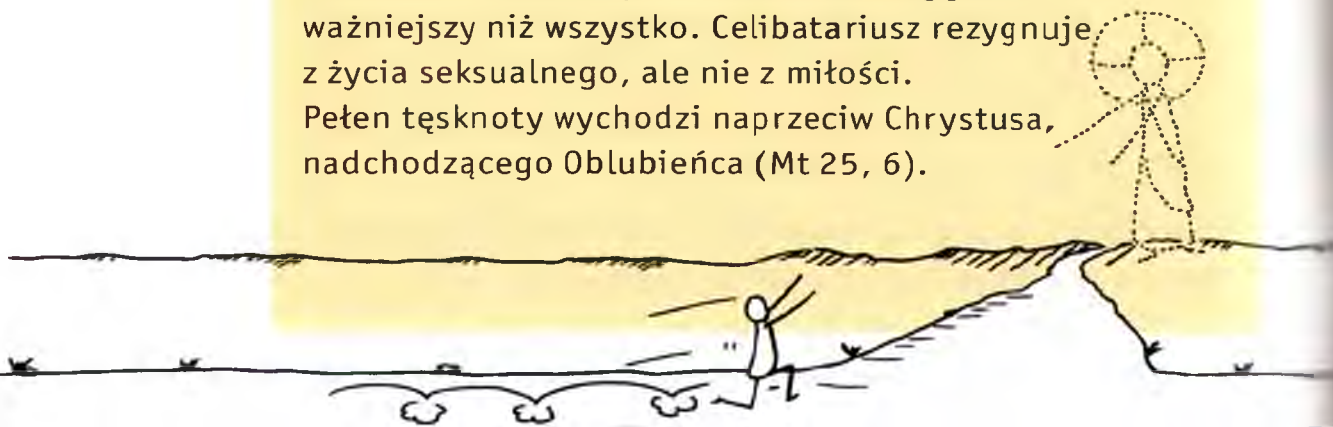
wzmacnia, jest modlitwa i ufność w Bożą obecność. [1606-1608]

Konflikt między mężem a żoną, który niekiedy wręcz przeradza się we wzajemną nienawiść, nie jest znakiem niezgodności płci. Nie ma również czegoś takiego jak genetyczna skłonność do niewierności czy wyjątkowa niedyspozycja psychiczna do życia w trwałym związku. Wielu małżeństw zagraża jednak brak kultury dialogu i wzajemnego szacunku. Dochodzą do tego problemy ekonomiczne i społeczne. Decydującą rolę odgrywa rzeczywistość grzechu: zazdrość, żądza dominacji, kłótniowość, chciwość, niewierność i inne niszczące siły. Dlatego sprawą bardzo istotną w każdym małżeństwie jest przebaczenie i pojednanie, także przez spowiedź.

265 *Czy wszyscy ludzie powołani są do życia w małżeństwie?*

Nie każdy jest powołany do życia w małżeństwie. Również osoby żyjące samotnie mogą czuć się spełnione w życiu. Niektórym z nich Jezus ukazuje szczególną drogę. Zaprasza ich, aby „ze względu na królestwo niebieskie” (Mt 19, 12) żyły w bezżeństwie. [1618-1620]

Wiele osób żyjących samotnie cierpi z powodu swojej samotności. A przecież człowiek, który nie musi troszczyć się o partnera czy rodzinę, ma czas na robienie wielu ważnych rzeczy. Być może wolą Bożą jest, żeby taka osoba zatroszczyła się o ludzi, o których nikt się nie troszczy. Nierzadko Bóg powołuje takiego człowieka do szczególnie intymnej relacji ze sobą. Wówczas taki człowiek odczuwa pragnienie, by „ze względu na królestwo niebieskie” zrezygnować z partnera. Powołanie do bezżenności w chrześcijaństwie nigdy nie może oznaczać pogardy dla małżeństwa lub seksualności. Dobrowolna bezżenność może tylko istnieć w miłości i wypływać z miłości. Jest wtedy wymownym znakiem, że Bóg jest ważniejszy niż wszystko. Celibatariusz rezygnuje z życia seksualnego, ale nie z miłości. Pełen tęsknoty wychodzi naprzeciw Chrystusa, nadchodzącego Oblubieńca (Mt 25, 6).

266 *Jak wygląda celebrowanie sakramentu małżeństwa?*

Z reguły ślub musi być zawierany publicznie.

Państwo młodzi pytani są o zgodę na zawarcie małżeństwa. → KAPŁAN lub → DIAKON błogosławi obrączki.

Państwo młodzi wymieniają obrączki i przyrzekają sobie wzajemnie miłość, wierność, i uczciwość małżeńską, oraz że się nie opuszczą aż do śmierci. Celebrans potwierdza zawarcie małżeństwa i udziela → BŁOGOSŁAWIENSTWA. [1621-1624, 1663]

Po zakończeniu liturgii słowa celebrans zwraca się do młodych: „[N.] i [N.], wystuchaliście słowa Bożego i przypomnieliście sobie znaczenie ludzkiej miłości i małżeństwa. W imieniu Kościoła pytam was, jakie są wasze postanowienia”. Następnie zadaje im pytania dotyczące (1) dobrowolnej zgody na małżeństwo, (2) woli wytrwania w wierności oraz (3) gotowości na przyjęcie i wychowanie potomstwa. „[N.] i [N.], czy chcecie dobrowolnie i bez żadnego przymusu zawrzeć związek małżeński?”. Narzeczeni: „Chcemy”. „Czy chcecie wytrwać w tym związku w zdrowiu i w chorobie, w dobrej i złej doli, aż do końca życia?”. Narzeczeni: „Chcemy”. Wreszcie pyta: „Czy chcecie z miłością przyjąć i po katolicku wychować potomstwo, którym was Bóg obdarzy?”. Narzeczeni: „Chcemy”.

267 *Co wtedy, gdy osoba wyznania katolickiego chce wziąć ślub z chrześcijaninem niekatolikiem?*

Na zawarcie takiego ślubu potrzebne jest zezwolenie władz kościelnych. Tak zwane małżeństwo mieszane wymaga bowiem od obojga partnerów szczególnej wierności Chrystusowi, ażeby wciąż jeszcze nieprzewyciężony podział wyznań chrześcijańskich nie doprowadził w ich związku do rezygnacji z praktykowania wiary. [1633-1637]

Dokądkolwiek pójdziesz, tam i ja pójdę, gdzie ty zamieszkas, tam i ja zamieszka, twój naród stanie się moim narodem, a twój Bóg będzie moim Bogiem. Gdzie ty umrzesz, tam i ja umrę, i tam będę pogrzebana. Niech mnie Pan ciężko ukarze, jeśli nie zostanę z tobą do śmierci.

Rt 1, 16-17

Różnica wyznania nie stanowi nieprzekraczalnej przeszkody do zawarcia małżeństwa, jeśli małżonkowie potrafią się dzielić tym, co każde z nich otrzymało od swojej wspólnoty, i jeśli jedno będzie się uczyć od drugiego sposobu przeżywania swojej wierności wobec Chrystusa.

KKK 1634

DYSPENSA

(łac. *dispensare* – zyskać wolność) w prawie kanonicznym Kościoła katolickiego zwolnienie od obowiązujących przepisów prawa. Władzą kompetentną do udzielania dyspensy jest biskup lub Stolica Apostolska.

Niech słońce nie zachodzi nad waszym gniewem. I nie dawajcie miejsca diabłu!

Ef 4, 26-27

Najlepiej miłość próbuje się w wierności, ale doskonalili się dopiero przez przebaczenie.

WERNER BERGENGRUEN (1892-1964), niemiecki pisarz

Niemniej jednak osoby rozwiedzione, które zawarły ponowne związki, nadal – pomimo ich sytuacji – przynależą do Kościoła, który ze szczególną troską im towarzyszy w ich pragnieniu kultywowania, na tyle, na ile to jest możliwe, chrześcijańskiego stylu życia poprzez uczestnictwo we Mszy Świętej, choć bez przyjmowania Komunii Świętej, słuchanie słowa Bożego, adorację eucharystyczną, modlitwę, uczestnictwo w życiu wspólnotowym, szczerą rozmowę z kapłanem czy ojcem duchownym, oddawanie się czynnej miłości, dzieciom pokuty oraz zaangażowaniu w wychowanie dzieci.

BENEDYKT XVI, *Sacramentum caritatis*, 29

268 Czy chrześcijanin-katolik może poślubić wyznawcę innej religii?

Dla wierzącego katolika poślubienie i życie w związku z wyznawcą innej → RELIGII może być trudne zarówno dla jego własnej wiary, jak również dla mających się urodzić dzieci. W poczuciu odpowiedzialności za wierzących Kościół katolicki widzi w różnicy religijnej przeszkodę do zawarcia małżeństwa. Ważne zawarcie takiego związku ma miejsce wtedy, gdy przedtem uzyska się zezwolenie usuwające tę przeszkodę (→ DYSPENSE). Takie małżeństwo nie jest sakramentalne, ale tylko dla wyznawcy innej religii. [1633-1637]

269 Czy skłóceni małżonkowie mogą się rozejść?

Kościół wysoce sobie ceni ludzką zdolność dochowania wierności przyrzeczeniu i wierność małżeńską przez całe życie. Kościół trzyma człowieka za słowo. Każdemu małżeństwu grożą kryzysy. Wspólna rozmowa, (wspólna) modlitwa, czasami również środki terapeutyczne mogą torować drogi wyjścia z kryzysu. Przede wszystkim jednak pamiętać o tym, że od momentu zawarcia małżeństwa w tym przymierzu zawsze jest jeszcze trzeci, Chrystus, może wciąż na nowo wzbudzać nadzieję. Dla kogo jednak jego małżeństwo staje się nie do zniesienia albo doświadcza w nim przemoc psychicznej lub fizycznej, może się rozejść. Mówimy wówczas o separacji, o której trzeba zawiadomić Kościół. Jednak nawet wtedy, gdy wspólnota jest rozbita, małżeństwo jest nadal ważne. [1629, 1649]

Istnieją jednak przypadki, w których do kryzysu w małżeństwie dochodzi z tego powodu, że jeden z partnerów lub obydwoje w chwili zawarcia małżeństwa nie byli zdolni do tego lub nie było całkowitej zgody do zawarcia związku. Wtedy małżeństwo z punktu widzenia prawa jest nieważne. W takich przypadkach można w sądzie biskupim rozpocząć procedurę stwierdzenia nieważności małżeństwa. → 424

270 *Jaka jest postawa Kościoła wobec rozwodników żyjących w kolejnych związkach?*

Mając za wzór Jezusa, Kościół odnosi się do nich z miłością. Kto po zawarciu sakramentalnego związku małżeńskiego rozszedł się ze swoim partnerem i za jego życia zawarł nowy związek, wystąpił przeciwko wyraźnemu nakazowi Jezusa nierozzerwalności małżeństwa. Tego nakazu Kościół nie może znieść. Odwołanie swojej wierności stoi w sprzeczności z → EUCHARYSTIĄ, podczas której Kościół celebrowe właśnie nieodwołalną miłość Bożą. Dlatego osoba, która żyje w takiej sprzeczności z istotą Eucharystii, nie może przystępować do → KOMUNII ŚWIĘTEJ. [1665, 2384]

Daleki od generalizowania papież Benedykt XVI mówi o „bolesnej sytuacji” i przypomina duszpasterzom, że „są zobowiązani dobrze rozeznawać różne sytuacje, aby w stosowny sposób wspierać duchowo wiernych, których to dotyczy” (*Sacramentum caritatis*, 29).

271 *Co to znaczy, że rodzina jest domowym Kościołem?*

Czym Kościół jest w skali makro, tym rodzina jest w skali mikro: obrazem miłości Boga we wspólnocie ludzi. Każde małżeństwo osiąga swą pełnię w otwartości na innych, na dzieci, którymi obdarza Bóg, w wzajemnej akceptacji, w gościnności, w byciu dla innych. (1655-1657)

W czasach pierwotnego Kościoła w „nowej drodze” chrześcijan nic nie fascynowało ludzi bardziej niż „Kościoły domowe”. Często ktoś razem z „wszystkimi swoimi domownikami uwierzył Panu (...) wielu uwierzyło i przyjęło chrzest” (Dz 18, 8). W pogańskim świecie powstawały wyspy żywej wiary, miejsca modlitwy, dzielenia się i serdecznej gościnności. W Rzymie, Koryncie, Antiochii, wielkich miastach starożytności szybko zaczęto roić się od kościołów domowych jak od latarni. Również dzisiaj rodziny, w których mieszka Chrystus, mogą stać się zaczynem odnowy naszego społeczeństwa.

→ 368

” Nikt nie jest pozbawiony rodziny na tym świecie: Kościół jest domem i rodziną dla wszystkich, a szczególnie dla „utrudzonych i obciążonych” (Mt 11, 28).

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Familiaris consortio*, 85

” Jeśli chcesz, żeby ktoś stał się chrześcijaninem, pozwól mu przez rok zamieszkać u siebie.

ŚW. JAN CHRZYZOSTOM

? EGZORCYZM

(gr. *exorkismos* – zaklęcie) modlitwa, mocą której człowiek jest chroniony od Złego lub wyzwolony od Złego.

 Bądźcie trzeźwi! Czuwajcie! Wasz przeciwnik, diabeł, krąży jak ryczący lew i szuka, kogo by pożreć. Mocni wiarą stawiajcie mu opór.

1 P 5, 8-9

” Pobożność ludowa jest jedną z naszych mocnych stron, bowiem chodzi tu o modlitwy, które zakorzenione są głęboko w ludzkim sercu. Również ludzie, którzy żyją nieco z dala od życia Kościoła i nie posiadają dużego rozumienia wiary, zostają przez tę modlitwę wewnętrznie poruszeni. Trzeba jedynie te gesty „wyjaśnić”, tę tradycję „objaśnić”, żeby pobożność ludowa przestała być w życiu Kościoła staroświeckim przeżytkiem.

Benedykt XVI, 22.02.2007 r.

ROZDZIAŁ CZWARTY

Inne celebracje liturgiczne

Sakramentalia

272 Co to są sakramentalia?

Sakramentalia są świętymi znakami lub czynnościami, poprzez które sptywa błogostawieństwo.

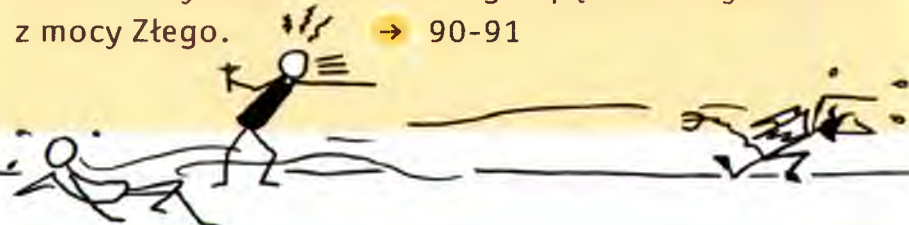
[1667-1672, 1677-1678]

Typowymi sakramentaliami są: poświęcenie wody, dzwonów, organów; błogostawieństwo domu lub pojazdu; błogostawieństwo na św. Błażeja; posypanie głów popiołem; poświęcenie palm, paschału oraz ziół i kwiatów podczas uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.

273 Czy Kościół dokonuje jeszcze egzorcyzmów?

W czasie każdego chrztu dokonuje się tzw. małego → EGZORCYZMU, odmawia się modlitwę, przez którą z przystępującego do chrztu wyrzuca się Złego i umacnia się go do walki przeciwko potęgom i siłom, które Jezus zwyciężył. Wielki egzorcyzm jest modlitwą wypowiedaną na mocy pełni władzy Jezusa, dzięki której ochrzczony chrześcijanin w imię Jezusa zostaje wyrwany z wpływu i panowania Złego i którą w Kościele stosuje się rzadko i dopiero po bardzo wnikliwym sprawdzeniu. [1673]

To, co pokazuje się w hollywoodzkich filmach, jak choćby w *Egzorcystie*, najczęściej nie odpowiada prawdzie Jezusa i Kościoła. Czytamy w Ewangelii, że Jezus wypędzał demony. Miał władzę nad złymi mocami i siłami i potrafił uwalniać od nich ludzi. Jezus przekazał pełnię swej władzy apostołom, którzy mieli „wypędzać duchy nieczyste i uzdrawiać wszystkie choroby i dolegliwości” (por. Mt 10, 1). Kościół nie czyni obecnie nic innego, gdy wybrani → KAPŁANI wypowiedają egzorcyzm nad człowiekiem, który o to prosi. Wcześniej jednak należy wykluczyć chorobę psychiczną (której leczenie znajduje się w kompetencji nauk medycznych). W egzorcyzmie chodzi o wyrwanie z duchowego opętania i wyzwolenie z mocy Złego. → 90-91

274 *Na ile ważna jest pobożność ludowa?*

Pobożność ludowa, która znajduje swój wyraz w kulcie → RELIKWII, procesjach, nawiedzaniu sanktuariów i nabożeństwach, jest ważną formą inkulturacji wiary, która pozytywna jest tak długo, jak długo mieści się w granicach wyznawanej wiary Kościoła, prowadzi do Chrystusa i nie przyświeca jej cel osiągnięcia nieba poprzez praktyki niezależnie od łaski Bożej. [1674]

? RELIKWIA

(łac. *relictum* – pozostałość) to szczątki ciała świętego, jak też przedmiot, którym święty posługiwał się za życia.

275 *Czy należy oddawać cześć relikwiom?*

Kult → RELIKWII jest naturalną, ludzką potrzebą, aby okazać osobom wyniesionym na ołtarze cześć i głęboki szacunek. Właściwy kult relikwii świętych jest wtedy, gdy uwielbia się działanie Boże w tych ludziach, którzy całkowicie oddali się Bogu. [1674]

276 *Jaki sens mają pielgrzymki?*

Ten, kto pielgrzymuje, „modli się” stopami i wszystkimi zmysłami doświadcza, że całe jego życie jest wielką drogą do Boga. [1674]

Już w starożytnym Izraelu pielgrzymowano do sanktuarium w Jerozolimie. Chrześcijanie przejęli ten zwyczaj.

 Uradowałem się, gdy mi powiedziano: Pójdziemy do domu Pana! Stanęły już nasze nogi na twoich dziedzińcach, Jerozalem!

Ps 122, 1-2

” Drogi Boga są drogami, które sam przeszedł i które obecnie mamy z Nim przemierzyć.

DIETRICH BONHOEFFER

” Krzyż Pana obejmuje świat. Jego Droga Krzyżowa przemierza kontynenty i czasy. Możemy być nie tylko widzami Drogi Krzyżowej. My w niej idziemy i dlatego musimy szukać naszego miejsca. Gdzie jesteście?

BENEDYKT XVI, 14.04.2006 r.

” Odwieczna mądrość Boża posyła ci twój krzyż jako najcenniejszy dar. Zanim Bóg zesłał ci ten dar, wpięrgo przemyślał, wypróbował, przejrzał; zważył, by nie był za ciężki; zmierzył, by nie był za duży ani o milimetr, potem pobłogostawił, namaścił swoją łaską, tchnął w niego odwagę, radość, moc i prosto z nieba zesłał na ciebie jako wyraz swojej miłości.

ŚW. FRANCISZEK SALEZY

W ten sposób, zwłaszcza w średniowieczu, powstał regularny ruch pielgrzymkowy do świętych miejsc (przede wszystkim do Jerozolimy oraz do grobów apostołów w Rzymie i Santiago de Compostela). Wielokrotnie pielgrzymowano, by odpokutować winy, często jednak przyświecały temu fałszywe intencje, gdyż chciano się usprawiedliwić przed Bogiem przez samoudręczenie. Obecnie pielgrzymowanie do sanktuariów przeżywa prawdziwy renesans. Ludzie poszukują pokoju i siły, które emanują z tych miejsc szczególnej łaski. Mają dosyć ciągłego wyścigu, chcą wyrwać się z codziennej rutyny, uwolnić się od ciężaru dnia powszedniego i wyruszyć na spotkanie z Bogiem.

277 Co to jest nabożeństwo drogi krzyżowej?

To bardzo stara praktyka pobożnościowa w Kościele. To nabożeństwo odprawiane jest zwłaszcza w okresie Wielkiego Postu i Wielkiego Tygodnia. W modlitewnym skupieniu symbolicznie odtwarzamy wówczas drogę Jezusa na Golgotę, zatrzymując się przy 14 stacjach. [1674-1675]

Oto czternaście stacji drogi krzyżowej:

1. Jezus skazany na śmierć.

2. Jezus bierze krzyż na swoje ramiona.

3. Jezus pierwszy raz upada pod ciężarem krzyża.

4. Jezus spotyka swoją Matkę.

5. Szymon z Cyreny pomaga Jezusowi nieść krzyż.

6. Weronika ociera chustą twarz Jezusa.

7. Jezus drugi raz upada pod ciężarem krzyża.

8. Jezus spotyka płaczącą kobiety.

9. Jezus trzeci raz upada pod ciężarem krzyża.

10. Jezus obnażony z szat.

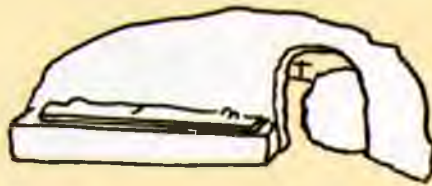
11. Jezus przybity do krzyża.

12. Jezus umiera na krzyżu.

13. Jezus zdjęty z krzyża i położony na tonie Matki.

14. Złożenie ciała Jezusa w grobie.

” W żadnym wypadku nie jesteśmy rozłączeni przez śmierć, ponieważ wszyscy razem podążamy tą samą drogą i znajdziemy się znowu w tym samym miejscu.

SYMEON Z SALONIK (zm. 1429), biskup, teolog i mystyk

Chrześcijański pogrzeb

278 *Jaki charakter ma chrześcijański pogrzeb?*

Chrześcijański pogrzeb jest postugą wspólnoty swoim zmarłym. Usuwa smutek tych, którzy pozostają. Zawsze wyraża paschalny charakter śmierci chrześcijańskiej. Umieramy ostatecznie w Chrystusie, aby razem z Nim świętować zmartwychwstanie. [1686-1690]

W jaki sposób mamy życie w Chrystusie

160
161

Po co jesteśmy na ziemi, co mamy robić
i jak w tym pomaga nam Duch Święty 162

Godność człowieka 162

Wspólnota ludzka 180

Kościół 190

Dziesięć przykazań 192

Będziesz miłował Pana Boga swego 194

Miłuj bliźniego swego jak siebie samego 202

Beze Mnie nic
nie możecie
uczynić.

J 15, 5

Niczemu nie daj
się zastraszyć, niczemu
nie daj się przerazić.
Wszystko przemija.
Jedynie Bóg pozostaje.
Cierpliwy osiągnie
wszystko, a ten, kto ma
Boga, ma wszystko –
Bóg sam wystarczy.
ŚW. TERESA Z ÁVILA

I stworzył Bóg
ludzi na swój
obraz: na obraz Boży
ich stworzył.

Rdz 1, 27

Gdy znika Bóg,
człowiek wcale nie staje
się większy. Przeciwnie:
traci Bożą godność,
Boży blask znika z jego
oblicza. Wreszcie
okazuje się jedynie pro-
duktem ślepej ewolucji
i jako taki może być
traktowany instrumen-
talnie i wykorzystywany.
Właśnie to potwierdzają
doświadczenia naszych
czasów.

BENEDYKT XVI, 15.08.2005 r.

📖 DZIAŁ PIERWSZY 📖

Po co jesteśmy na ziemi,
co mamy robić i jak w tym pomaga
nam Duch Święty

279 *Czy potrzebujemy wiary i sakramentów,
aby dobrze i godnie żyć?*

Jeżeli opieramy się jedynie na własnej sile, na dłuższą metę nie damy sobie rady z naszymi pokusami. Dzięki wierze odkrywamy, że jesteśmy dziećmi Bożymi i dzięki Bogu stajemy się silni. Gdy Bóg daje nam siłę, nazywamy to łaską. Zwłaszcza przez święte znaki, które określamy mianem → SAKRAMENTÓW, Bóg uzdalnia nas, żebyśmy rzeczywiście czynili dobro, którego pragniemy. [1691-1695]

Ponieważ Bóg zobaczył naszą nędzę i przez swojego Syna Jezusa Chrystusa „wyrwał nas władzy ciemności” (Kol 1, 13), obdarzył nas możliwością, byśmy razem z Nim rozpoczęli na nowo i szli drogą miłości.

→ 172-178

📖 ROZDZIAŁ PIERWSZY 📖

Godność człowieka

280 *Jak chrześcijanie uzasadniają ludzką godność?*

Każdy człowiek od pierwszej chwili w tonie matki posiada nienaruszalną godność, ponieważ Bóg w wieczności go zamierzył, ukochał, stworzył, odkupił i przeznaczył go do wiecznej szczęśliwości. [1699-1715]

Gdyby szacunek dla człowieka zależał jedynie od sukcesów i osiągnięć, które dokonały poszczególne osoby, wówczas żadnym szacunkiem nie cieszyliby się ci, którzy są słabi, chorzy i bezsilni. Chrześcijanie wierzą, że szacunek dla człowieka wynika w pierwszym rzędzie z szacunku dla Boga. On szanuje każdego człowieka i kocha go, jakby był jedynym stworzeniem na świecie. Ze względu na to, że Bóg troszczy się nawet o najmniejsze ludzkie dziecko, posiada ono godność, której żadnemu człowiekowi nie wolno naruszyć. → 56-65

[I] PO CO JESTEŚMY NA ZIEMI

” Bóg chce, żebyśmy byli szczęśliwi. Gdzie jednak leży źródło tej nadziei? We wspólnocie z Bogiem, który mieszka na dnie duszy każdego człowieka.

BRAT ROGER SCHUTZ

” Szczęście nie znajduje się w nas ani poza nami. Szczęście jest tylko w Bogu. I jeśli Go znaleźliśmy, to szczęście będzie wszędzie.

BLAISE PASCAL

281 *Dlaczego pragniemy szczęścia?*

Bóg zaszczepił w naszych sercach tak nieskończone pragnienie szczęścia, że nic nie potrafi go zaspokoić poza samym Bogiem. Każde ziemskie poczucie spełnienia daje jedynie przedsmak wiecznego szczęścia. To poczucie spełnienia na ziemi powinno nas pociągać ku Bogu. [1718-1719, 1725] → 1-3

282 *Czy Pismo Święte zna drogę do szczęścia?*

Będziemy szczęśliwi, gdy zaufamy Jezusowym błogosławieństwom. [1716-1717]

Ewangelia jest obietnicą szczęścia dla wszystkich ludzi, którzy chcieliby podążać drogami Bożymi. Przede wszystkim w błogosławieństwach (Mt 5, 3-12) Jezus konkretnie powiedział, że → BŁOGOSŁAWIEŃSTWO polega na naśladowaniu Jego stylu życia i szukaniu szczerym sercem pokoju.

283 *Jaka jest treść błogostawieństw?*

**Szczęśliwi ubodzy w duchu,
ponieważ do nich należy królestwo niebieskie.**

**Szczęśliwi, którzy cierpią udrękę,
ponieważ będą pocieszeni.**

**Szczęśliwi łagodni,
ponieważ oni posiadają ziemię.**

**Szczęśliwi, którzy są głodni i spragnieni
sprawiedliwości, ponieważ oni będą nasyчени.**

**Szczęśliwi miłosierni,
ponieważ oni dostąpią miłosierdzia.**

**Szczęśliwi, którzy mają czyste serce,
ponieważ oni będą oglądać Boga.**

**Szczęśliwi, którzy zabiegają o pokój,
ponieważ oni zostaną nazwani synami Bożymi.**

**Szczęśliwi, którzy są prześladowani za sprawiedliwość,
ponieważ do nich należy królestwo niebieskie.**

**Jesteście szczęśliwi, gdy was znieważają, prześladują
i oczerniają z mojego powodu. Cieszcie się i radujcie,
bo wielka jest wasza zapłata w niebie. (Mt 5, 3-12)**

284 *Dlaczego błogostawieństwa są tak ważne?*

**Kto pragnie królestwa Bożego, patrzy
na Jezusową listę priorytetów: błogostawieństwa.
[1716-1717, 1725-1726]**

Począwszy od Abrahama, Bóg składał swojemu ludowi obietnice. Jezus odwołuje się do nich, ukazuje ich duchowe znaczenie i czyni je programem własnego życia: Syn Boży staje się ubogi, aby dzielić z nami nasze ubóstwo, cieszy się z tymi, którzy się radują, i płacze z tymi, którzy płaczą (por. Rz 12,15); nie stosuje przemocy, lecz nadstawia drugi policzek (Mt 5, 39); okazuje miłosierdzie, wprowadza pokój i pokazuje tym samym pewną drogę do nieba.

„ Ponieważ On jedynie jest drogą, którą optaca się iść, płomieniem, którym optaca się zapłonąć, życiem, którym warto jest żyć i miłością, którą warto kochać.

BŁ. MATKA TERESA

„ Chcieć wszystkiego tego, czego chce Bóg, chcieć tego zawsze, bez względu na okoliczności i przeszkody, oto królestwo Boże, które jest tam w środku.

FRANÇOIS FÉNELON

” Człowieka uszczęśliwi jedynie Ten, który go stworzył.

ŚW. AUGUSTYN

Ujrzymy Go takim, jakim jest.

1 J 3, 2

” Być wolnym oznacza posiadać samego siebie.

DOMINIQUE LACORDAIRE (1802-1861), słynny kaznodzieja dominikański

” Człowiek, który całkowicie oddaje się w ręce Boże, nie staje się Bożą marionetką, nudziarzem i konformistą; nie rezygnuje ze swojej wolności. Jedynie człowiek, który zupełnie zawiera się Bogu, znajduje prawdziwą wolność, wielką i twórczą przestrzeń wolności dla szerzenia dobra. Człowiek, który zwraca się do Boga, nie staje się przez to mniejszy, lecz większy, ponieważ dzięki Bogu i razem z Nim staje się wielki, staje się jak Bóg, staje się naprawdę sobą.

BENEDYKT XVI, 8.12.2005 r.

285 *Co to jest szczęście niebieskie?*

Szczęście niebieskie to oglądanie Boga i uczestniczenie w szczęściu Boga. [1720-1724, 1729]

W Bogu, Ojcu, Synu i Duchu Świętym jest życie, radość i wspólnota bez końca. Uczestniczenie w tym będzie niepojętym, bezgranicznym szczęściem dla ludzi. To szczęście jest absolutnym darem łaski Boga, ponieważ my, ludzie, nie umiemy go ani sami stworzyć, ani pojąć jego wielkości. Bóg chciałby, żebyśmy już tu na ziemi opowiedzieli się za naszym szczęściem. W wolności powinniśmy wybrać Boga, kochać Go ponad wszystko, czynić dobrze i z całych sił unikać zła. → 52, 156-158

286 *Co to jest wolność i po co istnieje?*

Wolność jest siłą podarowaną przez Boga, aby móc działać samodzielnie. Kto jest wolny, ten działa niezależnie. [1730-1733, 1743-1744]

Bóg stworzył nas jako ludzi wolnych i chce naszej wolności, żebyśmy całym sercem mogli opowiedzieć się za dobrem, także za najwyższym dobrem, czyli za Bogiem. Im więcej czynimy dobra, tym bardziej stajemy się wolni. → 51

287 *Czy wolność nie polega właśnie na tym, że można opowiedzieć się również za złem?*

Zło tylko pozornie wydaje się warte zdobywania i opowiedzenie się za złem tylko pozornie czyni wolnym. Zło nie czyni szczęśliwym, lecz okrada nas z prawdziwego dobra. Przywiązuje nas do nicości i ostatecznie niszczy całą naszą wolność. [1730-1733, 1743-1744]

Przyjrzyjmy się nałogowi: człowiek sprzedaje swoją wolność za coś, co wydaje mu się dobre. W rzeczywistości staje się niewolnikiem. Człowiek jest najbardziej wolny wówczas, gdy zawsze może powiedzieć „tak” dobru; gdy żaden nałóg, żaden przymus, żadne przyzwyczajenie nie przeszkadza mu wybierać, co jest właściwe i dobre. Opowiedzenie się za dobrem jest zawsze decyzją zbliżającą do Boga. → 51

288 *Czy człowiek jest odpowiedzialny za wszystko, co robi?*

Człowiek jest odpowiedzialny za to wszystko, co robi świadomie i dobrowolnie. [1734-1737, 1745-1746]

Nikt nie może być pociągnięty do (pełnej) odpowiedzialności za to, co zrobił pod przymusem, ze strachu, niewiedzy, pod wpływem narkotyków lub siłą złych przyzwyczajęń. Im więcej człowiek wie o dobru i dochodzi do wprawy w czynieniu dobra, tym bardziej wyrwa się z niewoli grzechu (Rz 6, 17; 1 Kor 7, 22). Bóg marzy o takich wolnych ludziach, którzy będą potrafili wziąć odpowiedzialność za siebie, swoje otoczenie i całą ziemię. Miłosierna miłość Boża należy się też ludziom zniewolonym przez zło. Każdego dnia Bóg daje im okazję do tego, by pozwolili się wyzwolić do wolności.

289 *Czy człowiek musi zrzec się swojej wolnej woli, gdy opowiada się za złem?*

Odwiecznym prawem przynależnym osobie ludzkiej jest możliwość korzystania z własnej wolności. Wolność pojedynczego człowieka trzeba ograniczać dopiero wtedy, gdy jego korzystanie z wolności narusza wolność innych. [1738, 1740]

Wolność nie byłaby wolnością, gdyby nie miała swobodnego wyboru również tego, co złe. Naruszona byłaby wówczas godność człowieka, nieuszanowana byłaby jego wolność. Jednym z zasadniczych zadań państwa jest ochrona swobód wszystkich jego obywateli (wolność religijna, zgromadzeń i zrzeszania się, wyrażania swoich opinii i wyboru zawodu itd.). Wolność jednego jest granicą wolności drugiego.

„Dobry jest wolny, nawet jeśli jest niewolnikiem. Zły jest niewolnikiem, nawet jeśli jest królem.

ŚW. AUGUSTYN

„Droga do celu zaczyna się w dniu, w którym przejmiesz pełną odpowiedzialność za swoje czyny.

DANTE ALIGHIERI (1265-1321), filozof i największy włoski poeta

„Męczennicy pierwotnego Kościoła ponieśli śmierć za swoją wiarę w Boga, który objawił się w Jezusie Chrystusie, ale jednocześnie zginęli także za wolność sumienia i wolność wyznawania własnej wiary. Wyznania wiary nie może wymóc żadne państwo, bowiem może się ono dokonać jedynie za sprawą łaski Bożej i w wolności sumienia. Kościół misyjny, który czuje się zobowiązany do głoszenia swojego orędzia wszystkim ludom, musi się bezwzględnie opowiadać za wolnością wyznania.

BENEDYKT XVI, 22.12.2005 r.

Nie przyjęliście przecież ducha niewoli, aby trwać w lęku, ale przyjęliście Ducha, który czyni was dziećmi. W Nim wołamy: „Abba, Ojcze!”. Właśnie ten duch zaświadcza naszemu duchowi, że jesteście dziećmi Boga.

Rz 8, 15-16

290 *Jak Bóg pomaga nam, abyśmy stali się wolnymi ludźmi?*

Chrystus chce, żebyśmy byli „wolni do wolności” (por. Ga 5, 1) i zdolni do braterskiej miłości. Dlatego obdarza nas Duchem Świętym, wyzwala nas i oswobadza z mocy tego świata i umacnia nas do życia w miłości i odpowiedzialności. [1739-1742, 1748]

Im więcej grzeszymy, tym bardziej myślimy tylko o sobie, nie możemy się swobodnie rozwijać. W grzechu stajemy się niezdolni do czynienia dobra i życia miłością. Duch Święty, który spłynął do naszych serc, obdarza nas sercem przepętnionym miłością do Boga i ludzi. Wykorzystajmy Ducha Świętego jako moc, która prowadzi nas do wewnętrznej wolności, otwiera nas na miłość i sprawia, że stajemy się coraz lepszymi narzędziami dobra i miłości. → 120, 310-311

291 *Jak człowiek może stwierdzić, że jego czyn jest dobry albo zły?*

Człowiek jest w stanie rozróżniać działania dobre od złych, ponieważ posiada rozum i sumienie, które pozwalają mu na jasne sądy. [1749-1754, 1757-1758]

Lepszemu rozróżnieniu działań dobrych od złych służą następujące wytyczne:

1. *To, co czynię* musi być dobre; tylko dobra intencja nie wystarcza. Obrabowanie banku jest zawsze złe, nawet jeśli chcę go dokonać w dobrej intencji obdarowania biednych ludzi.

2. Nawet jeżeli *to, co czynię* jest rzeczywiście dobre, *zła intencja*, z którą czynię dobro, sprawia, że całe działanie jest złe. Gdy odprowadzam starszą kobietę do domu i pomagam w mieszkaniu, to coś dobrego. Gdy jednak czynię to, żeby przygotować późniejsze włamanie, całe moje działanie służy złej sprawie.

3. Okoliczności, w jakich ktoś czegoś dokonuje, mogą łagodzić odpowiedzialność, ale niczego nie zmieniają w dobrym lub złym charakterze działania. Uderzenie matki jest zawsze złe, nawet jeśli ta matka okazywała niegdyś dziecku za mało miłości. → 295-297

292 *Czy wolno zrobić coś złego, żeby wynikło z tego dobro?*

Nie, nigdy nie wolno czynić czegoś złego albo godzić się na nie, przyjmując, że wyniknie z tego coś dobrego. Czasami nie pozostaje nic innego, jak tylko zgodzić się na mniejsze zło, aby ustrzec się większego. [1755-1756, 1759-1761]

Cel nie uświęca środków. Romans dla stabilizacji związku nie może być czymś właściwym. Tak samo czymś złym jest wykorzystywanie embrionów do badań komórek macierzystych, nawet jeśli można dzięki temu poczynić duże postępy w medycynie. Jest czymś złym chcieć pomóc ofierze gwałtu, proponując dokonanie aborcji.

” W tym świecie, w którym istnieje tyle pozornych wolności, które niszczą środowisko i ludzi, chcemy mocą Ducha Świętego nauczyć się prawdziwej wolności, założyć szkoły wolności, pokazywać innym naszym życiem, że jesteśmy wolni, bo jakże pięknie jest być rzeczywiście wolnym w prawdziwej wolności dzieci Bożych.

BENEDYKT XVI, wigilia Zestania Ducha Świętego, 2006 r.

” Sumienie jest najskrytszym ośrodkiem i sanktuarium człowieka, w nim pozostaje on sam z Bogiem, którego głos rozbrzmiewa w jego wnętrzu.

SOBÓR WATYKAŃSKI III, *Gaudium et spes*, 16

” Jeśli człowiek chce naprawdę dobra, musi czynić wszystko na rzecz dobra albo musi chcieć wszystko przecierpieć ze względu na dobro.

SØREN KIERKEGAARD

” Istnieje dobro bez zła, ale nie istnieje zło bez dobra.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

” Cnotą jest czynienie z uczuciem; wadą niepanowanie nad uczuciami.

ŚW. AUGUSTYN

293 *Po co Bóg dał nam uczucia?*

Uczucia są potrzebne do tego, żebyśmy dzięki swoim silnym emocjom i wyraźnym doznaniom preczowali dobro i szli ku niemu, jak również przewidywali zło i odstępowali od niego. [1762-1766, 1771-1772]

Bóg w taki sposób stworzył człowieka, że potrafi on kochać i nienawidzić, pożądać czegoś lub czymś gardzić; że jedne sprawy potrafią go pociągać, a innych się obawia; że jest pełen radości, pełen smutku i pełen gniewu. W głębi serca człowiek zawsze kocha dobro i nienawidzi zła – obojętnie co za nie uważa.

” Sumienie w tradycji chrześcijańskiej oznacza „poznanie siebie”: jesteśmy otwarci, nasz byt jest otwarty, można usłyszeć głos samego bytu, głos Boga (...) w głębi naszego bytu możemy nie tylko dostrzec potrzebę chwili, nie tylko sprawy materialne, ale także możemy usłyszeć głos Stwórcy i w ten sposób poznać, co jest dobre a co złe.

BENEDYKT XVI, 24.07.2007 r.

294 *Czy jest się grzesznikiem, kiedy odczuwa się silne uczucia?*

Nie, uczucia mogą być bardzo cenne. Dopiero ich złe ukierunkowanie sprawia, że uczucia, które miały urzeczywistnić dobro, stają się pomocnikami zła. [1767-1770, 1773-1775]

Uczucia ukierunkowane na dobro stają się *cnotami*. Są wtedy siłą napędową odważnego życia, dążącego do miłości i sprawiedliwości. Uczucia, które opanowują człowieka, okradają go z jego wolności i kuszą do czynienia zła, nazywa się *wadami*.

295 *Co to jest sumienie?*

Sumienie to wewnętrzny głos w człowieku, który wzywa go do tego, by bezwzględnie czynił dobrze i bezwzględnie unikał zła. Jest zarazem zdolnością odróżnienia jednego od drugiego. W sumieniu mówi do człowieka Bóg. [1776-1779]

Sumienie porównuje się do wewnętrznego głosu, w którym przejawia się w człowieku sam Bóg. Bóg jest tym, który w sumieniu zwraca na siebie uwagę. Gdy mówimy: „To jest niezgodne z moim sumieniem” – dla chrześcijanina jest to równoznaczne ze stwierdzeniem: „Nie mogę tego zrobić w obliczu mojego Stwórcy”. W historii już wielu ludzi poszło do więzienia lub zostało straconych z powodu wierności swojemu sumieniu.

→ 120, 290-292, 312, 333

296 *Czy wolno zmusić kogoś do czegoś, co jest wbrew jego sumieniu?*

Nikogo nie wolno zmusić, by działał wbrew swemu sumieniu, jak długo jego działania dzieją się w ramach → DOBRA WSPÓLNEGO. [1780-1782, 1798]

Kto nie zważa na sumienie drugiego człowieka, ignoruje je i stosuje przymus, narusza jego godność. Nic nie czyni człowieka bardziej człowiekiem niż dar rozróżniania dobra i zła i możliwość wyboru. Obowiązuje to również wtedy, gdy decyzja w gruncie rzeczy jest błędna. Kiedy sumienie nie zostało błędnie ukształtowane, głos wewnętrzny mówi zgodnie z tym, co jest obiektywnie rozsądne, słuszne i dobre przed Bogiem.

297 *Czy można kształtować swoje sumienie?*

Tak, nawet trzeba to czynić. Sumienie, które przyrodzone jest każdemu człowiekowi obdarzonemu rozumem, można zniekształcić lub zagłuszyć. Dlatego należy kształtować je tak, aby było coraz precyzyjniejszym instrumentem właściwego działania. [1783-1788, 1799-1800]

” Wszystko, co dzieje się wbrew sumieniu jest grzechem.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

” To czas, kiedy trzeba coś zrobić. Ten jednak, który odważy się coś zrobić, musi być świadom, że prawdopodobnie przejdzie do historii jako zdrajca. Ale jeśli zaniecha tego czynu, będzie zdrajcą we własnym sumieniu.

KLAUS HRABIA VON STAUFFENBERG (1907-1944), na krótko przed zamachem na Hitlera 20 lipca 1944 r., za który później został stracony

” Gdy wobec głosu sumienia czujemy się odpowiedzialni, zawstyżeni, przestraszeni z powodu przewinienia, to znak, że jest tam Ktoś, przed kim jesteśmy odpowiedzialni; przed kim odczuwamy wstyd, kogo pretensji się obawiamy...

BŁ. JOHN HENRY NEWMAN

” Zadać sumieniu człowieka gwałt oznacza poważnie go zranić, zadać jego godności najboleśniej cios. W pewnym sensie jest to gorsze niż zabicie człowieka.

BŁ. JAN XXIII (1881-1963), papież, który zwołał i otworzył obrady Soboru Watykańskiego II

” Logicznie rzecz ujmując, wszystko to, co dotyczy moralności, wynika ostatecznie z teologii, a na pewno nie opiera się na świeckich podstawach.

MAX HORKHEIMER (1895-1973), niemiecki filozof i socjolog

” Nie bój się, że twoje życie pewnego dnia się skończy! Obawiaj się raczej, że przegapisz moment, by je właściwie zacząć.

BŁ. JOHN HENRY NEWMAN

Pierwszą szkołą sumienia jest samokrytyka. My, ludzie, mamy bowiem skłonność do oceniania siebie na swoją korzyść. Drugą szkołą sumienia jest skoncentrowanie się na dobrym postępowaniu innych. Odpowiednio ukształtowane sumienie prowadzi człowieka do wolności, do czynienia właściwie rozezanego dobra. Kościół dzięki pomocy Ducha Świętego i Pisma Świętego zebrał na przestrzeni swojej długiej historii pokaźną wiedzę na temat właściwego postępowania. Do jego zadań należy nauczanie ludzi i dawanie im wskazówek. → 344

298 *Czy ten, kto w dobrej wierze postąpił błędnie, będzie odpowiedzialny przed Bogiem?*

Nie, jeśli się na początku tak rozeznało i doszło się do pewnego przekonania, należy bez względu na okoliczności podążać za głosem swojego sumienia, ryzykując jednak, że można uczynić coś niewłaściwego. [1790-1794, 1801-1802]

Zło, które stało się za sprawą niezawinionego błędnego sądu sumienia, nie obciąża nas przed Bogiem. Idąc zdecydowanie za głosem sumienia, trzeba jednak pamiętać, że w historii rozmyślne powoływanie się na rzekome sumienie doprowadziło do fałszerstw, mordów, tortur i kłamstw.

299 *Co kryje się pod pojęciem cnoty?*

Cnota to wewnętrzna postawa, pozytywne przyzwyczajenie, wyrażające się w dążeniu do czynienia dobra. [1803, 1833]

„Bądźcie więc tak doskonali, jak doskonały jest wasz Ojciec Niebieski” (Mt 5, 48). Oznacza to, że musimy się zmieniać na drodze do Boga. Naszymi ludzkimi siłami możemy mieć jedynie taki postulat. Bóg wspomaga swoją łaską *ludzkie cnoty* i obdarza nas ponadto *cnotami teologicznymi*, z pomocą których podążamy ku światłu i bliskości Bożej. → 293-294

300 *Dlaczego musimy pracować nad sobą?*

Musimy nad sobą pracować, żebyśmy mogli w sposób wolny, z radością i z łatwością czynić dobro. W pierwszym rzędzie pomaga w tym silna wiara w Boga, ale również to, że żyjemy cnotliwie, z Bożą pomocą wykształcamy w nas trwałe postawy, nie dajemy się ponieść nieuporządkowanym uczuciom i siły naszego umysłu i woli zawsze zdecydowanie ukierunkowujemy na dobro. [1804-1805, 1810-1811, 1834, 1839]

Najważniejszymi cnotami są: roztropność, sprawiedliwość, męstwo i umiarkowanie. Nazywa się je cnotami kardynalnymi (łac. *cardo* – zawias, względnie *cardinalis* – ważny).

301 *Jak stać się mądrym?*

Człowiek staje się mądry, ucząc się odróżniać sprawy istotne od nieistotnych, stawiając sobie właściwe cele i wybierając najlepsze środki, aby je osiągnąć. [1806, 1835]

Cnota roztropności steruje wszystkimi innymi cnotami; roztropność uzdalnia do poznania tego, co właściwe. Kto chciałby prowadzić dobre życie, musi przecież wiedzieć, czym jest „dobro” i znać jego wartość. Jak kupiec z ewangelicznej przypowieści: „gdy znalazł jedną niezwykle cenną perłę, sprzedał wszystko, co posiadał, i kupił ją” (Mt 13, 46). Dopiero mądry człowiek potrafi sprawiedliwie, odważnie i adekwatnie zaangażować się w czynienie dobra.

302 *Co to znaczy postępować sprawiedliwie?*

Postępuje się sprawiedliwie, zważając na to, żeby Bogu i drugiemu oddać to, co mu się należy. [1807, 1836]

Zasada sprawiedliwości brzmi: „każdemu to, co jego”. Dziecku niepełnosprawnemu stawia się inne wymagania niż szczególnie uzdolnionemu, za to obydwójgu należyście. Sprawiedliwość troszczy się o zachowanie równowagi i pragnie, żeby ludzie otrzymywali to, co im się należy. Również w stosunku do Boga powinniśmy postępować sprawiedliwie i oddać Mu to, co Jego: naszą miłość i cześć.

” Żyć dobrze to nic innego jak miłować Boga całym sercem, całą duszą i całym umysłem. Dla Niego człowiek zachowuje nienaruszoną miłość (dzięki umiarkowaniu), której żadne nieszczęście nie złamie (dzięki męstwu), która postulszna jest jedynie Bogu samemu (dzięki sprawiedliwości), która czuwa nad rozeznaniem wszystkiego, by nie dać się zaskoczyć przez podstęp i kłamstwo (dzięki roztropności).

ŚW. AUGUSTYN

” Mądrość ma dwoje oczu. Jednym spogląda w dal na to, co jest do zrobienia, drugim spogląda wstecz na to, co zostało zrobione.

ŚW. IGNACY LOYOLA

” Sprawiedliwość bez miłosierdzia jest bezduszna, miłosierdzie bez sprawiedliwości jest haniebne.

FRIEDRICH VON BODELSCHWINGH (1831-1910), ewangelicki teolog

Głoś słowo, nale-
gaj w porę i nie
w porę.

2 Tm 4, 2

Dla męznego
szczęście i nieszczęście
to jak prawa i lewa ręka,
postuguje się obiema.

ŚW. KATARZYNA ZE SIENY

Łaska Boża
okazała się
zbawienna dla wszyst-
kich ludzi. Ona poucza
nas, abyśmy odrzucili
bezbożność i światowe
pożądania, a żyli już
teraz, na tym świecie,
roztropnie, sprawiedli-
wie i pobożnie.

Tt 2, 11-12

Teraz więc trwają
wiara, nadzieja
i miłość – te trzy. Z nich
zaś największa jest
miłość.

1 Kor 13, 13

My to poznali-
śmy i uwierzyli-
śmy miłości, którą Bóg
ma względem nas.

1 J 4, 16

Bóg jest miłością
i kto trwa
w miłości, trwa w Bogu,
a Bóg przebywa w nim.

1 J 4, 16b

303 Co to znaczy być męznym?

**Człowiek męzny wytrwale angażuje się w raz rozpozna-
ne dobro, nawet jeśli w skrajnym przypadku musi
za to oddać własne życie. [1809, 1837] → 295**

304 Dlaczego zachowywanie umiaru jest cnotą?

**Zachowywanie umiaru dlatego jest cnotą, ponieważ
nieumiarkowanie we wszystkich dziedzinach okazuje
się siłą destrukcyjną. [1809, 1838]**

Kto jest nieumiarkowany, pozwala się opanować swoim
popędem, rani swoją pożądlivością innych i szkodzi
samemu sobie. W → NOWYM TESTAMENCIE zamiast
przymiotnika „umiarkowany” występują słowa,
takie jak „trzeźwy” i „roztropny”.

305 Jakie są trzy cnoty teologalne?

**Cnotami teologalnymi (boskimi) są wiara, nadzieja
i miłość. Nazywają się boskimi, ponieważ w Bogu mają
swoje źródło, odnoszą się bezpośrednio do Boga i dla
nas, ludzi, są drogą, którą bezpośrednio osiągamy
Boga. ([1812-1813, 1840]**

306 Dlaczego wiara, nadzieja i miłość są cnotami?

**Również wiara, nadzieja i miłość są odpowiednimi,
danymi przez Boga dyspozycjami, które człowiek razem
z łaską Bożą może rozwijać i przekształcać,
aby otrzymać „życie w pełni” (J 10, 10).
[1812-1813, 1840-1841]**

307 Co to jest wiara?

Wiara jest dyspozycją, dzięki której skłaniamy się ku Bogu, uznajemy Jego prawdę i osobowo wiążemy się z Nim. [1814-1816, 1842]

Wiara jest stworzoną przez Boga drogą w prawdzie, którą jest sam Bóg. Ponieważ Jezus jest „drogą i prawdą, i życiem” (J 14, 6), ta wiara nie może być samą tylko postawą, uwierzeniem w coś. Z jednej strony wiara posiada jasne treści, które Kościół wyznaje w → CREDO (Wyznaniu wiary) i których ochrona jest jego zadaniem. Kto przyjmuje dar wiary, czyli chce wierzyć, ten wyznaje tę wiarę wiernie zachowaną na przestrzeni dziejów i w rozmaitych kulturach. Z drugiej strony w wierze chodzi o poufałą relację z Bogiem w sercu i umyśle, z zaangażowaniem całej sfery emocjonalnej. Wiara „wyraża się w miłości” (Ga 5, 6). Jeśli rzeczywiście ktoś wierzy Bogu miłości, nie pokazuje tego poprzez składanie zapewnień, lecz przez swoje czyny miłości.

Kto mówi, że Go zna, a nie przestrzega Jego przykazań, jest kłamcą i nie ma w nim prawdy.

1 J 2, 4

Kto się przyzna do Mnie przed ludźmi, do tego i Ja się przyznam przed moim Ojcem, który jest w niebie.

Mt 10, 32

” Mieć nadzieję oznacza wierzyć w przysgodę miłości, mieć zaufanie do ludzi, skoczyć w nieznaną i zdać się całkowicie na Boga.

ŚW. AUGUSTYN

” Jeszcze przyniata nas ciężar trudnych dni. Ach, Panie, daj naszym złaknionym duszom zbawienie, które nam przygotowałeś.

DIETRICH BONHOEFFER

” Miłość jest cudowną cnotą. Jest w jednym środku i celem, biegiem i metą, drogą, która prowadzi do niej samej. Co zatem należy czynić, by kochać? Do tego nie są potrzebne żadne triki, trzeba po prostu kochać. Tak samo, jak uczysz się grać, grając, albo tańczyć, tańcząc.

ŚW. FRANCISZEK SALEZY

” Bóg tym, którzy Go kochają, wszystko przemienia w dobro. Nawet gdy potykają się i robią błędy, sprawia, że wynika z tego dobro.

ŚW. AUGUSTYN

308 *Co to jest nadzieja?*

Nadzieja jest to dyspozycja, dzięki której usilnie i wytrwale tęsknimy za tym, co jest celem naszego życia na ziemi: uwielbiać Boga i Mu służyć. Na tym polega nasze prawdziwe szczęście: znaleźć pełnię w Bogu, czyli tam, gdzie jest nasze wieczne mieszkanie. [1817-1821, 1843]

Nadzieja to ufność w to, co Bóg obiecał nam w dziele stworzenia, przez proroków, a w szczególny sposób w Jezusie Chrystusie, nawet jeśli te obietnice jeszcze się nie spełniły. Bóg obdarza nas Duchem Świętym, żebyśmy potrafili cierpliwie oczekiwać na to, co nie przeminie.

→ 1-3

309 *Co to jest miłość?*

Miłość jest dyspozycją, dzięki której umiłowani wpraw przez Boga potrafimy się Mu poświęcić. Dzięki niej jednoczymy się z Nim i ze względu na Niego tak bez zastrzeżeń i serdecznie akceptujemy innych, jak samych siebie. [1822-1829, 1844]

Jezus stawia miłość ponad wszelkie prawa, nie pozbawiając jej jednak mocy obowiązującej. Słusznie powie więc św. Augustyn: „Kochaj i rób, co chcesz”. Nie jest to jednak takie proste, jak się nam w pierwszej chwili wydaje. Miłość jest największą siłą, napędzającą wszystkie inne dyspozycje i napętnioną Bożym życiem.

310 *Czym jest siedem darów Ducha Świętego?*

Siedmioma darami Ducha Świętego są: mądrość, rozum, rada, męstwo, umiejętność, pobożność i bojaźń Boża. Duch Święty obdarza chrześcijan, tzn. poza ich przyrodzonymi zdolnościami udziela im nadprzyrodzonych dyspozycji i daje szansę stawania się szczególnymi narzędziami działania Boga na tym świecie. [1830-1831, 1845]

U św. Pawła czytamy: „Jednemu Duch daje słowo mądrości, innemu ten sam Duch daje rozumienie słowa. Jednego Duch obdarza wiarą, innemu ten sam Duch udziela daru uzdrawiania. Jeszcze innym daje natomiast

moc czynienia cudów, dar prorokowania, dar rozróżniania duchów, dar języków, dar tłumaczenia języków” (1 Kor 12, 8-10). → 113-120

311 *Co to są owoce Ducha Świętego?*

→ **OWOCAMI DUCHA ŚWIĘTEGO są: „miłość, radość, pokój, cierpliwość, dobroć, życzliwość, wierność, łagodność, opanowanie, → CZYSTOŚĆ”** (por. Ga 5, 22-23). [1832]

Po owocach Ducha Świętego świat może zobaczyć, co dzieje się z ludźmi, którzy całkowicie pozwalają się Bogu objąć, prowadzić i formować. Owoce Ducha Świętego świadczą o tym, że Bóg odgrywa w życiu chrześcijan rzeczywiście ważną rolę. → 120

312 *Co uświadamia człowiekowi, że zgrzeszył?*

Człowiek uświadamia sobie, że zgrzeszył, dzięki sumieniu, które go oskarża i pociąga do tego, by wyznał swoje przewinienia Bogu. [1797, 1848]
→ 229, 295-298

313 *Dlaczego grzesznik musi zwrócić się do Boga i prosić Go o przebaczenie?*

Każdy grzech niszczy, zaciemnia lub przeczy dobru. Bóg jest całkowicie dobry i jest Stwórcą wszelkiego dobra. Dlatego każdy grzech to (też) wystąpienie przeciwko Bogu. Ponowne odzyskanie wewnętrznej harmonii musi dokonać się poprzez kontakt z Nim. [1847] → 224-239

314 *Skąd wiemy, że Bóg jest miłosierny?*

W wielu miejscach w Piśmie Świętym Bóg przedstawia się jako miłosierny, zwłaszcza w przypowieści o miłosiernym ojcu (Łk 15), który wychodzi naprzeciw syna marnotrawnego, bezwarunkowo go przyjmuje i wydaje wspaniałą ucztę z powodu odzyskania syna i pojednania się z nim. [1846, 1870]

Uroczyście zapewniam was: Kto wierzy we Mnie, będzie dokonywał takich samych dzieł, jakie Ja czynię, a nawet dokona większych od nich, ponieważ Ja odchodzę do Ojca.

J 14, 12

Czerpcie wasze siły z radości Jezusa. Bądźcie szczęśliwe i pełne pokoju. Przyjmujcie wszystko to, co wam daje. I dawajcie to, co zsyła z wielkim uśmiechem.

BŁ. MATKA TERESA

Jeżeli mówimy, że jesteśmy bez grzechu, zwodzimy samych siebie i nie ma w nas prawdy.

1 J 1, 8

Jeżeli wyznajemy nasze grzechy, to Bóg jest wierny i sprawiedliwy: odpuści nam grzechy oraz oczyści nas z wszelkiej niegodziwości.

1 J 1, 9

Nigdy nie zwątpić w Boże miłosierdzie!

ŚW. BENEDYKT Z NURSJI

” Niektórzy mówią: „Uczyniłem za dużo zła, kochający Bóg nie może mi przebaczyć”. To poważne bluźnierstwo. Oznacza bowiem, że wyznaczamy granice Bożemu miłosierdziu. A ono przecież jest bezgraniczne. Nic nie zrani kochającego Boga bardziej niż zwątpienie w Jego miłosierdzie.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

Bo gdyby nawet serce oskarżało nas, to Bóg jest większy od naszego serca i wie wszystko.

1 J 3, 20

” Poza miłosierdziem Bożym nie istnieje żadne inne źródło nadziei dla ludzi.

BŁ. JAN PAWEŁ II

” Dopiero wtedy, gdy człowiek poważnie zastanowi się nad tym, jak ciężki jest krzyż, może pojąć, jak ciężki jest grzech.

ŚW. ANZELM Z CANTERBURY

Już w → STARYM TESTAMENCIE Bóg powie przez proroka Ezechiela: „Nie mam upodobania w śmierci bezbożnego, ale chcę, aby bezbożny porzucił swoje niegodziwe postępowanie i ocalił życie” (Ez 33, 11). Jezus został posłany do „owiec, które zginęły z domu Izraela” (Mt 15, 24) i wie, że „lekarz nie jest potrzebny zdrowym, lecz chorym” (Mt 9, 12). Dlatego jada z celnikami i grzesznikami, a pod koniec swojego ziemskiego życia nawet swoją Mękę wyjaśnia jako inicjatywę miłosiernej miłości Boga: „To jest bowiem moja krew przymierza, która za wielu jest wylewana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26, 28).

→ 227, 524

315 Co to jest grzech?

Grzechem jest słowo, czyn lub zamiar, którym człowiek świadomie i dobrowolnie występuje przeciwko prawdziwemu porządkowi rzeczy, jaki przewidziała Boża miłość. [1849-1851, 1871-1872]

Grzeszyć to coś więcej, niż wykroczyć przeciwko jakimkolwiek regułom uzgodnionym przez ludzi. Grzech dobrowolnie i świadomie sprzeciwia się miłości Boga i lekceważy Go. Grzech jest wreszcie „miłością własną stającą się wręcz pogardą dla Boga” (św. Augustyn). W ostateczności grzeszące stworzenie powie: „Chcę być jak Bóg” (Rdz 3, 5). Podobnie jak grzech obciąża mnie winą, rani i niszczy w swoich skutkach, tak samo zatruwa i godzi w moje relacje z otoczeniem. W bliskości Boga grzech i jego ciężar staje się rozpoznawalny.

→ 67, 224-239

316 Jak można odróżnić grzechy ciężkie (śmiertelne) od lekkich (powszednich)?

Grzech ciężki niszczy w ludzkim sercu Bożą siłę miłości, bez której nie można cieszyć się życiem wiecznym. Dlatego taki grzech nazywany jest również grzechem śmiertelnym. Grzech śmiertelny zrywa z Bogiem, podczas gdy grzechy powszednie jedynie obciążają relację z Nim. [1852-1861, 1874]

Grzech ciężki odcina człowieka od Boga. Istota takiego grzechu polega na tym, że jego materia jest ciężka, czyli występuje przeciwko *życiu* lub *Bogu* (np. morderstwo, bluźnierstwo, zdrada małżeńska itd.), oraz na tym, że został popełniony całkowicie świadomie i dobrowolnie. Grzechy powszednie z kolei to takie, które są wystąpieniami w materii lżejszej (godność, prawda, własność itd.) albo są grzechami, które nie zostały popełnione z pełną świadomością ich znaczenia, względnie nie w pełni dobrowolnie. Takie grzechy zakłócają relację z Bogiem, ale jej nie zrywają.

317 *Jak wyzwolić się od grzechu ciężkiego i znowu potążyć się z Bogiem?*

Aby ponownie nawiązać relację zerwaną przez grzech ciężki, chrześcijanin-katolik musi przez spowiedź pojednać się z Bogiem. [1856] → 224-239

318 *Co to są wady?*

Wady to złe przyzwyczajenia, które zagłuszają i zaciemniają sumienie, otwierają człowieka na zło i na zasadzie przyzwyczajenia czynią go skłonny do grzechu. [1865-1867]

Ludzkie wady grupują się wokół grzechów głównych: pychy, chciwości, zazdrości, gniewu, nieczystości, łakomstwa, lenistwa i znużenia duchowego.

319 *Czy jesteśmy odpowiedzialni za grzechy innych ludzi?*

Nie, nie jesteśmy odpowiedzialni za grzechy innych ludzi, chyba że skusiliśmy drugiego człowieka do grzechu, współuczestniczyliśmy w nim lub pochwaliliśmy drugiego w jego grzechu, lub w stosownym czasie zaniechaliśmy ostrzeżenia lub pomocy. [1868]

„Otrzymałem bardzo kosztowny popiół: spaliłem banknot pięciuset frankowy. Och, ale to i tak lepiej, niż gdybym popełnił grzech powszedni.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

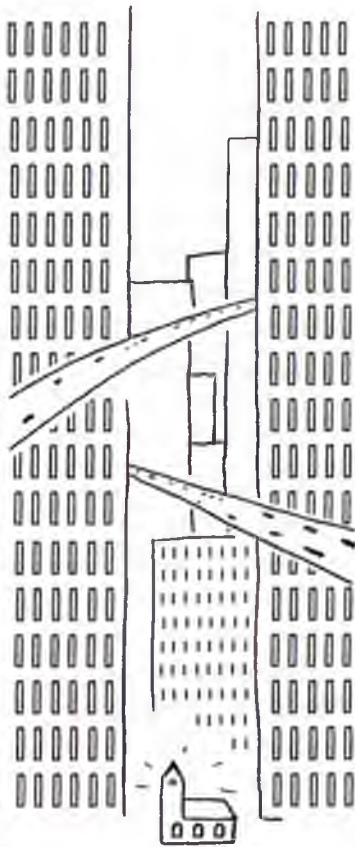
„Gdyby w Kościele nie istniało przebaczenie grzechów, nie istniałaby żadna nadzieja na życie wieczne i wieczne wyzwolenie. Podziękujmy Bogu, który podarował swemu Kościołowi taki prezent.

ŚW. AUGUSTYN

„W naszej mocy znajdują się zarówno cnoty, jak i wady. Bo tam, gdzie w naszej mocy jest czyn, jest też i zaniechanie, a tam, gdzie jest „Nie”, jest też „Tak”.

ARYSTOTELES (382-322 przed Chr.), obok Platona największy filozof starożytności

320 *Czy istnieją struktury grzechu?*

Struktury grzechu istnieją tylko w sensie przenośnym. Grzech jest zawsze związany z pojedynczą osobą, która świadomie i dobrowolnie zgadza się na zło. [1869]

Mimo to istnieją struktury i instytucje społeczne, które przeciwstawiają się przykazaniom Bożym, dlatego można mówić o „strukturach grzechu”. Są one jednak również skutkiem grzechów osobistych.

„ Największym darem, który człowiek może mieć pod niebem, jest umieć dobrze żyć z tymi, z którymi się razem żyje.

BŁ. EDIGIUSZ Z ASYŻU
(?-1262), jeden z najbardziej zaufanych współbraci św.
Franciszka

ROZDZIAŁ DRUGI

Wspólnota ludzka

321 *Czy chrześcijanin może być skrajnym indywidualistą?*

Nie, chrześcijanin nigdy nie może być skrajnym indywidualistą, ponieważ człowiek ze swej natury potrzebuje życia społecznego. [1877-1880, 1890-1891]

Każdy człowiek ma matkę i ojca, otrzymuje pomoc od innych i jest zobowiązany pomagać innym i rozwijać swoje

talenty na pożytek wszystkich. Ponieważ człowiek jest obrazem Boga, w pewnej mierze stanowi odzwierciedlenie Boga, który w swej istocie nie jest sam, lecz jest Trójcą Osób (a równocześnie życiem, miłością, dialogiem i wymianą). Jest wreszcie miłość, zasadnicze przykazanie dla wszystkich chrześcijan, która ściśle wiąże nas ze sobą i zwraca nas ku sobie: „Kochaj bliźniego jak siebie samego” (Mt 22, 39).

322 *Co jest ważniejsze – społeczność czy jednostka?*

Dla Boga liczy się przede wszystkim pojedynczy człowiek jako osoba, potem jako istota społeczna. [1881, 1892]

Społeczność nigdy nie może być ważniejsza od pojedynczego człowieka. Ludzie nigdy nie mogą być środkiem do osiągnięcia celu społecznego. Jednakże instytucje społeczne, takie jak państwo czy rodzina, są dla jednostek niezbędne, odpowiadają nawet ich naturze.

323 *W jaki sposób jednostka może być zintegrowana ze społecznością, żeby mogła się swobodnie rozwijać?*

Jednostka wtedy może się swobodnie rozwijać, gdy jest zachowana zasada pomocniczości. [1883-1885, 1894]

Wypracowana przez → KATOLICKĄ NAUKĘ SPOŁECZNĄ zasada pomocniczości mówi, że to, co jednostka może osiągnąć dla siebie i swoimi siłami, nie powinno być przejmowane przez instancję nadrzędną. Nadrzędna instytucja społeczna nie powinna brać na siebie zadań instytucji podrzędnej i pozbawiać jej kompetencji. Istnieje raczej po to, aby wspierać tamtą, gdy zadanie przerasta możliwości jednostki lub instytucji mniejszej.

324 *Na jakich zasadach opiera się społeczność?*

Każda społeczność opiera się na hierarchii wartości, która ustalana jest w duchu sprawiedliwości i miłości. [1886-1889, 1895-1896]

Żadna społeczność nie może trwale istnieć, jeżeli nie bazuje na jasnym systemie wartości, które znajdują swoje odzwierciedlenie w sprawiedliwym uporządkowaniu

„ Skoro nie obawiasz się sam upadać, jak wyobrażasz sobie samemu zmartwychwstać? Spójrz: dwóch razem może więcej niż jeden sam.

ŚW. JAN OD KRZYŻA

„ Każdy z nas jest owocem Bożej myśli. Każdy jest chciany, każdy jest ukochany, każdy jest potrzebny.

BENEDYKT XVI podczas inauguracji pontyfikatu

? KATOLICKA NAUKA SPOŁECZNA/ZASADY ŻYCIA SPOŁECZNEGO

nauczanie Kościoła dotyczące porządku współżycia społecznego i osiągnięcia sprawiedliwości indywidualnej i społecznej. Jej czterema pryncypiami są: osoba ludzka, dobro wspólne, solidarność i zasada pomocniczości.

„ Dzisiejsza sprawiedliwość jest wczorajszą miłością, dzisiejsza miłość jest jutrzejszą sprawiedliwością.

BŁ. ÉTIENNE-MICHEL GILLET (1758-1792), kapłan, męczennik

” Kościół docenia demokrację jako system, który zapewnia udział obywateli w decyzjach politycznych i rządzonym gwarantuje możliwość wyboru oraz kontrolowania własnych rządów, a także – kiedy należy to uczynić – zastępowania ich w sposób pokojowy innymi.

Bł. JAN PAWEŁ II, *Centessimus annus*, 46.

” Nie ma społeczności bez najwyższej instancji.

ARYSTOTELES

? DOBRO WSPÓLNE

wszelkie powszechne dobro. „Jest sumą warunków życia społecznego, jakie bądź zrzeczeniom, bądź poszczególnym członkom społeczeństwa pozwalają osiągnąć pełniej i łatwiej własną doskonałość” (*Gaudium et spes*, 26).

” Bardziej trzeba słuchać Boga niż ludzi.

Dz 5, 29

wzajemnych stosunków i w czynnym egzekwowaniu tej sprawiedliwości. Zgodnie z tym człowiek nigdy nie może być środkiem do celu w działaniach społeczności. Każda społeczność musi nieustannie zawracać z drogi niesprawiedliwości. Ostatecznie uda się to jedynie miłości, największemu przykazaniu społecznemu. Ona szanuje innych. Domaga się sprawiedliwości. Umożliwia zawrócenie z fałszywego kierunku. → 449

325 Na czym w społeczności opiera się władza?

Każda społeczność jest zdana na to, że o trwałość jej struktur i jedność będzie zabiegać legalna władza, sprzyjająca jednocześnie jej rozwojowi. Fakt, że człowiek pozwala się prowadzić usankcjonowanej władzy, odpowiada stworzonej przez Boga naturze ludzkiej. [1897-1902, 1918-1919.1922]

Oczywiście żadna władza w społeczności nie może być objęta przez aroganckie przywłaszczenie jej sobie, ale musi być prawnie usankcjonowana. Ustalenie ustroju politycznego i desygnacja rządzących powinny być pozostawione wolnej woli obywateli. Kościół nie opowiada się za określonym ustrojem politycznym, mówi jedynie, że nie powinien sprzeciwiać się → DOBRU WSPÓLNEMU.

326 Co czyni władzę legalną?

Władza jest legalna wtedy, gdy pracuje na rzecz → DOBRA WSPÓLNEGO i stosuje środki zgodne z prawem, aby je osiągnąć. [1903-1904, 1921]

Obywatele muszą umieć zaufać temu, że żyją w państwie prawa, w którym wszystkich obowiązują te same reguły. Nikt nie jest zobowiązany do przestrzegania przepisów, które są niesprawiedliwe i despotyczne albo które sprzeciwiają się naturze i obyczajom. Wówczas ma się prawo, a w pewnych okolicznościach nawet obowiązek, wypowiedzenia głosu sprzeciwu.

327 Jak można rozwijać dobro wspólne?

→ DOBRO WSPÓLNE powstaje wtedy, gdy zagwarantowane są podstawowe prawa jednostki i gdy ludzie mogą się swobodnie rozwijać na płaszczyźnie intelektualnej i duchowej. Dobro wspólne oznacza,

że ludzie mogą żyć w wolności, w pokoju i zabezpieczeni w sferze socjalnej. W epoce globalizacji trzeba także przyjąć światowy wymiar dobra wspólnego i uwzględniać prawa i obowiązki całej ludzkości. [1907-1912, 1925, 1927]

Dobru wspólnemu najlepiej służy stawianie w centrum dobra pojedynczych ludzi i mniejszych komórek społecznych (np. rodziny). Pojedyncza osoba i mniejsza jednostka społeczna potrzebują ochrony i wsparcia ze strony silniejszych instytucji państwowych.

328 *W jaki sposób pojedynczy człowiek może się przyczyniać dla dobra wspólnego?*

Pracować na rzecz → DOBRA WSPÓLNEGO oznacza brać odpowiedzialność za innych. [1913-1917, 1926]

Dobro wspólne musi być sprawą wszystkich. W głównej mierze stanie się tak wtedy, gdy ludzie zaangażują się i przejmą odpowiedzialność tam, gdzie żyją: w rodzinie, w miejscu zamieszkania czy pracy. Ważna jest również odpowiedzialność w sferze społecznej i politycznej. Kto bierze odpowiedzialność, ten sprawuje władzę, musi jednak uważać, by jej nie nadużywać. Dlatego każda osoba odpowiedzialna wezwana jest do ciągłego nawracania się, żeby umiała troszczyć się o innych zawsze sprawiedliwie i z miłością.

329 *Jak powstaje sprawiedliwość społeczna?*

Sprawiedliwość społeczna powstaje tam, gdzie szanuje się niezbywalną godność pojedynczego człowieka i w całej rozciągłości respektuje się wynikające z tego prawa. Jednym z nich jest prawo do udziału w życiu politycznym, gospodarczym i kulturalnym. [1928-1933, 1943-1944]

Podstawą wszelkiej sprawiedliwości jest poszanowanie niezbywalnej godności człowieka, „której obrona i rozwój zostały nam powierzone przez Stwórcę i której dłużnikami w sposób ścisły i odpowiedzialny są mężczyźni i kobiety w każdym układzie dziejowym” (Jan Paweł II, *Sollicitudo rei socialis*, 1987). Bezpośrednio z ludzkiej godności wynikają ludzkie prawa, których żadne państwo nie może znieść lub zmienić. Państwa i władze, które naruszają te

” Porządek rzeczy winien być podporządkowany hierarchii osób, nie zaś na odwrót.

SOBÓR WATYKAŃSKI II,
Gaudium et spes, 26

” W stosunkach ze wszystkimi ludźmi należy kierować się sprawiedliwością i życzliwością.

SOBÓR WATYKAŃSKI II,
Dignitatis humanae, 7

” Żaden odpowiedzialny człowiek nie może stwierdzić jak Kain, że nie jest odpowiedzialny za los swojego brata.

BŁ. JAN PAWEŁ II

” Zważajcie na dobrą reputację waszych wrogów.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

” Wszystko, co zrobiliście dla jednego z tych najmniejszych moich braci, zrobiliście Mnie.

Mt 25, 40

” Wszystkie nauki i sztuki mają dobro za cel, największe jednak [ma] najważniejsza z nich wszystkich, nauka o państwie. Jej najwyższym dobrem jest sprawiedliwość, ta zaś polega na urzeczywistnieniu dobra wspólnego.

ARYSTOTELES

” Wy chrześcijanie dysponujecie dokumentem mającym siłę rażenia dynamitu, mogącym wysadzić całą cywilizację, zrewolucjonizować świat, przynieść targanej wojnami ziemi pokój. Podchodźcie do niego jednak jakby był tylko elementem wielkiej spuścizny literackiej ludzkości i niczym więcej.

MAHATMA GANDHI (1869-1948), duchowy przywódca ruchu na rzecz niepodległości Indii, twórca politycznej metody walki bez użycia przemocy

” Człowiek nie może uwielbiać Boga i równocześnie pogardzać innym człowiekiem. Pierwsze wyklucza drugie.

MAHATMA GANDHI

prawa, są niesprawiedliwymi reżimami i zaczynają sprawować władzę bezprawnie. Społeczność staje się jednak doskonała nie poprzez prawa, lecz za sprawą miłości bliźniego. „Poszczególni ludzie winni uważać bliźniego bez żadnego wyjątku za «drugiego samego siebie»” (*Gaudium et spes*, 27). → 280

330 *Dlaczego wszyscy ludzie są równi przed Bogiem?*

Przed Bogiem wszyscy ludzie są równi, ponieważ wszyscy mają tego samego Stwórcę, wszyscy zostali stworzeni na obraz Boży, obdarzeni rozumem i duszą i wszyscy mają tego samego Odkupiciela.
[1934-1935, 1945]

Ponieważ przed Bogiem wszyscy ludzie są równi, każdy człowiek posiada taką samą godność i te same prawa. Dlatego wszelka dyskryminacja człowieka na płaszczyźnie społecznej, rasowej, związanej z jego orientacją seksualną, kulturalnej czy religijnej jest niesprawiedliwością, której nie można akceptować.

331 *Dlaczego wśród ludzi nie ma równości?*

Wszyscy ludzie mają taką samą godność, jednak nie wszyscy żyją w podobnych warunkach. Nierówność społeczna sprzeciwia się Ewangelii. Choć ludzie zostali wyposażeni przez Boga w różne dary i talenty, Bóg poucza nas: z miłością jeden ma równoważyć to, czego brakuje drugiemu. [1936-1938, 1946-1947]

Istniejąca nierówność wśród ludzi nie pochodzi od Boga, lecz wynika ze stosunków społecznych, przede wszystkim z panującego na całym świecie niesprawiedliwego podziału surowców, dóbr i kapitału. Bóg zobowiązuje nas, by wszystko to, co otwarcie sprzeciwia się Ewangelii i godzi w godność ludzką, usuwać ze świata. Istnieje jednak także nierówność wśród ludzi, która jest całkowicie zgodna z wolą Bożą: to nierówność talentów i możliwości. Ta dysproporcja istnieje po to, żebyśmy z miłością otwierali się na drugich, dzielili się z nimi i pomagali im w życiu. → 61

332 *W czym wyraża się solidarność chrześcijan z innymi ludźmi?*

Chrześcijanie opowiadają się za sprawiedliwym porządkiem społecznym. Jednym z jego elementów jest dostęp wszystkich ludzi do dóbr ziemskich – zarówno materialnych, jak i duchowych. Chrześcijanie zwracają uwagę na to, aby była poszanowana godność ludzkiej pracy, z czym związana jest godziwa zapłata. Także przekazywanie wiary jest aktem solidarności z innymi ludźmi. [1939-1942, 1948]

Postawa solidarności to znak rozpoznawczy chrześcijan. Nie wynika ona jedynie z nakazu rozumu. Jezus Chrystus, nasz Pan, w pełni utożsamiał się z ubogimi i najmniejszymi (Mt 25, 40). Brak solidarności z nimi jest więc tożsamy z odrzuceniem Chrystusa.

” Bóg mówi:
„Chciałbym, żeby jeden był zdany na drugiego, a wszyscy jako moi słudzy dzielili się z drugimi otrzymanymi ode Mnie łaskami i darami”.

ŚW. KATARZYNA ZE SIENY

” Nic nie jest naprawdę nasze, dopóki się tym nie podzielimy.

CLIVE STAPLES LEWIS

” Kochajcie ubogich i nie odwracajcie się do nich plecami, bo kiedy odwracacie się do uboższego plecami, odwracacie się od Chrystusa będącego w nim. On sam stał się głodnym, nagim, bezdomnym, żebyśmy mieli okazję Go ukochać.

BŁ. MATKA TERESA

 Kto ma dwa ubrania, niech podzieli się z tym, który nie ma. Kto ma żywność, niech czyni podobnie.

Łk 3, 11

ZASADA SOLIDARNOŚCI

(łac. *solidus* – gęsty, mocny, trwały). Zasada w katolickiej nauce społecznej, która ma na celu zjednoczenie ludzi z sobą i budowanie „cywilizacji miłości” (Bł. Jan Paweł II).

NATURALNE PRAWO MORALNE

We wszystkich kulturach występują szczególnie i różnorodne zbieżne pierwiastki etyczne, będące wyrazem tej samej natury ludzkiej upragnionej przez Stwórcę, i które mądrość etyczna ludzkości nazywa prawem naturalnym.

BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate*, 59

„ Sam Stwórca wypisał w naszej istocie „prawo naturalne”, które w naszym sercu jest odzwierciedleniem Jego stwórczego planu, będąc równocześnie drogowskazem i wewnętrzną miarą naszego życia.

BENEDYKT XVI, 27.05.2006 r.

333 *Czy istnieje naturalne, rozpoznawalne dla wszystkich prawo moralne?*

Jeżeli ludzie wiedzą, że powinni czynić dobro, a zła unikać, z pewnością musi też w ich wnętrzu być wypisane, co jest dobre, a co złe. Istnieje zatem w pewnej mierze przyrodzone prawo moralne w człowieku, które każdy może gruntownie poznać przy pomocy swojego rozumu. [1949-1960, 1975, 1978-1979]

Naturalne prawo moralne obowiązuje wszystkich. Mówi człowiekowi, jakie ma podstawowe prawa i obowiązki, i stanowi tym samym właściwą podstawę współżycia w rodzinie, społeczeństwie i państwie. Ponieważ naturalne poznanie jest często zmaćcone przez grzech i ludzką słabość, człowiek potrzebuje pomocy Boga i Jego → OBJAWIENIA, aby podążać właściwą drogą.

334 *Jaka jest relacja między naturalnym prawem moralnym a prawem Starego Przymierza?*

Prawo Starego Przymierza wyraża prawdy, które dla rozumu są zgodne z naturą, a zostały oznajmione i potwierdzone jako Prawo Boże. [1961-1963, 1981]

335 *Jakie znaczenie ma Prawo Starego Przymierza?*

W rdzeniu tego Prawa (Tory), w Dziesięciu przykazaniach (→ DEKALOGU) objawia się ludowi Izraela wola Boża. Postępowanie zgodne z wymaganiami Tory stanowi dla Izraela drogę do zbawienia. Chrześcijanie wiedzą, że dzięki Prawu rozpoznaje się, co należy czynić. Wiedzą jednak również, że nie Prawo jest tym, co zbawia. [1963-1964, 1981-1982]

Każdy człowiek doświadcza, że w pewnej mierze to, co dobre, jest jakby przepisane, nakazane. Ale nie ma on siły, by to wypełnić, jest to dla niego za trudne, czuje się bezsilny (por. Rz 8, 3 i Rz 7, 14-25). Widzi Prawo i czuje się skazany na grzech. Prawo uświadamia nam, jak bardzo potrzebujemy mocy Bożej, aby wypełnić jego nakazy. Prawo jest zatem dobre i ważne tylko dlatego, że przygotowuje na przyjęcie wiary w zbawiającego Boga. → 349

336 *Jaki jest stosunek Jezusa do Prawa Starego Przymierza?*

„Nie sądzicie – mówi Jezus w Kazaniu na Górze – że przyszedłem znieść Prawo albo Proroków. Przyszedłem nie po to, aby je znieść, ale wypełnić” (Mt 5, 17).

[1965-1972, 1977, 1983-1985]

Jezus jako wierzący Żyd akceptował świat etyczny swoich czasów. W wielu kwestiach jednak odrzucał dosłowną, czysto formalną interpretację Prawa.

337 *W jaki sposób zostaniemy zbawieni?*

Nikt nie może sam się zbawić. Chrześcijanie wierzą, że zostaną zbawieni przez Boga, który w tym celu posłał na świat swojego Syna Jezusa Chrystusa. Zbawienie oznacza dla nas, że za sprawą Ducha Świętego jesteśmy wyzwoleni z mocy grzechu i że wyrwani ze śmierci znowu odnaleźliśmy życie bez końca, życie w obliczu Boga. [1987-1995, 2017-2020]

Apostoł Paweł stwierdza: „Wszyscy przecież zgrzeszyli i zostali pozbawieni chwały Boga” (Rz 3, 23). Przed Bogiem, który jest doskonałą sprawiedliwością i dobrocią, grzech nie może się ostać. Skoro grzech uznaje się wyłącznie za zło, co stanie się z grzesznikiem? W swojej miłości Bóg znalazł drogę, na której niszczy grzech, a zbawia grzesznika. Usprawiedliwia go. Dlatego od dawien dawna zbawienie nazywa się też usprawiedliwieniem. Usprawiedliwieni jesteśmy nie własną mocą. Człowiek nie może ani sam odpuścić sobie grzechów, ani sam się wyrwać ze śmierci. Do tego potrzebne jest działanie Boga w nas, wynikające z Jego miłosierdzia, żeby nikt nie mógł twierdzić, że na nie zasłużył. Przez chrzest Bóg obdarza nas „sprawiedliwością Boga osiąganą przez wiarę w Jezusa Chrystusa” (Rz 3, 22). Za sprawą Ducha Świętego, który został wlany do naszych serc, zostajemy włączeni w Mękę i Zmartwychwstanie Chrystusa – umieramy dla grzechu i zostajemy zrodzeni na nowo w Bogu. Pochodzące od Boga wiara, nadzieja i miłość przejmują nas i uzdalniają do życia w świątłości, zgodnie z wolą Boga.

” Prawo było pedagogią i zapowiedzią przyszłych dóbr.

ŚW. IRENEUSZ Z LYONU

” Bóg wypisał na tablicach Prawa to, czego ludzie nie wyczytali z własnych serc.

ŚW. AUGUSTYN

Kto zniesie choćby jedno z najmniejszych przykazań i tak będzie nauczał ludzi, ten będzie najmniejszy w królestwie niebieskim. Kto je natomiast wypełni i nauczy wypełniać, ten będzie wielki w królestwie niebieskim.

Mt 5, 19

USPRAWIEDLIWIENIE

centralne pojęcie nauki o łasce. Oznacza odbudowanie właściwej relacji między Bogiem a człowiekiem. Ponieważ wyłącznie Chrystus był w pełni sprawiedliwy, możemy znowu stanąć przed Bogiem tylko dzięki temu, że zostajemy usprawiedliwieni przez Chrystusa i w pewnej mierze włączeni w Jego nienaruszoną relację z Bogiem. Uwierzyć oznacza więc przyjąć sprawiedliwość Jezusa względem siebie samego i swojego życia.

Łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę! Nie jest to więc waszą zasługą, lecz darem Boga. Nie za dokonane czyny, aby się nikt nie chlubił.

Ef 2, 8-9

Bóg nigdy nie daje mniej niż siebie samego.

ŚW. AUGUSTYN

Wszystko jest łaską.

ŚW. TERESA Z LISIEUX

338

Co to jest łaska?

Pod pojęciem łaski rozumiemy wolne, pełne miłości zwrócenie się Boga do nas, Jego niosącą pomoc dobroć, siłę do życia, która od Niego pochodzi. Przez krzyż i Zmartwychwstanie Bóg całkowicie zwrócił się ku nam i poprzez łaskę się nam objawia. Łaską jest wszystko, czym Bóg nas obdarza, bez naszej najmniejszej nawet zasługi. [1996-1998, 2005, 2021]

„Łaska – powie Benedykt XVI – to oglądanie Boga, nasze doznanie Jego miłości”. Łaska nie jest rzeczą, lecz samoobjawieniem się Boga w człowieku. Bóg nigdy nie daje mniej niż siebie samego. Poprzez łaskę jesteśmy w Bogu.

339

Co czyni z nami łaska Boża?

Łaska Boża wprowadza nas w wewnętrzne życie Trójcy Świętej, w wymianę miłości między Ojcem, Synem i Duchem Świętym. Uzdalnia nas do życia w miłości Bożej i działania z powodu tej miłości. [1999-2000, 2003-2004, 2023-2024]

Łaska zstępuje na nas z góry i nie da się jej wyjaśnić czynnikami wewnątrzświatowymi (*łaska nadprzyrodzona*). Czyni nas – przede wszystkim przez chrzest – dziećmi Bożymi i dziedzicami nieba (*łaska uświęcająca* lub *przebóstwiająca*). Obdarza nas trwałą wewnętrzną zdolnością do czynienia dobra (*łaska habitualna*). Łaska pomaga nam wszystko poznać, chcieć i czynić wszystko to, co prowadzi nas do dobra, Boga i nieba (*łaska pomagająca*). Z łaską mamy do czynienia w szczególny sposób w sakramentach, które zgodnie z wolą naszego Odkupiciela są wyjątkowymi miejscami spotkania z Bogiem (*łaska sakramentalna*). Łaska przejawia się również w szczególnych darach łaski, którymi są obdarzeni pojedynczy chrześcijanie (→ CHARYZMATY), albo w postaci szczególnej siły, która potrzebna jest do wytrwania w stanie małżeńskim, duchownym, zakonnym (*łaska stanu*).

340 *Jaki jest stosunek łaski Bożej do naszej wolności?*

Łaska Boża wychodzi naprzeciw człowiekowi w jego wolności, szuka i domaga się go w całej jego wolności. Łaska nie zmusza. Miłość Boża chce naszej dobrowolnej akceptacji.

[2001-2002, 2022]

Na ofertę łaski można odpowiedzieć „Nie”. Łaska nie jest jednak dla człowieka czymś z zewnątrz albo czymś obcym. Jest tym, czego człowiek tak naprawdę pragnie w głębi swej wolności. Przez to, że Bóg porusza nas swoją łaską, uprzedza wolną odpowiedź człowieka.

Co masz, czegoś nie otrzymał?

1 Kor 4, 7

Nie obchodzi mnie już moja przeszłość. Zależy od Bożego Miłosierdzia. Moja przyszłość mnie jeszcze nie obchodzi. Zależy od Bożej Opatrzności. To, co mnie obchodzi i stawia przede mną wymagania, to dzisiaj, które zależy od łaski Bożej i poświęcenia mojego serca, mojej dobrej woli.

ŚW. FRANCISZEK SALEZY

A Maryja tak odpowiedziała: „Jestem służebnicą Pana; niech mi się stanie według twego słowa”.

Łk 1, 38

Powołania nie wybiera się samemu. Otrzymuje się je i trzeba się wysilić, żeby je poznać. Trzeba nadstawić ucha na Boży głos, trzeba wyteńczyć duchowy wzrok, aby wypatrzeć znaki Jego woli. I gdy pewnego razu pozna się Jego wolę, trzeba ją wcielić w życie, czynić ją zawsze za wszelką cenę.

BŁ. KAROL DE FOUCAULD

Pan nie wymaga od nas żadnych wielkich czynów, lecz jedynie poświęcenia i wdzięczności. Nie potrzebuje naszych dzieł, ale jedynie naszej miłości.

ŚW. TERESA Z LISIEUX

Świętość to nie jest luksus dla pewnej niewielkiej grupy ludzi, ale twój i mój zwykły obowiązek.

BŁ. MATKA TERESA

341

Czy przez dobre czyny można sobie zasłużyć na niebo?

Nie, żaden człowiek nie może sobie własnymi siłami „wypracować nieba”. To, że jesteśmy odkupieni, jest czystą łaską Bożą, która jednak domaga się dobrowolnej współpracy ze strony człowieka. [2006-2011, 2025-2027]

Im większe są łaska i wiara, przez które zostaniemy zbawieni, tym bardziej w naszych dobrych czynach powinna się objawiać miłość, którą sprawia Boże działanie w nas.

342

Czy wszyscy powinniśmy zostać świętymi?

Tak. Sensem naszego życia jest zjednoczenie się w miłości z Bogiem, pełnienie Jego woli. Powinniśmy pozwolić Bogu, aby „żyło w nas Jego życie” (bł. Matka Teresa). To znaczy być świętym. [2012-2016, 2028-2029]

Każdy człowiek stawia sobie pytania: kim jestem? po co jestem? jak stać się sobą? Wiara odpowiada: Dopiero w → ŚWIĘTOŚCI człowiek staje się tym, do czego stworzył go Bóg. Dopiero w świętości człowiek znajduje prawdziwą harmonię ze sobą samym i swoim Stwórcą. Świętość to nie jest jednak samodzielnie osiągnięta perfekcja, lecz zjednoczenie z wcieloną Miłością – Chrystusem. Kto w ten sposób uzyskuje nowe życie, ten odnajduje siebie i staje się świętym.

ROZDZIAŁ TRZECI

Kościół

343

W jaki sposób Kościół pomaga nam prowadzić dobre i odpowiedzialne życie?

W Kościele jesteśmy ochrzczeni. W nim otrzymujemy wiarę, której od stuleci nieomylnie strzeże. W Kościele słuchamy żywego słowa Bożego i poznajemy, jak powinniśmy żyć, jeśli chcemy się podobać Bogu. Poprzez → SAKRAMENTY, które Jezus powierzył swoim uczniom, Kościół nas buduje, wzmacnia i pociesza. W nim płonie ogień świętych, żebyśmy od niego zapłonęli. W Kościele celebrowane są Święta → EUCHARYSTIĘ, podczas której ofiara i moc Chrystusa uobecniają się dla nas, żebyśmy

z Nim zjednoczeni stali się Jego ciałem i żyli Jego mocą. Pomimo wszystkich ludzkich słabości Kościoła – poza nim nikt nie może być chrześcijaninem. [2030-2031, 2047]

344 *Dlaczego Kościół wypowiada się w kwestiach etycznych i w sprawach dotyczących sposobu życia?*

Wiara jest drogą. Jak wytrwać na tej drodze, czyli jak właściwie postępować i dobrze żyć, dowiadujemy się nie tylko ze wskazań zawartych w Ewangelii. Także → **URZĄD NAUCZYCIELSKI Kościoła musi przypominać ludziom o wymaganiach naturalnego prawa moralnego.** [2032-2040, 2049-2051]

Nie istnieje podwójna prawda. Zasady ogólnoludzkie nie mogą być sprzeczne z chrześcijańskimi. Zasady chrześcijańskie nie mogą być sprzeczne z ogólnoludzkimi. Dlatego Kościół musi się wypowiadać we wszystkich sprawach moralnych.

345 *Jaka jest treść pięciu przykazań kościelnych?*

1. W niedzielę i święta nakazane uczestniczyć we Mszy świętej i powstrzymać się od prac niekoniecznych.
2. Przynajmniej raz w roku przystąpić do sakramentu Pokuty.
3. Przynajmniej raz w roku, w okresie wielkanocnym, przyjąć Komunię świętą.
4. Zachowywać nakazane posty, a w okresach pokuty powstrzymać się od udziału w zabawach.
5. Troszczyć się o potrzeby wspólnoty Kościoła. [2042-2043]

346 *Po co są przykazania kościelne i jaką mają moc obowiązującą?*

Przykazania kościelne z ich minimalnymi wymaganiami przypominają, że nie jest się chrześcijaninem bez wypełniania wymogów w sferze etycznej, bez konkretnego uczestniczenia w sakramentalnym życiu Kościoła i bez solidaryzowania się z nim. Obowiązują każdego chrześcijanina-katolika. [2041, 2048]

” Kochać Chrystusa i kochać Kościół to jedno.

BRAT ROGER SCHUTZ

” Kościół wciąż daje mi Jezusa. To wszystko. Co bym wiedział o Nim, jaki byłby związek między Nim a mną bez Kościoła?

KARDYNAŁ HENRI DE LUBAC (1896-1991), francuski teolog

” Chcecie dojść do wiary i nie znacie drogi? Nauczcie się od tych, którzy przed wami podobnie jak wy byli miotani wątpliwościami. Naśladujcie ich sposób postępowania, czyńcie wszystko, czego wymaga wiara, jakbyście już byli wierzący. Uczęszczajcie na Mszę Świętą, używajcie wody święconej itd. To bez wątpienia uczyni was prostymi i doprowadzi do wiary.

BLAISE PASCAL

? **PODWÓJNA MORALNOŚĆ**

to moralność praktykowana publicznie lub w skrytości, która mierzy „podwójną miarą”. Na zewnątrz człowiek o podwójnej moralności głośno poglądy i prezentuje postawy, których prywatnie nie stosuje. „Dzieci, nie miłujmy słowem ani językiem, lecz czynem i prawdą” (1 J 3, 18).

” Świat jest pełen obłudników.

GIOVANNI GUARESCHI
(1908-1968), włoski pisarz,
autor *Don Camillo i Peppone*

W całym swym postępowaniu stańcie się świętymi na wzór Świętego, który was powołał. Jest bowiem napisane: „Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty”.

1 P 1, 15-16

” Chrystus nie chce czcicieli, tylko naśladowców.

SØREN KIERKEGAARD

347 *Dlaczego podwójna moralność jest zagrożeniem dla chrześcijan?*

Zgodność życia i świadectwa jest punktem wyjścia dla głoszenia Ewangelii. → PODWÓJNA MORALNOŚĆ jest zdradą nakazanego chrześcijanom bycia „solą ziemi” i „światłem świata”. [2044-2046]

Apostoł Paweł był tym, który przypomina wspólnocie w Koryncie: „Wiadomo, że jesteście listem Chrystusa (...) napisanym nie atramentem, lecz Duchem Boga żywego, nie na kamiennych tablicach, lecz na tablicach, którymi są serca z cięta” (2 Kor 3, 3). Sami chrześcijanie, a nie to, co mówią, są „listem polecającym” (2 Kor 3, 2) Chrystusa do świata. Kiedy → KAPŁANI i osoby życia konsekrowanego krzywdzą innych ludzi, w tym też dzieci, w straszliwy sposób deformują przesłanie tego „listu”. Zadają nie tylko niewypowiedziany cios swoim ofiarom. Odbierają wielu ludziom nadzieję pokładaną w Bogu i u niemałej grupy zdmuchują płomień wiary.

📖 **DZIAŁ DRUGI** 📖

Dziesięć przykazań

348 *„Nauczycielu, co dobrego mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne” (Mt 19, 16)?*

Jezus mówi: „Jeśli chcesz osiągnąć życie wieczne, zachowuj przykazania!” (Mt 19, 16). Po czym dodaje: „Potem wróć i chodź za Mną!” (Mt 19, 21). [2052-2054, 2075-2076]

Bycie chrześcijaninem to coś więcej niż poprawne życie, zachowywanie przykazań. Bycie chrześcijaninem to żywa relacja z Jezusem. Chrześcijanin łączy się ściśle i osobowo ze swoim Panem i wyrusza wraz z Nim w drogę, która prowadzi do prawdziwego życia.

349 *Jaka jest treść Dziesięciu przykazań?*

1. Nie będziesz miał cudzych bogów przede Mną.
2. Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremno.
3. Pamiętaj, abyś dni święte święcił.
4. Czcij ojca swego i matkę swoją.
5. Nie zabijaj.
6. Nie cudzołóż.
7. Nie kradnij.
8. Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu.
9. Nie pożądaj żony bliźniego twego.
10. Ani żadnej rzeczy, która jego jest.

350 *Czy Dziesięć przykazań to przypadkowe zestawienie?*

Nie, Dziesięć przykazań stanowi jedność. Jedno przykazanie wskazuje na drugie. Nie można wrywać z kontekstu całości poszczególnych przykazań. Kto występuje przeciwko jednemu przykazaniu, występuje przeciwko całemu Prawu. [2069, 2079]

Wyjątkowość Dziesięciu przykazań polega na tym, że zawiera się w nich całe życie człowieka. My, ludzie, istniejemy jednocześnie w odniesieniu do Boga (przykazania 1-3) oraz do innych ludzi (przykazania 4-10). Jesteśmy istotami religijnymi oraz społecznymi.

Większość ludzi nie zdaje sobie sprawy, co mógłby uczynić z nich Bóg, gdyby tylko oddali mu się do dyspozycji.

ŚW. IGNACY LOYOLA

Zamieszczonego obok tekstu Dziesięciu przykazań nie znajdziemy w takiej formie w Piśmie Świętym. Tekst przytoczony opiera się na dwóch biblijnych źródłach: Wj 20, 2-17 i Pwt 5, 6-21. Dawno temu w celach dydaktycznych streszczono oba źródła i ułożono Dziesięć przykazań w obecnej formie, która na katechezie przekazywana jest wierzącym.

DEKALOG

(dziesięć słów, gr. *deka* – dziesięć i *logos* – słowo). Dziesięć przykazań to zasadnicze streszczenie podstawowych reguł ludzkiego postępowania zawarte w Starym Testamencie. Ten fundamentalny tekst stanowi punkt odniesienia zarówno dla Żydów, jak również dla chrześcijan.

Dziesięciu przykazań nie narzucił arbitralnie tyrański władca (...) Dzisiaj, jak zawsze, stanowią one jedyną przyszłość dla rodziny ludzkiej. To one ratują ludzkość przed niszczycielskimi siłami egoizmu, nienawiści i kłamstwa. To one ukazują fałszywych bożków, utrzymujących człowieka w niewoli: miłość własna aż do odrzucenia Boga, chciwość władzy i przyjemności, która narusza porządek sprawiedliwości oraz poniża naszą godność ludzką i godność naszego bliźniego.

BŁ. JAN PAWEŁ II na górze Synaj, 26.02.2000 r.

My miłujemy, ponieważ On pierwszy nas umiłował.

1 J 4, 19

351 Czy Dekalog nie jest przestarzały?

Nie, Dekalog w żadnym wypadku nie jest uwarunkowany czasowo. W Dziesięciu przykazaniach znajdują swój wyraz zawsze i wszędzie obowiązujące, niezmiennie podstawowe obowiązki człowieka względem Boga i bliźniego. [2070-2072]

Dziesięć przykazań to przykazania rozumne, jak również część obowiązującego → OBJAWIENIA Bożego. Zachowują tak trwałą moc obowiązującą, że nikt nie może dyspensować od ich przestrzegania.

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Będziesz miłował Pana Boga swego
całym swoim sercem, całą swoją duszą
i całym swoim umysłem.

PIERWSZE PRZYKAZANIE:

Ja jestem Pan, Bóg twój. Nie będziesz miał cudzych bogów przede Mną.

352 Co znaczy: „Ja jestem Panem, twoim Bogiem” (Wj 20, 2)?

Ponieważ Wszechmogący ukazał się nam jako nasz Bóg i Pan, nie wolno nam stawiać niczego ponad Niego, nic nie może być dla nas ważniejsze i żadnej rzeczy czy osobie nie możemy dawać pierwszeństwa przed Nim. Poznać Boga, służyć Mu, uwielbiać Go – oto absolutny priorytet w życiu. [2083-2094, 2133-2134]

Bóg oczekuje, że cała nasza *wiara* będzie tylko w Niego, że złożymy w Nim całą naszą nadzieję i nasza miłość do Niego będzie ze wszystkich sił. Przykazanie miłości Boga jest najważniejszym przykazaniem ze wszystkich i kluczem do wszystkich. Dlatego stoi na początku Dziesięciu przykazań.

353 Dlaczego uwielbiamy Boga?

Uwielbiamy Boga, bo On istnieje, i dlatego, że głęboki szacunek i uwielbienie są stosowną odpowiedzią na Jego objawienie i obecność.

„Panu, twemu Bogu, będziesz oddawał hołd i tylko Jego będziesz czcił” (Mt 4, 10).

[2095-2105, 2135-2136]

Uwielbienie Boga służy jednak również człowiekowi, gdyż wyzwala go ze służenia potęgom tego świata. Gdzie nie uwielbia się Boga, gdzie Bóg przestaje być Panem życia i śmierci, zdobywają sobie uznanie inni i narażają ludzką godność. → 485

354 Czy można zmusić człowieka, by uwierzył w Boga?

Nie, nikt nie może drugiego zmusić do wiary, nawet własnych dzieci, podobnie jak żadnego człowieka nie można zmusić do niewiary. Tylko dobrowolnie człowiek może zdecydować się, że będzie wierzył. Chrześcijanie są jednak powołani do tego, aby słowem i przykładem pomagać innym ludziom znaleźć drogę do wiary. [2104-2109, 2137]

Papież Jan Paweł II powie: „Głoszenie i dawanie świadectwa o Chrystusie, gdy dokonują się z poszanowaniem dla sumień, nie naruszają wolności. Wiara jest propozycją pozostawioną wolnemu wyborowi człowieka, należy ją jednak stawiać” (*Redemptoris missio*, 8).

355 Co znaczy: „Nie będziesz miał cudzych bogów obok Mnie”?

To przykazanie zabrania nam:

- Oddawać cześć innym bogom i bóstwom, uwielbiać ziemskich idolów lub też dać się całkowicie opanować dobrom ziemskim (pieniądzom, wpływowi, sukcesowi, urodzie, młodości itd.).
- Być przesądnym, czyli zamiast wierzyć w moc Bożą, Boże prowadzenie i → BŁOGOSŁAWIENSTWO, stosować praktyki ezoteryczne, magiczne i okultystyczne albo zajmować się wróżbiarstwem i wywoływaniem duchów.
- Wystawiać Boga na próbę słowami lub czynami.
- Popętniać → ŚWIĘTOKRADZTWO.
- Przywłaszczać sobie dobra duchowe na drodze korupcji i sprzedawać rzeczy duchowe (symonia). [2110-2128, 2138-2140]

„Gdzie Bóg staje się wielki, człowiek nie staje się mniejszy; również on staje się wielki, a świat nabiera barw.

BENEDYKT XVI, 11.09.2006 r.

„Człowiek nie może istnieć, nie uwielbiając czegoś.

FIODOR DOSTOJEWSKI

„Modlenie się rozumieć nie jako wypowiedanie zapamiętanych modlitw, lecz proste uwielbienie słowami lub bez nich. To trwanie u stóp Boga z zamiarem uwielbiania Go.

BŁ. KAROL DE FOUCAULD

„Nie przymuszamy nikogo do naszej wiary. Taki rodzaj prozelityzmu jest sprzeczny z chrześcijaństwem. Wiara może zaistnieć tylko w wolności. Ale wolności ludzi, do których się zwracamy, by otworzyli się na Boga, szukali Go, byli Mu posłuszni.

BENEDYKT XVI, 10.09.2006 r.

PROZELITYZM
(gr. *proserchomai* – dochodzić) wykorzystanie duchowej lub materialnej biedy innych, aby ich pozyskać dla własnej wiary.

? ZABOBON

irracjonalny pogląd przyjmujący, że określone formuły, czynności, wydarzenia i rzeczy zawierają w sobie moce magiczne lub mogą się one z nich wyłonić.

? ŚWIĘTOKRADZTWO

(łac. *sacrilegium* – ograbienie świątyń) kradzież, zbezczeszczenie lub niegodne potraktowanie tego, co święte.

” Błogostawiony bądź, Panie, który mnie wybawieś ode mnie samej!

ŚW. TERESA Z ÁVILA

? EZOTERYKA

(gr. *esoterikos* – wewnętrzny krąg, wnętrze, do zrozumienia którego potrzeba wtajemniczenia) od XIX w. przyjęte określenie ogółu spirytystycznych nauk i praktyk, dzięki którym doprowadza się człowieka do rzekomo „prawdziwej wiedzy”, która już od zawsze była w nim. Doktrynie ezoteryzmu obce jest natomiast Objawienie, przez które Bóg ukazuje się człowiekowi z zewnątrz.

356 Czy da się pogodzić ezoterykę z wiarą chrześcijańską?

Nie, ezoteryka pomija rzeczywistość Boga. Bóg jest bytem osobowym, jest miłością i źródłem życia, a nie zimną energią kosmiczną. Człowiek był zamierzony i stworzony przez Boga, ale sam nie jest istotą boską, lecz stworzeniem zranionym przez grzech, z ciężącym na nim widmem śmierci oraz potrzebującym odkupienia. Podczas gdy ezoterycy najczęściej przyjmują, że człowiek może sam się zbawić, chrześcijanie wierzą, że zbawia ich jedynie Jezus Chrystus i łaska Boża. Również natura i kosmos nie są Bogiem (→ PANTEIZM). Stwórca, przy całej miłości do nas, nieskończenie wszystko przewyższa i jest inny niż wszystko to, co stworzył. [2110-2128]

Obecnie wielu ludzi ze względów zdrowotnych trenuje jogę, uczestniczy w kursach → MEDYTACJI, aby wyciszyć się i skoncentrować, albo wydają pieniądze na warsztaty taneczne, aby na nowo doświadczyć własnego ciała. Nie zawsze te techniki są bez zastrzeżeń. Czasami są tubą dla obcej chrześcijaństwu nauki – ezoteryki. Żaden rozsądny człowiek nie musi podzielać irracjonalnego światopoglądu, gdzie aż roi się od duchów, gnomów i (ezoterycznych) aniołów, gdzie wierzy się w czary i gdzie wtajemniczeni posiadają tajemną wiedzę, do której nie ma dostępu „ciemna masa”. Już w starożytnym Izraelu

demaskowano wiarę w bóstwa i duchy czczone przez sąsiadów narodu wybranego. Tylko Bóg jest Panem, nie ma Boga poza Nim. Nie istnieją żadne techniki (magiczne), przy pomocy których można zaklinać bóstwo, zmusić wszechświat do spełniania swoich życzeń i samemu się zbawić. Z chrześcijańskiego punktu widzenia wiele spraw w ezoteryce jest → PRZESĄDEM lub → OKULTYZMEM.

357 *Czy ateizm zawsze jest wykroczeniem przeciw pierwszemu przykazaniu?*

→ **ATEIZM** nie jest grzechem wtedy, gdy człowiek niczego nie wie o Bogu albo w swoim sumieniu postawił sobie pytanie o Boga i nie potrafi uwierzyć.

[2127-2128]

Granica między „nie móc” uwierzyć a „nie chcieć” uwierzyć jest nieostra. Postawa, która bez bliższego poznania wiary eliminuje ją jako nieważną, jest często gorsza niż ateizm z przekonania. → 5

358 *Dlaczego Stary Testament zabraniał wykonywania wyobrażeń Boga i dlaczego my dzisiaj się do tego nie stosujemy?*

Aby chronić tajemnicę Boga i odseparować się od wyobrażeń bożków w kultach pogańskich, pierwsze przykazanie nakazywało: „Nie zrobisz sobie bożka” (Wj 20, 4). Ponieważ jednak w Jezusie Chrystusie Bóg sam przybrał ludzkie oblicze, zakaz wykonywania obrazów został w chrześcijaństwie zniesiony.

W Kościele Wschodnim → IKONY uważa się nawet za święte. [2129-2132, 2141]

Przekonanie ojców Izraela, że Bóg wszystko przewyższa (→ TRANSCENDENCJA) i jest o wiele większy niż wszystko to, co jest na świecie, żyje nadal w judaizmie, jak też w islamie, gdzie wciąż nie wolno przedstawiać Boga. W chrześcijaństwie ze względu na Chrystusa zakaz, począwszy od IV w., był coraz mniej przestrzegany, aż w końcu został zniesiony na Soborze Nicejskim II (787 r.). Z powodu Wcielenia Bóg nie jest już niemożliwy do wyobrażenia. Od czasu Jezusa wolno nam Go obrazowo przedstawiać: „Kto Mnie zobaczył, zobaczył także Ojca” (J 14, 9). → 9

? PANTEIZM

(gr. *pan* – wszystko, *theos* – bóg) światopogląd, według którego nie istnieje nic poza bogiem. W konsekwencji wszystko to, co jest, jest bogiem i bóg jest wszystkim tym, co jest. Taka doktryna jest nie do pogodzenia z wiarą chrześcijańską.

? OKULTYZM

(łac. *occultus* – zakryte, tajemne; sformułowanie „wiedza tajemna” często stosowane zamiennie z „ezoteryka”) ogólne określenie nauk i praktyk, dzięki którym człowiek rzekomo uzyskuje władzę nad swoim losem, materią i otoczeniem. Praktykami okultystycznymi są np.: wróżbiarstwo, wywoływanie duchów, astrologia i jasnowidztwo.

? ATEIZM

(gr. *theos* – bóg) pogląd głoszący nieistnienie Boga. Ogólne pojęcie na różnorodne teoretyczne i praktyczne formy zanegowania istnienia Boga.

? AGNOSTYCYZM

(gr. *agnostos* – nieznaną) pogląd zakładający, iż Boga nie można poznać w sposób racjonalny. Agnostyk nie wyklucza irracjonalnej wiary w Boga, która z braku możliwości rozumowych poznania staje się sprawą wyobrażeń i uczuć.

? TRANSCENDENCJA

(łac. *transcendere* – przekraczać) to, co wykracza poza poznanie zmysłowe.

? IKONA

(gr. *ikona* – obraz) w Kościele Wschodnim jest kultycznym obrazem, który pisać się, modlić się i poszczać, zgodnie z godnymi wzorcami, i który ma sprawiać, że między kontemplującym a przedstawionym (Chrystusem, aniołem, świętym) powstanie mistyczna więź.

” W obliczu Jezusa widzimy naprawdę, kim i jaki jest Bóg!

BENEDYKT XVI, audiencja generalna, 6.09.2006 r.

DRUGIE PRZYKAZANIE:

Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremno.

359 Dlaczego Bóg chce, żeby święcić Jego imię?

Nazywanie kogoś po imieniu jest znakiem zażyłości. Bóg, objawiając swoje imię, pozwala się poznać i udziela nam dzięki temu dostępu do siebie. Bóg jest całkowicie prawdą. Kto powołuje się na prawdę, ale wykorzystuje ją dla potwierdzenia kłamstwa, ciężko grzeszy. [2142-2149, 2150-2155, 2160-2162, 2163-2164]

Imienia Bożego nie wolno wypowiadać w sposób niegodny. Ponieważ znamy je tylko dlatego, że Bóg nam je powierzył. Imię jest przecież kluczem do serca Wszechmogącego. Dlatego ciężkim przewinieniem jest bluźnienie Bogu, przeklinanie w imię Boże albo składanie w Jego imię fałszywego świadectwa. Drugie przykazanie jest również nakazem chronienia „tego, co święte”. Miejsca, przedmioty, nazwy i ludzie – wszystko dotknięte przez Boga – jest święte. Wrażliwość na sferę sacrum nazywa się bojaźnią Bożą.

360 Co oznacza znak krzyża?

Poprzez znak krzyża powierzamy się opiece Trójjedynego Boga. [2157, 2166]

Rozpoczynając dzień, modlitwę, ale także ważne przedsięwzięcia, chrześcijanin czyni znak krzyża, mówiąc przy tym „w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. Imienne przywołanie Trójjedynego Boga, który obejmuje nas ze wszystkich stron, uświęca rzecz, której mamy się podjąć, obdarza nas

→ BŁOGOSŁAWIEŃSTWEM i umacnia w trudnościach i pokusach.

361 Jakie znaczenie dla chrześcijan ma nadanie określonego imienia w czasie chrztu?

„W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” nadaje się człowiekowi na chrzcie imię. Imię i twarz są tym, co czyni człowieka jedynym w swoim rodzaju, również przed Bogiem. „Nie bój się, gdyż cię odkupiłem! Wezwałem cię po imieniu, jesteś mój!” (Iz 43, 1). [2158]

Chrześcijanie z wielkim szacunkiem odnoszą się do imienia każdego człowieka, gdyż imię jest ściśle związane z tożsamością i godnością ludzką. Od dawien dawna chrześcijanie szukają dla swoich dzieci imion w katalogach świętych. Czynią to, wierząc, że patron będzie dla nich wzorem i ich szczególnym orędownikiem u Boga. → 201

” Bojaźń jest osią świata.

JOHANN WOLFGANG GOETHE (1749-1832), niemiecki poeta

” Niech imię Pana będzie błogosławione, teraz i na wieki.

Ps 113, 2

” Nie wstydzmy się wyznawać Ukrzyżowanego, pełni ufności dotknijmy palcami czoła, czynimy znak krzyża na wszystkim: na chlebie, który jemy, nad kubkiem, z którego pijemy! Czynimy go, wyruszając, przybywając i idąc, przed spaniem, kładąc się i wstając, idąc i odpoczywając!

ŚW. CYRYL JEROZOLIMSKI

MONIKA

HELENA

ROBERT JAN GRZEGORZ KACPER BEATA LIDIA

KUBA ZOFIA PAWEŁ CZESŁAW AGNIESZKA TYTUS MATEUSZ

JUSTYNA CYPRIAN MARTA WOJCIECH JULIA MARCIN AMELIA PIOTR

JOLANTA MAREK ANIELA JACEK LUCYNA RENATA

SZYMON KAROL ANNA TOMASZ ADAM MAGDALENA

Nie wymażę jego imienia z księgi życia. Imię jego wyznam przed moim Ojcem i przed Jego aniołami.

Ap 3, 5

Pamiętaj o dniu szabatu (...) W tym dniu nie podejmiesz żadnej pracy – ani ty, ani twój syn, ani twoja córka, ani twój sługa, ani twoja służebnica, ani nawet bydło czy cudzoziemiec, który mieszka w twoim domu.

Wj 20, 8. 10

SZABAT

(hebr. – *odpoczynek*) dla Żydów dzień odpoczynku na pamiątkę siódmego dnia stworzenia i wyjścia z Egiptu. Zaczyna się w piątek wieczorem, a kończy w sobotę wieczorem. W judaizmie ortodoksyjnym spoczynek szabatu obwarowany jest mnóstwem drobiazgowych przepisów.

TRZECIE PRZYKAZANIE:

Pamiętaj, abyś dzień święty święcił.

362 Dlaczego w Izraelu świętuje się szabat?

→ **SZABAT jest dla ludu Izraela wielkim znakiem przypominającym o Bogu, Stwórcy i Wyzwolicieleu. [2168-2172, 2189]**

Szabat przypomina o siódmym dniu stworzenia, ponieważ, jak mówi Pismo o Bogu, „przestał pracować i odpoczął” (Wj 31, 17). Bóg dał niejako upoważnienie wszystkim ludziom do tego, by przerwali pracę i zaczerpnęli nowych sił. Nawet niewolnicy powinni zachowywać szabat. Szabat ma także przypominać o drugim wielkim znaku – wyzwoleniu Izraela z niewoli egipskiej: „Pamiętaj, że (sam) byłeś niewolnikiem w ziemi egipskiej” (Pwt 5, 15). Szabat jest zatem świętem ludzkiej wolności. W szabat można odetchnąć. Zniesiony jest podział na panów i niewolników. W tradycyjnym judaizmie ten dzień wolności i odpoczynku jest również przedsmakiem przyszłego świata. → 47

363 Jaki jest stosunek Jezusa do szabatu?

Jezus zachowuje → SZABAT, ale jednocześnie podchodzi do niego niezwykle arbitralnie: „Szabat jest ustanowiony dla człowieka, a nie człowiek dla szabatu” (Mk 2, 27). [2173]

To, że Jezus rości sobie prawo do uzdrawiania w szabat i interpretowania nakazu szabatu przez pryzmat serca, stawia współczesnych Mu Żydów przed dylematem: albo Jezus jest posłanym przez Boga Mesjaszem, wówczas jest „Panem szabatu” (Mk 2, 28), albo jest zwykłym człowiekiem, wówczas Jego podejście do szabatu jest grzechem przeciwko Prawu.

364 *Dlaczego chrześcijanie zastępują szabat niedzielą?*

Chrześcijanie zamienili świętowanie szabat na celebrację niedzieli, dlatego że Jezus Chrystus zmartwychwstał w niedzielę. Dzień Pański zawiera jednak w sobie elementy szabat. [2174-2176, 2190-2191]

W ten sposób chrześcijańska niedziela ma trzy zasadnicze elementy:

1. Przypomina o stworzeniu świata i odzwierciedla świąteczny blask dobroci Boga w czasie;
2. Przypomina o ósmym dniu stworzenia, kiedy w Chrystusie świat stał się nowy (w uroczystej pieśni wielkanocnej znajdujemy zdanie: „w cudowny sposób stworzyłeś człowieka i w jeszcze cudowniejszy go odkupiłeś”);
3. Podejmuje motyw odpoczynku, nie po to jednak, aby uświęcić przerwanie pracy, ale aby już teraz wskazać na wieczny odpoczynek człowieka w Bogu.

365 *W jaki sposób chrześcijanie sprawiają, że niedziela staje się Dniem Pańskim?*

Chrześcijanin-katolik uczęszcza w niedzielę lub w wigilię niedzieli na Mszę Świętą. Porzuca w tym dniu wszelkie zajęcia, które przeszkadzają mu w uwielbieniu Boga i zakłócają świąteczny charakter dnia radości, spokoju i odpoczynku. [2177-2186, 2192-2193]

Ponieważ niedziela jest co tydzień powracającą Wielkanocą, chrześcijanie od samego początku zbierają się w tym dniu, aby oddawać cześć swemu Odkupicielowi, dziękować Mu i na nowo jednać się z Nim i innymi odkupionymi. Zasadniczym dążeniem każdego świadomego chrześcijanina-katolika jest uświęcenie każdej niedzieli i pozostałych świąt kościelnych. Aby to uczynić, należy się oderwać od pilnych obowiązków domowych i ważnych zadań społecznych. Z uwagi na to, że wzięcie udziału w niedzielnej → EUCHARYSTII ma zasadnicze znaczenie dla życia chrześcijańskiego, Kościół z całą stanowczością uznaje za grzech ciężki nieobecność na niedzielnej Mszy Świętej bez ważnej przyczyny. → 219, 345

” Skoro poganie nazywają go dniem słońca, wyznawajmy to również z radością, gdyż dzisiaj wzeszło Światło dla świata, dzisiaj pojawiło się Słońce sprawiedliwości, którego promienie niosą zbawienie.

ŚW. HIERONIM

” Na tym polega różnica między zwierzęciem a człowiekiem, że ten drugi ma też ubranie odświętne.

MARCIN LUTER

” Bez niedzieli nie umiemy żyć.

Chrześcijańscy męczennicy z Abiteny, którzy w 304 r. zostali straceni na rozkaz cesarza Dioklecjana, gdyż sprzeciwili się jego zakazowi świętowania niedzieli

” Kiedyś mówiło się: Daj duszy w niedzielę! Teraz mówi się: Daj niedzielę duszę!

PETER ROSEGGER (1843-1918), austriacki pisarz

” Ile kosztuje nas niedziela? Już samo pytanie jest decydującym ciosem zadany niedzieli. Niedziela jest bowiem przez to niedzielą, że nic nie kosztuje i z ekonomicznego punktu widzenia nic nie przynosi. Pytanie, ile kosztuje jej ochrona jako dnia wolnego od pracy, zdradza bowiem, że już w swoim umyśle zamieniliśmy niedzielę w dzień roboczy.

ROBERT SPAEMANN (ur. 1927), niemiecki filozof

 Czcij swego ojca i matkę, abyś cieszył się długim życiem na ziemi, którą daje ci Pan, twój Bóg.
Wj 20, 12

” Życie rodziców jest księgą, w której dzieci mogą czytać.
ŚW. AUGUSTYN

366 *Dlaczego jest ważne, żeby państwo chroniło niedzielę?*

Niedziela prawdziwie służy dobru społecznemu, gdyż jest znakiem sprzeciwu wobec totalnego zawłaszczenia człowieka przez świat pracy.

[2188, 2192-2193]

Chrześcijanie w krajach z dawną chrześcijańskich nie tylko powinni domagać się usankcjonowania niedzieli jako dnia świątecznego przez prawo państwowe, ale także nie powinni żądać od innych pracy, której sami nie chcą się w niedzielę podejmować. Wszyscy powinni mieć udział w odpoczynku stworzenia.

ROZDZIAŁ DRUGI

Miłuj bliźniego swego jak siebie samego

CZWARTE PRZYKAZANIE:

Czcij ojca i matkę swoją.

367 *Do kogo odnosi się czwarte przykazanie i czego od nas wymaga?*

Czwarte przykazanie odnosi się w pierwszym rzędzie do biologicznych rodziców, ale również do tych ludzi, którym zawdzięczamy nasze życie, nasze sukcesy, nasze poczucie bezpieczeństwa i naszą wiarę.

[2196-2200, 2247-2248]

To, co winni jesteśmy naszym rodzicom: miłość, wdzięczność i szacunek, dotyczy także naszego stosunku do tych ludzi, którzy nami kierują i na których możemy liczyć. Jest wielu ludzi, którzy stanowią dla nas autorytety: rodzice biologiczni lub przybrani, starsze rodzeństwo i kuzyni, wychowawcy, nauczyciele, pracodawcy, przełożeni. To do nich odnosi się czwarte przykazanie. W najszerszym znaczeniu to przykazanie dotyczy nawet naszych obywatelskich obowiązków wobec państwa. → 325

368 *Jakie jest miejsce rodziny w Bożym planie stworzenia?*

Mężczyzna i kobieta, którzy zawarli związek małżeński, stanowią ze swoimi dziećmi rodzinę. Bóg chce, na ile to możliwe, aby z miłości rodziców zostały zrodzone dzieci. Dzieci powierzone opiece i trosce rodziców mają taką samą godność jak ich rodzice. [2201-2206, 2249]

W swoim wnętrzu Bóg jest wspólnotą. W wymiarze ludzkim rodzina jest wzorem wspólnoty. Rodzina jest jedyną w swoim rodzaju szkołą życia, podstawą do budowania wszystkich innych relacji. Dzieci nigdzie nie wrażliwiej, jak we wrażliwej rodzinie, w której panuje akceptacja, wzajemny szacunek i odpowiedzialność. Wreszcie w rodzinie wzrasta też wiara. Rodzina jest zatem, jak wierzy Kościół, Kościołem w wersji mini, Kościołem domowym, którego siła oddziaływania ma zapraszać innych do wspólnoty wiary, miłości i nadziei. → 271

„ Rodzina jest niezbędnym dobrem dla narodów, niewymienialnym fundamentem społeczeństwa i wielkim skarbem dla małżonków przez ich całe życie. Jest dobrem niemożliwym do zastąpienia dla dzieci, które powinny być owocem miłości i wielkodusznego całkowitego poświęcenia się rodziców.

BENEDYKT XVI, 8.07.2006 r.

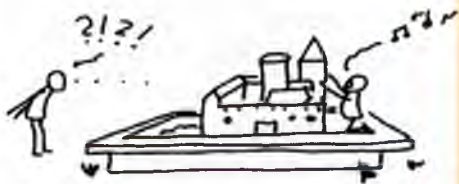
„ Gruźlica i rak nie są najgorszymi chorobami. Myślę, że o wiele gorszą chorobą jest bycie niechcianym i niekochanym.

BŁ. MATKA TERESA

„ Jedynie skała całkowitej i nieodwołalnej miłości między mężczyzną a kobietą jest w stanie stanowić fundament dla społeczeństwa, które stanie się domem dla wszystkich ludzi.

BENEDYKT XVI, 11.05.2006 r.

„ Rodzina, która się modli, to szczęśliwa rodzina.

BŁ. MATKA TERESA

„ Młodzi powinni więc czcić starszych, starsi kochać młodszych.

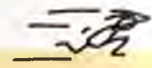
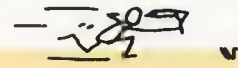
ŚW. BENEDYKT Z NURSJI

„ Kiedy z rodziną jest wszystko w porządku, wówczas z państwem jest wszystko w porządku; gdy z państwem jest wszystko w porządku, wówczas wielka społeczność ludzka żyje w pokoju.

LIU BU WE (ok. 300-236 przed Chr.), filozof chiński

📖 Z całego serca czcij swojego ojca i nie zapominaj o tej, która w bólach cię zrodziła (...) cóż możesz dać im w zamian?

Syr 7, 27-28

369 Dlaczego rodziny nie można zastąpić?

Każde dziecko pragnie ciepła i bezpieczeństwa w rodzinie, potrzebuje ojca i matki, aby móc się szczęśliwie i prawidłowo rozwijać. [2207-2208]

Rodzina jest podstawową komórką społeczną. Wartości i zasady, które obowiązują w domu, umożliwiają później stworzenie solidarnego społeczeństwa. → 516

370 Dlaczego państwo powinno chronić i wspierać rodziny?

Pomyślność i przyszłość państwa zależy od tego, czy najmniejsza jednostka, czyli rodzina, będzie mogła bez przeszkód się rozwijać. [2209-2213, 2250]

Żadne państwo nie ma prawa wkraczać w wewnętrzne sprawy rodziny i odmawiać jej prawa do istnienia. Żadne państwo nie ma prawa definiować rodziny inaczej niż odpowiada to jej stwórczemu zadaniu. Żadne państwo nie ma prawa pozbawiać rodziny jej zasadniczych funkcji, zwłaszcza wychowawczej. Każde państwo ma natomiast obowiązek pomagać rodzinom i wspierać je materialnie.

→ 323

371 Jak dziecko okazuje szacunek rodzicom?

Dziecko szanuje i czci swoich rodziców przez to, że okazuje im miłość i wdzięczność. [2214-2220, 2251]

Dzieci powinny okazywać wdzięczność swoim rodzicom już z samego faktu, że dzięki ich miłości otrzymali życie. Ta wdzięczność stanowi fundament miłości, szacunku, odpowiedzialności i właściwie rozumianego posłuszeństwa. Zwłaszcza w potrzebie, w chorobie i w starości dzieci powinny ze szczególną miłością i wytrwałością troszczyć się o swoich rodziców.

Przynoszono do Niego dzieci, aby je dotknął, ale uczniowie stanowczo tego zabraniali. Kiedy Jezus to zobaczył, oburzył się i powiedział: „Pozwólcie dzieciom przychodzić do Mnie, nie przeszkadzajcie im, bo do takich jak one należy królestwo Boże.

Mk 10, 13-14

Radością związaną z dziećmi jest to, że z każdym z nich wszystkie rzeczy tworzą się na nowo i ponownie wszechświat wystawiony zostaje na próbę.

GILBERT KEITH CHESTERTON (1874-1936), pisarz angielski

Dwie rzeczy powinny otrzymać dzieci od swoich rodziców: korzenie i skrzydła.

JOHANN WOLFGANG GOETHE

Ojcowie, nie rozdrażniajcie waszych dzieci, aby nie upadały na duchu.

Kol 3, 21

372 *W jaki sposób rodzice okazują szacunek swoim dzieciom?*

Bóg powierzył rodzicom dzieci, żeby byli dla nich pewnymi, właściwymi wzorcami, żeby je kochali, okazywali im szacunek i czynili wszystko, aby mogły rozwijać się zarówno fizycznie, jak też duchowo. [2221-2231]

Dzieci są darem Bożym, a nie własnością rodziców. Zanim staną się dziećmi swoich rodziców, są dziećmi Boga. Najszlachetniejszym obowiązkiem rodziców jest ewangelizowanie własnych dzieci i przekazanie im wiary chrześcijańskiej. → 374

Serdeczni w braterskiej miłości wzajemnie się wyprzedzajcie w okazywaniu szacunku. Nie traćcie gorliwości, bądźcie płomiennego ducha, służcie Panu!

Rz 12, 10

Niech Pan wzbogaci was we wzajemną miłość, abyście obfitowali w miłość do wszystkich podobną do tej, jaką my was darzymy! Niech Pan umocni wasze serca, abyście byli nienaganni w świętości wobec Boga, naszego Ojca, gdy przyjdzie nasz Pan, Jezus, w otoczeniu swoich świętych.

1 Tes 3, 12-13

373 Jak rodzina powinna żyć wiarą?

Chrześcijańska rodzina ma być małym Kościołem. Wszyscy członkowie rodzin chrześcijańskich są zaproszeni do tego, aby nawzajem umacniać się w wierze i prześcigać się w gorliwości Bożej. Powinni modlić się wspólnie i razem pełnić dzieła miłości bliźniego. [2226-2227]

Wierzący rodzice wstawiają się za swoimi dziećmi u Boga, przynosząc je do chrztu i są dla nich wzorami wiary. Oznacza to, że rodzice powinni ukazać dzieciom, jak ważne jest, by żyć w bliskości kochającego Boga. Niekiedy jednak to rodzice uczą się wiary od swoich dzieci i wstuchują się, jak Bóg przez nie mówi. Często bowiem wiara młodych ludzi odznacza się większym poświęceniem, jak również „Pan często właśnie komuś młodszemu objawia to, co jest lepsze” (Benedykt z Nursji, *Reguła*, 3, 3).

374 Dlaczego Bóg jest ważniejszy niż rodzina?

Człowiek nie może żyć bez relacji. Najważniejszą dla człowieka jest relacja z Bogiem. Ma ona pierwszeństwo spośród wszystkich ludzkich relacji, także rodzinnych. [2232-2233]

Dzieci nie należą do swoich rodziców, a rodzice do swoich dzieci. Każdy człowiek należy bezpośrednio do Boga. Tylko z Bogiem człowiek jest związany absolutnie i na zawsze. Tak trzeba rozumieć słowa Jezusa o powołanych: „Jeżeli ktoś kocha ojca lub matkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godny. Podobnie jeśli ktoś kocha syna lub córkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godny” (Mt 10, 37). Dlatego rodzice powinni z pełną ufnością powierzyć swoje dzieci w ręce Boga, kiedy Pan powołuje je do poświęcenia życia w zakonie lub w stanie kapłańskim. → 145

375 Jak właściwie sprawować władzę?

Władza jest sprawowana właściwie wtedy, gdy rozumiana jest, na wzór Jezusa, jako służba. Nikomu nigdy nie wolno być despotą. [2234-2237, 2254]

Jezus wyraźnie pokazał, jak powinno się sprawować władzę. On, najwyższa władza, służył i zajął ostatnie miejsce. Nawet umył swoim uczniom nogi (J 13, 1-20). Rodzice, nauczyciele, wychowawcy i przełożeni otrzymali swoją władzę od Boga nie po to, aby panować nad powierzonymi im pieczy, ale żeby swoje zadanie prowadzenia i wychowywania rozumieli i sprawowali jak służbę.

→ 325

376 Jakie obowiązki mają obywatele wobec państwa?

Każdy obywatel ma obowiązek lojalnie współpracować z organami państwa i ze względu na prawdę, sprawiedliwość, wolność i solidarność przyczyniać się do → DOBRA WSPÓLNEGO. [2238-2246]

Również chrześcijanin ma kochać swoją ojczyznę, bronić jej w razie konieczności i bez oporów podporządkowywać się instytucjom państwowym. Powinien wykonywać swoje czynne i bierne prawo wyborcze i nie uchylać się od obowiązku płacenia podatków. Jednak pojedynczy obywatel pozostaje w państwie istotą wolną, której przysługują elementarne prawa. Ma prawo do konstruktywnej krytyki państwa i jego organów. To państwo jest dla ludzi, a nie ludzie dla państwa.

377 Kiedy trzeba wypowiedzieć państwu posłuszeństwo?

Nikt nie może przestrzegać przepisów państwowych, które godzą w Prawo Boże. [2242-2246, 2256-2257]

Apostoł Piotr był tym, który nawoływał do względnego posłuszeństwa wobec państwa: „Bardziej trzeba słuchać Boga niż ludzi” (Dz 5, 29). Jeżeli przepisy państwowe stają się rasistowskie, seksistowskie lub zbrodnicze, wówczas chrześcijanin jest zobowiązany w sumieniu do wypowiedzenia posłuszeństwa, odmowy brania udziału oraz do stawiania oporu. → 379

A jeśli ktoś z was chce być pierwszy między wami, niech się stanie waszym niewolnikiem. Tak jak Syn Człowieczy, który nie przyszedł po to, aby Mu służyło, lecz aby służyć i oddać swoje życie jako okup za wielu.

Mt 20, 27-28

Z urodzenia jestem Albanką, obywatelstwo mam indyjskie, jestem katolicką zakonnicą. Przez moją misję przynależę do całego świata, ale moje serce należy jedynie do Jezusa.

BL. MATKA TERESA

Oddajcie więc cesarzowi to, co jest cesarskie, a Bogu to, co boskie.

Mt 22, 21

Słyszeliście, że kiedyś powiedziano: *Nie popełnisz morderstwa*, a kto by się dopuścił morderstwa, stanie przed sądem. A Ja wam mówię, że każdy, kto się gniewa na swego brata, będzie osądzony.

Mt 5, 21-22

Na początku nastąpiły delikatne przesunięcia akcentów w zasadniczej postawie. Zaczęto się od przekonania, które dla ruchu zwolenników eutanazji jest zasadnicze, że istnieją przypadki, które już nie zasługują na to, żeby żyć. We wczesnym stadium takie zapatrywanie odnosiło się wyłącznie do ciężko, chronicznie chorych: stopniowo zwolennicy tych poglądów, poszerzając tę kategorię, zaliczyli do niej również społecznie nieproduktywnych, ideologicznie i rasowo niepożądanych. Należy jednak zauważyć, że postawa wobec nieuleczalnie chorych była niepozornym bodźcem, który wywołał to totalne szaleństwo.

LEO ALEXANDER (1905-1985), amerykański lekarz żydowskiego pochodzenia na temat zbrodniczych eutanazji wykonywanych przez nazistów

PIĄTE PRZYKAZANIE:

Nie zabijaj.

378 *Dlaczego nie można odbierać życia ani samemu sobie, ani innym?*

Tylko Bóg jest Panem życia i śmierci. Poza przypadkiem uprawnionej obrony i sytuacjami zagrożenia życia żadnemu człowiekowi nie wolno zabić drugiej osoby. [2258-2262, 2318-2320]

Odebranie życia jest wykroczeniem przeciwko Bogu. Ludzkie życie jest *święte* tzn.: należy do Boga, jest Jego własnością. Nawet nasze własne życie jest nam tylko *powierzone*. Sam Bóg obdarzył nas życiem i tylko On może je znowu odebrać. W Księdze Wyjścia powiedziano dosłownie: „Nie popełniaj morderstwa!” (Wj 20, 13).

379 *Co zawiera zakaz zabijania?*

Zakazane są zabójstwo i współdziałanie w morderstwie. Zakazane jest zabijanie w czasie wojny. Zakazane jest usuwanie życia poczętego. Zakazane jest samobójstwo, samookaleczenie lub autodestrukcja. Zakazana jest eutanazja, czyli zabijanie ludzi kalekich, chorych i umierających. [2268-2283, 2322-2325]

Obecnie zakaz zabijania omijany jest często przy pomocy pozornie humanitarnych argumentów. Ale ani eutanazja, ani aborcja nie są humanitarnymi rozwiązaniami. W tych kwestiach Kościół wypowiada się bardzo jasno. Zawsze ten, kto uczestniczy w aborcji, zmusza do niej drugiego lub mu ją doradza, jest, podobnie jak w przypadku innych wykroczeń przeciwko życiu, automatycznie ekskomunikowany. Gdy samobójstwo popełnia człowiek chory psychicznie, odpowiedzialność za ten czyn jest nierzadko ograniczona lub – co zdarza się bardzo często – jest całkowicie zniesiona. → 288

380 *Dlaczego w przypadku uprawnionej obrony wolno drugiego zabić?*

Kto czynnie napada na życie drugiego, powinien i musi być powstrzymany, nawet gdyby wiązało się z tym zabicie samego napastnika. (2263-2265, 2321)

Obrona konieczna jest nie tylko prawem, ale jest wręcz obowiązkiem tego, kto bierze odpowiedzialność za życie innych. W przypadku obrony koniecznej nie powinno się jednak posługiwać nieadekwatnymi lub okrutnymi środkami.

381 *Dlaczego Kościół jest przeciwko karze śmierci?*

Kościół opowiada się przeciwko karze śmierci, ponieważ jest „zarówno potworna, jak też niekonieczna” (Bł. Jan Paweł II, St. Louis, 27.01.1999 r.). [2266-2267]

Każde suwerenne państwo ma również ze swej istoty prawo wymierzać stosowne kary. W *Evangelium vitae* (1995) Jan Paweł II nie mówi, że wykonywanie kary śmierci pod każdym względem jest nie do przyjęcia i jest nielegalne. Odebranie życia przestępcy jest środkiem nadzwyczajnym, po który państwo powinno sięgać wyłącznie „w przypadkach absolutnej konieczności”. Taka konieczność zachodzi wtedy, gdy nie można w inny sposób ochronić społeczeństwa, jak tylko poprzez zabicie winowajcy. Ale takie przypadki, mówi papież, „są bardzo sporadyczne, jeśli w ogóle istnieją”.

382 *Czy dozwolona jest eutanazja?*

Zadanie śmierci zawsze jest wykroczeniem przeciw przykazaniu „Nie popełnisz morderstwa” (Wj 20, 13). Bycie z drugim człowiekiem wtedy, gdy umiera, to wręcz zasada humanitarna. [2278-2279]

Pojęcia *eutanazji bezpośredniej* i *eutanazji pośredniej* zaciemniają debatę. Właściwie chodzi o to, czy można zabić umierającego człowieka, czy pozwolić mu umrzeć. Kto pomaga człowiekowi *umrzeć* (tzw. eutanazja bezpośrednia) występuje przeciwko piątemu przykazaniu. Kto pomaga człowiekowi *w umieraniu* (tzw. eutanazja pośrednia) posłuszny jest nakazowi miłości bliźniego. Oznacza to, że w obliczu pewnej, rychłej śmierci

Wymierzona przez państwo kara musi spełniać cztery warunki, żeby być odpowiednią i sprawiedliwą:

1. Naruszony przez przestępstwo porządek musi być naprawiony.
2. Kara ma na celu ochronę porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli.
3. Kara ma przyczynić się do poprawy winowajcy.
4. Kara ma odpowiadać ciężarowi czynu karalnego.

” Ludzie nie powinni być zabijani rękami innych, lecz umierać na rękach innych.

HORST KOHLER (ur. 1943)
prezydent Niemiec w latach
2004-2010

” Hospicja, a nie eutanazja są adekwatną do godności człowieka odpowiedzią na naszą sytuację. W obliczu gigantycznych problemów, które nas czekają, siły wyobraźni i solidarności będą nas mobilizować jedynie wtedy, gdy z pełną determinacją nie będzie się już szukać łatwego rozwiązania. Gdzie umieranie nie jest rozumiane jako część życia, tam zaczyna się cywilizacja śmierci.

ROBERT SPAEMANN

” Jeśli człowiek nie jest już bezpieczny w łonie matki, to gdzie teraz będzie na tym świecie bezpieczny?

PHIL BOSMANS (ur. 1922)
belgijski ksiądz i pisarz

” Chrześcijanie żenią się jak wszyscy i mają dzieci, lecz nie porzucają nowo narodzonych.

LIST DO DIOGNETA (5, 6) II w.

” Aborcja i dzieciobójstwo są haniebnymi przestępstwami.

SOBÓR WATYKAŃSKI II,
Gaudium et spes, 51

pacjenta, rezygnuje się ze środków nadzwyczajnych, kosztownych i niegwarantujących żadnego skutku z medycznego punktu widzenia. Decyzję w tej sprawie musi podjąć sam pacjent względnie określić to wcześniej. Jeśli ten nie jest w stanie tego zrobić, orzeczoną lub domniemaną wolę umierającego musi wykonać jego pełnomocnik. Z otaczania chorego opieką nie można zrezygnować nigdy. Wynika to zarówno z przykazania miłości bliźniego, jak też nakazu okazywania miłosierdzia. Jest przy tym rzeczą uprawnioną i odpowiadającą godności człowieka, aby podawać medykamenty łagodzące ból, nawet wtedy, gdy istnieje niebezpieczeństwo, że przez to skróci się życie pacjenta. Decyduje tu fakt, że przez te działania nie dąży się do śmierci ani jako celu, ani jako środka. → 393

383 *Dlaczego aborcja w żadnej fazie rozwoju embriona jest nie do przyjęcia?*

Podarowane przez Boga życie jest bezpośrednią własnością Boga. Od pierwszego momentu jest ono święte i poza wszelką ludzką interwencją.

„Zanim ukształtowałem cię w łonie matki, znałem cię. Zanim przyszedłeś na świat, uświęciłem cię” (Jr 1, 5). [2270-2274, 2322]

Jedynie Bóg jest Panem życia i śmierci. Niemniej jednak moje życie należy do mnie. Każde dziecko od chwili poczęcia ma prawo do życia. Od samego początku nienarodzony człowiek jest odrębną osobą, której praw nikomu nie wolno naruszyć, ani państwu, ani żadnemu lekarzowi, ani też matce. Zdecydowane stanowisko Kościoła nie jest brakiem miłosierdzia. Wskazuje raczej na zło, za które nie można zadośćuczynić, które niewinnie zabitemu dziecku wyrządzą jego rodzice i całe społeczeństwo. Ochrona niewinnego życia należy do najbardziej fundamentalnych zadań państwa. Jeśli państwo uchyla się od tego zadania, samo wstrząsa swoimi posadami. → 323

384 *Czy wolno dokonać aborcji dziecka niepełnosprawnego?*

Nie, aborcję niepełnosprawnego dziecka należy uznać za ciężkie przestępstwo, nawet jeśli motywuje się ją pragnieniem oszczędzenia takiemu człowiekowi cierpienia w przyszłości. → 280

385 *Czy wolno wykorzystywać w badaniach żyjące embriony i embrionalne komórki macierzyste?*

Nie, embriony są ludźmi, ponieważ życie ludzkie zaczyna się w chwili połączenia plemnika i komórki jajowej. [2275, 2323]

Traktowanie embrionów jako materiału biologicznego, produkowanie ich i następnie wykorzystywanie komórek macierzystych do celów badawczych jest absolutnie niemoralne i uznać je należy za złamanie zakazu zabijania. Inny pogląd panuje w stosunku do badań nad dorosłymi komórkami macierzystymi, gdyż te nie mogą przeobrazić się w człowieka. Medyczne ingerencje w embrion są

” Wszystko na temat aborcji zawiera się w piątym przykazaniu.

KARDYNAŁ CHRISTOPH SCHÖNBORN

” Nie zabijaj dzieci przez poronienie.

Nauka Dwunastu Apostołów (2, 2), I/II w.

” Boże, daj nam odwagę do ochrony każdego nienarodzonego życia. Ponieważ dziecko jest największym darem Boga dla rodziny, dla narodu i dla świata.

Bł. MATKA TERESA podczas wręczenia jej Pokojowej Nagrody Nobla w 1979 r.

” Przewidywana niepełnosprawność dziecka nie powinna być powodem usunięcia ciąży (...) ponieważ również niepełnosprawne życie jest wartościowe i zaakceptowane przez Boga, oraz dlatego, że na tym świecie nikt nikomu nie może dać gwarancji życia bez cielesnych, duchowych i psychicznych defektów.

BENEDYKT XVI, 28.09.2006 r.

Jeśli ktoś byłby przyczyną upadku jednego z tych małych, którzy wierzą w Mnie, lepiej byłoby dla niego, aby mu zawieszono kamień młyński na szyi i utopiono w głębinie morskiej.

Mt 18, 6

Jeśli kochasz samego siebie, to kochasz wszystkich ludzi jak samego siebie. Jak długo choćby jednego człowieka kochasz mniej niż samego siebie, nigdy tak naprawdę nie pokochałeś samego siebie.

MISTRZ ECKHART

Bóg kocha nas o wiele bardziej niż my samych siebie.

ŚW. TERESA Z ÁVILA

Czy nie wiecie, że wasze ciało jest świątynią Ducha Świętego, który jest w was? Macie Go od Boga i nie należyście już do siebie.

1 Kor 6, 19

uprawnione tylko wtedy, gdy służą leczeniu, zagwarantowane jest życie i nienaruszony rozwój dziecka i ryzyko związane z interwencją nie jest nadzwyczaj wysokie.

→ 292

386

Dlaczego piąte przykazanie chroni również integralność fizyczno-duchową człowieka?

Prawo do życia i godność człowieka są jednością, są nierozzerwalnie ze sobą związane. Człowieka można również duchowo wpędzić do grobu.

[2284-2287, 2326]

Przykazanie „Nie popełnisz morderstwa” (Wj 20, 13) odnosi się zarówno do cielesnej nienaruszalności człowieka, jak i do duszy ludzkiej. Każde kuszenie i namowa do złego, każdy rodzaj przemocy jest grzechem ciężkim, zwłaszcza gdy dzieje się w relacji zależności. Szczególnym złem jest przestępstwo w relacji zależności dorośli – dzieci. Dotyczy to nie tylko wykorzystywania seksualnego, lecz także zgorszenia przez rodziców, → KAPŁANÓW, nauczycieli czy wychowawców, burzenia hierarchii wartości itd.

387

Jak powinniśmy się obchodzić z naszym ciałem?

Piąte przykazanie zabrania również zadawania gwałtu własnemu ciału. Jezus wyraźnie poleca nam, abyśmy zaakceptowali samych siebie i pokochali się: „Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego” (Mt 22, 39).

Akty autodestrukcji wobec własnego ciała (samookaleczenie się itp.) są najczęściej psychicznymi reakcjami na doświadczenie osamotnienia i braku miłości. Dlatego w pierwszym rzędzie takim ludziom należy się nasza miłość. Akceptując jednak tych ludzi, nie wolno przestać ich uświadamiać, że żaden człowiek nie ma prawa do niszczenia własnego ciała podarowanego przez Boga. → 379

388 *Jak ważne jest zdrowie?*

Zdrowie jest ważną, ale nie absolutną wartością. Nasze ciało otrzymane od Boga mamy traktować z wdzięcznością i troską, ale nie powinniśmy ulegać kultowi naszego ciała. [2288-2291]

Odpowiednia opieka zdrowotna należy do podstawowych obowiązków państwa, które musi stworzyć warunki do życia, tj. zagwarantować wystarczającą ilość artykułów spożywczych, przyzwoite mieszkania i podstawową opiekę medyczną.

389 *Dlaczego zażywanie narkotyków jest grzechem?*

Narkotyzowanie się dlatego jest grzechem, że jest rodzajem autodestrukcji i wykroczeniem przeciwko życiu, które Bóg podarował nam z miłości. [2290-2291]

Każde uzależnienie od używek legalnych (alkohol, leków, tytoń) czy w jeszcze ostrzejszym wymiarze od nielegalnych (narkotyki) jest zamianą wolności w niewolę. Poważnie szkodzi zdrowiu i życiu człowieka dotkniętego nałogiem oraz ludziom w jego otoczeniu. Nadużywanie substancji alkoholowych, nadmierne jedzenie i picie, seksuizm czy zamiłowanie do niebezpiecznej, szybkiej jazdy są skazą na ludzkiej godności i wolności, a tym samym są grzechem przeciw Bogu. Należy jednak odróżnić takie zachowania od rozważnego, świadomego i odpowiedzialnego korzystania z dozwolonych używek oraz form zachowań. → 286

390 *Czy wolno prowadzić badania naukowe na ludziach?*

Naukowe, psychologiczne i medyczne eksperymenty na żywych ludziach są tylko wtedy dozwolone, kiedy spodziewane rezultaty są istotne dla ludzkiego dobra i nie da się ich uzyskać w inny sposób. Wszystko jednak musi się dziać za zgodą zainteresowanych. [2292-2295]

Ponadto eksperymenty takie nie mogą nieść za sobą wysokiego ryzyka. Przystępstwem jest traktowanie ludzi jako przedmiotu badań wbrew ich woli. Los członkini

Ich bogiem –
brzuch, a ich
chwałą – pohańbienie.
Myślą oni w sposób
przyjemny.

Flp 3, 19

” Po kolei wywożono nas zupełnie bezsilnych. Przed drzwiami sali operacyjnej na korytarzu dr Szydłowski usypiał nas przez zastrzyk dożylny. Przed zaśnięciem pojawiła się myśl, której nie mogłam już wypowiedzieć: „Przecież nie jesteśmy królikami doświadczalnymi”. Nie, nie byliśmy królikami doświadczalnymi. Byliśmy ludźmi!

WANDA PÓŁTAWSKA,
(ur. 1921), doktor nauk
medycznych

” Wielokrotnie jednak chrześcijanie sprzeniewierzyli się Ewangelii i ulegając logice przemocy, pogwałcili prawa ludów i narodów, okazując pogardę dla ich kultur i tradycji religijnych. Okaż się cierpliwy i miłosierny wobec nas i przebacz nam!

BŁ. JAN PAWEŁ II, wyznanie
win Kościoła w roku 2000

polskiego ruchu oporu dr Wandy Półtawskiej, osoby zaprzyjaźnionej z papieżem Janem Pawłem II, przypomina o tym, co było i wciąż pozostaje zagrożeniem. W okresie nazistowskim Wanda Półtawska była ofiarą zbrodniczych doświadczeń na ludziach wykonywanych w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück. Później jako lekarz psychiatra angażowała się w prace nad zmianami etyki lekarskiej i należała do członków-założycieli Papieskiej Akademii Życia.

391 *Dlaczego ważne jest oddawanie organów?*

Oddawanie organów może przedłużyć życie lub podwyższyć jakość życia, dlatego jest prawdziwą służbą na rzecz bliźniego, o ile ludzie nie są do tego zmuszani. [2296]

Dawca musi za życia dobrowolnie i świadomie zgodzić się na to i nie może być uśmiercony w celu pozyskania organów. Istnieją żyjący dawcy np. szpiku kostnego lub nerek. Pobranie organów od osoby zmarłej wymaga stwierdzenia zgonu i zgody dawcy wyrażonej za jego życia lub przez jego prawnego reprezentanta.

392 *W jaki sposób może być złamane prawo do nienaruszalności cielesnej człowieka?*

Prawo takie może być naruszone poprzez uprowadzenie i branie zakładników, terroryzm, tortury, gwałt, sterylizację, jak również amputację i okaleczenia ciała. [2297-2298]

Takie zasadnicze wykroczenia przeciw sprawiedliwości, miłości i godności ludzkiej są także wtedy nieusprawiedliwione, gdy dokonywane są w imieniu państwa. Kościół, mając świadomość win popełnionych przez chrześcijan w ciągu dziejów, walczy z wszelkimi przejawami gwałtu na ciele i duszy, zwłaszcza zaś sprzeciwia się torturom.

393 *W jaki sposób chrześcijanie wspomagają osobę umierającą?*

Chrześcijanie nie pozostawiają umierającego człowieka samemu sobie. Pomagają mu, żeby mógł umrzeć z ufnością wiary, z godnością i w pokoju. Modlą się wraz z nim i troszczą się o to, aby we właściwym czasie zostały mu udzielone → SAKRAMENTY. [2299]

394 *Jak chrześcijanie traktują ciało zmarłego?*

Chrześcijanie z wielkim szacunkiem odnoszą się do ciała człowieka zmarłego, gdyż mają świadomość, że Bóg powołał go do zmartwychwstania ciała. [2300-2301]

Chrześcijańska tradycja nakazuje, żeby zmarłego pochować w ziemi w sposób godny, a jego grób ozdobić i dbać o niego. Obecnie Kościół akceptuje również inne formy pochówku (przykładowo kremację), o ile nie jest interpretowana jako znak sprzeciwu wobec wiary w zmartwychwstanie ciała.

395 *Co to jest pokój?*

Pokój jest konsekwencją sprawiedliwości i znakiem rzeczywistej miłości. Gdzie panuje pokój, tam „każde stworzenie może odnaleźć wewnętrzny spokój” (św. Tomasz z Akwinu). Pokój na ziemi jest odzwierciedleniem pokoju Chrystusa, który pojednał niebo i ziemię. [2304-2305]

Pokój jest czymś więcej niż brakiem wojny, więcej niż starannie zbalansowaną równowagą sił („równowaga strachu”). Stan pokoju oznacza, że ludzie mogą w poczuciu bezpieczeństwa cieszyć się swoją legalnie uzyskaną własnością i swobodnie wymieniać się

” Kochać człowieka to powiedzieć mu: „Nie umrzesz”.

GABRIEL MARCEL
(1889-1973), francuski
filozof

” Rozwój oznacza to samo, co pokój.

PAWEŁ VI, *Populorum
progressio*, 87

” Narodziny Pana są narodzinami pokoju.

ŚW. LEON WIELKI

” Przekonuję się, że za każdym razem, kiedy ludzie starają się tak żyć Ewangelią, jak naucza tego Jezus, wszystko zaczyna się zmieniać: wszelka agresja, strach i smutek ustępują miejsca pokojowi i radości.

BALDWIN (BAUDOUIN)
I KOBURG (1930-1993),
król Belgów

” Szczęśliwi, którzy zabiegają o pokój, ponieważ oni zostaną nazwani synami Bożymi.

Mt 5, 9

” On bowiem jest naszym pokojem.

Ef 2, 14

Dziłem
sprawiedliwości
będzie pokój, a owocem
sprawiedliwości – spokój
i bezpieczeństwo na
wieki.

Iz 32, 17

Słyszeliście,
że powiedzia-
no: „Będiesz miłował
swego bliźniego, a nie-
przyjaciela będziesz
nienawdził”. A Ja
wam mówię: „Miłujcie
waszych nieprzyjaciół
i módlcie się za waszych
prześladowców”.

Mt 5, 43-44

rozmaitymi rodzajami dóbr. Pokój gwarantuje poszano-
wanie dla godności i prawa do samostanowienia pojedyn-
czych ludzi, jak też całych ludów i narodów. Pokój cha-
rakteryzuje ludzkie współdziałanie w duchu braterskiej
solidarności.

396 *Jak chrześcijanin radzi sobie z gniewem?*

**Apostoł Paweł mówi: „Gniewajcie się, ale nie grzesz-
cie; niech słońce nie zachodzi nad waszym gniewem”
(Ef 4, 26). [2302-2304]**

Gniew jest przede wszystkim naturalną emocją, reakcją
na doznaną niesprawiedliwość. Kiedy jednak z gniewu
rodzi się nienawiść i pragnienie zła dla bliźniego, prze-
kształca się z normalnego doznania w ciężkie wykrocze-
nie przeciwko Bogu. Wszelki niekontrolowany gniew,
zwłaszcza zamiar zemsty, burzy pokój i niszczy „spokój
wewnętrzny”.

397 Jak Jezus wyjaśnia potrzebę odrzucenia użycia siły?

Jezus wysoko sobie ceni działanie bez użycia siły. Poleca swoim uczniom: „Nie zwalczajcie zła złem, lecz jeśli cię ktoś uderzy w prawy policzek, nadstaw mu i drugi” (Mt 5, 39). [2311]

Podczas pojmania Jezus napomina Piotra, który chciał Go bronić siłą: „Schowaj miecz do pochwy!” (J 18, 11). Jezus nie wzywa do sięgnięcia po broń. Milczy przed Piłatem. Jego drogą jest stanąć po stronie ofiar, iść na krzyż, zbawić świat miłością i pobłogostawić zaprowadzających pokój. Dlatego Kościół szanuje ludzi, którzy z pobudek sumienia odmawiają użycia broni, mimo to jednak angażują się w sprawy społeczne. → 283-284

398 Czy chrześcijanie powinni być pacyfistami?

Kościół walczy o pokój, ale nie reprezentuje radykalnego pacyfizmu. Nie można bowiem ani jednostkom, ani instytucjom państwa czy społecznościom odmówić podstawowego prawa do uprawnionej i zbrojnej obrony. Z etycznego punktu widzenia wojna jest uzasadniona tylko jako środek ostateczny. [2308]

Kościół mówi jednoznaczne „Nie” dla wojny. Chrześcijanie powinni zrobić wszystko, aby już w zarodku zdusić nastroje wojenne: przeciwstawiać się zbrojeniu i handlowi bronią; walczyć z dyskryminacją na tle rasowym, etnicznym i religijnym; przyczyniać się do niwelowania dysproporcji gospodarczych i społecznych i tym samym wzmacniać pokój. → 283-284

Wtedy przekazują swe miecze na plugi, a włócznie swoje na sierpy. Naród przeciw narodowi nie podniesie miecza i nie będą się już uczyć sztuki wojennej.

Mi 4, 3

Wierzę, że poprawa warunków życia ubogich jest lepszą strategią niż wydawanie pieniędzy na zbrojenia. Walka z terroryzmem nie może się powieść tylko za sprawą akcji wojskowych.

MUHAMMAD YUNUS (ur. 1940) podczas odbierania Pokojowej Nagrody Nobla

Dokładne dane dotyczące ofiar wojennych nie istnieją. Według szacunków rozmaitych historyków w XVI w. w wyniku wojen poniosło śmierć ok. 1,5 miliona ludzi, w XVII w. ok. 6 milionów, natomiast w XVIII w. ofiarą wojen padło ok. 6,5 miliona ludzi. W XIX stuleciu blisko 40 milionów ludzi straciło życie na skutek wojen. W wieku XX z powodu wojen i zjawisk im towarzyszących zginęło prawie 180 milionów ludzi.

216
217

Potem rzekł Pan Bóg: „Nie jest dobrze, by człowiek był sam. Uczynię mu pomoc podobną do niego” (...) Dlatego opuści człowiek swego ojca i swoją matkę, a złączy się ze swoją żoną, tak że staną się jednym ciałem.

Rdz 2, 18.24

Nie ma już Żyda ani Greka, nie ma niewolnika ani wolnego, nie ma mężczyzny ani kobiety, ponieważ wszyscy jesteśmy jedno w Chrystusie Jezusie.

Ga 3, 28

Chrześcijaństwo wyrwało kobietę z pozycji równej niewoli.

MADAME DE STAËL
(1766-1817), francuska
pisarka

399 Kiedy jest dozwolone użycie wojska?

Użycie wojska jest możliwe tylko w najbardziej skrajnych przypadkach. Istnieją następujące kryteria „wojny sprawiedliwej”:

1. Upoważnienie kompetentnych władz.
  2. Sprawiedliwy powód.
  3. Sprawiedliwy zamiar.
  4. Wojna musi być ostatnią możliwością.
  5. Zastosowane środki muszą być adekwatne.
  6. Musi istnieć perspektywa powodzenia działań.
- [2307-2309]

SZÓSTE PRZYKAZANIE:

Nie cudzołóż.

400 Co to znaczy, że człowiek jest istotą seksualną?

Bóg stworzył człowieka jako mężczyznę i kobietę. Stworzył ich, by byli dla siebie nawzajem i dla miłości. Stworzył ich, uzdalniając do erotycznego pożądania i rozkoszy. Stworzył ich do przekazywania życia.
[2331-2333, 2335, 2392]

Bycie mężczyzną i bycie kobietą do głębi determinuje człowieka. To dwa różne rodzaje odczuwania, kochania, inne powołanie w stosunku do dzieci, inna droga wiary. Ponieważ Bóg chciał, żeby mężczyzna i kobieta byli dla siebie i wzajemnie się uzupełniali w miłości, stworzył ich jako różne osoby. Dlatego mężczyzna i kobieta odczuwają ku sobie pociąg seksualny i mentalny. W okazywanej sobie wzajemnej miłości i jej realizacji poprzez seksualność oboje dają wyraz pełni miłości, do której został powołany każdy człowiek. Podobnie jak Bóg jest stwórczy w swej miłości, taki ma być również człowiek i dlatego powinien wydawać na świat potomstwo.

→ 64, 260, 416-417

401 Czy istnieje przewaga jednej płci nad drugą?

Nie, Bóg obdarzył mężczyzn i kobiety tą samą godnością osoby ludzkiej. [2331, 2335]

Mężczyźni i kobiety są ludźmi stworzonymi na obraz Boży i przez Jezusa Chrystusa odkupionymi dziećmi Bożymi. Jest zatem niechrześcijańskie i nieludzkie, by kogoś dyskryminować lub krzywdzić ze względu na płeć. Ta sama godność i te same prawa nie oznaczają jednak uniformizacji. Zniesienie różnic, pomijanie cech właściwych tylko mężczyźnie czy kobiecie, sprzeciwia się Bożej idei stworczej. → 54, 260

” Wszelkie racje za „poddaniem” kobiety mężczyźnie w małżeństwie muszą być interpretowane w sensie wzajemnego poddania obojga w bojaźni Chrystusowej.

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Mulieris dignitatem*, 24

” Miłość pochodzi od Boga, a każdy, kto miłuje, narodził się z Boga i zna Boga.

1 J 4, 7

” Nie można tylko żyć na próbę, nie można tylko na próbę umrzeć. Nie można tylko na próbę kochać, tylko na próbę i na jakiś czas zaakceptować człowieka.

BŁ. JAN PAWEŁ II

” Płciowość, poprzez którą mężczyzna i kobieta oddają się sobie wzajemnie we właściwych i wyłącznych aktach małżeńskich, nie jest bynajmniej zjawiskiem czysto biologicznym, lecz dotyczy samej wewnętrznej istoty osoby ludzkiej jako takiej. Urzeczywistnia się ona w sposób prawdziwie ludzki tylko wtedy, gdy stanowi integralną część miłości, którą mężczyzna i kobieta wiążą się z sobą aż do śmierci. Całkowity dar z ciała

402 Co to jest miłość?

Miłość jest dobrowolnym poświęceniem serca. [2346]

Być pełnym miłości oznacza znaleźć w czymś tak wielkie upodobanie, że człowiek wychodzi z tego, w czym tkwił dotychczas, i poświęca się temu, co nowe. Muzyk może się poświęcić dziełu. Przedszkolanka może z całym sercem troszczyć się o swoje maluchy. W każdej przyjaźni jest miłość. Najpiękniejszą formą miłości na ziemi jest jednak miłość między mężczyzną a kobietą, w której dwoje ludzi obdarowuje się sobą nawzajem. Ludzka miłość jest odzwierciedleniem Bożej miłości, w której każda miłość osiąga swą pełnię. Miłość jest głębią Trójjedynego Boga. W Bogu ma miejsce ciągła wymiana i nieustanne poświęcenie. Dzięki obfitości miłości Bożej my, ludzie, uczestniczymy w wiecznej miłości Boga. Im więcej człowiek kocha, tym bardziej upodabnia się do Boga. Miłość powinna cechować każdy wymiar ludzkiego życia, szczególnie jednak głęboko i wyraźnie powinna się urzeczywistniać tam, gdzie małżonkowie, mężczyzna i kobieta, kochają się i stają się „jednym ciałem” (Rdz 2, 24). → 309

byłby zakłamanie,
jeśliby nie był znakiem
i owocem pełnego odda-
nia osobowego.

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Familiaris
consortio*, 11

” Wszystko to,
co ułatwia stosunek
seksualny, banalizuje
go równocześnie.

PAUL RICOEUR (1913-2005),
francuski filozof

? **CZYSTOŚĆ**
(łac. *conscius* –
świadomy) cnota,
z pomocą której zdolny
do namiętności człowiek
świadomie i zdecydo-
wanie rezerwuje swoją
aktywność erotyczną dla
miłości i przeciwstawia
się innym pokusom
seksualnego podniece-
nia i zaspokojenia czy
używania innych osób
dla własnego zaspoko-
jenia.

403 *Jak się ma seksualność do miłości?*

Seksualność i miłość nierozzerwalnie przynależą do siebie. Stosunek seksualny potrzebuje ram w postaci wiernej, odpowiedzialnej miłości. [2337]

Tam, gdzie seksualność oddzielona jest od miłości i szuka się wyłącznie zaspokojenia żądz, niszczy się sens seksualnego zjednoczenia mężczyzny i kobiety. Seksualne zjednoczenie jest najpiękniejszym, cielesno-duchowym wyrazem miłości. Ludzie, którzy szukają seksu bez miłości, oszukują, ponieważ bliskość ciał nie odpowiada bliskości ich serc. Kto nie panuje nad swoim ciałem, wyrządza jemu i duszy trwałą szkodę. Seks staje się niehumanizujący, zostaje zdegradowany do roli używki i staje się towarem. Dopiero zobowiązująca i trwała miłość tworzy przestrzeń dla właściwie przeżywanego i trwale uszczęśliwiającego seksu.

404 *Co to jest czysta miłość? Dlaczego chrześcijanin powinien żyć w czystości?*

Czysta miłość to miłość, która broni się przed wszystkimi wewnętrznymi i zewnętrznymi siłami, które chciałyby ją zniszczyć. Żyje w czystości ten, kto świadomie akceptuje swoją płciowość i dobrze zintegrował ją ze swoją osobowością. → CZYSTOŚĆ i wstrzemięźliwość seksualna nie są tym samym. Osoba, która prowadzi w małżeństwie aktywne życie seksualne, również musi być czysta. Człowiek zachowuje czystość wtedy, gdy akt cielesny stanowi wyraz pewnej i wiernej miłości. [2338]

Czystości nie należy mylić z pruderią. Człowiek, który żyje w czystości, nie jest zabawką w rękach swoich żądz, lecz żyje w czystości świadomie ze względu na miłość i wyrażając przez to swoją miłość. Nieczystość osłabia miłość i zaciemnia jej sens. Kościół katolicki reprezentuje całościowe podejście do płciowości. Jej elementami są: pożądanie seksualne, które jest czymś dobrym i pięknym; osobowa miłość; witalność tzn. otwartość na dzieci. Gdy bowiem jakiś mężczyzna ma jedną kobietę dla seksualnych rozkoszy, drugiej mówi czułe słówka, a z trzecią ma dzieci, wówczas instrumentalnie traktuje każdą z nich i w rzeczywistości nie kocha żadnej.

405 *Jak można żyć w czystej miłości? Co w tym pomaga?*

W czystości żyje ten, kto jest wolny do miłości, a nie jest niewolnikiem swoich popędów i namiętności. Wszystko to, co pomaga w stawaniu się coraz bardziej społecznie przystosowanym, dojrzałym, bardziej wolnym i kochającym człowiekiem, pomaga również życiu w czystości. [2338-2345]

Człowiek staje się wolny do miłości przez samodyscyplinę, którą musi zdobywać i trenować, o którą powinien zabiegać w każdym wieku. Pomaga w tym wierne zachowywanie przykazań w każdej sytuacji, pokonywanie pokus, unikanie wszelkich form podwójnego życia czy → **PODWÓJNEJ MORALNOŚCI**, proszenie Boga o to, aby zachował od pokus i umacniał w miłości. Umiejętność życia w czystości i wierności jest w końcu łaską i cudownym darem Boga.

406 *Czy wszyscy powinni żyć w czystości, także małżonkowie?*

Tak, każdy chrześcijanin powinien żyć w czystej miłości, niezależnie czy jest młody, czy stary, żyje samotnie czy w małżeństwie. [2348-2349, 2394]

Nie wszyscy ludzie są wezwani do życia w małżeństwie, ale każdy jest powołany do miłości. Jesteśmy przeznaczeni do poświęcenia naszego życia – jedni w małżeństwie, inni w dobrowolnej bezżenności ze względu na królestwo Boże, jeszcze inni, by żyć samotnie, poświęcając się innym. Każde życie znajduje swój sens w miłości. Życie w czystości oznacza *kochać niepodzielnie*. Człowiek żyjący w nieczystości jest targany namiętnościami i zniewolony. Prawdziwie kochający jest wolny, silny i dobry. Potrafi poświęcić się w miłości. Chrystus, który oddał się całkowicie za nas i równocześnie oddał się Ojcu w niebie, jest wzorem → **CZYSTOŚCI**, ponieważ jest prawzorem mocnej miłości.

” Nie wiem jeszcze, z kim się ożenię. Ale nie chcę już teraz oszukiwać mojej przyszłej żony.

Student, odpowiadając na pytanie, dlaczego jeszcze nigdy nie kochał się z dziewczyną

” Gdzie pojawia się miłość, chwyta wszystkie popędy i przekazuje je miłości.

ŚW. BERNARD Z CLAIRVAUX

” Panowanie nad chwilą to panowanie nad życiem.

MARIA VON EBNER-ESCHENBACH

 Jest wolą Boga, abyście byli święci. Powstrzymajcie się od nierządu. Niech każdy z was wie, że właśnie ciąża należy traktować z szacunkiem jako święte, a nie z namiętnym pożądaniem, jak to czynią poganie, którzy nie znają Boga.

1 Tes 4, 3-5

” Obdarzenie drugiego człowieka swoim ciałem symbolizuje pełne oddanie siebie temu człowiekowi.

Bł. JAN PAWEŁ II, spotkanie z młodymi w Kampali (Uganda) 6.02.1993 r.

” Młódzież chce tego, co wielkie (...) Chrystus nie obiecał nam wygodnego życia. Kto chce wygody, ten trafił pod niewłaściwy adres. Ale On pokazuje nam drogę do tego, co wielkie, do tego, co dobre, do prawdziwego życia.

BENEDYKT XVI, 25.04.2005 r.

” Również doświadczenie pokazuje, że stosunki przedmatrzeńskie raczej utrudniają niż ułatwiają wybór właściwego partnera w życiu. Aby przygotować się do małżeństwa, kształtujcie i wzmacniajcie swój charakter. Powinniście kultywować te formy miłości i czułości, które są odpowiednie do tymczasowości waszych relacji koleżeństwa i przyjaźni. Czekanie i rezygnowanie mogą wam później ułatwić wybór życiowego partnera z miłości.

Bł. JAN PAWEŁ II, spotkanie z młodzieżą w Vaduz, 8.09.1985 r.

407 *Dlaczego Kościół sprzeciwia się stosunkom przedmatrzeńskim?*

Chce bowiem chronić miłość. Człowiek nie może dać drugiemu większego daru niż siebie samego. „Kocham cię” oznacza dla obojga: „Chcę tylko ciebie, chcę cię całkowicie i chcę cię na zawsze!”. Dlatego ani sercem, ani ciałem nie można powiedzieć „kocham cię” na jakiś czas albo na próbę. [2350, 2391]

Wielu traktuje poważnie swój związek i oczekuje akceptacji dla stosunków przedmatrzeńskich. Jednak zgoda jest niemożliwa z dwóch powodów: brak nieodwołalnego, sakramentalnego „Tak”, które jest konsekwencją odpowiedzialnej miłości oraz brak podstaw do przyjęcia daru płodności – dziecka, co wiąże się z odpowiedzialnym rodzicielstwem. Ponieważ miłość jest tak wielka i tak święta, Kościół żarliwie prosi młodych ludzi, aby wstrzymali się od aktywnego życia seksualnego do chwili, kiedy się pobiorą. → 425

408 *Co powinien zrobić młody chrześcijanin, który nie powstrzymał się przed stosunkiem przedmatrzeńskim?*

Bóg kocha nas w każdym momencie, w każdej skomplikowanej sytuacji, w każdej sytuacji grzechu. Bóg pomaga nam szukać pełnej prawdy miłości i znaleźć drogi, by żyć bardziej jednoznacznie i zdecydowanie.

W rozmowie z → KAPŁANEM albo wiarygodnym, doświadczonym chrześcijaninem młodzi ludzie mogą szukać drogi, jak coraz jaśniej żyć miłością. Doświadczą wówczas, że każde życie jest procesem i że temu, co się wydarza, można z Bożą pomocą nadać nowy bieg.

409 *Czy samozaspokajanie się jest wykroczeniem przeciwko miłości?*

Samozaspokajanie się (masturbacja) jest wykroczeniem przeciwko miłości, ponieważ doznawana rozkosz ma cel egoistyczny i nie ma nic wspólnego z całościowym, wzajemnym rozwijaniem się mężczyzny i kobiety w miłości. Dlatego „seks ze sobą” jest wewnętrznie sprzeczny. [2352]

Kościół nie demonizuje masturbacji, ale przestrzega przed jej bagatelizowaniem. Faktem jest, że w dobie masowych mediów i Internetu wielu młodych ludzi, a także dorosłych, obraca się w świecie erotycznych obrazów, filmów i seksualnych znajomości. Nawiązanie osobowej relacji miłości jest dla wielu bardzo trudne. Osamotnienie może prowadzić w ślepą uliczkę nałogowej masturbacji. Postępowanie zgodnie z hasłem: „Do seksu nie potrzebuję nikogo, zadowolam się sam jak i kiedy chcę” jeszcze nikogo nie uczyniło szczęśliwym.

410 Co kryje się pod pojęciem „nierząd”?

Nierząd (gr. *porneia*) oznaczał pierwotnie pogańskie praktyki seksualne, jak choćby prostytucję sakralną. Z biegiem czasu termin zaczął być odnoszony do wszystkich form seksualnej aktywności pozamałżeńskiej. Dzisiaj często w prawie karnym występuje kategoria czynu nierządowego (na dzieciach, podwładnych itd.). [2353]

Nierząd często wiąże się z kłamstwem, gwałtem, uzależnieniem i nadużyciem. Jest więc nierząd ciężkim wykroczeniem przeciwko miłości. Godzi w godność człowieka i wypacza sens ludzkiej płciowości. Państwo ma obowiązek chronić przed czynami nierządymi, zwłaszcza małoletnich obywateli.

411 Dlaczego prostytucja jest formą nierządu?

Prostytucja degraduje miłość do roli towaru, a człowieka do roli przedmiotu dającego rozkosz. Dlatego prostytucja jest poważnym naruszeniem godności ludzkiej i ciężkim grzechem przeciwko miłości. [2355]

Beneficjenci prostytucji – handlarze ludźmi, sutenerzy, klienci prostytutek – ponoszą z pewnością większą winę aniżeli kobiety, mężczyźni, dzieci i młodzież, którzy często z przymusu lub niesamodzielności sprzedają swoje ciało.

MASTURBACJA

(samozaspokojenie, etym. prawdopodobnie od przedrostka *mas* – męski i czasownika *turbare* gwałtownie poruszać) dobrowolne pobudzanie własnych narządów płciowych w celu wywołania przyjemności seksualnej.

W celu sformułowania wyważonej oceny odpowiedzialności moralnej konkretnych osób i właściwego ukierunkowania działań duszpasterskich [w kwestii masturbacji] należy wziąć pod uwagę niedojrzałość uczuciową, siłę nabytych nawyków, stany lękowe lub inne czynniki psychiczne czy społeczne, które mogą zmniejszyć, a nawet zredukować do minimum winę moralną.

KKK 2352

” Ponieważ miłość nie jest na sprzedaż, pieniądz nieuchronnie ją zabija.

JAN JAKUB ROUSSEAU

” Kto wierzy, że dla chrześcijan największą ze wszystkich wad jest nieczystość, myli się. Grzechy ciała są złe, ale nie są najgorsze (...) Albowiem dwie siły w człowieku próbują go odwieść od właściwej postawy: zwierzęca i diabelska. Diabelska jest tą gorszą. Dlatego zimny, zachowawczy obłudnik, który regularnie chodzi do kościoła, może być bliżej piekła niż dziwka. Ale oczywiście jest lepiej nie być ani jednym, ani drugą.

CLIVE STAPLES LEWIS

” Zgorszenie (...) doprowadza drugiego człowieka do ciężkiego grzechu.

KKK 2326

Wasz przeciwnik, diabeł, krąży jak ryczący lew i szuka, kogo by pożreć.

1 P 5, 8

412 *Dlaczego produkcja i odbiór treści pornograficznych jest grzechem przeciwko miłości?*

Grzeszy ciężko każdy, kto wrywa ludzką seksualność ze sfery miłości intymnej dwojga ludzi i czyni z niej towar na sprzedaż. Kto produkuje, odbiera i nabywa treści pornograficzne, godzi w godność ludzką i kusi innych do złego. [2523]

Pornografia jest odmianą prostytucji, ponieważ również tu sugeruje się ludziom jakoby istniała miłość za pieniądze. Występujący, producenci i dystrybutorzy w równym stopniu poważnie godzą w miłość i godność ludzką. Kto karmi się treściami pornograficznymi, porusza się w świecie wirtualnej pornografii lub uczestniczy w orgiach seksualnych, nagrywa filmy porno, znajduje się w szerokim kręgu prostytucji i wspiera brudny biznes.

413 *Dlaczego gwałt jest grzechem ciężkim?*

Kto gwałci drugiego człowieka, całkowicie pozbawia go godności. Gwałtem włamuje się do najintymniejszej sfery drugiego i zadaje mu cios prosto w jego zdolność do kochania. [2356]

Gwałtciel popełnia zbrodnię przeciw istocie miłości. Do istoty seksualnego zjednoczenia należy to, że może do niego dojść wyłącznie dobrowolnie w ramach miłości. Dlatego nawet w małżeństwie może dochodzić do gwałtów. Najbardziej odrażający jest gwałt, gdy wykorzystuje się społeczne, hierarchiczne, zawodowe lub rodzinne relacje zależności, przykładowo między rodzicami a dziećmi albo między nauczycielami, wychowawcami, duszpaste-rzami a powierzonymi ich opiece dziećmi. → 386.

414 *Co mówi Kościół na temat stosowania prezerwatyw w walce z AIDS?*

Abstrahując od faktu, że prezerwatywy nie stanowią absolutnie pewnej ochrony przed zakażeniem, Kościół odrzuca ich używanie jako jednostronnie mechanicznego środka walki z epidemią wirusa HIV i opowiada się za nową kulturą ludzkich relacji i za zmianą społecznej świadomości.

Jedynie faktyczna wierność i rezygnacja z lekkomyślnych kontaktów seksualnych skutecznie chronią przed AIDS i uczą całościowego podejścia do miłości. Wyraża się ono w szacunku dla równej godności kobiet i mężczyzn, trosce o zdrowie rodziny, odpowiedzialnym podejściu do popędów, a także (tymczasowej) rezygnacji ze zbliżenia seksualnego. W krajach afrykańskich, gdzie przez szeroko zakrojone kampanie społeczne promowano takie zachowanie, wyraźnie spadła liczba zakażeń. Ponadto Kościół katolicki czyni wszystko, aby pomóc ludziom, którzy są dotknięci wirusem HIV.

415 *Co Kościół sądzi na temat homoseksualizmu?*

Bóg stworzył człowieka jako mężczyznę i kobietę i przeznaczył ich ciała dla siebie nawzajem. Kościół bez zastrzeżeń akceptuje ludzi, którzy czują się homoseksualni. Nie powinni być z tego powodu dyskryminowani. Jednocześnie odnośnie do wszelkich form kontaktów seksualnych osób tej samej płci, Kościół mówi, że są niezgodne z porządkiem stworzenia. [2358-2359] → 65

” Użycie prezerwatywy jest uzasadnione w pojedynczych przypadkach, choćby wtedy, kiedy stosuje ją prostytutka lub jej partner, gdzie może być to pierwszy krok w kierunku moralności, odrobina odpowiedzialności, uświadomienie sobie, że nie wszystko wolno i nie wszystko to, co się chce można robić. Ale nie jest to właściwy sposób uniknięcia zła zakażenia wirusem HIV. Prawdziwe sedno leży w ucłowieczeniu płciowości.

BENEDYKT XVI, *Światło świata*

” Wierność małżeńska i powstrzymanie się od wszelkich pozamałżeńskich stosunków seksualnych są najlepszymi drogami do uniknięcia zakażenia i zatrzymania rozprzestrzeniania się wirusa. Tak naprawdę wartości, które wyływają z właściwego rozumienia małżeństwa i rodziny, stanowią jedyny pewny fundament stabilnego społeczeństwa.

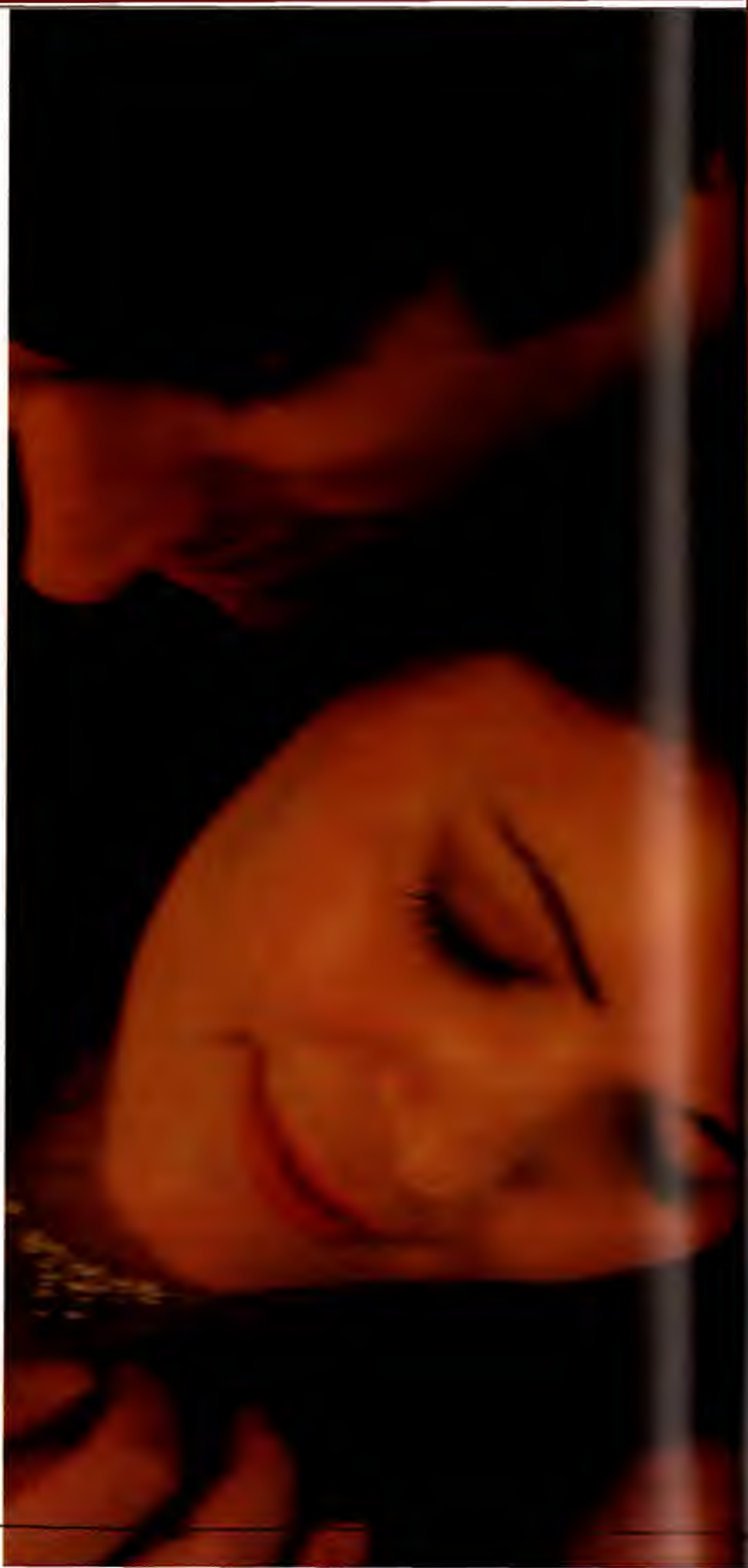
BENEDYKT XVI, 14.12.2006 r.

Potóż mnie jak
pieczęć na twoim
sercu, jak pieczęć
na twoim ramieniu.
Bo mocna jak śmierć
jest miłość, jej zazdrość
gwałtowna jak kraina
umarłych. Żar jej jest za-
rem ognia, jej płomienie
to płomienie Pana. Wody
głębokie nie potrafią
ugasić miłości, nie zato-
pią jej rzeki. Gdyby ktoś
chciał zdobyć miłość
za całe swe bogactwa,
wystawi się tylko na
wzgardę.

Pnp 8, 6-7

416 *Jakie są istotowe cechy małżeństwa?*

- 1. Jedność: małżeństwo jest przymierzem, które ze swej istoty zakłada cielesną i duchową jedność między mężczyzną i kobietą.**
  - 2. Nerozerwalność: małżeństwo trwa „aż do śmierci”.**
  - 3. Otwartość na potomstwo: każde małżeństwo musi być otwarte na dzieci.**
  - 4. Ukierunkowanie na dobro partnera.**
- [2360-2361, 2397-2398]**

Jeśli jedno z dwojga w chwili zawarcia małżeństwa wyklucza jeden z tych czterech punktów, → SAKRAMENT małżeństwa nie zostaje ważnie zawarty. → 64, 400

417 *Jaki sens ma pożycie seksualne w małżeństwie?*

Zgodnie z wolą Bożą mężczyzna i kobieta mają rozkoszować się swoją płciowością, aby coraz ściślej jednoczyć się w miłości i wydać ze swojej miłości potomstwo. [2362-2367]

Ciało, rozkosz i erotyczna przyjemność przedstawiają dla chrześcijaństwa dużą wartość: „chrześcijaństwo (...) wierzy, że materia jest dobra, że sam Bóg przyjął kiedyś ludzką postać, że nawet w niebie istnieje pewien rodzaj ciała i ono będzie istotnym elementem naszej szczęśliwości, naszego piękna i siły. Chrześcijaństwo bardziej niż każda inna → RELIGIA gloryfikuje małżeństwo. Prawie wszystkie wielkie poematy miłosne literatury światowej zostały stworzone przez chrześcijan, nadto chrześcijaństwo sprzeciwia się każdemu, kto twierdzi, że płciowość jest sama w sobie zła” (C. S. Lewis, *Mere Christianity*). Rozkosz nie jest jednak celem samym w sobie. Kiedy swoją rozkosz para zachowuje dla siebie i nie jest otwarta na nowe życie, które z niej mogłoby się narodzić, niewłaściwie rozumie istotę miłości.

” Szczególnie pilną potrzebą naszych czasów jest unikanie mieszania małżeństwa z innymi formami związków, które bazują na słabej miłości. Wyłącznie skała totalnej i nieodwołalnej miłości mężczyzny i kobiety jest w stanie być fundamentem dla społeczeństwa, które stanie się domem dla wszystkich ludzi.

BENEDYKT XVI, 11.05.2006 r.

” Bóg nie chce nas ograbić z rozkoszy, lecz chce dać nam rozkosz bez końca.

BŁ. HENRYK SUZO
(1295-1366), niemiecki mityk i teolog

” Wszystko bowiem, co Bóg stworzył, jest dobre i nie trzeba odrzucać niczego, co przyjmuje się z wdzięcznością.

1 Tm 4, 4

” Dziecko ma „prawo do szacunku jako osoba od chwili swojego poczęcia”.

Instrukcja *Donum vitae*, 8

” Dzieci są błogosławieństwem Bożym.

WILLIAM SZEKSPIR (1564-1616), angielski dramaturg

” Każde dziecko jest cenne. Każde dziecko jest stworzeniem Bożym.

BŁ. MATKA TERESA

? ODPOWIEDZIALNE RODZICIELSTWO

Kościół potwierdza i broni prawa małżonków do decydowania w ramach naturalnych metod regulacji poczęć o liczbie dzieci i odstępie czasowym między kolejnymi narodzinami.

” Naturalne planowanie rodziny to nic więcej niż samokontrola miłości do drugiej osoby.

BŁ. MATKA TERESA, przemówienia podczas przyjmowania Pokojowej Nagrody Nobla, 1979

418 *Jakie znaczenie ma dziecko w małżeństwie?*

Dziecko jest stworzeniem Bożym i darem Boga, które przychodzi na świat z miłości swoich rodziców. [2378, 2398]

Prawdziwa miłość nie chce, by małżonkowie zamknęli się w sobie. Miłość otwiera się w dziecku. Spłodzone i zrodzone dziecko nie jest sumą genów swoich rodziców. Jest całkowicie nowym, jedynym w swoim rodzaju i obdarzonym własną duszą stworzeniem Bożym. Dziecko nie należy zatem do rodziców i nie jest ich własnością.

→ 368, 372

419 *Ile dzieci powinno mieć małżeństwo chrześcijańskie?*

Małżeństwo chrześcijańskie ma tyle dzieci, iloma obdarzy je Bóg i za ile może wziąć odpowiedzialność. [2373]

Wszystkie dzieci, którymi obdarza Bóg, są łaską i wielkim → BŁOGOSŁAWIENSTWEM. To nie oznacza, że chrześcijańscy małżonkowie nie powinni brać pod uwagę w tym względzie swojej sytuacji ekonomicznej, socjalnej czy zdrowotnej. Jeżeli mimo to pojawi się dziecko, powinni przyjąć je z radością i wielką miłością. Z pełną ufnością w Bożą opiekę wiele chrześcijańskich małżeństw odważa się na założenie nadzwyczaj licznej rodziny.

420 *Czy wolno chrześcijańskiemu małżeństwu stosować metody regulacji poczęć?*

Tak, chrześcijańskie małżeństwo musi i powinno odpowiedzialnie obchodzić się z darem przekazywania życia, stosując metody naturalnego planowania rodziny. [2368-2369, 2399]

Niekiedy istnieją takie uwarunkowania natury społecznej, psychicznej i zdrowotnej, że posiadanie kolejnego dziecka oznaczałoby dla pary niemalże nadludzki wysiłek. Istnieją jasne kryteria, których małżonkowie powinni przestrzegać: po pierwsze, regulacja poczęć nie może oznaczać, że para wyklucza poczęcie dziecka. Nie może też oznaczać zamknięcia się na dzieci

z pobudek egoistycznych. Po trzecie, nie może oznaczać przyjęcia zewnętrznego przymusu (przykładowo decyzji państwa o liczbie dzieci w małżeństwie). Po czwarte, nie może oznaczać, że wolno stosować w tym względzie każdy środek czy to zapobiegający poczęciu, czy niszczący życie poczętego dziecka.

421 *Dlaczego nie wszystkie środki są tak samo dobrymi metodami regulacji poczęć?*

Odnosnie do metod świadomej regulacji poczęć Kościół wskazuje na wciąż ulepszone metody samoobserwacji i naturalnego planowania rodziny (NPR). Odpowiadają godności mężczyzny i kobiety; respektują wewnętrzne prawa kobiecego ciała; wymagają delikatności i uważnego obchodzenia się ze sobą nawzajem i dlatego są szkołą miłości. [2370-2372, 2399]

Kościół zwraca szczególną uwagę na porządek natury i widzi w nim głębszy sens. Dla Kościoła nie jest obojętne, czy para manipuluje płodnością kobiety, czy też wykorzystuje się naturalną zmianę dni płodnych i niepłodnych. Nieprzypadkowo → NATURALNE PLANOWANIE RODZINY nazywa się naturalnym: ma charakter całościowy, partnerski i chroni zdrowie. Ponadto odpowiednie planowanie uchodzi za efektywniejsze niż pigułka (wyższy wskaźnik Pearl). Kościół odrzuca natomiast możliwość stosowania wszystkich sztucznych środków antykoncepcyjnych – chodzi tu o środki chemiczne (pigułka), środki mechaniczne (np. prezerwatywy, spirale itd.) i środki chirurgiczne (sterylizacja), ponieważ, manipulując, wkraczają w pełną jedność podczas zbliżenia intymnego mężczyzny i kobiety. Niektóre środki mogą stanowić zagrożenie dla życia kobiety, mieć działanie wczesnoporonne i wyrządzić trwałą szkodę miłości małżonków.

422 *Co ma zrobić para, która nie może mieć dzieci?*

Małżeństwa cierpiące z powodu bezpłodności mogą przyjąć wszelką pomoc medyczną, która nie stoi w sprzeczności z godnością osoby, z prawami mającego się począć dziecka i ze → ŚWIĘTOŚCIĄ → SAKRAMENTU małżeństwa. [2375, 2379]

? NATURALNE PLANOWANIE RODZINY (NPR)

określa ogół metod regulacji poczęć, w których wykorzystuje się wiedzę o cyklicznej płodności kobiety i wspólnej płodności kobiety i mężczyzny, aby doprowadzić do ciąży lub jej uniknąć.

” Naturalnej „mowie”, która wyraża obopólny, całkowity dar małżonków, antykoncepcja narzuca „mowę” obiektywnie sprzeczną, czyli taką, która nie wyraża całkowitego oddania się drugiemu; stąd pochodzi nie tylko czynne odrzucenie otwarcia się na życie, ale również sfatszowanie wewnętrznej prawdy miłości małżeńskiej, powołanej do całkowitego osobowego daru.

Bł. JAN PAWEŁ II, *Familiaris consortio*, 32

” Nie zapominajcie, że na tym świecie żyje wiele dzieci, wiele kobiet i mężczyzn, którzy nie mają tego, co macie wy, i pamiętajcie o tym, że macie kochać też ich, aż do bólu.

BŁ. MATKA TERESA

” Najgorsza w tej całej tragedii nie jest brutalność złych ludzi, lecz milczenie dobrych.

MARTIN LUTHER KING (1929-1968), amerykański obrońca praw obywatelskich, w jednym ze swoich przemówień skierowanych do kolorowych rodaków, wzywających ich do wykazania się cywilną odwagą

Nie istnieje żadne absolutne prawo do dziecka. Każde dziecko jest darem Boga. Małżeństwa, które nie otrzymały tego daru, chociaż sięgnęły po wszystkie medycznie dozwolone środki, mogą dzieci adoptować lub też zaangażować się w ramach organizacji społecznych na rzecz dzieci opuszczonych i porzuconych.

423 *Co Kościół sądzi na temat matek zastępczych i sztucznego zapłodnienia?*

Badania medyczne i zabiegi mające pomóc w poczęciu dziecka muszą kończyć się tam, gdzie osoba trzecia rozbija i niszczy wspólnotę rodzicielską, lub tam, gdzie splotzenie potomstwa staje się aktem technicznym niezależnym od pożycia intymnego małżonków. [2374-2377]

Z szacunku dla godności człowieka Kościół odrzuca możliwość splotzenia dziecka poprzez heterologiczną lub homologiczną inseminację. Każde dziecko z woli Boga ma prawo do ojca i matki, ma prawo znać ojca i matkę i na ile to tylko możliwe, wzrastać w ciepłe ich miłości. Sztuczne zapłodnienie nasieniem obcego mężczyzny (inseminacja heterologiczna) niszczy również ducha małżeństwa, zgodnie z którym mężczyzna i kobieta mają prawo, by każdorazowo jedno czyniło drugie ojcem lub matką. Ale także inseminacja homologiczna (nasienie pochodzi od męża) czyni dziecko produktem procedury technicznej i nie pozwala mu powstać z miłosnego zjednoczenia osób. Kiedy dziecko staje się produktem, pojawia się zaraz cyniczne pytanie o jego jakość i odpowiedzialność producenta. Kościół odrzuca także diagnostykę preimplantacyjną (PGD), która ma na celu uśmiercanie niedoskonałych embrionów. Także zjawisko „matki zastępczej”, czyli obcej kobiety, do której łona wprowadza się zapłodniony embrion, sprzeciwia się godności ludzkiej. → 280

424 *Co to jest cudzołóstwo? Czy rozwód jest „w porządku”?*

Cudzołóstwo polega na intymnym pożyciu dwóch osób, z których przynajmniej jedna jest obecnie w związku małżeńskim. Cudzołóstwo stanowi fundamentalną zdradę miłości, złamanie zawartego przed Bogiem przymierza i niesprawiedliwość wyrządzoną bliźniemu. Sam Jezus dobitnie stwierdza nierozzerwalność małżeństwa: „Tego więc, co Bóg złączył, człowiek niech nie rozdziela!” (Mk 10, 9). Odwołując się do pierwotnej woli Stwórcy, Jezus wykluczył tolerowane w Starym Przymierzu rozwody. [2353, 2364-2365, 2382-2384]

Zachęcająca obietnica zawarta w orędziu Jezusa brzmi: „Jako dzieci waszego niebieskiego Ojca potrafiacie kochać przez całe życie!”. Mimo to nie jest sprawą prostą wytrwać w wierności jednemu partnerowi. Nie wolno potępiać tych, którzy się rozwodzą. Chrześcijanie, którzy lekkomyślnie doprowadzają do rozwodu, biorą winę na siebie. Grzeszą przeciw miłości Bożej, która w ich małżeństwie staje się widzialna. Grzeszą względem opuszczonego partnera i porzuconych dzieci. Jednak wierny partner może wyprowadzić się ze wspólnego mieszkania. Aby nie doszło do nadzwyczaj trudnej sytuacji, może okazać się konieczny rozwód cywilny. W uzasadnionych przypadkach Kościół może zgodnie z prawem kanonicznym stwierdzić, że małżeństwo nie było ważnie zawarte.

→ 269

425 *Czemu Kościół jest przeciwny „małżeństwu bez papierka”?*

Dla katolików nie istnieje małżeństwo bez ślubu kościelnego. Podczas ceremonii Chrystus wkracza w przymierze mężczyzny i kobiety i obficie obdarowuje małżonków swymi łaskami i darami. [2390-2391]

Starsi ludzi uważają niekiedy, że powinni poradzić młodym, by ci nie przejmowali się zbyt tym „w zdrowiu i w chorobie aż do śmierci”. Małżeństwo jest jednak wtedy czymś na zasadzie pochopnej fuzji majątków, perspektyw i dobrych chęci przypieczętowanej publicznym złożeniem nietrwałej przysięgi. A chrześcijańskie małżeństwo nie jest oszustwem, lecz największym darem, jaki Bóg

” Wierność albo jest absolutna albo nie ma jej wcale.

KARL JASPERS (1883-1969),
niemiecki filozof

” W fałszywym rozumieniu wolności tkwi sedno kryzysu małżeństwa i rodziny.

BE. JAN PAWEŁ II

” Małżeństwo zawarte i dopełnione nie może być rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci.

KPK 1141

” Niech wasza mowa będzie: tak – tak, nie – nie, a wszystko ponad to – pochodzi od Złego.

Mt 5, 37

„ Ja N., biorę cię N. za męża/żonę i ślubuję ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz że cię nie opuszczę aż do śmierci.

Sakramentalna formuła zawarcia małżeństwa

On, będąc bogaty, dla was stał się ubogi, abyście wy wzbogacili się Jego ubóstwem.

2 Kor 8, 9

„ Gdzie nie ma własności, nie ma radości z dawania. Nikt nie czerpie radości z pomagania w trudnościach swoim przyjaciołom, wędrowcowi, cierpiącemu.

ARYSTOTELES

wymyślił dla dwojga kochających się ludzi. Sam Bóg łączy ich w tak silny sposób, jakiego ludzie nie potrafią wytworzyć. Jezus Chrystus, który powiedział „beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15, 5), jest nieustannie obecny w → SAKRAMENCIE małżeństwa. On jest Miłością w miłości nowożeńców. Jego siła trwa również wtedy, gdy wyczerpuje się ludzka siła miłości. Dlatego sakrament małżeństwa nie jest kawałkiem papieru! Jest jak podstawiony i gotowy do drogi Boży pojazd, do którego może wsiąść kochająca się para. Pojazd, który ma wystarczającą ilość paliwa, by z Bożą pomocą dotrzeć do celu pragnień młodych. Gdy dzisiaj wielu mówi, że to nic strasznego mieć niezobowiązujący seks przed i poza małżeństwem, Kościół zaprasza do stanowczego przeciwstawienia się temu społecznemu naciskowi.

SIÓDME PRZYKAZANIE:

Nie kradnij.

426 *Co reguluje siódme przykazanie:
„Nie będziesz kradł” (Wj 20, 15)?*

Siódme przykazanie nie tylko zabrania zabierania czegoś drugiemu, lecz domaga się sprawiedliwego administrowania i podziału dóbr ziemskich, reguluje kwestię własności prywatnej i podział dochodów z ludzkiej pracy. To przykazanie stanowi również oskarżenie przeciw niesprawiedliwemu podziałowi surowców. [2401]

Siódme przykazanie zabrania po prostu jednego: niesprawiedliwego przywłaszczania sobie cudzej własności. Wychodzi naprzeciw ludzkiemu dążeniu do zbudowania świata społecznie sprawiedliwego, równych szans i rozwoju dla wszystkich. Siódme przykazanie mówi, że wierząc, jesteśmy zobowiązani do ochrony stworzenia i utrzymania jego zasobów naturalnych.

427 *Dlaczego nie istnieje absolutne prawo własności prywatnej?*

Nie istnieje absolutne, lecz względne prawo własności prywatnej, gdyż Bóg stworzył ziemię i jej dobra dla wszystkich ludzi. [2402-2406, 2452]

Zanim elementy stworzonej rzeczywistości zaczną należeć do poszczególnych ludzi, bo ci je legalnie wypracowali, odziedziczyli lub zostali nimi obdarzeni, właściciele muszą sobie uświadomić, że nie ma własności bez społecznej odpowiedzialności. Równocześnie Kościół sprzeciwia się tym, którzy z powszechnego przeznaczenia dóbr wysuwają wniosek, że nie może istnieć własność prywatna, wszystko musi należeć do wszystkich względnie do państwa. Prywatny właściciel w imieniu Stwórcy zarządza dobrem, troszczy się o nie, pomnaża je i rozdziela jego owoce innym tak, żeby każdy otrzymał to, co jego.

428 *Co to jest kradzież i czego domaga się siódme przykazanie?*

Kradzież to sprzeczne z prawem przywłaszczenie sobie cudzego dobra. [2408-2410]

Przywłaszczenie sobie cudzego dobra jest wystąpieniem przeciw siódmemu przykazaniu także wówczas, kiedy dany czyn nie jest zabroniony przez prawo państwowe. To, co jest niesprawiedliwością przed Bogiem, jest niesprawiedliwością. Siódme przykazanie odnosi się nie tylko do kradzieży, lecz również do niesprawiedliwego wstrzymywania wypłaty wynagrodzeń, do zaboru rzeczy znalezionych, które można zwrócić, i do innych oszustw. Siódme przykazanie swoim oskarżeniem obejmuje: pracodawców zatrudniających pracowników na warunkach uwłaczających ludzkiej godności; pracodawców nie przestrzegających zawartych umów; roztrwanie uzyskanych dochodów bez brania pod uwagę zobowiązań społecznych; sztuczne zawyżanie lub zaniżanie cen; narażanie na szwank miejsca pracy powierzonych współpracowników; łapówkarstwo i korupcję; namawianie podwładnych do wykonywania nielegalnych czynności; złe wykonywanie pracy lub domaganie się nieodpowiednich honorariów; szastanie własnością społeczną i niedbałe administrowanie; fałszowanie pieniędzy, rachunków i bilansów czy uchylanie się od płacenia podatków.

” Własność prywatna nie daje nikomu takiego prawa, które byłoby najwyższe i nie podlegałoby żadnym ograniczeniom.

Paweł VI, *Populorum progressio*, 23

” Mieć i nic nie dawać to w pewnych przypadkach gorzej niż ukraść.

MARIA VON
EBNER-ESCHENBACH

” W *Populorum progressio*, encyklice społecznej Pawła VI, papież za zasadniczą uznaje zasadę, że „ekonomia jedynie człowiekowi służyć powinna” (PP 26). Autor odrzuca wszystkie poglądy, wedle których „głównym bodźcem postępu ekonomicznego jest zysk, naczelną normą działalności gospodarczej – wolna konkurencja, prywatna zaś własność środków produkcji to prawo absolutne, niezające ograniczeń i niewiążące się z żadnymi zobowiązaniami społecznymi”.

? PLAGIAT

(łac. *plagium* 'porwanie') niedozwolone i potajemne przejęcie cudzej własności intelektualnej, którą wydaje się następnie jako własne osiągnięcie intelektualne.

Jezus wyraźnie pochwali obietnicę złożoną przez celnika Zacheusza: „Jeśli na kimś coś wymusiłem, oddaję poczwórnienie”. Łk 19, 8

” Kocham pieniądze, bo dają mi możliwość pomagania innym.

BLAISE PASCAL

” Bogacz to często jedynie biedak z mnóstwem pieniędzy.

ARYSTOTELES

429 *Jakie reguły obowiązują w stosunku do własności intelektualnej?*

Przywłaszczenie sobie własności intelektualnej jest także kradzieżą. [2408-2409]

Nie tylko → PLAGIAT jest kradzieżą. Kradzież własności intelektualnej zaczyna się od odpisywania w szkole, nielegalnego ściągania danych z Internetu, sporządzania niedozwolonych kopii względnie przerzucania skradzionych kopii na inne nośniki, a kończy się na handlowaniu skradzionymi koncepcjami i ideami. Każde przejęcie cudzej własności intelektualnej wymaga pozwolenia i uiszczenia odpowiedniej opłaty względnie wymienienia udziału intelektualnego inicjatora w nowo powstałym dziele.

430 *Co to jest sprawiedliwość wymienna?*

Sprawiedliwość wymienna określa, że gdy jedna osoba ma prawo do jakiegoś dobra, druga powinna dać coś w zamian. Sprawiedliwość społeczna wymaga, by prawa własności były zachowane, długi zapłacone, dobrowolnie podjęte zobowiązania dotrzymane, wyrządzone szkody zrekompensowane, a skradzione dobro zwrócone. [2411-2412]

431 *Co jest dozwolone w szukaniu korzystnych rozwiązań podatkowych?*

Pomysłowość w podejściu do kompleksowego systemu podatkowego jest moralnie do przyjęcia. Nieetyczne jest uchylanie się od płacenia podatków i oszustwo podatkowe, czyli fałszowanie, przemilczanie lub ukrywanie istniejącego stanu rzeczy, aby uniknąć zapłacenia właściwych podatków. [2409]

Obywatele, płacąc podatki, przyczyniają się, stosownie do swoich możliwości, do tego, by państwo mogło wypełniać swoje zadania. Stąd uchylanie się od płacenia podatków jest przewinieniem niewybaczalnym. Podatki muszą być sprawiedliwe i odpowiednie i muszą być płacone zgodnie z prawem.

432 *Czy chrześcijaninowi wolno inwestować na giełdzie lub przez Internet?*

Chrześcijanin może inwestować na giełdzie lub przez Internet, tylko jeśli mądrze gospodaruje własnymi lub powierzonymi pieniędzmi i nie występuje przy tym przeciw innym moralnym przykazaniom.

Inwestowanie na giełdzie staje się nieetyczne wówczas, kiedy sięga się po nieczyste środki (przykładowo brudne interesy); kiedy interes naraża na szwank byt własny lub innych osób, zamiast go zapewniać; kiedy inwestowanie, podobnie jak w przypadku gier losowych, nabiera charakteru natogu.

433 *Jak powinniśmy się obchodzić z własnością, która należy do wszystkich?*

Wandalizm i umyślne niszczenie przedmiotów w przestrzeni publicznej i dobra wspólnego są formami kradzieży i muszą być zrekompensowane. [2409]

434 *Czy chrześcijaninowi wolno obstawiać zakłady i wypełniać kupony w grach losowych?*

Zakłady i gry losowe są wtedy nieetyczne, gdy gracz naraża na szwank swoje utrzymanie. Jeszcze gorzej jest wówczas, gdy wystawia innych ludzi na ryzyko utraty niezbędnych do życia funduszy, zwłaszcza zaś tych, którzy powierzeni są jego opiece. [2413]

Postępowaniem niezwykle niemoralnym jest inwestowanie potężnych sum w zakładach, podczas gdy innym brakuje środków na artykuły najpotrzebniejsze. Zakłady i gry losowe mogą uzależnić i zniewolić człowieka.

435 *Czy wolno „kupować” i „sprzedawać” ludzi?*

Żadnego człowieka czy jego części nie wolno sprowadzić do roli towaru ani też sam człowiek nie może się uczynić towarem. Człowiek należy do Boga i został przez Niego obdarzony wolnością i godnością. Sprzedaż i kupno ludzi, z czym mamy dzisiaj do czynienia nie tylko w przypadku prostytutki, są aktami w najwyższej mierze niegodziwymi. [2414]

Kto się kocha w pieniądzech, nigdy się nie nasyci.

Koh 5, 9

„Pieniądze posiadają go bardziej, niż on je.

ŚW. CYPRIAN Z KARTAGINY (200-258), Ojciec Kościoła

„Zawsze pomyśl, kupując lub używając jakiejś rzeczy, że jest ona produktem pracy ludzkiej i że ty, postępując się nią, niszcząc ją i uszkadzając, niszczysz tę pracę i tym samym wykorzystujesz ludzkie życie.

LEW TOŁSTOJ (1828-1910), rosyjski powieściopisarz

” W obliczu brutalności kapitalizmu, który degraduje człowieka do roli towaru, na nowo zaczynamy rozumieć ostrzeżenie Jezusa przed bogactwem, przed niszczącym człowieka bóstwem Mamona, które trzyma dużą część świata w duszącym uścisku.

BENEDYKT XVI, *Jezus z Nazaretu*

” Około 12,3 miliona ludzi żyje przymuszanych do niewolniczej pracy. Około 2,4 miliona z nich jest ofiarami handlu ludźmi. Uzyskane sumy: ok. 10 miliardów dolarów.

Szacunki IOL (Międzynarodowej Organizacji Pracy) za rok 2005

” Z doświadczenia widać, że każde nieuwzględnienie praw przyrody szkodzi współżyciu ludzi i na odwrót. Coraz wyraźniej wychodzi na jaw nierozwalny związek między pokojem ze stworzeniem a pokojem wśród ludzi.

BENEDYKT XVI, 1.01.2007 r.

W handlu organami, embrionami w biotechnologii, w handlu dziećmi w celach adopcyjnych, przy rekrutowaniu dzieci-żołnierzy, w prostytucji – wszędzie wciąż na nowo występuje odwieczna niesprawiedliwość handlu ludźmi i niewolnictwa. Ludzie zostają ograbieni ze swojej wolności, godności, władzy samostanowienia, wręcz z własnego życia. Sprowadza się ich do roli przedmiotu, na którym właściciel może zarabiać pieniądze. Od handlu ludźmi w ścisłym znaczeniu należy odróżnić praktyki w piłce nożnej i innych dyscyplinach sportowych. Także tutaj jest mowa o „kupowaniu” i „sprzedawaniu”, chodzi jednak o transfery, które wymagają dobrowolnej decyzji zawodnika. → 280

436 *Jak powinniśmy się obchodzić ze stworzeniem?*

Spełniamy stwórczy nakaz Boga, kiedy troszczymy się o ziemię, przestrzegamy jej praw, dbamy o mnogość żyjących na niej gatunków, jej naturalne piękno i jej bogactwa, tak żeby również przyszłe pokolenia mogły bezpiecznie żyć na ziemi. [2415]

W → KSIĘDZE RODZAJU czytamy: „Bądźcie płodni, mnożcie się i zaludniajcie ziemię oraz czyńcie ją sobie poddaną. Panujcie nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszelką istotą poruszającą się po ziemi” (Rdz 1, 28). To „panowanie na ziemi” nie oznacza absolutnego prawa posługiwania się i dysponowania ożywioną i nieożywioną przyrodą, zwierzętami i roślinami według własnego uznania. Być stworzonym na obraz Boży oznacza, że człowiek jak pasterz i zarządca ma się troszczyć o stworzenie Boże. Napisano bowiem: „Wziął więc Pan Bóg człowieka i dał mu odpocząć w ogrodzie Eden, aby go uprawiał i strzegł” (Rdz 2, 15). → 42-50, 57

437 Jak powinniśmy obchodzić się ze zwierzętami?

Zwierzęta są stworzeniami, tak jak my. Kochamy je i powinniśmy się z ich powodu cieszyć, podobnie jak z ich istnienia cieszy się Bóg. [2416-2418, 2456-2457]

Również zwierzęta są czującymi stworzeniami Bożymi. Grzechem jest je męczyć, zadawać im cierpienie i bezsensownie zabijać. Jednakże człowiek nie powinien stawiać miłości do zwierząt ponad miłość do ludzi.

438 Dlaczego Kościół ma własną katolicką naukę społeczną?

Ponieważ wszyscy ludzie jako dzieci Boże posiadają jedyną w swoim rodzaju godność. Kościół w swojej nauce społecznej opowiada się za tym, żeby ta ludzka godność wszystkich ludzi urzeczywistniała się w przestrzeni społecznej. Nie chce narzucać polityce i gospodarce swojej woli. Tam jednak, gdzie polityka i gospodarka naruszają godność ludzką, Kościół musi zainterweniować. [2419-2420; 2422-2423]

„Radość i nadzieja, smutek i lęk ludzi w naszych czasach, szczególnie ubogich i wszelkich uciśnionych, są również radością i nadzieją, smutkiem i lękiem uczniów Chrystusa” (Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 1). W swojej nauce społecznej Kościół konkretyzuje to zdanie. I pyta: Jak możemy wziąć odpowiedzialność za pomyślność i słuszne postępowanie wszystkich, także niechrześcijan? Jak powinno wyglądać sprawiedliwe współzycie ludzi, sprawiedliwe instytucje polityczne, gospodarcze i społeczne? W zaangażowaniu na rzecz sprawiedliwości Kościołem kieruje ta miłość, która jest wpatrzona w miłość Chrystusa do ludzi.

439 Jak narodziła się nauka społeczna Kościoła?

→ KATOLICKA NAUKA SPOŁECZNA stanowiła odpowiedź na kwestię robotniczą w XIX w. Chociaż industrializacja przyczyniła się do wzrostu dobrobytu, to jednak profity czerpali zeń przede wszystkim fabrykanci, podczas gdy wielu ludzi jako pozbawieni niemalże wszelkich praw robotnicy popadali w skrajną nędzę.

” Słusznie angażujecie się w ochronę środowiska, zachowanie roślin i zwierząt! Powiedzcie jeszcze bardziej zdecydowane tak dla ludzkiego życia, które w porządku stworzenia przewyższa wszystkie stworzone rzeczywistości świata widzialnego!

BŁ. JAN PAWEŁ II, 8.09.1985 r.

” Miłość (*caritas*) jest fundamentem nauki społecznej Kościoła.

BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate*, 2

” Kościół dzieli z ludźmi naszych czasów owo głębokie, gorące pragnienie życia pod każdym względem sprawiedliwego. Nie przestaje też poddawać uwadze licznych aspektów owej sprawiedliwości, o jaką chodzi w życiu ludzi i społeczeństw.

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Dives in misericordia*, 12

Nawiedziłeś
i napiłeś
ziemię, obficie ją wzbo-
gaciłeś. Boża rzeka jest
pełna wody; wszystkim
przygotowałeś pokarm.
Użyzniasz stepowe
pastwiska, a wzgórza
przepasujesz weselem.
Łąki odziewają się sta-
dami, a doliny okrywają
się zbożem. Wybuchają
radosnym śpiewem.

Ps 65, 10.13-14

[II] 2. ROZDZIAŁ: MIŁUJ BLIŹNIEGO SWEGO JAK SIEBIE SAMEGO

” Nie może istnieć ani kapitał bez pracy, ani praca bez kapitału.

LEON XIII, *Rerum novarum*, 15

” Należy podkreślić przeważającą rolę, jaką mają w tej dziedzinie świeccy, mężczyźni i kobiety (...) Do nich należy ożywianie współczesnej rzeczywistości poprzez chrześcijańskie zaangażowanie: oni winni okazać się tu świadkami i tymi, którzy wprowadzają pokój i sprawiedliwość.

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Sollicitudo rei socialis*, 47

” Podobnie jak jest czymś w najwyższym stopniu dobrym, gdy ktoś dobrze wykorzystuje władzę rządzenia ludźmi, tak jest czymś wysoce nagannym, gdy ktoś tej władzy nadużywa.

ŚW. TOMASZ Z AKWINU

Z tego doświadczenia komunizm wyciągnął wniosek, że istnieje niemożliwa do pogodzenia sprzeczność między pracą a kapitałem, która musi być rozwiązana przez walkę klas. Kościół z kolei opowiadał się za sprawiedliwym kompromisem między robotnikami a fabrykantami. [2421]

Kościół był za tym, żeby wszyscy czerpali korzyści z dobrobytu możliwego dzięki industrializacji i konkurencji. Z zadowoleniem Kościół przyjmował powstawanie nowych zakładów pracy i opowiadał się za tym, żeby robotnicy, wsparci przez ustawodawstwo państwowe i ubezpieczenia, byli chronieni przed wyzyskiem oraz żeby oni i ich rodziny byli zabezpieczeni na wypadek choroby i trudnej sytuacji.

440 *Czy chrześcijanie są zobowiązani angażować się w politykę i sprawy społeczne?*

Właśnie szczególnym zadaniem → ŚWIECKICH jest angażowanie się w sprawy polityczne, społeczne i gospodarcze w duchu Ewangelii, miłości, prawdy i sprawiedliwości. Kierunek działania został w tym względzie wyznaczony przez → KATOLICKĄ NAUKĘ SPOŁECZNĄ. [2442]

Z postugą biskupów, → KAPŁANÓW i życiem zakonnym nie da się pogodzić aktywności politycznej. Oni muszą być dla wszystkich.

441 *Co Kościół mówi na temat demokracji?*

Kościół opowiada się za demokracją, ponieważ spośród wszystkich systemów politycznych gwarantuje najlepsze warunki do tego, by rzeczywiście istniała równość wobec prawa i aby szanowano prawa człowieka. W tym celu jednak demokracja musi być czymś więcej niż jedynie władzą większości. Prawdziwa demokracja możliwa jest tylko w takim państwie prawa, które uznaje podstawowe prawa wszystkich, ale w razie potrzeby występuje przeciwko woli większości. [1922]

Historia uczy, że także demokracja nie stanowi absolutnej ochrony przed naruszaniem godności i praw człowieka. Wciąż istnieje niebezpieczeństwo, że stanie się tyranią większości nad mniejszością. Demokracja bazuje na założeniach, których sama nie może zapewnić. Dlatego zwłaszcza chrześcijanie powinni zwracać uwagę na to, żeby fundamentalne wartości demokracji nie zostały pominięte.

442 *Jakie jest stanowisko Kościoła w stosunku do kapitalizmu względnie gospodarki rynkowej?*

Kapitalizm, który nie jest osadzony w ścisłych ramach prawnych, narażony jest na niebezpieczeństwo, że przestanie służyć → DOBRU WSPÓLNEMU, a stanie się środkiem zaspokajającym chciwość garstki wybranych. Kościół zdecydowanie się temu sprzeciwia. Opowiada się natomiast za gospodarką rynkową, która służy człowiekowi, przeciwdziała monopolizacji i gwarantuje wszystkim dostęp do niezbędnych do życia dóbr i pracy. [2426]

→ KATOLICKA NAUKA SPOŁECZNA ocenia systemy społeczne po tym, czy służą dobru społecznemu, jak dalece „ludzie, rodziny i grupy społeczne mogą w pełniejszy i szybszy sposób osiągnąć swoją własną doskonałość” (Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, 74) Dotyczy to również gospodarki, która w pierwszym rzędzie ma służyć człowiekowi.

443 *Co jest zadaniem menadżerów i przedsiębiorców?*

Przedsiębiorcy i menadżerowie troszczą się o ekonomiczny sukces swoich przedsiębiorstw. Jednak obok uprawnionego koncentrowania się na zysku spoczywa na nich również społeczna odpowiedzialność: powinni brać pod uwagę słuszne żądania pracobiorców, dostawców i klientów, jak też ogólne wymogi społeczne i ekologiczne. [2432]

” Historia uczy, że demokracja bez wartości łatwo się przemienia w jawny lub zakamuflovany totalitaryzm.

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Centesimus annus*, 46

” Kapitalizm bez człowieczeństwa, solidarności i sprawdliwości jest niemoralny i nie ma przed sobą przyszłości.

KARDYNAŁ REINHARD MARX (ur. 1953), arcybiskup Monachium

” Pozyskiwanie zasobów, finansowanie, produkcja, konsumpcja i wszystkie pozostałe fazy cyklu ekonomicznego mają nieuchronne implikacje moralne. Tak więc każda decyzja ekonomiczna ma konsekwencję o charakterze moralnym.

BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate*, 37

” Praca jest dobrem człowieka — dobrem jego człowieczeństwa — przez pracę bowiem człowiek nie tylko przekształca przyrodę, dostosowując ją do swoich potrzeb, ale także urzeczywistnia siebie jako człowiek, a także poniekąd bardziej „staje się człowiekiem”.

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Laborem exercens*, 9

” Nigdy człowiek nie zgodzi się na to, by pracować jak Syzyf.

PIERRE TEILHARD
DE CHARDIN

444 Co mówi katolicka nauka społeczna na temat pracy i bezrobocia?

Bóg polecił ludziom pracować. Wspólnym wysiłkiem mamy zachowywać i kontynuować dzieło stworzenia: „Wziął więc Pan Bóg człowieka i dał mu odpocząć w ogrodzie Eden, aby go uprawiał i strzegł” (Rdz 2, 15). Praca jest dla większości ludzi podstawą egzystencji. Bezrobocie jest wielkim złem, z którym należy stanowczo walczyć.

Z jednej strony mamy dzisiaj wielu ludzi, którzy chętnie podjęliby pracę, ale nie mogą jej znaleźć, z drugiej zaś pracoholików, którzy poza pracą nie mają już czasu na Boga i relacje z innymi ludźmi. Z jednej strony wielu ludzi nie może ze swoich pensji wyżywić siebie i swoich rodzin, z drugiej są tacy, którzy zarabiają tak dużo, że mogą pławić się w niewyobrażalnym luksusie. Praca nie jest celem samym w sobie, lecz ma służyć urzeczywistnieniu społeczności godnych ludzi. Dlatego → KATOLICKA NAUKA SPOŁECZNA opowiada się za takim porządkiem ekonomicznym, w którym wszyscy ludzie aktywnie współdziałają i mogą partycypować w wypracowanym dobrobycie. Kościół opowiada się za sprawiedliwą zapłatą, która wszystkim umożliwi egzystencję godną człowieka, a od bogatych domaga się cnoty umiarkowania i solidarnego dzielenia się z innymi. → 47, 332

445 Co oznacza zasada „praca przed kapitałem”?

Kościół zawsze był wierny zasadzie „pierwszeństwa pracy przed kapitałem” (Jan Paweł II, *Laborem exercens*, 12). Pieniądze czy kapitał człowiek posiada jak rzecz. Natomiast pracy nie da się oddzielić od człowieka, który ją wykonuje. Dlatego elementarne potrzeby pracowników przewyższają dążenia kapitału.

Również posiadacze kapitału oraz inwestorzy, prowadząc legalne interesy, muszą być chronieni. Jest jednak rażąco niesprawiedliwością, gdy przedsiębiorcy i inwestorzy próbują powiększyć własne zyski kosztem elementarnych praw swoich pracowników.

446 Co Kościół mówi na temat globalizacji?

Globalizacja nie jest ani dobra, ani zła, lecz jest opisem rzeczywistości, która musi być kształtowana: „Proces ten, który zrodził się w krajach ekonomicznie rozwiniętych, ze swej natury objął wszystkie gospodarki. Stał się on głównym motorem wyjścia z zacofania w rozwoju całych regionów i stanowi ze swej natury wielką szansę. Jednakże bez kierownictwa miłości w prawdzie ten planetarny rozmach może przyczynić się do powstania ryzyka nieznanych dotąd szkód i nowych podziałów w rodzinie ludzkiej” (Benedykt XVI, *Caritas in veritate*, 33).

Kiedy kupujemy tanie jeansy, nie powinno nam być obojętne, w jakich okolicznościach zostały wyprodukowane i czy pracownicy otrzymali godziwe pensje. Los wszystkich jest ważny. Powinna nas obchodzić trudna sytuacja każdego człowieka. Na płaszczyźnie polityki potrzebna jest „prawdziwa światowa władza polityczna” (Benedykt XVI, *Caritas in veritate*, 67), która zatroszczy się o to, żeby doszło do porozumienia między ludźmi z krajów bogatych a tymi, którzy żyją w państwach zacofanych. Za często są wyłączeni z partycypowania w korzyściach płynących z globalizacji, a mają ponosić jedynie ciężary.

” Wszystko to, co mieści się w pojęciu „kapitału” – w znaczeniu zawężonym – jest tylko zespołem rzeczy. Człowiek jako podmiot pracy – bez względu na to, jaką spełnia pracę – człowiek sam jeden jest osobą.

BŁ. JAN PAWEŁ II, *Laborem exercens*, 12

” Jest czymś przerażającym widzieć globalizację, która coraz bardziej utrudnia warunki życia ubogich, która nic nie robi, by zniwelować głód, biedę i nierówność społeczną, i która zdeptuje środowisko naturalne. Te aspekty globalizacji mogą prowadzić do ekstremalnych reakcji: do nacjonalizmu, fanatyzmu religijnego, a nawet terroryzmu.

BŁ. JAN PAWEŁ II, 2003 r.

” Społeczeństwo coraz bardziej zglobalizowane zbliża nas, ale nie czyni nas braćmi. Rozum sam potrafi pojąć, że ludzie są równi i dać podstawę ich obywatelskiemu współżyciu, ale nie potrafi zaprowadzić braterstwa.

BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate*, 19

” Wydaje się, że ekonomia zglobalizowana preferuje pierwszą logikę – logikę wymiany opartej na kontrakcie, ale bezpośrednio lub pośrednio wykazuje, że potrzebuje również dwóch pozostałych: logiki politycznej oraz logiki daru bez rekompensaty.

BENEDYKT XVI, *Caritas in veritate*, 37

” Projekt „gospodarka we wspólnocie” powstał dlatego, żebyśmy pewnego dnia mogli powiedzieć: oto lud, w którym nie ma cierpiących nędzę, biednych.

CHIARA LUBICH (1920-2008), założycielka Ruchu Focolari

447 Czy globalizacja jest tylko zadaniem polityki i ekonomii?

Wcześniej istniała koncepcja podziału zadań: ekonomia miała pomnażać bogactwo, a polityka troszczyć się o jego sprawiedliwy rozdział. W epoce globalizacji zyski uzyskiwane są globalnie, podczas gdy polityka w szerokiej mierze ogranicza się do obszarów państw. Dlatego obecnie jest konieczne nie tylko wzmocnienie ponadpaństwowych instytucji politycznych, ale także inicjatyw pojedynczych osób i grup społecznych, które nie kierują się chęcią zysku, lecz działają aktywnie na polu gospodarczym w uboższych regionach świata w duchu solidarności i miłości. Obok rynku i państwa potrzeba silnych ruchów społecznych.

Na rynku dokonuje się równowartościowa wymiana usług, świadczeń i produktów i ekwiwalentów za nie. Jednak w wielu regionach świata ludzie są tak biedni, że nic nie mogą zaoferować na wymianę i w ten sposób stają się coraz bardziej uzależnieni. Potrzeba więc inicjatyw gospodarczych, które będą się kierować nie „logiką kontraktu/wymiany”, lecz „logiką daru bez rekompensaty” (Benedykt XVI, *Caritas in veritate*). Nie chodzi przy tym o to, by ubogim dawać samą jałmużnę, lecz otworzyć przed nimi drogę do wolności gospodarczej poprzez pomoc w nauczaniu się, jak pomóc samemu sobie. Istnieją inicjatywy chrześcijańskie, jak choćby projekt „gospodarka we wspólnocie” autorstwa ruchu Focolari, który objął już na całym świecie ponad 750 firm. Istnieją również niechrześcijańscy „społeczni przedsiębiorcy” (*social entrepreneurs*), którzy wprawdzie nastawieni są na zysk, pracują jednak w duchu „kultury dawania”, mając na celu łagodzenie ubóstwa i wykluczenia.

448 Czy ubóstwo i zacofanie to nieusuwalne piętno?

Bóg powierzył nam bogatą ziemię, która byłaby w stanie zaferować wystarczającą ilość miejsca i pokarmu dla wszystkich ludzi. Jednak istnieją regiony i kraje, gdzie wielu ludzi nie ma nawet tego, co najpotrzebniejsze, by móc żyć. Podział świata ma swoje bardzo złożone, historyczne przyczyny, ale można to zmienić. Kraje bogate mają moralny obowiązek pomóc wyjść krajom zacofanym z ubóstwa poprzez wspieranie ich rozwoju i stworzenie sprawiedliwych stosunków ekonomicznych i handlowych.

Na naszym świecie 1,4 miliarda ludzi musi przeżyć za mniej niż 1 euro dziennie. Cierpią z powodu braku żywności, wody pitnej, najczęściej nie mają dostępu do edukacji i opieki medycznej. Szacuje się, że codziennie więcej niż 25 000 ludzi umiera z niedożywienia. Wielu z nich to dzieci.

” Narody głodujące podnoszą dziś bolesny głos w stronę narodów opływających w bogactwa. Dlatego Kościół wstrząśnięty tym pełnym udręki wołaniem wzywa wszystkich i każdego z osobna, aby poruszeni miłością dali wreszcie postuch braciom błagającym o pomoc.

PAWEŁ VI, *Populorum progressio*, 3

” Nie udzielić ubogim części z naszych dóbr oznacza okraść ich i odebrać im życie. Nie nasze dobra mamy w posiadaniu, lecz ich.
ŚW. JAN CHRYZOSTOM

449 *Jakie znaczenie mają ubodzy dla chrześcijan?*

Miłość do ubogich przez wszystkie czasy musi być znakiem rozpoznawczym chrześcijan. Ubogim nie należy się jakaś tam jałmużna; mają prawo do sprawiedliwości. Na chrześcijanach spoczywa szczególny obowiązek dzielenia się swoimi dobrami. Wzorem miłości do ubogich jest Chrystus. 2443-2446

” Ponieważ kto tu daje, otrzyma, kto zapomina o sobie, znajdzie, kto przebacza, temu będzie przebaczone, a kto tu umiera, powstanie do życia wiecznego.

Modlitwa ruchu franciszkańskiego we Francji, 1913 r.

„Szczęśliwi ubodzy w duchu, ponieważ do nich należy królestwo niebieskie” (Mt 5, 3) - to pierwsze zdanie Kazania na Górze. Istnieje ubóstwo materialne, mentalne, moralne i duchowe. Chrześcijanie powinni podchodzić do potrzebujących tej ziemi z wielką uwagą, miłością i cierpliwością. Niczego Jezus nie określił tak jasno jak sposobu podejścia do ubogich: „Co zrobiliście dla jednego z tych najmniejszych moich braci, zrobiliście dla Mnie” (Mt 25, 40). → 427

450 *Co to są „uczynki miłosierdzia co do ciała”?*

Głodnych nakarmić, bezdomnych przyjąć w gościnę, nagich przyodziać, chorych i więźniów nawiedzać, umarłych grzebać. [2447]

451 *Co to są „uczynki miłosierdzia co do duszy”?*

Duchowymi dziełami miłosierdzia są: nieumiejących pouczać, wąpiącym dobrze radzić, strapionych pocieszać, grzeszących upominać, urazy chętnie darować, krzywdy cierpliwie znosić, modlić się za żywych i umarłych.

ÓSMIE PRZYKAZANIE:

Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu.

452 *Czego wymaga od nas ósme przykazanie?*

Ósme przykazanie poucza nas, abyśmy nie kłamali. Kłamstwo oznacza świadome i celowe mówienie lub działanie niezgodnie z prawdą. Kto kłamie, oszukuje samego siebie i innych, którzy mają prawo do tego, by znać całą prawdę o stanie rzeczy. [2464, 2467-2468, 2485-2486]

Każde kłamstwo sprzeciwia się sprawiedliwości i miłości. Kłamstwo jest formą przemocy. Tkwi w nim ziarno podziału we wspólnocie i niszczy zaufanie, na którym oparta jest każda ludzka wspólnota.

453 *Co nasz stosunek do prawdy ma wspólnego z Bogiem?*

Szacunek do prawdy w życiu oznacza nie tylko bycie wiernym sobie. Gdy się temu głębiej przyjrzeć, oznacza bycie prawdziwie wiernym Bogu, gdyż On jest źródłem prawdy. Zupetnie bezpośrednio odnajdujemy prawdę o Bogu i całej rzeczywistości w Jezusie, który jest „drogą i prawdą i życiem” (J 14, 6). [2465-2470, 2505]

” Dawaj ubogim, a będziesz bogaty.

Przysłowie arabskie

” Kiedy kandydatki przybywały do zgromadzenia, Matka Teresa brała je na stronę, otwierała ich prawą dłoń, po czym zginała palec po palcu. Przy każdym wypowiadała jedno słowo ze zdania: co/zrobiłaś,/zrobiłaś/dla/Mnie – pięć słów Jezusa z Mt 25, 40. Te słowa i to ćwiczenie to wielka pomoc dla sióstr w ich wewnętrznej walce z obrzydzeniem i zniechęceniem przy postugiwaniu chorym i umierającym.

” Nie wiem dokładnie, jak będzie w niebie, ale wiem, że gdy umrzemy i przyjdzie czas, że Bóg nas osądzi, nie zapyta nas: „Ile dobrych rzeczy zrobiłeś w życiu?”, ale raczej spyta: „Z jak wielką miłością uczyniłeś to, co czyniłeś?”.

BL. MATKA TERESA

Jeżeli mówimy, że trwamy z Nim w łączności, a chodzimy w ciemności, kłamiemy i nie postępujemy zgodnie z prawdą.

1 J 1, 6

Żyj tak, żebyś jutro mógł umrzeć jako męczennik.

BŁ. KAROL DE FOUCAULD

MĘCZENNIK

(gr. *martyria* – świadectwo) chrześcijanin gotowy, by cierpieć zło czy wręcz umrzeć za Chrystusa, który jest prawdą, lub oddać życie za wynikające z wiary przeświadczenie sumienia. Jest to dokładne przeciwieństwo islamskich terrorystów-samobójców. Ci są czczeni jako „męczennicy” przez pozostałych islamistów, choć wyrządzają zło sobie i innym powodowani błędnie rozumianymi prawdami wiary.

Kto rzeczywiście naśladuje Jezusa, sprawia, że jego życie staje się coraz bardziej oparte na prawdzie. Ze swojego postępowania usuwa wszelkie kłamstwo, fałsz, hipokryzję i niejednoznaczność, staje się przejrzysty dzięki prawdzie. Wierzyć znaczy stać się świadkiem prawdy.

454 Jak dalece zobowiązuje prawda wiary?

Każdy chrześcijanin musi składać świadectwo prawdzie i przez to naśladować Chrystusa, który powiedział Piłatowi: „Ja urodziłem się i przyszedłem na świat po to, aby dać świadectwo prawdzie” (J 18, 37). [2472-2474]

Może to nawet oznaczać, że chrześcijanin z wierności prawdzie i z miłości do Boga i ludzi poświęci swoje życie. Najwyższa forma opowiedzenia się za prawdą nazywa się męczeństwem.

455 Co to znaczy być wiarygodnym?

Bycie wiarygodnym oznacza, że się postępuje i mówi uczciwie. Człowiek wiarygodny wystrzega się dwulicowości, udawania, podstępu i obłudy. Najgorszą formą niewiarygodności jest → KRZYWOPRZYSIĘSTWO.

Wielkim złem we wszystkich wspólnotach jest oczernianie innych ludzi i przekazywanie zastyszanych plotek: A powie „w zaufaniu” B, jak C obmówił B.

456 Co należy uczynić, kiedy się kłamało, udawało czy oszukiwało?

Każde wykroczenie przeciwko prawdzie i sprawiedliwości wymaga zadośćuczynienia, nawet jeśli zostało już odpuszczone. [2487]

Jeżeli nie można publicznie odwołać kłamstwa lub fałszywego świadectwa, należy przynajmniej po kryjomu uczynić to, co można. Jeżeli nie można pokrzywdzonemu bezpośrednio zrekompensować poniesionych strat, trzeba zobowiązać się w sumieniu do moralnego zadośćuczynienia takiej osobie, trzeba zrobić coś dla jej dobra, aby przynajmniej symbolicznie wyrównać straty.

457 Dlaczego prawda wymaga dyskrecji?

Przekaz prawdy wymaga roztropności i musi wyływać z miłości. Często prawda stosowana jest jako broń i zamiast budującej ma siłę niszczycielską. [2488-2489, 2491]

Przy przekazywaniu informacji należy pamiętać o „trzech sitach” Sokratesa: Co jest prawdziwe? Co jest dobre?

? **KRZYWOPRZYSIĘSTWO**

potwierdzenie nieprawdy przy jednoczesnym powołaniu Boga na świadka. Jest ono ciężkim grzechem.

Co jest konieczne? → DYSKRECJA jest również pożądana przy tajemnicach służbowych. Należy je zachowywać poza ściśle określonymi wyjątkowymi przypadkami. Winny staje się ten, kto upublicznia poufne informacje, objęte klauzulą tajności. Wszystko to, co się mówi, musi być prawdziwe, ale nie wszystko to, co jest prawdziwe, trzeba powiedzieć.

458 Jak tajna jest tajemnica spowiedzi?

Tajemnica spowiedzi jest święta. Nie wolno jej złamać choćby nawet z najbardziej ważnego powodu. [2490]

Nawet w przypadku najcięższych przestępstw → KAPŁANOWI nie wolno zadenuncjować penitenta. Ma jedynie możliwość odmówić udzielenia rozgrzeszenia, jeżeli spowiadający nie zgłosi się na policję. Nawet drobnostek ze spowiedzi dziecka kapłanowi nie wolno zdradzić, choćby go torturowano. → 238

” Nie plotkuj, nim nie sprawdzisz. Gdy okaże się prawdą, dopiero wtedy trzymaj język za zębami.

SELMA LAGERLÖF
(1858-1940),
szwedzka pisarka

? **DYSKRECJA**
(łac. *discernere* – rozróżniać) umiejętność rozróżniania kiedy i komu można coś powiedzieć.

459 *Jaka etyczna odpowiedzialność spoczywa na środkach masowego przekazu?*

? ŚRODKI MASOWE- GO PRZEKAZU

media nastawione nie na pojedynczego człowieka, lecz skierowane do masowego odbiorcy, wpływające na społeczeństwo: prasa, film, radio, telewizja, Internet itp.

Nadawcy ponoszą odpowiedzialność wobec odbiorców. Przede wszystkim muszą informować rzetelnie. Zarówno dociekania odnośnie do stanu rzeczy, jak też upublicznienie zdobytych informacji muszą respektować prawa i godność człowieka. [2493-2499]

Środki społecznego przekazu powinny przyczyniać się do budowania sprawiedliwego, wolnego i solidarnego świata. W rzeczywistości jednak nierzadko same używane są jako oręż w sporze ideologicznym albo ich dysponenci, pragnąc dotrzeć do szerszego kręgu odbiorców (udziały procentowe w rynku), rezygnują z etyki i czynią z mediów zwodziciela uzależniającego ludzi.

460 *Jakie niebezpieczeństwo niosą media?*

Wielu ludzi, a zwłaszcza dzieci, uważa za rzeczywiste to, co widzą w mediach. Gdy ze znaczkim rozrywką promuje się przemoc, a próbuje się antyspołeczne zachowanie i banalizuje się ludzką seksualność, wówczas grzeszą zarówno osoby odpowiedzialne za media,

jak również instancje kontrolne, które powinny interweniować w takich przypadkach. [2496, 2512]

Osoby pracujące w mediach muszą zawsze mieć świadomość, że ich działania powinny mieć walor wychowawczy. Młodzi ludzie powinni wciąż badać, czy potrafią korzystać z mediów w wolności i z krytycznym dystansem, czy też już są uzależnieni od pewnych środków przekazu. Każdy człowiek jest odpowiedzialny za swoją duszę. Kto konsumuje serwowane przez media: przemoc, nienawiść i pornografię, ten duchowo i mentalnie tonie w bagnie i szkodzi sobie.

461 *Jak sztuka pośredniczy między pięknem a prawdą?*

Prawda i piękno przynależą do siebie, ponieważ Bóg jest zarówno źródłem piękna, jak również źródłem prawdy. Sztuka, która poświęca się pięknu, jest więc właściwą drogą do pełni i do Boga. [2500-2503, 2515]

To, czego nie można powiedzieć słowami i wyrazić rozumowo, manifestuje się w sztuce. Ona jest „darmową obfitością wewnętrznego bogactwa człowieka” (KKK 2501). Bardzo podobnie do twórczych zdolności Boga w artyście zespala ją się ze sobą natchnienie i ludzkie umiejętności, aby posługując się przyjętą formą, ukazał coś nowego, dotąd niezauważany aspekt rzeczywistości. Sztuka nie jest jednak celem samym w sobie. Ma uwznioślać człowieka, wstrząsnąć nim, uczynić go lepszym i ostatecznie poprowadzić do uwielbienia Boga i dziękczynienia Mu.

DZIEWIĄTE PRZYKAZANIE:

Nie pożądaj żony bliźniego twego.

462 *Dlaczego dziewiąte przykazanie sprzeciwia się pożądaniu seksualnemu?*

Dziewiąte przykazanie nie sprzeciwia się pożądaniu samemu w sobie, lecz nieuporządkowanemu pożądaniu. „Pożądliwość”, przed którą przestrzega Pismo Święte, jest panowaniem popędów nad duchem, dominacją instynktu nad całym człowiekiem i wywołaną przez to skłonnością do grzechu. [2514, 2515, 2528, 2529]

Gdzie jest twój skarb, tam będzie też twoje serce.

Mt 6, 21

Gdyż na podstawie potęgi i piękna rzeczy stworzonych można przez podobieństwo dojść do kontemplacji Stwórcy.

Mdr 13, 5

Dla mnie doskonałość w sztuce i w życiu bierze swe źródło z Biblii.

MARC CHAGALL (1887-1985), rosyjski malarz

Piękno jest odblaskiem prawdy.

ŚW. TOMASZ AKWINU

Zadajcie więc śmierć temu, co ziemskie w ciele: nierządowi, nieczystości, namiętności, złym pragnieniom i chciwości, która jest bałwochwalstwem.

Kol 3, 5

Szczęśliwi, którzy mają czyste serce, ponieważ oni będą oglądać Boga.

Mt 5, 8

Uczynki ciała są wiadome: cudzołóstwo, nieczystość, rozwiązłość, bałwochwalstwo, czary (...) Dlatego powtarzam to, o czym mówiłem już wcześniej: ci, co tak postępują, nie posiadają królestwa Bożego.

Ga 5, 19-21

Stwórz we mnie czyste serce, Boże, i ducha mocnego odnów w moim wnętrzu. Nie odrzucaj mnie od Twojego oblicza i nie odbieraj mi Twego ducha świętego. Daj mi się cieszyć Twoim zbawieniem i umocnij mnie duchem ochoczym.

Ps 51, 12-14

Postępujcie dzisiaj tak, żebyście jutro nie musieli się czerwienić.

ŚW. JAN BOSKO (1815-1888), włoski kapłan i założyciel Towarzystwa Świętego Franciszka Salezjanie

Pociąg seksualny między mężczyzną a kobietą został stworzony przez Boga i jest dlatego dobry. Należy do istotowej sfery płciowości i stanowi konstytutywny element ludzkiej biologii. Ma prowadzić mężczyznę i kobietę do związku i umożliwić narodziny z ich miłości potomstwa. Ten związek jest właśnie chroniony przez dziewiąte przykazanie. Przez igranie z ogniem, czyli przez lekko-myślne obchodzenie się z erotycznymi płomieniami, nie wolno narazić na szwank małżeństwa i rodziny. Dlatego wyraźnie mówi się zwłaszcza chrześcijanom: Ręce precz od zamężnych kobiet i żonatych mężczyzn! → 400-425

463 Jak uzyskać czystość serca?

Czystość serca niezbędną do tego, by kochać, uzyskuje się dzięki relacji z Bogiem na modlitwie. Tam, gdzie dotyka nas Boża łaska, otwiera się również droga do czystej, niepodzielnej, ludzkiej miłości. Człowiek żyjący w czystości potrafi kochać szczerym i całym (niepodzielonym) sercem. [2520, 2532]

Gdy usilnie zwracamy się do Boga, On przemienia nasze serce. Daje nam siłę, byśmy postępowali zgodnie z Jego wolą i usuwa nieczyste myśli, fantazje i pragnienia.

→ 404-405

464 Dlaczego wstyd jest dobry?

Wstyd strzeże intymności człowieka: jego tajemnicy, jego wnętrza, jego godności, przede wszystkim jego zdolności do miłości i erotycznego oddania się drugiemu. Odnosi się do tego, co wolno zobaczyć jedynie miłości. [2521-2525, 2533]

Wielu młodych chrześcijan żyje w środowisku, w którym zupełnie swobodnie wszystko wystawia się na widok publiczny i systematycznie redukuje się uczucie wstydu. Ale bezwstyd jest niehumaniczny. Zwierzęta nie znają poczucia wstydu. W przypadku człowieka jest on z kolei cechą charakterystyczną. Nie skrywa czegoś gorszego, lecz chroni coś wartościowego – godność osoby w jej zdolności do kochania. Uczucie wstydu występuje we wszystkich kulturach, nawet jeśli w różny sposób. Nie ma nic wspólnego z pruderią czy purytańskim wychowaniem. Człowiek wstydzi się z powodu swoich grzechów i innych spraw, których upublicznienie upokorzyłoby go.

” Wstyd jest obecny wszędzie tam, gdzie istnieje misterium.

FRYDERYK NIETZSCHE
(1844-1900), niemiecki filozof

” Nie będziesz pożądał dobytku swojego bliźniego. Nie będziesz pożądał jego żony, jego sługi, jego służącej, jego wołu, jego ośła ani żadnej rzeczy, która należy do twojego bliźniego.

Wj 20, 17

” Uważajcie i strzeżcie się wszelkiej chciwości, bo życie nie polega na gromadzeniu bogactwa ani nie zależy od tego, co się posiada.

Łk 12, 15

” Jak rdza żelazo, tak zazdrość zżera duszę, która jest przez nią spętana.

ŚW. BAZYLI WIELKI, *Reguła*

Kto rani słowem, spojrzeniem, gestem lub czynem naturalne uczucie wstydu drugiej osoby, okrada ją z jej godności. → 412-413

DZIESIĄTE PRZYKAZANIE:

Ani żadnej rzeczy, która jego jest.

465 *W jaki sposób chrześcijanin powinien odnosić się do cudzej własności?*

Chrześcijanin powinien uczyć się oddzielać rozsądne pragnienia od nierozumnych i niesprawiedliwych i przyswoić sobie wewnętrzną postawę szacunku dla cudzej własności. [2534-2537, 2552]

Z chciwości rodzą się: żądza posiadania, kradzież, rozbój i oszustwo, gwałt i niesprawiedliwość, zazdrość i niepomowana żądza przywłaszczenia sobie cudzej własności.

466 *Co to jest zazdrość i jak można ją w sobie pokonać?*

Zazdrość to zawiść i złość na widok pomyślności innych i pragnienie niesprawiedliwego przywłaszczenia sobie tego, co inni posiadają. Kto życzy innym źle, ciężko grzeszy. Zazdrość odbiera radość z osiągnięć i darów innych, wiarę w Opatrzność Bożą względem samego siebie i blokuje serce, by dążyło do prawdziwego bogactwa. Jest nim już teraz udział w życiu Boga za sprawą Ducha Świętego. [2538-2540, 2553-2554]

467 *Dlaczego Jezus żąda od nas ubóstwa serca?*

**„On, będąc bogaty, dla was stał się ubogi, abyście wy wzbogacili się Jego ubóstwem” (2 Kor 8, 9).
[2544-2547, 2555-2557]**

Także młodzi ludzie doświadczają wewnętrznej pustki. Jednak być ubogim w środku to nic złego. Muszę tylko całym sercem szukać Tego, który może wypełnić moją pustkę i moje ubóstwo uczynić bogactwem. Dlatego Jezus mówi: „Szczęśliwi ubodzy w duchu, ponieważ do nich należy królestwo niebieskie” (Mt 5, 3). → 283-284

468 *Za czym człowiek powinien najbardziej tęsknić?*

**Ostateczną i największą tęsknotą człowieka może być tylko Bóg. Oglądanie Jego, naszego Stwórcy, Pana i Odkupiciela jest szczęśliwością bez końca.
[2548-2550, 2557] → 285**

” Nikogo nie nienawidzić. Nie zazdrościć. Nie czynić niczego z zawiści. Nie lubić kłótni. Unikać wyniosłości.

ŚW. BENEDYKT Z NURSJI,
Reguła 4, 65-69

” Nawet Bóg nie byłby w stanie nic uczynić dla tego, kto nie zostawia Mu miejsca. Trzeba stać się zupełnie pustym, żeby Go wpuścić do środka, by uczynił to, co chce.

BŁ. MATKA TERESA

” Bezdenna przepaść w człowieku może być wypełniona jedynie nieskończonym i niezmiennym przeciwieństwem tzn. samym Bogiem.

BLAISE PASCAL

Jak powinniśmy się modlić

469
527

256
257

Modlitwa w życiu chrześcijanina 258

Modlitwa: Jak Bóg obdarza nas swoją bliskością 258

Źródła modlitwy 270

Droga modlitwy 274

Modlitwa Pańska „Ojcze nasz” 280

” Modlitwa jest dla mnie wzniesieniem serca, prostym spojrzeniem ku Niebu, okrzykiem wdzięczności i miłości zarówno w cierpieniu, jak i radości.

ŚW. TERESA Z LISIEUX

” Już samo pragnienie modlitwy jest modlitwą.

GEORGES BERNANOS
(1888-1948),
francuski pisarz

” Czyń, co potrafisz, a módl się o to, czego nie potrafisz, wtedy Bóg da ci, że będziesz to potrafił.

ŚW. AUGUSTYN

” Uczynił tak dlatego, aby Go szukali i mogli Go znaleźć choćby po omacku, bo rzeczywiście jest On niedaleko od każdego z nas.

Dz 17, 27

” Końcem naszych tęsknot będzie Ten, którego ogląda się bez końca, kocha się bez znużenia, wielbi się bez zmęczenia.

ŚW. AUGUSTYN

📖 DZIAŁ PIERWSZY 📖

Modlitwa w życiu chrześcijanina

469 *Co to jest modlitwa?*

Modlitwa to zwrócenie się sercem ku Bogu. Kiedy człowiek się modli, wchodzi w żywą relację z Bogiem. [2558-2565]

Modlitwa to wielka brama do wiary. Kto się modli, nie żyje już więcej dzięki sobie, dla siebie i swoją własną siłą. Wie, że istnieje Bóg, do którego należy się zwracać. Człowiek modlący się coraz bardziej zawierza się Bogu. Już teraz szuka więzi z Tym, z którym pewnego dnia spotka się twarzą w twarz. Dlatego do życia chrześcijańskiego przynależy wysiłek codziennej modlitwy. Jednak nie można nauczyć się modlić, tak jak uczy się techniki. Choć dziwnie to zabrzmie: modlenie się jest darem, który otrzymujemy przez modlenie się.

📖 ROZDZIAŁ PIERWSZY 📖

Modlitwa: Jak Bóg obdarza nas swoją bliskością

470 *Jak człowiek wpada na to, by się modlić?*

Modlimy się, ponieważ jesteśmy przepętnieni nieskończoną tęsknotą oraz dlatego, że Bóg stworzył nas, ludzi, i „niespokojne jest serce nasze dopóki nie spocznie w Tobie” (św. Augustyn). Modlimy się też dlatego, że tego potrzebujemy. Tak powie Matka Teresa: „Ponieważ nie mogę oprzeć się na samej sobie, opieram się na Nim, 24 godziny na dobę”. [2566-2567, 2591]

Zdarza się, że zapominamy o Bogu, odchodzimy daleko od Niego, ukrywamy się. Niezależnie od tego, czy stonimy od myśli o Bogu, czy negujemy Go, On jest zawsze obecny – dla nas. Szuka nas, zanim my zaczniemy Go szukać, tęskni za nami, woła nas. Człowiek rozmawia w sumieniu i nagle zauważa, że prowadzi dialog z Bogiem. Gdy czuje się samotny, nie ma z kim porozmawiać, wtedy czuje, że Bóg jest zawsze gotowy do rozmowy. Gdy jest w niebezpieczeństwie, doświadcza, że Bóg przychodzi mu z pomocą. Modlenie się jest czymś tak naturalnym jak oddychanie, jedzenie, kochanie. Modle-

nie się oczyszcza, daje się do odpierania pokus, umacnia w słabości, pokonuje strach, podwaja siły, wydłuża oddech, czyni szczęśliwym.

471 *Dlaczego Abraham jest wzorem modlącego się?*

Abraham był posłuszny Bogu. Był gotowy wyruszyć tam, dokąd chciał Bóg, i czynić to, czego chciał Bóg. Przez posłuszeństwo i gotowość do wyruszenia w drogę staje się wzorem dla naszej modlitwy.

Nie zachowało się w przekazach wiele modlitw przypisywanych Abrahamowi. Ale tam, gdzie przybył, wznosił swemu Bogu ołtarze, miejsca modlitwy. Na swojej drodze przeżył wielorakie doświadczenia z Bogiem, także takie, które wystawiały go na próbę i rodziły niepewność.

” Modlenie się nie oznacza słuchania siebie samego mówiącego, ale to stawanie się spokojnym i bycie spokojnym, i czekanie, aż modlącego się usłyszy Bóg.

SØREN KIERKEGAARD

” Nagle doświadczyłem ciszy jak terazniejszości. W środku tej ciszy był On, który sam jest ciszą, pokojem i spokojem.

GEORGES BERNANOS

” Modlić się to znaczy: zostawić lęk tego świata i pójść do Ojca.

FRIEDRICH VON BODELSCHWINGH

” Moim zdaniem modlitwa nie jest niczym innym jak rozmową z przyjacielem, z którym często i chętnie się spotykamy, aby z nim rozmawiać, ponieważ on nas kocha.

ŚW. TERESA Z ÁVILA

KONTEMPLACJA

(łac. *contemplare* – oglądać) zatopienie się w obecności Boga podczas modlitwy. *Kontemplacja* (wewnętrzne życie duchowe) oraz *akcja* (działanie w życiu) są dwoma sposobami oddania się Bogu. W chrześcijaństwie te dwa aspekty są nierozdzielnie ze sobą powiązane.

„Contemplata aliis tradere” (Tylko to, co rzeczywiście zrozumiałeś i czego doświadczyłeś na modlitwie, powinieneś przekazywać innym).

Motto dominikanów
(Zakon Kaznodziejski,
XIII w.)

Abraham zaś wciąż stał przed Panem. Następnie zbliżył się do Niego i prosił: „Czyżbyś chciał wystraszyć sprawiedliwych razem z przestępcami? Może w tym mieście jest pięćdziesięciu sprawiedliwych? Czy także je zniszczysz i nie przebaczysz mu ze względu na tych pięćdziesięciu sprawiedliwych, którzy się w nim znajdują? O, nie czyń tego, by zginęli sprawiedliwi razem z przestępcami!”

Rdz 18, 22b-25a

Gdy Abraham widział, że Bóg chciał zniszczyć grzeszne miasto Sodomę, wstawił się za jego mieszkańcami. Walczył z Bogiem, i to bardzo zaciekle. Jego orędownictwo za Sodomą jest pierwszą wielką modlitwą prośby w historii ludu Bożego.

472 *Jak modlił się Mojżesz?*

Od Mojżesza możemy się nauczyć, że modlić się znaczy rozmawiać z Bogiem. Przy płonącym krzewie Bóg wszedł w autentyczny dialog z Mojżeszem i zlecił mu zadanie. Mojżesz wysuwał obiekcje i stawiał pytania. Wreszcie Bóg objawił mu swoje święte imię. Podobnie

jak wówczas Mojżesz nabrał zaufania do Boga i całkowicie oddał mu się na służbę, tak samo i my powinniśmy się modlić. [2574-2577]

→ BIBLIA wymienia imię Mojżesza 767 razy – jest tak ważny jako oswobodziciel i prawodawca dla ludu Izraela. Równocześnie Mojżesz był wielkim rzecznikiem swojego ludu. Na modlitwie dostał zadanie do wykonania, z modlitwy czerpał siłę. Mojżesz miał bardzo osobisty kontakt z Bogiem: „Pan rozmawiał z Mojżeszem twarzą w twarz, jak rozmawia się z przyjacielem” (Wj 33, 11a). Zanim coś przedsięwziął czy miał pouczyć lud, ruszał na górę, aby się modlić. Jest zatem wzorem człowieka modlitwy kontemplacyjnej.

473 *Jakie znaczenie dla naszej modlitwy mają Psalmi?*

Obok „Ojcze nasz”, Psalmi stanowią największą część skarbu modlitwy Kościoła. Rozbrzmiewa w nich nieprzemijający hymn ku czci Boga.

150 Psalmów znajduje się w → STARYM TESTAMENCIE. Są starożytnym zbiorem pieśni i modlitw, powstałych na przestrzeni ponad tysiąca lat, którymi jeszcze dzisiaj modli się wspólnota Kościoła – w czasie tzw. liturgii godzin. Psalmi należą do najpiękniejszych tekstów literatury światowej i poruszają również współczesnych odbiorców dzięki swej duchowej sile. → 188

474 *Jak Jezus nauczył się modlić?*

Jezus nauczył się modlić w swojej Rodzinie i w synagodze: jednak przekroczył granice tradycyjnej modlitwy. Jego modlitwa wskazuje na taki rodzaj związku z Ojcem w niebie, jaki może mieć tylko Ten, kto jest Synem Bożym. [2598-2599]

Jezus, jednocześnie Bóg i człowiek, podobnie jak inne Jemu współczesne żydowskie dzieci wzrastał w świecie określonych obrzędów i form modlitwy praktykowanych przez Jego lud. Jednak, co widać na przykładzie opowiadania o 12-letnim Jezusie w świątyni (Łk 2, 41nn), było w Nim coś, czego nie mógł się nauczyć: pierwotna, głęboka i wyjątkowa relacja z Bogiem, Jego Ojcem w niebie. Jezus, podobnie jak wszyscy ludzie, miał nadzieję na ist-

[Psalm Dawida]
Pan moim

pasterzem, nie brak mi niczego. / Pozwala mi leżeć na zielonych pastwiskach. / Prowadź mnie nad wody, bym odpoczął. / Ożywia mnie na nowo, / prowadź mnie po właściwych ścieżkach / przez wzgląd na moje imię. / Choćbym kroczył ciemną doliną, / zła się nie ulękę, / bo Ty jesteś ze mną! / Twój kij pasterski i laska dodają mi otuchy.
Ps 23, 1-4

Czy nie wiedzieliście, że muszę być w tym, co jest mego Ojca?

Łk 2, 49

Modlić się znaczy z miłością myśleć o Jezusie. Modlitwa to spojrzenie na siebie przez pryzmat duszy, która koncentruje się na Jezusie. Im bardziej człowiek kocha Jezusa, tym bardziej się modli.
BŁ. KAROL DE FOUCAULD

Ja i Ojciec jesteśmy jedno.

J 10, 30

Jezus modli się Psalmem 22, który zaczyna się słowami: „Boże mój, Boże mój, czemuś mnie opuścić...” (Ps 22, 2). Bierze na siebie całe cierpienie Izraela, całe cierpienie ludzkości, całą jej niepewność co do istnienia Boga i w ten sposób pozwala się Bogu ukazać tam, gdzie On ostatecznie okazuje się obecny i zwycięski.

KARDYNAŁ JOSEPH RATZINGER / BENEDYKT XVI (jako prefekt Kongregacji Nauki Wiary – autor tekstu rozważań do Drogi krzyżowej w 2005 r.)

Dlatego mówię wam: Wiercie, że otrzymaliście wszystko, o co prosicie w modlitwie, a to wam się stanie.

Mk 11, 24

On [Jezus] modli się za nas jako nasz kapłan, modli się w nas jako nasza głowa. My modlimy się do Niego jako naszego Boga. Usłyszmy zatem nasz głos w Nim i Jego głos w nas.

ŚW. AUGUSTYN

nienie innego świata i modlił się do Boga. Jednocześnie sam był częścią tego innego świata. Już tutaj zostało objawione, że pewnego dnia ludzie zaczną modlić się do Jezusa, Jego uznawać za Boga i prosić o Jego łaskę.

475

Jak Jezus się modlił?

Samo życie Jezusa było jedyną w swoim rodzaju modlitwą. W decydujących momentach (kuszenie na pustyni, wybór uczniów, śmierć na krzyżu) Jego modlitwa była szczególnie intensywna. Często, aby się modlić, udawał się na miejsce osobne, zwłaszcza w nocy. Nicią przewodnią Jego ziemskiego życia było zjednoczenie z Ojcem w Duchu Świętym. [2600-2605]

476

Jak Jezus modlił się w obliczu swojej śmierci?

W obliczu śmierci Jezusa przeszywał do żywego ludzki strach. Znalazł jednak siłę, aby także w tej godzinie powierzyć się Ojcu niebieskiemu: „Abba, Ojcie. Dla Ciebie wszystko jest możliwe, oddal ten kielich ode Mnie! Jednak nie to, co Ja chcę, lecz co Ty” (Mk 14, 36). [2605-2606, 2620]

„Jak trwoga to do Boga”. Niemal każdy człowiek doświadcza tego w swoim życiu. Jak modlił się Jezus w obliczu śmiertelnego zagrożenia? Jego przewodniczką przez te godziny była absolutna gotowość do zawierzenia się miłości i opiece swego Ojca. Mimo to wypowiedział modlitwę z dna otchłani, najbardziej rozpaczliwą z modlitw żydowskich, w chwili śmierci: „Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścić” (Mk 15, 34; zaczerpnięte z Ps 22, 2). Wszelka ludzka rozpacz, lament, krzyk wszystkich czasów i tęsknota za pomocną ręką Boga zawierają się w tym wołaniu Ukrzyżowanego. Mówiąc: „Ojcie, w Twoje ręce oddaję mego ducha” (Łk 23, 46), wyzionął ducha. Pobrzmiwa tu bezgraniczne zaufanie do Ojca, którego moc zna drogę do przezwyciężenia śmierci. W ten sposób modlitwą podczas umierania Jezus antycypuje wielkanocne zwycięstwo przez swoje Zmartwychwstanie. → 100

477 Co to znaczy uczyć się modlić od Jezusa?

Uczyć się modlić od Jezusa oznacza przyjąć Jego postawę bezgranicznego zaufania, złączyć się z Jego modlitwą i być przez Niego prowadzonym krok po kroku do Ojca. [2607-2614, 2621]

Uczniowie, którzy żyli razem z Jezusem, nauczyli się modlić, dzięki przystuchiwaniu się i naśladowaniu Jezusa, którego całe życie było modlitwą. Podobnie jak On musieli być czujni, walczyć o czyste serce, wszystko oddać, aby nadeszło królestwo Boże, przebaczać wrogom, mężnie zawierzyć się Bogu i miłość do Niego przedkładać ponad wszystko. Przez taki przykład poświęcenia Jezus przekonał swoich uczniów do tego, by do wszechmogącego Boga zwracali się „Abba, kochany Ojcze”. Gdy modlimy się w duchu Jezusa, zwłaszcza Modlitwą Pańską, idziemy Jego śladami i możemy być pewni, że bezbłędnie dotrzemy do serca Ojca. → 495-496, 512

478 Dlaczego możemy ufać, że nasza modlitwa do Boga zostanie wysłuchana?

Wielu ludzi, którzy za ziemskiego życia Jezusa prosili o uzdrowienie, zostało wysłuchanych. Jezus, który powstał z martwych, żyje, słucha naszych prośb i znosi je do Ojca. [2615-2616, 2621]

Do dzisiaj znamy imię przełożonego synagogi: mężczyzna Jair błagał Jezusa o pomoc i został wysłuchany. Jego córka była śmiertelnie chora. Nikt już nie potrafił jej pomóc. Jezus nie tyle uzdrowił jego dziecko, ale wskrzesił je z martwych (Mk 5, 21-43). Jezus dokonał mnóstwa potwierdzonych uzdrowień. Czynił znaki i cuda. Chromi, trędowaci i niewidomi nie prosili Jezusa na próżno. Także w przypadku wszystkich świętych Kościoła potwierdzone jest wysłuchanie modlitw zanoszonych za ich pośrednictwem. Wielu chrześcijan czuje, że powinni opowiedzieć o tym, jak zostali powołani przez Boga i jak Bóg ich wysłuchał. Bóg jednak nie jest automatem. Sposób, w jaki wysłuchuje naszych wołań i odpowiada na nie, musimy pozostawić Jemu. → 40, 51

Gdy ty się modlisz, wejdź do swego mieszkania, zamknij za sobą drzwi i módl się do Ojca, który jest w ukryciu. A twój Ojciec, który widzi także to, co ukryte, nagrodzi ciebie.

Mt 6, 6

Nie każdy, kto mówi do Mnie: „Panie!, Panie!”, wejdzie do królestwa niebieskiego, lecz tylko ten, kto pełni wolę mojego Ojca, który jest w niebie.

Mt 7, 21

Do modlitwy prośby należy zarówno pewność wysłuchania, jak też zupełna rezygnacja z bycia wysłuchanym według własnego planu.

KARL RAHNER

Gdybyś Go naprawdę prosił o nawrócenie, dałby ci je.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

” Wołaj do Maryi jedynie nabożnie, Ona nie zostawi cię w potrzebie, bo jest miłosierna, jest przecież Matką Miłosierdzia.

ŚW. BERNARD Z CLAIRVAUX

” Każdego dnia o wschodzie i zachodzie słońca wierzący rozpoczyna na nowo swoją adorację, czyli swoje uznanie obecności Boga, który jest Stwórcą i Panem wszechświata. Chodzi o uznanie pełne wdzięczności, która pochodzi z głębi serca i obejmuje całą istotę, ponieważ człowiek może się w pełni urzeczywistnić tylko wtedy, gdy adoruje Boga i kocha Go ponad wszystko.

BENEDYKT XVI, 7.08.2005 r.

? ZDROWAŚ MARYJO

(łac. *Ave Maria* – Bądź pozdrowiona, Maryjo) pierwsza część najważniejszej i najbardziej popularnej modlitwy po *Ojcze nasz*, odnosi się do Biblii (Łk 1, 28; Łk 1, 42). Druga część „teraz i w godzinę śmierci naszej” jest dodatkiem pochodzącym z XVI w.

479 Czego możemy się nauczyć z modlitwy Maryji?

Nauczyć się modlić od Maryji znaczy złączyć się z Jej „niech mi się stanie według twego słowa” (Łk 1, 38). Modlitwa to ostatecznie poświęcenie, które otwiera na miłość Bożą. Gdy na wzór Maryji mówimy „tak”, Bóg ma możliwość wkroczyć w nasze życie. [2617-2618, 2622, 2674] → 84-85, 117

480 Jaki jest tekst modlitwy „Zdrowaś Maryjo”?

Zdrowaś Maryjo, łaski pełna, Pan z tobą, błogostawiona jesteś między niewiastami i błogostawiony owoc żywota twojego, Jezus. Święta Maryjo, Matko Boża, módl się za nami grzesznymi teraz i w godzinę śmierci naszej. Amen.

Po łacinie:

Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui, Jesus. Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc et in hora mortis nostrae. Amen.

481 Co składa się na treść modlitwy różańcowej?
Jakie są jej części?

1. W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego.
2. *Credo* (Symbol Apostolski → 28).
3. *Ojcze nasz*.
4. Trzy razy *Zdrowaś Maryjo*.
5. Chwała Ojcu i Synowi, i Duchowi Świętemu, jak była na początku teraz i zawsze, i na wieki wieków. Amen.
6. Pięć dziesiątek *Zdrowaś Maryjo* – rozpoczyna za każdym razem modlitwa *Ojcze nasz*, a kończy *Chwała Ojcu*.

Tajemnice różańcowe: radosne, światła, bolesne i chwalebne.

Tajemnice radosne (poniedziałek, sobota)

Zwiastowanie Najświętszej Maryi Pannie

Nawiedzenie św. Elżbiety

Narodzenie Pana Jezusa

Ofiarowanie Pana Jezusa w świątyni

Odnalezienie Pana Jezusa w świątyni

Tajemnice światła (czwartek)

Chrzest Jezusa w Jordanie

Cud na weselu w Kanie Galilejskiej

Głoszenie królestwa Bożego i wzywanie do nawrócenia

Przemienienie na górze Tabor

Ustanowienie Eucharystii

Tajemnice bolesne (wtorek, piątek)

Modlitwa Pana Jezusa w Ogrójcu

Biczowanie Pana Jezusa

Cierniem ukoronowanie Pana Jezusa

Droga krzyżowa Pana Jezusa

Ukrzyżowanie i śmierć Pana Jezusa

” Różaniec jest moją ulubioną modlitwą. To cudowna modlitwa w swojej prostocie i głębi. (...) Rzeczywiście w tle słów modlitwy *Zdrowaś Maryjo* stają przed oczami duszy najważniejsze wydarzenia z życia Jezusa. (...) Równocześnie w tę sekwencję tajemnic różańcowych nasze serce może włączyć te wszystkie wydarzenia, które tworzą życie pojedynczego człowieka, rodziny, narodu, Kościoła i ludzkości; osobiste doświadczenia i doświadczenia bliźniego, zwłaszcza tych ludzi, którzy są nam najbliżsi, których nosimy w sercu. W ten sposób prosta modlitwa różańcowa przenika rytm ludzkiego życia.

BŁ. JAN PAWEŁ II, 29.10.1978 r.

RÓŻANIEC

nazwa sznura modlitewnego oraz praktyki modlitewnej, która pojawiła się w XII w. zwłaszcza wśród cystersów i kartuzów, których świeccy bracia nie potrafili odmawiać liturgii godzin (brewiarza) po łacinie i w Różańcu odnaleźli własną formę religijnej ekspresji (*Psalterz maryjny*). Później Różaniec rozpropagowali przede wszystkim dominikanie, a także inne zakony. Papięże zawsze zalecali tę modlitwę i wśród wielu ludzi cieszy się ona ogromną popularnością.

Niech cię Pan błogostawi i strzeże. Niech Pan rozjaśni nad tobą swoje oblicze i będzie ci łaskawy. Niech Pan zwróci na ciebie swoje oblicze i niech cię obdarzy pokojem.

Lb 6, 24-26

Tajemnice chwalebne (środa, niedziela)

Zmartwychwstanie Pana Jezusa

Wniebowstąpienie Pana Jezusa

Zesłanie Ducha Świętego

Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny

Ukoronowanie Maryi na królową nieba i ziemi

482 *Jaką rolę odgrywała modlitwa w życiu pierwszych chrześcijan?*

Pierwsi chrześcijanie byli ludźmi żywej i żarliwej modlitwy. Pierwotny Kościół został poruszony tchnieniem Ducha Świętego, który zstąpił na uczniów i któremu zawdzięczali całą swoją charyzmę: „Wszyscy postępowali zgodnie z nauką apostołów, żyli we wspólnocie braterskiej, łamali chleb i modlili się” (Dz 2, 42).

483 *Jake są główne rodzaje modlitwy?*

Pięcioma głównymi rodzajami modlitwy są: błogostawieństwo, adoracja, modlitwa prośby i wstawiennicza, dziękczynienie, uwielbienie. [2626-2643]

484 *Na czym polega błogostawieństwo?*

Błogostawieństwo jest modlitwą, którą przyzywa się błogostawieństwa Bożego nad nami. Jedynie Bóg jest Tym, od którego pochodzi wszelkie błogostawieństwo. Błogostawieństwem jest Jego dobroć, Jego bliskość i Jego miłosierdzie. „Niech Pan cię błogostawi” – to najkrótsze życzenie błogostawieństwa. [2626-2627]

Każdy chrześcijanin powinien przyzywać błogostawieństwa Bożego dla siebie i dla innych ludzi. Rodzice mogą kreślić na czołach swoich dzieci znak krzyża. Ludzie, którzy się kochają, mogą się błogostawić. Ponadto → KAPŁAN udziela błogostawieństwa mocą swojego urzędu, w imię Jezusa i z polecenia Kościoła. Jego błogostawieństwo ma szczególną siłę oddziaływania za sprawą święceń kapłańskich i poprzez moc modlitwy Kościoła.

485 *Dlaczego powinniśmy adorować Boga?*

Każdy człowiek, który pojmuje, że jest stworzeniem Bożym, pokornie uznaje Wszechmogącego i adoruje Go.

” Błogosławieństwo Boże we wszystkim pomoże.

Przystawie niemieckie

W chrześcijańskiej adoracji jednakże nie tylko dostrzega się wielkość, wszechmoc i → ŚWIĘTOŚĆ Boga, ale z wdzięcznością chwali się również Jezusa, w którym Bóg nas najpierw ukochał i który jest naszym Zbawicielem.

Kto naprawdę adoruje Boga, przychodzi do Niego na kolanach lub rzuca się na ziemię. Przez to wyraża się prawda o relacji między człowiekiem a Bogiem: On jest wielki, a my mali. Jednocześnie człowiek nigdy nie jest tak wielki jak wtedy, gdy w postawie dobrowolnego poświęcenia klęka przed Bogiem. Niewierzący, który szuka Boga i zaczyna się modlić, może Go w ten sposób znaleźć.

→ 353

” Moim zdaniem modlitwa nie jest niczym innym jak rozmową z przyjacielem, z którym często i chętnie się spotykamy, aby z nim rozmawiać, ponieważ on nas kocha.

ŚW. TERESA Z ÁVILA

Przecież wstawia się za nami

Chrystus Jezus, który umarł, co więcej, który zmartwychwstał i zasiada po prawej stronie Boga! Kto nas oddzieli od miłości Chrystusa?

Rz 8, 34-35

Jakub odpart: „Nie puszcze cię, aż mi pobłogostawisz”.

Rdz 32, 27

Zgięte kolana i rozłożone puste ręce to dwa pierwotne gesty wolnego człowieka.

ALFRED DELP (1907-1945), jezuita, teolog i socjolog, męczennik za opór stawiany nazizmowi

Najlepiej zacznijcie na kolanach.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

Wielki jesteś, Panie, godny wielkiej chwały (...) A chce Cię chwalić człowiek, ta nieznaczną część Twego stworzenia. Ty sam go do tego skłaniasz, bo stworzyłeś nas ze względu na siebie, i niespokojne jest serce nasze, dopóki nie spocznie w Tobie.

ŚW. AUGUSTYN

486

Dlaczego powinniśmy prosić Boga?

Bóg, który zna nas na wylot, wie, czego potrzebujemy. Bóg jednak chce, żebyśmy Go prosili: żebyśmy w nędzy naszego życia zwrócili się do Niego, krzyczeli, wołali do Niego, błagali Go, żalili się Mu, czy wręcz na modlitwie walczyli z Nim. [2629-2633]

Na pewno Bóg nie potrzebuje naszych prośb, aby nam pomóc. Proszącymi mamy być ze względu na nas samych. Kto nie prosi i nie chce prosić, zamyka się w sobie. Dopiero człowiek, który prosi, otwiera się i zwraca się do Sprawcy wszelkiego dobra. Kto prosi, wraca do Boga. W ten sposób modlitwa prośby naprowadza człowieka na właściwą relację do Boga, który szanuje naszą wolność.

Co chrześcijanie wyrażają poprzez postawy modlitewne?

Postawą ciała wyrażają Bogu siebie: padają na twarz przed Bogiem, składają ręce na modlitwie lub je rozkładają (gest oranta), klękają na jedno kolano lub oba przed Najświętszym Sakramentem, słuchają Ewangelii stojąc, a medytują siedząc.

Postawa stojąca wyraża głęboki szacunek wobec Boga (wstaje się, kiedy wchodzi ktoś wyższy rangą), równocześnie jednak czujność i gotowość (by natychmiast wyruszyć w drogę). Jeśli przy tym są rozłożone ręce (postawa oranta), modlący się trwa w pierwotnym geście uwielbienia.

Siedząc przed Bogiem, chrześcijanin wstępuje się w swoje wnętrze, zachowuje słowo w swoim sercu (Łk 2, 51) i rozważa je.

Klęcząc, człowiek umniejsza się przed wielkością Boga. Uznaje swoją zależność od łaski Bożej.

Kładąc się na ziemi, człowiek adoruje Boga.

Składając ręce, człowiek wyzwala się z rozprożeń i jednoczy się z Bogiem. **Rozłożone ręce** są pierwotnym gestem prośby. Ta postawa pomaga nam w niepojęty sposób skupić się na obecności Boga i pozostać na Nim skoncentrowanym.

„ Muszą chyba istnieć ludzie, którzy modlą się za tych, którzy nigdy się nie modlą.

WIKTOR HUGO (1802-1885), francuski pisarz, ateista

487 Dlaczego powinniśmy prosić Boga za innymi ludźmi?

Podobnie jak Abraham prosił za mieszkańców Sodomy, Jezus modlił się za swoich uczniów, pierwotny Kościół „nie troszczył się tylko o swoje własne sprawy, ale także o innych” (Flp 2, 4), tak samo chrześcijanie powinni modlić się za wszystkich – za ludzi bliskich ich sercu, za ludzi jedynie spotykanych, a nawet za wrogów. [2634-2636, 2647]

Im człowiek bardziej uczy się modlić, tym głębiej czuje, że jest częścią duchowej rodziny, od której emanuje siła modlitwy. Z całą moją troską o ludzi, których kocham, stoję pośrodku rodziny ludzkiej, mogę zaczerpnąć sił z modlitwy innych i przyzywać Bożej pomocy dla innych.

→ 477

„ Wstawiać się oznacza posyłać komuś aniola.

MARCIN LUTER

W każdej sytuacji dziękujcie! To jest bowiem wola Boga względem was w Chrystusie Jezusie.

1 Tes 5, 18

„ Uniemożliwiamy Bogu obdarzanie nas wielkimi duchowymi darami przygotowanymi dla nas, ponieważ nie dziękujemy za codzienne dary.

DIETRICH BONHOEFFER

Odmawiajcie wspólnie psalmy, hymny i natchnione pieśni, śpiewając Panu i uwielbiając Go całym sercem.

Ef 5, 19

Bądźcie wytrwali w modlitwie, czuwając na niej w dziękczynieniu.

Kol 4, 2

Przed wszystkim Ewangelia przemawia do mnie podczas moich wewnętrznych modlitw. Znajduję w niej wszystko to, czego potrzebuje moja biedna dusza. Ciągłe odkrywam w niej nowe pokłady, ukryte, mistyczne treści.

ŚW. TERESA Z LISIEUX

W ciągu dnia siedmiokrotnie Cię wielbię za sprawiedliwe wyroki Twoje.

Ps 119, 164

My mnisi przestrzegamy tej uświęconej liczby siedem, gdy spełniamy naszą powinność, odmawiając jutrznię, prymę, modlitwę przedpołudniową (tercję), południową (sekszę) i popołudniową (nonę), nieszpory oraz kompletę.

ŚW. BENEDYKT Z NURSI

488 Dlaczego powinniśmy dziękować Bogu?

Wszystko to, czym jesteśmy i co mamy, pochodzi od Boga. Paweł powie: „Co masz, czegoś nie otrzymał?” (1 Kor 4, 7). Dziękczynienie Bogu, Dawcy wszelkiego dobra, uszczęśliwia. [2637-2638, 2648]

Największą modlitwą dziękczynną jest → EUCHARYSTIA (gr. dziękczynienie) Jezusa, podczas której On, przemieniony chleb i wino – dary wyobrażające całe stworzenie, składa je Bogu w ofierze. Wszelkie dziękczynienie chrześcijańskie jest złączeniem się z tym Jezusowym hymnem dziękczynienia. Również i my zostajemy przemienieni i zbawieni przez Jezusa, możemy zatem z głębi serca podziękować Bogu, wyrażając to w wieloraki sposób.

489 Co to znaczy uwielbiać Boga?

Bóg nie potrzebuje aplauzu. Ale my potrzebujemy, żeby spontanicznie wyrazić Bogu naszą radość serca. Uwielbiamy Boga za to, że istnieje i że jest dobry. Przez to już teraz przyłączamy się do wiecznego hymnu uwielbienia aniołów i świętych w niebie. [2639-2642]

→ 48

ROZDZIAŁ DRUGI

Źródła modlitwy

490 Czy wystarczy modlić się tylko wtedy, gdy ma się na to ochotę?

Nie, kto modli się tylko wtedy, gdy ma ochotę, nie traktuje Boga poważnie i wychodzi z wprawy w modleniu się. Modlitwa żyje dzięki wierności. [2650]

491 Czy można nauczyć się modlić z Biblii?

→ **BIBLIA jest jak źródło dla modlitwy. Modlić się słowem Bożym oznacza wykorzystywać słowa i wydarzenia opisane w Biblii we własnej modlitwie. „Nieznajomość Pisma jest nieznajomością Chrystusa” (św. Hieronim). [2652-2653]**

Pismo Święte, zwłaszcza Psalmy i → NOWY TESTAMENT, jest bezcennym skarbem. Znajdują się w nim najpiękniejsze modlitwy świata judeochrześcijańskiego. Wypowia-

danie tych modlitw jednoczy nas z milionami modlących się we wszystkich czasach i kulturach, przede wszystkim jednak z samym Chrystusem, który jest w nich wszystkich obecny.

492 *Co ma wspólnego moja osobista modlitwa z modlitwą Kościoła?*

Podczas każdej liturgii Kościół wspólnie zanosi modlitwy, które pochodzą z Pisma Świętego albo z Tradycji Kościoła. Wiążą one każdego z osobna z modlącą się wspólnotą Kościoła. [2655-2658, 2662]

Modlitwa chrześcijanina nie jest sprawą prywatną, choć jest bardzo osobista. Osobista modlitwa zostaje oczyszczona, umocniona i poszerza się jej horyzont, gdy regularnie włącza się w nurt modlitwy Kościoła. Jest wielkim i pięknym znakiem, gdy na świecie wierzący jednoczą się w tym samym czasie na tej samej modlitwie i tym samym wyśpiewują Bogu jedyny w swoim rodzaju hymn uwielbienia. → 188

493 *Jakie są cechy charakterystyczne modlitwy chrześcijańskiej?*

Modlitwa chrześcijańska jest modlitwą w postawie wiary, nadziei i miłości. Jest wytrwała i poddaje się woli Bożej. [2656-2658, 2662]

Kto modli się jak chrześcijanin, ten w tym samym momencie wykracza poza siebie i w postawie zaufania zdaje się na Boga i Pana. Jednocześnie pokłada w Bogu całą swoją nadzieję – że Ten go wysłucha, zrozumie, przyjmie i udoskonali. Święty Jan Bosco powiedział kiedyś: „żeby poznać wolę Bożą, potrzeba trzech rzeczy: modlić się, czekać i pozwolić sobie pomóc”. Wreszcie chrześcijańska modlitwa jest znakiem miłości, która pochodzi od miłości Chrystusa i szuka boskiej miłości.

494 *W jaki sposób mój dzień powszedni może być szkołą modlitwy?*

Każde zdarzenie, każde spotkanie może stać się impulsem do modlitwy. Ponieważ w im większym zjednoczeniu z Bogiem żyjemy, tym głębiej rozumiemy świat wokół nas. [2659-2660]

Z tęsknotą czekałem na Pana, a On zwrócił na mnie uwagę i wysłuchał mojej prośby.

Ps 40, 2

Moja tajemnica jest prosta: Modlę się. I poprzez modlitwę jednoczę się z miłością Chrystusa i dostrzegam, że modlić się to kochać Go, że modlić się to żyć z Nim, a to znowu oznacza urzeczywistnić Jego słowa (...) Modlić się to dla mnie 24 godziny na dobę zgadzać się z wolą Jezusa, żyć dla Niego, przez Niego i z Nim.

BŁ. MATKA TERESA

Im hojniejszy będziesz względem Boga, tym bardziej będziesz Go doświadczać.

ŚW. IGNACY LOYOLA

„ Duch Święty jest Duchem Jezusa Chrystusa, Duchem, który jednoczy w miłości Ojca z Synem.

BENEDYKT XVI, wigilia Zestania Ducha Świętego, 2006 r.

„ Przybądź, Duchu Święty, spuść z niebiosów wzięty światła Twego strumień.

Sekwencja na Zestanie Ducha Świętego

Właśnie w ten sposób Duch przychodzi nam z pomocą w naszej słabości.

Rz 8, 26a

Kto już od rana chce zjednoczyć się z Jezusem, potrafi błogostawić ludzi, których spotyka, nawet przeciwników i wrogów. Całą swoją troskę o przebieg dnia składa na barki Pana. Ma w sobie więcej pokoju i nim promieniuje. Wydaje swoje sądy i opinie, najpierw pytając siebie, jak w danej sytuacji postąpiłby Jezus. Pokonuje strach poprzez bliskość Boga. W sytuacjach skrajnych nie czuje się zostawiony na lodzie. Nosi w sobie pokój nieba i wnosi go do świata. Jest pełen wdzięczności i radości za piękno, ale także wytrzymuje trudy, które go spotykają. To skoncentrowanie na Bogu jest możliwe nawet w czasie pracy.

495 *Czy możemy być pewni, że nasze modlitwy nie trafiają w próżnię?*

Nasze modlitwy, które zanosimy w imieniu Jezusa, dochodzą tam, gdzie dochodziły również modlitwy Jezusa: do serca Ojca w niebie. [2664-2669, 2680-2681]

Możemy być tego pewni na tyle, na ile ufamy Jezusowi. To On ponownie otworzył nam drogę do nieba, która była zamknięta przez grzech. Dlatego że Jezus jest drogą do Boga, chrześcijanie kończą swe modlitwy dodatkiem: „... prosimy Cię o to przez Jezusa Chrystusa, Pana naszego”.

496 *Dlaczego potrzebujemy Ducha Świętego, gdy się modlimy?*

→ **BIBLIA mówi: „Gdy nie wiemy, jak mamy się modlić, Duch wstawia się za nami wołaniem bez słów” (Rz 8, 26).**

Modlić się do Boga można tylko z Bogiem. Przede wszystkim nie naszą zasługą jest, że nasza modlitwa rzeczywiście dociera do Boga. My, chrześcijanie, otrzymaliśmy Ducha Jezusa, który całkowicie pragnie tego, by zjednoczyć się z Ojcem: On jest całkowitą miłością, całkowitym wstuchiwaniem się w drugiego, całkowitym rozumieniem siebie nawzajem, całkowitą wolą czynienia tego, co chce drugi. Święty Duch Jezusa jest w nas i mówi z wnętrza nas, gdy się modlimy. W gruncie rzeczy modlitwa to wypowiedane z głębi serca słowa Boga do Boga. Duch Święty pomaga modlić się naszemu duchowi. Dlatego powinniśmy nieustannie wołać: „Przybądź Duchu Święty, przyjdź i pomóż mi się modlić”. → 120

497 *Dlaczego podczas modlitwy pomaga odwoływanie się do świętych?*

Święci to ludzie rozpaleni ogniem Ducha Świętego. Podtrzymują ten Boży ogień w Kościele. Święci już w czasie swojego ziemskiego życia byli ludźmi żarliwej, wytrwałej modlitwy. W ich bliskości modli się łatwo. My nigdy nie adorujemy świętych, lecz powinniśmy przyzywać ich w niebie, aby wstawiali się przed tronem Boga za nami. [2683-2684]

Wielcy święci dali początek specyficznym szkołom pobożności (→ **DUCHOWOŚĆ**), które podobnie jak barwy widma optycznego wszystkie wskazują na czyste światło Boże. Wszystkie one kładą nacisk na pewien określony, pierwotny element wiary, aby każdorazowo przez inną bramę prowadzić do wnętrza wiary i sedna oddania się Bogu. I tak duchowość franciszkańska kładzie nacisk na ubóstwo w duchu, benedyktyńska na uwielbienie Boga, a ignacjańska na wolną decyzję i nawrócenie. Określona duchowość, bliska człowiekowi zależnie od jego osobistych upodobań, jest zawsze szkołą modlitwy.

” Gdy szukasz Boga i nie wiesz, od czego zacząć, ucz się modlić i zadawaj sobie trud codziennej modlitwy.

BŁ. MATKA TERESA

” Mój bracie, czuję, że w niebie będę ci bardziej pomocna niż na ziemi.

ŚW. TERESA Z LISIEUX na krótko przed swoją śmiercią do o. Roullanda, misjonarza w Chinach

” Nie wszyscy święci mają ten sam rodzaj świętości. Są tacy, którzy nigdy nie mogliby żyć razem z innymi świętymi. Nie wszyscy mają taką samą drogę. Ale wszyscy docierają do Boga.

ŚW. JAN MARIA VIANNEY

? DUCHOWOŚĆ

Formy pobożności w Kościele, które w różnoraki sposób wykształciły się z praktyki życia świętych, przepełnionej Duchem Świętym. Dlatego można mówić o duchowości benedyktyńskiej, franciszkańskiej czy dominikańskiej.

” Modląc się, obejmujemy duchowo całe stworzenie Boże, od najdalszych planet po głębinę morskie, prostą kaplicę klasztorną, jak też opuszczony kościół, klinikę aborcyjną w jednym mieście i celę więzienną w innym, nawet niebo i bramy piekieł. Łączymy się z każdą częścią stworzenia. Modlimy się z każdym stworzeniem i za każde stworzenie, ażeby zostali zbawieni i uświęceni wszyscy, za których została wylana Krew Syna Bożego.

BŁ. MATKA TERESA

” Trzeba częściej pamiętać o Bogu niż o oddechu.

ŚW. GRZEGORZ Z NAZJANZU

” Dlatego zapraszam Was, abyście każdego dnia szukali Pana, który nie chce niczego innego, jak tylko tego, abyście naprawdę byli szczęśliwi. Pozostawajcie z Nim w mocnej i ciągłej relacji na modlitwie i w miarę możliwości pielęgnujcie te chwile waszego codziennego życia, kiedy wyłącznie szukacie kontaktu z Nim. Gdy nie wiecie, jak powinniście się modlić, proście Go, by nauczył Was modlić się i proście Jego niebieską Matkę, by modliła się z Wami i za Was.

BENEDYKT XVI do młodzieży holenderskiej, 2.11.2005 r.

498 Czy można modlić się wszędzie?

Tak, można modlić się wszędzie. Jednakże katolik szuka miejsc, gdzie Bóg przebywa w szczególności sposób. Przede wszystkim są to katolickie świątynie, gdzie nasz Pan jest obecny pod postacią chleba w → TABERNAKULUM. [2691, 2696]

To bardzo ważne, by modlić się wszędzie: w szkole, w środkach komunikacji, na przyjęciu, wśród przyjaciół. Cały świat powinien być przeniknięty → BŁOGOSŁAWIENSTWEM. Równie ważne jest jednak to, żebyśmy uczęszczali do świętych miejsc, gdzie Bóg nas oczekuje, byśmy mogli przy Nim odetchnąć, zostać przez Niego umocnieni, napełnieni i postani. Prawdziwy chrześcijanin nigdy nie zajmuje się samym tylko zwiedzaniem, gdy wchodzi do kościoła. Trwa moment w ciszy, uwielbia Boga i odnawia swoją przyjaźń z Nim i miłość do Niego. → 218

ROZDZIAŁ TRZECI

Droga modlitwy

499 Kiedy należy się modlić?

Od najdawniejszych czasów chrześcijanie modlą się: o poranku, przy posiłkach i wieczorem. Kto nie modli się regularnie, wkrótce w ogóle przestanie się modlić. [2697-2698, 2720]

Kto kocha drugiego człowieka i przez cały dzień w ogóle nie daje mu znaku swojej miłości, w rzeczywistości go nie kocha. Tak samo jest z Bogiem. Kto rzeczywiście Go szuka, będzie wysyłał mu sygnały świadczące o pragnieniu Jego bliskości i przyjaźni. Wstajemy rano i Bóg obdarza nas dniem, prośmy więc o Jego → BŁOGOSŁAWIENSTWO i obecność podczas wszystkich spotkań i we wszystkich trudnych sytuacjach. Dziękujmy Mu, zwłaszcza przy posiłkach. Na końcu dnia wszystko złożmy w Jego ręce, prośmy Go o przebaczenie oraz o pokój dla siebie i innych. Wspaniały dzień to ten pełen chwil oddanych Bogu! → 188

500 Czy istnieją różne sposoby modlitwy?

Tak, istnieje modlitwa ustna, rozmyślanie i kontemplacja. Wszystkie trzy rodzaje modlitwy zakładają skupienie serca. [2699, 2721]

501 *Co to jest modlitwa ustna?*

W pierwszej kolejności modlitwa jest wzniesieniem się serca ku Bogu. A jednak nawet Jezus uczył modlić się słowami. W modlitwie *Ojcze nasz* jak w testamencie pozostawił nam wzór doskonałej modlitwy ustnej. [2700-2704, 2722]

Podczas modlitwy powinniśmy nie tylko myśleć o sprawach pobożnych. Powinniśmy wypowiadać to, co leży nam na sercu, przedstawiać Bogu nasze żale i prośby, uwielbiać Go i dziękować Mu. Niejednokrotnie wielkie modlitwy ustne – Psalmy i hymny z Pisma Świętego, *Ojcze nasz* i *Zdrowaś Maryjo* – wskazują nam na to, co ma być prawdziwą treścią modlitwy i co prowadzi do kontemplacji wolnej od rozproszeń. → 511-527

” Istnieje wiele dróg modlitwy. Jednymi chodzą wybrani, innymi wszyscy. Są momenty żywej pewności: Chrystus tu jest, mówi w moim wnętrzu. W innych momentach milczy, jest dalekim nieznanym (...) Dla wszystkich modlitwa w swojej nieskończonej ilości odmian pozostaje przejściem do życia, które nie pochodzi od nas samych, lecz skądinąd.

BRAT ROGER SCHUTZ

” Wystuchanie naszej modlitwy nie zależy od ilości słów czy żarliwości naszej duszy. ŚW. JAN CHRYZOSTOM

502 *Co jest istotą rozmyślenia?*

Istotą rozmyślenia jest modlitewne poszukiwanie tego, co wynika ze świętego tekstu lub świętego obrazu, a przez to badanie woli, znaków i obecności Boga. [2705-2708]

Świętych obrazów i tekstów nie można czytać tak, jak czyta się wiadomości w gazecie, które nas bezpośrednio nie dotyczą. Trzeba nad nimi rozmyślać, tzn. wnieść

” Nie bogactwo wiedzy nasyci duszę i ją zadowala, lecz wewnętrzne odczuwanie i smakowanie rzeczy.

ŚW. IGNACY LOYOLA

” Przyglądam się Jemu, a On przygląda się mnie.

Chłop do św. Jana Marii Vianneya, kiedy ten zapytał go o modlitwę

?

MEDYTACJA

(łac. *meditatio* – dotarcie do środka, rozważanie) jest praktykowanym w rozmaitych religiach i kulturach ćwiczeniem duchowym, poprzez które człowiek ma dotrzeć do siebie (i do Boga). Chrześcijaństwo zna i szanuje mnogość ćwiczeń medytacyjnych, odrzuca jednak takie praktyki, które obiecują zjednoczenie z Bogiem czy boskością, będące wynikiem określonych technik medytacyjnych.

swoje serce ku Bogu i mówić Mu, że jest się teraz całkowicie otwartym na to, co Bóg chce do mnie powiedzieć przez to, co czytam i rozważam. Obok Pisma Świętego wiele tekstów przesiąkniętych Bogiem nadaje się do medytacyjnego rozmyślenia. → 16

503 *Co to jest kontemplacja?*

Kontemplacja to miłość, milczenie, słuchanie i bycie przed Bogiem. [2709-2719, 2724]

→ KONTEMPLACJA wymaga czasu, stanowczości, a przede wszystkim czystego serca. Jest pokornym oddaniem się stworzenia, które porzuca wszelkie maski, zawiera się miłości i całym sercem szuka swojego Boga. Kontemplacja często nazywana jest również modlitwą serca.

→ 463

504 *Co chrześcijanin może osiągnąć dzięki medytacji?*

Chrześcijanin w → MEDYTACJI szuka ciszy, aby doświadczać bliskości Boga i w Jego obecności znaleźć pokój. Ma nadzieję na doznanie Jego obecności jako niezastężonego daru łaski. Nie oczekuje tego jako wyniku określonej techniki medytacyjnej.

Medytacja może być niezwykle pomocna dla wiary, może wzmocnić dojrzałość osoby ludzkiej. Jednak techniki medytacji, które obiecują doświadczenie Boga czy wręcz duchowe z Nim zjednoczenie, są oszustwem. Wielu ludzi z powodu takich fałszywych zapewnień wierzy, że Bóg ich opuszcza wtedy, gdy Go nie odczuwają. Ale Bóg nie pozwala wymusić swojej bliskości, obecności poprzez określone metody. On udziela się nam, kiedy i jak chce.

505 *Dlaczego modlitwa jest niekiedy walką?*

Mistrzowie duchowi wszystkich czasów opisywali wzrastanie w wierze i w miłości do Boga jako walkę, która toczy się na śmierć i życie. Polem batalii jest ludzkie wnętrze. Bronią chrześcijanina jest modlitwa.

Możemy zostać zwyciężeni przez własny egoizm, przegrać z powodu nieważnych rzeczy albo zyskać Boga. [2725-2752]

Kto chce się modlić, musi często najpierw przewyciężyć swoje lenistwo. Zauważalna współcześnie wśród młodych ludzi obojętność czy frustracja, znana była już Ojcom pustyni jako *acedia*, czyli znużenie duchowe. Niechęć wobec Boga to bardzo poważny problem w życiu duchowym. Również duch epoki nie widzi sensu w modlitwie, a w pełnym kalendarzu nie ma na nią miejsca. Należy też walczyć z Kusicielem, który podejmie się wszystkiego, żeby tylko odwieść człowieka od poświęcenia się Bogu. Gdyby Bóg nie chciał, żebyśmy docierali do Niego w modlitwie, nie wygrywalibyśmy walki.

506 *Czy modlitwa nie jest jednak czymś na zasadzie rozmowy z samym sobą?*

Charakterystyczną cechą modlitwy jest właśnie to, że przechodzi się w niej z Ja do Ty, wychodzi się ze skupienia na sobie do radykalnej otwartości.

Kto prawdziwie się modli, może doświadczyć, że Bóg mówi, i że często mówi inaczej, niż byśmy sobie tego życzyli czy oczekiwali.

Ludzie zaprawieni w modlitwie opowiadają, że często modlitwę kończy się czymś innym niż się ją zaczynało. Czasem oczekiwania się spełniają: jest się smutnym, a zostaje się pocieszonym; upada się na duchu, a otrzymuje się nową siłę. Ale może się też stać tak, że chciałoby się zapomnieć o udrękach, a opanowuje człowieka jeszcze głębszy niepokój; chciałoby się odetchnąć, a tu nowe zadanie. Prawdziwe doświadczenie Boga na modlitwie może zburzyć nasze wyobrażenia zarówno o Bogu, jak też o modlitwie.

507 *Co zrobić, kiedy doświadcza się, że modlitwa nie pomaga?*

Modlitwa nie szuka spektakularnego sukcesu, lecz woli i bliskości Boga. Właśnie to pozorne milczenie Boga zaprasza do zrobienia jeszcze jednego kroku ku oddaniu się bez reszty, bezgranicznej wierze, niekończącemu się oczekiwaniu. Kto się modli, musi pozostawić

„ Póki żyjemy, walczymy; póki walczymy, jest to znak, że nie zostaliśmy pokonani i dobry duch mieszka w nas. A jeśli śmierć nie dosięgnie cię jako zwycięzcy, ma cię znaleźć w walce.

ŚW. AUGUSTYN

„ Modlić się to bardziej słuchać niż mówić. Rozmyślanie to bardziej bycie oglądanym niż oglądanie.

CARLO CARETTO (1910-1988), włoski pisarz, mistyk, mały brat Jezusa

„ Powinniśmy uzbroić się w święte męstwo, ponieważ Bóg pomaga odważnym i nie ma względu na osobę.

ŚW. TERESA Z ÁVILA

„ Nic nie zyskujecie, bo się nie modlicie! Modlicie się, a nie otrzymujecie, bo się źle modlicie. Pragniecie zaspokoić tylko własne namiętności.

Jk 4, 2-3

” Każdy człowiek ma modlitwę, która tylko do niego należy, podobnie jak ma duszę, która tylko do niego należy. I tak jak z trudem przychodzi każdemu człowiekowi znaleźć duszę, tak też sprawia mu trudność znalezienie swojej modlitwy.

ELIE WIESEL (ur. 1928), amerykański pisarz rumuńsko-żydowskiego pochodzenia, ocalały z Holokaustu

Bogu zupełną wolność, by mówić, kiedy chce, by spełniał to, co chce, by obdarzał, jak chce. [2735-2737]

Często mówimy: „Modliłem się i nic to nie pomogło”. Być może modlimy się niezbyt intensywnie. Pewnego razu św. Jan Maria Vianney zapytał współbrata, który żalił się z powodu swoich niepowodzeń: „Modliłeś się, wzdychałeś... ale czy także pościłeś, czuwałeś?”. Może też być tak, że prosimy Boga o złe rzeczy. Powiedziała kiedyś św. Teresa z Ávila: „Nie módl się o lżejsze ciężary, módl się o silniejsze plecy!”. → 40, 49

” Najlepszym lekarstwem na naszą posuchę duchową jest stanąć jak żebrak w obecności Boga i świętych. I jak żebrak chodzić od jednego świętego do drugiego, prosząc o duchową jałmużnę, z taką samą natarczywością jak biedak prosi na ulicy o datek.

ŚW. FILIP NERI (1515-1595), „Apostoł Rzymu” i założyciel Kongregacji Oratorium Świętego Filipa Neri (filipini)

508 *Co zrobić, kiedy podczas modlitwy niczego się nie odczuwa czy wręcz czuje się awersję do modlitwy?*

Rozproszenie na modlitwie, uczucie wewnętrznej pustki i posuchy czy wręcz awersja do modlitwy są doznaniem, które dotykają każdego modlącego się. Przetrzymanie ich w wierności już jest modlitwą. [2729-2733]

Nawet św. Teresa z Lisieux przez długi czas nie potrafiła odczuwać miłości Bożej. Na krótko przed śmiercią nocą odwiedziła ją siostra Celina. Zobaczyła, że Teresa splotła dłonie. „Co robisz? Powinnaś spróbować zasnąć”

– stwierdziła Celina. „Nie mogę. Bardzo cierpię. Ale się modlę” – odparła Teresa. „I co mówisz Jezusowi?” – „Nic Mu nie mówię. Kocham Go”.

509 *Czy modlitwa nie jest ucieczką przed rzeczywistością?*

Kto się modli, nie ucieka przed rzeczywistością, ale o wiele lepiej dostrzega złożoność realiów. Od samego wszechmogącego Boga otrzymuje moc, by stawić czoło rzeczywistości.

” Duchowość chrześcijańska nie może być ani ucieczką od świata, ani aktywizmem, który podąża za każdą modą. Przeniknięta Duchem Świętym niech przemienia świat.

BŁ. JAN PAWEŁ II, 2.12.1998 r.

Modlenie się jest jak czerpanie ze źródła energii potrzebnej, by wyruszyć w długą podróż i móc sprostać najsmielszym wyzwaniom. Modlitwa nie alienuje od rzeczywistości, lecz głębiej w nią wprowadza. Nie okrada z czasu, lecz podwaja pozostały czas, napętnia go wewnętrznym sensem. → 356

510 *Czy można ciągle się modlić?*

Modlić można się zawsze. Modlitwa jest konieczna do życia. Modlenia się i życia nie da się od siebie oddzielić. [2742-2745, 2757]

” Zawsze się radujcie! Módlcie się nieustannie! W każdej sytuacji dziękujcie! To jest bowiem wola Boga względem was w Chrystusie Jezusie. Nie gaście Ducha!

1 Tes 5, 16-19

” Pomyśl, że Bóg jest między garnkami a patelniami, że stoi przy tobie.

ŚW. TERESA Z ÁVILA

Boga nie można zadowolić paroma słowami rano czy wieczorem. Nasze życie musi stać się modlitwą, a nasze modlitwy muszą stać się życiem. Historia każdego chrześcijańskiego życia jest również historią modlitwy, jedyną w swoim rodzaju, długą próbą coraz ściślejzego zjednoczenia się z Bogiem. Ponieważ wielu chrześcijan pragnie być sercem zawsze przy Bogu, dlatego sięga po tzw. „modlitwę Jezusową”, która od dawien dawna jest szczególnie popularna w Kościele Wschodnim. Wierzący, wypowiadając słowa prostej modlitwy, której najbardziej znana forma brzmi: „Panie Jezu Chryste, Synu Boży, zmiłuj się nade mną grzesznym”, próbuje ją tak zintegrować z swoim dniem codziennym, że staje się ona ciągłą modlitwą.

📖 DZIAŁ DRUGI 📖

Modlitwa Pańska: „Ojcze nasz”

511 *Jaki jest tekst modlitwy „Ojcze nasz”?*

**Ojcze nasz, któryś jest w niebie,
święć się imię Twoje,
przyjdź królestwo Twoje,
bądź wola Twoja jako w niebie, tak i na ziemi.
Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj.
I odpuść nam nasze winy,
jako i my odpuszczamy naszym winowajcom.
I nie wódź nas na pokuszenie,
ale nas zbaw ode Złego.
Amen.**

Po łacinie:

***Pater noster, qui es in caelis,
sanctificetur nomen tuum,
adveniat regnum tuum,
fiat voluntas tua, sicut in caelo et in terra.
Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
Et dimitte nobis debita nostra,
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.
Et ne nos inducas in tentationem
sed libera nos a malo.
Amen.***

Ojcze nasz jest jedyną modlitwą, której Jezus sam nauczył swoich uczniów (Mt 6, 9-13; Łk 11, 2-4). Z tego względu *Ojcze nasz* nazywa się również Modlitwą Pańską. Chrześcijanie wszystkich wyznań modlą się nią codziennie, zarówno podczas liturgii, jak też prywatnie. Dodatek „Bo Twoje jest królestwo i potęga i chwała na wieki” wzmiankowany jest już w Nauce Dwunastu Apostołów (*Didache*, ok. 150 r. po Chr.) i może być dołączany do *Ojcze nasz*.

512 *Jak powstała modlitwa „Ojcze nasz”?*

Modlitwa „Ojcze nasz” powstała na prośbę ucznia Jezusa. → 477

513 *Jaką strukturę ma Modlitwa Pańska?*

Tekst „Ojcze nasz” składa się z siedmiu prośb do miłosiernego Ojca w niebie. Pierwsze trzy odnoszą się do Boga i sposobu, w jaki powinniśmy Mu służyć. Końcowe cztery przedstawiają Ojcu w niebie nasze zasadnicze ludzkie potrzeby. [2803-2806, 2857]

514 *Jaką pozycję wśród modlitw zajmuje „Ojcze nasz”?*

„Ojcze nasz” jest „najdoskonalszą modlitwą” (Św. Tomasz z Akwinu) i „streszczeniem całej Ewangelii” (Tertulian). [2761-2772, 2774, 2776]

Ojcze nasz jest czymś więcej niż modlitwą – jest drogą, która prowadzi bezpośrednio do serca naszego Ojca. Jest ona przekazywana każdemu chrześcijaninowi podczas chrztu. Pierwsi chrześcijanie odmawiali tę pierwotną modlitwę Kościoła trzy razy dziennie. Także obecnie nie ma dnia, żebyśmy nie odmawiali Modlitwy Pańskiej, żebyśmy nie próbowali przyjmować jej sercem i urzeczywistniać we własnym życiu.

Jezus modlił się w pewnym miejscu. Kiedy skończył, jeden z Jego uczniów prosił Go: „Panie, naucz nas modlić się, jak Jan nauczył swoich uczniów”.

Łk 11, 1

Módlmy się więc, bracia najmilszy, jak nas nauczył Bóg, Mistrz! To modlitwa pełna zaufania i kontemplacji, gdy modlimy się do Boga Jego słowami, kiedy modlitwa Chrystusowa dochodzi do Jego własnych uszu. Niech Ojciec znów rozpozna słowa swojego Syna, gdy wypowiadamy tę modlitwę (...) Rozważcie, że stoimy przed obliczem Boga.

ŚW. CYPRIAN Z KARTAGINY

 Nie przyjęliście przecież ducha niewoli, aby trwać w lęku, ale przyjęliście Ducha, który czyni was dziećmi. W nim wołamy: „Abba, Ojcze!”.

Rz 8, 15

 Bóg nigdy nie przestaje być Ojcem swoich dzieci.

ŚW. ANTONI Z PADWY (1195-1231), franciszkanin

 Wszystkie stworzenia są dziećmi jednego Ojca i dlatego są braćmi.

ŚW. FRANCISZEK Z ASYZU

 Chrześcijanin nie mówi „mój Ojcze”, ale „Ojcze nasz”, nawet w samotności zamkniętego pokoju, ponieważ wie, że w każdym miejscu, w każdej sytuacji życiowej jest członkiem jednego i tego samego Ciała.

BENEDYKT XVI, 6.06.2007 r.

515 *Skąd czerpiemy ufność, by Boga nazywać Ojcem?*

Odważamy się zwracać do Boga „Ojcze”, gdyż Jezus powołał nas do bycia blisko Niego i uczynił nas dziećmi Bożymi. We wspólnocie z Nim, który „jest w łonie Ojca” (J 1, 18) ośmielamy się wołać: „Abba, Ojcze!”. [2777-2778, 2797-2800] → 37

516 *Jak ludzie mogą mówić do Boga „Ojcze”, jeśli ich rodzony ojciec/rodzice zadali im wiele cierpień lub ich opuścili?*

Ludscy ojcowie i matki często zamazują obraz dobrotliwego Boga Ojca. Naszego Ojca w niebie nie można jednak identyfikować z naszymi ludzkimi rodzicami. Musimy oczyścić nasz obraz Boga z wszystkich własnych wyobrażeń, aby móc wyjść Mu na spotkanie z pełnym zaufaniem. [2779]

Nawet ludzie, którzy zostali zgwałceni przez swojego rodzzonego ojca, mogą nauczyć się modlić *Ojcze nasz*. Często ich życiowym zadaniem jest pozwolić się ukochać miłości, której zostali okrutnie pozbawieni, która jednakże w cudowny sposób i wymykając się wszelkiemu ludzkiemu pojęciu – istnieje.

517 *Co zmienia się w nas za sprawą „Ojcze nasz”?*

„Ojcze nasz” pozwala nam z wielką radością odkryć, że jesteśmy dziećmi jednego Ojca. Naszym wspólnym powołaniem jest chwalić naszego Ojca i żyć razem, jakbyśmy mieli „jedno serce i jedną duszę” (Dz 4, 32). [2787-2791, 2801]

Ponieważ Bóg Ojciec kocha każde ze swoich dzieci taką samą, wyłączną miłością, jak byśmy byli jedyną istotą cieszącą się Jego sympatią, powinniśmy w zupełnie nowy sposób odnosić się nawzajem do siebie: pełni pokoju, szacunku, uwagi i miłości – tak, żeby każdy mógł być wywołującym radość cudem, którym jest w oczach Boga.

→ 61, 280

518 *Skoro Ojciec jest w niebie, to gdzie jest to niebo?*

Niebo jest tam, gdzie jest Bóg. Słowo „niebo” nie odnosi się do miejsca, lecz określa byt Boga, który nie jest zdeterminowany ani czasem, ani przestrzenią. [2794-2796, 2803]

Nie powinniśmy szukać nieba ponad chmurami. Niebo jest tam, gdzie zwracamy się do Boga w Jego chwale i do bliźniego w jego potrzebach; gdzie doświadczamy radości i miłości; gdzie nawracamy się i jednamy z Bogiem. „Nie gdzie jest niebo, tam jest Bóg, lecz gdzie jest Bóg, tam jest niebo” (Gerhard Ebeling). → 52

519 *Co znaczy „święcić się imię Twoje”?*

Święcić imię Boże znaczy stawiać je ponad wszystko. [2807-2815, 2858]

W Piśmie Świętym imię wskazuje na prawdziwą naturę osoby. Święcić imię Boże oznacza uznawać istnienie Boga, chwalić Go, oddawać Mu szacunek i cześć i żyć według Jego przykazań. → 31

” Wszyscy razem mówimy w Modlitwie Pańskiej: „Ojcze nasz”. Mówi tak cesarz, żebrak, sługa i pan. Wszyscy jesteśmy braćmi, bo mamy jednego Ojca. ŚW. AUGUSTYN

” Niebo na ziemi jest wszędzie tam, gdzie ludzie napętnieni są miłością do Boga, do innych ludzi i do siebie samych. ŚW. HILDEGARDA Z BINGEN

Królestwo Boże to (...) sprawiedliwość, pokój i łaska w Duchu Świętym.

Rz 14, 17

” W centrum Jego przepowiadania znajduje się królestwo Boże, tzn. Bóg jako źródło i centrum naszego życia. Jezus mówi nam: Tylko Bóg jest zbawieniem człowieka. I możemy zobaczyć w dziejach ostatniego stulecia, że w państwach, w których wyrugowano Boga, zaczęła nie tylko marnieć gospodarka, ale także i przede wszystkim dusze.

BENEDYKT XVI, 5.02.2006 r.

520 Co znaczy „przyjdź Królestwo Twoje”?

Gdy modlimy się „przyjdź Królestwo Twoje”, wołamy, żeby Chrystus, tak jak obiecał, powrócił i ostatecznie zaprowadził Boże panowanie, już przecież zainaugurowane. [2816-2821, 2859]

François Fénelon powie: „Chcieć wszystkiego tego, czego chce Bóg, to chcieć zawsze, przy każdej okazji i bez ograniczeń. Oto królestwo Boże, które jest całkowicie wewnątrz”. → 89, 91

521 Co znaczy „bądź wola Twoja jako w niebie, tak i na ziemi”?

Gdy modlimy się o uniwersalne zaprowadzenie woli Bożej, prosimy, żeby na ziemi i w naszych sercach było tak, jak już jest w niebie. [2822-2827, 2860]

Jak długo opieramy się na naszych planach, naszych pragnieniach i naszych wyobrażeniach, ziemia nie może stać się niebem. Jeden chce tego, drugi tamtego. Nasze szczęście znajdziemy wtedy, gdy wspólnie zaczniemy chcieć tego, czego chce Bóg. Modlić się znaczy: poddawać tę ziemię woli Bożej kawałek po kawałku.

→ 49-50, 52

522 Co znaczy „chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj”?

Prośba o nasz chleb codzienny to prośba ludzi, którzy oczekują wszystkiego od dobrego Ojca w niebie, to prośba o niezbędne do życia dobra materialne i duchowe. Żaden chrześcijanin nie powinien wypowiadać tej prośby, nie myśląc jednocześnie o swojej realnej odpowiedzialności za tych na świecie, którym brakuje rzeczy najpotrzebniejszych do życia. [2828-2834, 2861]

523 Dlaczego człowiek nie żyje „samym chlebem”?

„Nie samym chlebem żyje człowiek, ale tym wszystkim, co pochodzi z ust Boga” (Mt 4, 4 za Pwt 8, 3). [2835]

” Istnieje głód
zwykłego chleba, ale
istnieje też głód miłości,
dobra, wzajemnego
szacunku – i to jest
wielka bieda, z powodu
której cierpi dzisiaj tak
wielu ludzi.

BŁ. MATKA TERESA

” Ojczye niebieski, nie proszę ani o zdrowie, ani o chorobę, ani o życie, ani o śmierć, ale o to, żebyś posłużył się moim zdrowiem i moją chorobą, moim życiem i moją śmiercią ku Twojej chwale i dla mojego zbawienia. Ty jedynie wiesz, co jest dla mnie pożyteczne. Amen.

BLAISE PASCAL

Jeżeli ktoś powie: „Miłuję Boga”, a jednocześnie nienawidzi swego brata, jest kłamcą. Kto nie miłuje swego brata, którego widzi, nie może miłować Boga, którego nie widzi.

1 J 4, 20

” Kto nie będzie kuszony, nie będzie wypróbowany; kto nie będzie wypróbowany, nie zrobi żadnego kroku w przód.

ŚW. AUGUSTYN

Wiemy, że jesteśmy od Boga, ale cały świat spoczywa w mocy Złego.

1 J 5, 19

Ten fragment Pisma przypomina nam, że ludzie odczuwają głód duchowy, którego nie da się zaspokoić środkami materialnymi. Można umrzeć z braku chleba, ale można też umrzeć, bo dostawało się tylko chleb. W naszym wnętrzu karmieni jesteśmy przez Tego, który ma „słowa życia wiecznego” (J 6, 68) i pokarm, który się nie psuje (J 6, 27) – świętą → EUCHARYSTIĘ.

524 *Co znaczy „odpuść nam nasze winy jako i my odpuszczamy naszym winowajcom”?*

Miłosierne przebaczenie – takie, którego udzielamy innym, i to, którego sami pragniemy – są ze sobą powiązane. Jeśli sami nie jesteśmy miłosierni i nie przebaczymy innym, miłosierdzie Boże nie dosięgnie także naszego serca. [2838-2845, 2862]

Wielu ludzi przez całe życie nie potrafi przebaczyć. Głęboka blokada przed pojednaniem jest do usunięcia tylko ze względu na Boga, który nas przyjął, „gdy jeszcze byliśmy grzesznikami” (Rz 5, 8). Ponieważ mamy dobrotliwego Ojca, możliwe są przebaczenie i życie w zgodzie.

→ 227, 314

525 *Co to znaczy „nie wódź nas na pokuszenie”?*

Ponieważ każdego dnia i o każdej godzinie grozi nam, że zgrzeszymy i powiemy Bogu „Nie”, dlatego błagamy Go, żeby nie zostawił nas bezbronnymi w chwili ataku pokusy. [2846-2849]

Jezus, który sam był kuszony, wie, że my, ludzie, jesteśmy słabi, mamy za mało własnej siły, by przeciwstawić się Złu. W tej prośbie w modlitwie *Ojczye nasz* Jezus uczy nas, żebyśmy ufali w Boże wsparcie w godzinie próby.

526 *Kto jest złym w wołaniu „zbaw nas ode Złego”?*

Pod pojęciem „Złego” w modlitwie „Ojczye nasz” nie kryje się jakaś negatywna duchowa siła czy energia, lecz Zło osobowe, które Pismo Święte zna pod imionami: kusiciel, ojciec kłamstwa, Szatan czy diabeł. [2850-2854, 2864]

Nikt nie zaprzeczy, że zło na świecie jest niszczycielską siłą, że słyszymy nieraz diabelskie podszepty, że w historii często zachodzą demoniczne procesy. Tylko Pismo Święte nazywa sprawę po imieniu: „Nie walczymy bowiem przeciw krwi i ciału, ale przeciwko zwierzchnościom i władzom, przeciwko władcom tego świata ciemności” (Ef 6, 12). Prośba w *Ojcze nasz* o bycie zbawionym ode Złego zanoszą przed oblicze Boga całą nędzę tego świata i błaga o to, żeby wszechmogący Bóg uwolnił nas od wszelkiego zła.

527 Dlaczego „*Ojcze nasz*” kończymy słowem „*Amen*”?

Chrześcijanie i Żydzi od najdawniejszych czasów kończą wszystkie swoje modlitwy słowem „*Amen*”, mówiąc tym samym „*Tak, niech tak będzie!*”.
[2855-2856, 2865]

Gdzie człowiek mówi „*Amen*” swoim słowom, swojemu życiu, swojemu losowi, radości, która go czeka, tam schodzą się niebo i ziemia. Tam jest on u celu: u Miłości, która nas na początku stworzyła. → 165

? EMBOLIZM

(gr. *emballein* – wrzucać, wsuwać) zdanie wypowiedziane przez kapłana po modlitwie *Ojcze nasz*, odmawianej podczas Mszy Świętej.

” Amen naszej wiary nie jest śmiercią, lecz życiem.

KARDYNAŁ MICHAEL VON FAULHABER

INDEKS HASEŁ

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S Ś T U W Z Ź

Podane numery indeksów odsyłają do numerów poszczególnych pytań. Numery zapisane **tłustym drukiem** odnoszą się bezpośrednio do pytania, w którym definiowane zagadnienie jest wyjaśnione. Pozostałe numery odsyłają do innych pytań, w których pojawia się wskazane zagadnienie.

A

Abba, kochajcy Ojciec 38, 290, 477
Aborcja 237, 292, 379, 383, 421, 498
Absolucja 233
Absolucja generalna 233
Adam i Ewa 66, 68
Adopcja 422, 435
Adoracja eucharystyczna 218, 270
AIDS 414
Alleluja 214
Amen 165, 527
Anioł stróż 55
Aniołowie 52, 54, 55, 179, 183, 489
Apostolstwo Kościoła 137, 141
Apostoł 12-13, 26, 92, 99, 106, 118, 129, 137, 140-141, 143, 175, 209, 229, 252, 259, 482
Ateizm 5, 357
Autodestrukcja 379

B

Badania medyczne na żywych ludziach 390
Bałwochwalstwo 355
Baranek Boży 214
Bezdomnych przyjęcie w gościny 271, 450
Bezplodność 422
Bezrobocie 444
Biblia 12-19
Biblia i Duch Święty 119
Biblia i modlitwa 491
Biblia, jej błąd 15
Biblia, spis poszczególnych ksiąg 22
Biblii własna lektura 16
Bierzmowania szafarz 207
Bierzmowanie 193, 203-207
Biotechnologia 435
Biskupi 92, 134, 137, 142-144, 213, 253, 258
Biskupi i papież 142
Biskupi, ich zadanie 144, 246, 440

Blu nierstwo 316, 359, 455
Błogosławieństwo 282, 283, 284
Błogosławieństwo 170, 213, 259, 272, 483, 484, 498, 499
Błogosławieństwo na w. Błażeja 272
Bogudziękowa 461, 490, 494, 501
Bojaźń Boża 310, 353
Bóg jest miłościwy 2, 33, 145, 156, 309
Bóg miłosierny 314
Bóg Ojciec 37
Bóg Stworzyciel 41, 44, 330
Bóg, Duch Święty 38, 113-120
Brada i siostry Jezusa 81
Branie zakładników 392
Budowle sakralne 189, 190, 214, 498
By kobiety 64, 401
Być męczennikiem 64, 401
Być posłusznym Bogu 20, 34

C

Celebracja sakramentu małżeństwa 266
Celebrans 215
Celibat 255, 258, 261
Celibatariusz 265
Charyzmat 113, 119, 120, 129, 257, 393
Charyzmat uzdrawiania 242
Chleb i wino 99, 181, 208, 213, 216, 218, 488
Choroba 89, 224, 240-245, 273, 280, 310, 314, 379, 450
Chorzy, troska o 242
Chrystus Pan 110
Chrystus, Pan 110, 363, 489
Chrystus, prasa sakrament 193
Chrystus, Sądziawiaty 112
Chrzest 130, 151, 193, 194-202
Chrzest dzieci 197
Chrzest Jezusa 87
Chrzest, jedyna droga zbawienia? 199

Chrześcijaństwo-niekatolicy 130
Chwali Boga 48, 183, 489, 519
Chwała 214
Cnota 294, 299
Cnoty boskie 305
Cnoty kardynalne 300
Credo 24, 26, 76, 214, 307
Cuda 90, 91
Cuda Jezusa 90, 91
Cudzołóstwo 424
Czas 184, 185, 187, 364, 492
Człowiek jako obraz Boga 330
Człowiek jako obraz Boga 56, 58, 64, 262-263, 402
Człowiek jako osoba 56, 58, 63, 322, 327, 383, 401, 430, 464, 519
Człowiek jako próżność do celu 322
Człowiek jako towar 435
Człowiek, jego wyjątkowa pozycja 56, 59
Czysto serce 89, 282-283, 463, 469, 477, 503
Czysto w bezelstwie 145
Czy cieć 159, 160
Czytanie 192, 213, 214

D

Dary Ducha więtego 310
Dawcy organów 391
Diagnostyka preimplantacyjna 423
Diakon 140, 255
Diakona zadania 255
Dlaczego? 2, 48, 59
Długi 430
Dobre uczynki 120, 151, 274, 341, 450-451
Dobro i zło, kryteria rozróżnienia 234, 291-292, 295, 296
Dobro wspólne 296
Dobrowolne zawarcie małżeństwa 261
Dociekanie 459
Dogmat 83, 143
Doksologia 214
Dom Boga 189, 190, 214, 498
Dopełnienie małżeństwa 261
Do wiadczenie 148, 504, 507, 508

Do wiadczenie cierpienia 66
Duch więty 113-120
Duch więty i bierzmowanie 167, 203-207
Duch więty i chrzest 176, 195
Duch więty i Kościół 119
Duch więty i prorocy 116
Duch więty jako dar 205
Duch więty w nas 120, 203
Duch więty, Jego znaki i imiona 115
Duchowo 497
Duchowo benedyktyńska 497
Duchowo franciszkańska 497
Duchowo ignacjancka 497
Dusza 62-63, 79, 120, 153, 154, 160, 205, 241, 330, 418, 460
Dyskrecja 457
Dyskryminacja 398, 415,
Dzieci 86, 262, 265, 271, 354, 368, 371-372, 374, 383, 384, 416, 418, 419, 422, 460
Dzieci Boga 113, 125, 138, 173, 200, 226, 279, 283, 340, 401
Dzieci-olnierz 435
Dziesięć przykazań 349

E

Egoizm 315, 387
Egzorcyzm 273
Ekskomunika 237
Ekumenizm 130, 131, 134, 222
Erotyka 65, 417, 462
Etyka w ekonomii 428
Eucharystia 19, 99, 126, 160, 167, 193, 208-223, 365, 488, 523
Eucharystia, działanie 221
Eucharystia, ustanowienie 99, 209
Eucharystia, warunki przyjęcia 220
Eutanazja 379
Eutanazja 382
Ewangelia 10, 18, 19, 71, 199, 213, 282, 491
Ewolucja 42, 43, 280
Ex cathedra 143
Ex opere operato 178
Ezoteryka 55, 355, 356

F

Formuła chrzcielna 195

G

Globalizacja 327, 446-447

Głodnych nakarmi 450

Głód 91, 446, 522, 523

Gniew 120, 293, 318, 396

Godno człowieka 58, 280, 289, 353, 382, 392, 411, 412, 438, 441, 444

Godzina czyta 188

Gospodarka rynkowa 442

Gry losowe 434

Grzech 1, 8, 66-67, 70-71, 76, 87, 98, 221, 224-239, 315, 337

Grzech pierwotny 68-70, 83, 197

Grzech powszedni 316

Grzech mierny 316

Gwałt 270, 284, 296, 386, 392, 397, 399, 413, 452, 460

Gwałt 386

H

Handel dziełami 435

Handel embrionami 435

Handel ludźmi 435

Homilia 214

Homoseksualizm 65, 415

I

Ikona 358

Imię Boże 31, 359

Imię chrzcielne 201, 361

Imię Jezus 72

Indywidualizm 321

Indywidualność 62, 173, 201

Inkulturacja 274

Instynkt 462

Interkomunia 222

J

Jahwe 8, 31, 214

Jałmużna 345, 447, 449

Jedno Kościoła 25, 92, 129, 131, 134,

137, 141, 143, 222

Jezus Chrystus 73

Jezus i choroby 241

Jezus i Duch Święty 114

Jezus jako orant 474-477

Jezus jako wzór 60, 449

Jezus Odkupiciel 70, 72, 101, 136, 330, 468

Jezus Pan 75

Jezus prawdziwy człowiek 79, 88

Jezus wiecześnie człowiek 74, 77, 78

Jezus, Objawienie Boże 9, 10

Jezus, tylko pozornie zmarły? 103

Jezus, żył 336

Jezusa strach przed śmiercią 100

Jutrznia 188

K

Kanon Pisma Świętego 14

Kapitał/ kapitalizm 331, 435, 439, 442

Kapłani i przebaczenie grzechów 150, 193, 227, 228, 233, 236

Kapłaństwo 99, 249-250

Kapłaństwo Chrystusowe 250

Kara śmierci 381

Katechumenat 196

Katolicka nauka społeczna 323

Katolicki 130, 133, 134, 220, 222, 267-268, Kler 138

Klasyfikacja 75, 218, 485

Kłamstwo 359, 452, 453, 456

Kobiety jako kapłani? 257

Komórki macierzyste 385

Kompleta 188

Komunia wiecześnie 208, 212, 213, 217, 221, 247

Komunia wiecześnie 208, 212, 213, 221

Komunizm 439

Koniec świata 111, 164

Konsekracja 213

Korupcja 428

Korupcja 428

Kościół wiecześnie 124, 132

Kościół Wschodni 258

Kościół 121-128

Kościół domowy 271, 368

Ko ciół i demokracja 140
Ko ciół i Duch wi ty 119
Ko ciół i królestwo Bo e 89, 91, 110, 123, 125,
138, 139, 284, 520
Ko ciół i Pismo wi te 19
Ko ciół i religie niechrze cija skie 136,
198, 438
Ko ciół jako Ciało Chrystusa 121, 126, 129,
131, 146, 175, 196, 208, 211, 217, 221, 343
Ko ciół jako instytucja 121, 124
Ko ciół jako lud Bo y 121, 125, 128, 138,
191, 204
Ko ciół jako Oblubienica Chrystusa 127
Ko ciół jako wi tynia Ducha wi tego
119, 128, 189
Ko ciół, istota 125
Ko ciół, jego apostołsko 137, 140
Ko ciół, jego jedno ci jedno 129, 141
Ko ciół, jego katolicko 133, 134
Ko ciół, jego kolegialno 140
Ko ciół, jego nieomylny 13, 143
Ko ciół, jego struktura 138
Ko ciół, jego struktura hierarchiczna 140, 413
Ko ciół, poj cie 121
Ko ciół, zadania 123, 150
Kradzie 426
Królestwo Bo e 89, 139, 520
Krzywoprzysięstwo 455
Krzy 96, 98, 101-103, 360
Krzy mo, namaszczenie 203
Kult maryjny 149
Kult relikwii 274, 275
Kuszenie 386
Kwestia robotnicza 439
Kyrie 214

L

L k 245, 438, 470, 476, 494
Liturgia 166
Liturgia 167, 192, 212
Liturgia godzin 188
Liturgia godzin 188
Liturgia godzin 188
Liturgia niebia ska 179

Liturgia słowa 213
Liturgiczne słowa 182

Ł

Łamanie Chleba 212, 223, 482
Łaska 197, 206, 274, 279, 285, 337, 338-341
Łaska habitualna 339
Łaska jako samo objawienie si Boga 338
Łaska pomagaj ca 339
Łaska sakramentalna 339
Łaska stanu 339
Łaska u wi caj ca 339

M

Magia 91, 177, 355, 356
Mał e stwo „bez papierka” 425
Mał e stwo i dzieci 418, 419
Mał e stwo mieszane 267
Mał e stwo po trzykro nierozzerwalne 263
Mał e stwo z niechrze cijaninem 268
Mał e stwo z niekatolikiem 267
Mał e stwo, istotowe cechy 416
Mał e stwo, przymierze 261
Maryja Dziewica 80
Maryja i Duch wi ty 117
Maryja i wi ci 147
Maryja jako wzór 147
Maryja Matka wszystkich chrze cijan 85,
147, 148
Maryja, Matka Bo a 82, 84, 147
Maryja, Niepokalane Pocz cie 83
Matka zast pcza 423
Media 404, 412, 459, 460
Medytacja 504
Menad er 443
M czennicy 289
M cze stwo 454
M ka Chrystusa 94-103, 277
M stwo 300
M czyzn i kobiet stworzeni 260, 401
Miejsca liturgiczne 191
Miłosierdzie 302, 450, 451, 524
Miłosierdzie Bo e 89, 226, 314, 337, 524
Miło (do) rodziców 367, 368, 372, 418, 516

Miło 402
Miło bli niego 220, 321, 329, 373
Miło Bo a 2, 61, 91, 115, 127, 156, 169,
200, 229, 270, 271, 309, 314-315, 339-340,
402, 424, 479
Miło i czysto 404
Miło i płurowo 403
Miło nieprzyjaciół 34, 329, 396, 477,
487, 494
Miło zwierzt 57, 437
Miło , by przekaza ycie 372
Miło , cnota 305, 309
Moc Ducha wi tego 138, 177, 203, 205,
227,241, 242, 249, 254,290
Mocne postanowienie poprawy 232
Modli si jak Maryja 479
Modlitwa 469-470
Modlitwa a zniech cenie 490
Modlitwa bezowocna? 507
Modlitwa chrze cija ska 493
Modlitwa dzi kczyzna 371,469,483,485,488
Modlitwa eucharystyczna 214
Modlitwa i Abraham 471
Modlitwa i codziennie 494
Modlitwa i Duch wi ty 496
Modlitwa i Moj esz 472
Modlitwa i walka 505
Modlitwa jako rozmowa 472
Modlitwa kontemplacyjna 472
Modlitwa Ko cioła 492
Modlitwa nieustanna 510
Modlitwa osobista 492
Modlitwa pochwalna 483, 489
Modlitwa południowa 188
Modlitwa popołudniowa 188
Modlitwa pro by 471, 483
Modlitwa przedpołudniowa 188
Modlitwa Psalmami 473
Modlitwa regularna 499
Modlitwa serca 503
Modlitwa ucieczk ? 509
Modlitwa ustna 500, 501
Modlitwa w duchu 506
Modlitwa w pierwotnym Ko ciele 482

Modlitwa w trudnej sytuacji 476
Modlitwa wewn trzna/kontemplacja 500, 503
Modlitwa wstawiennicza/wiernych 146,
213, 483, 487
Modlitwa za wstawiennictwem wi tych 497
Modlitwa, czas na modlitw 499
Modlitwa, główne rodzaje 483
Modlitwa, miejsce modlitwy 498
Modlitwy wysłuchanie 478, 495
Monopol 442
Monoteizm 30
Msza wi ta 168, 212, 213-214, 365
Muzyka liturgiczna 183

N

Nabo e stwa 274
Nabo e stwo drogi krzy owej 277
Nadzieja 105, 108, 146, 152, 305-306, 308,
337,352,493
Naj wi tsza Ofiara 212
Naj wi tszy Sakrament 212, 218
Nakaz misyjny 11, 123
Nakaz postu i abstynencji 151, 345
Nakaz stwórczy 370, 427, 436
Nało enie r k 115, 137, 174, 203, 254
Nałóg 287, 389
Namaszczenie 115, 174, 181, 195, 203, 244
Namaszczenie chorych 193, 243-246
Namaszczenie chorych działanie 245
Namaszczenie chorych warunki 243
Namaszczenie chorych, obrz d 244
Namaszczenie chorych, szafarz 246
Nami tno ci/rozkosz 293, 294
Narkotyki 389
Na ladowanie Jezusa 477
Natchnienie 14-15
Natchnienie Pisma wi tego 14, 15
Naturalne planowanie rodziny 421
Naturalne prawo moralne 326, 333-334, 344
Nauka społeczna Ko cioła 438
Nauki przyrodnicze i wiara 15, 23, 41, 42,
62, 106
Nawrócenie 131, 235, 328,
Negowanie Boga 5

Niebo 52, 123, 158, 242
Niedziela 47, 187, 364-366
Niegodne sprawowanie sakramentów 178
Nienawi do ydów 135
Nieomylnie papie a 143
Niepełnosprawni 51, 302, 379, 384
Nierozdzielalność mał e stwa 262, 263
Nierówno w ród ludzi 331, 446
Nierz d 410
Niesienie krzy a 102
Nieszpory 188
Niewła ciwa ch zysku 428
Niewola grzechu 95, 288
Niezale no 286
Nowe niebo i nowa ziemia 111, 164
Nowy Testament 18

O

Obcowanie wi tych 146
Obcowanie wi tych 146
Objawienia prywatne 10
Objawienie 7, 8, 10, 36, 333, 351, 356
Obłuda 455
Obowi zek uczestniczenia we mszy
niedzielnej 219, 345
Obraz Bo y 39, 58, 64, 122, 262-263, 271,
279, 402
Obraz Ojca 516
Odpowiedzialno 288, 290
Odpowiedzialno za rodowisko
naturalne 288
Odpuszczenie grzechów 150-151, 228, 236
Odrzucenie u ycia siły 397
Ofiara krzy a 155, 191, 208, 216, 217, 250
Ofiara Mszy wi tej 212
Ojcie nasz 511-527
Okultyzm 355
Ołtarz 191, 213, 214, 215-217, 255
Opatrzno 48-50, 466,
Opatrzno Bo a 49, 50, 466
Opis ustanowienia Eucharystii 210
Osoba ludzka 56, 323, 404, 421, 423
Osoby yda konsekrowanego 138, 145,
258, 339, 374, 440
Ostatnia Wieczerza 92, 99, 166, 171, 192,
208-223, 259
Oszustwo 428, 465
Owoce Ducha wi tego 311

P

Pacyfizm 398
Pami tka m ki 212
Pa stwo 289, 322, 326, 333, 366, 367, 370,
376, 377, 381, 383, 388, 392, 420, 427, 428,
431, 439, 441
Pa stwo, jego zasadnicze obowi zki 388
Papie 92, 140, 141-143
Papie i biskupi 142
Papie i nieomylnie 143
Pascha 95, 171, 209
Pascha 171, 188, 365
Patron 146, 202, 361
Pełnia władzy Chrystusa 92, 139-144, 242, 249
Piekło 51, 53, 157, 161-162
Pielgrzymki 274, 276
Pielgrzymowanie 276
Pierwotny Ko ciół 482
Pi kno 461
Pismo wi te i Ko ciół 128
Pismo wi te i Tradycja 11-12, 143, 492
Plan stworzenia 368, 444
Płciowo /seksualno 400
Pobo no 497
Pobo no ludowa 274
Poczucie winy 229
Podbijanie cen 428
Podwójna moralno 347, 405
Pogrzeb 278
Pogrzeb 394
Pojednanie z Bogiem 226, 239
Pokora 235, 485
Pokój 66, 115, 164, 282, 284, 327, 370, 395,
396, 398, 436
Pokój, wewn trzny/spokój 38, 159, 233,
245, 311, 393, 494, 503, 504, 517
Pokuta 195, 230, 232, 276
Polityka 139, 438, 440, 446, 447
Ponowne mał e stwo rozwiedzionych 270

Ponowne przyjcie Chrystusa/paruzja 111,157
Pornografia 412, 460
Poście 11, 91, 137-138, 144, 193,
248-250, 259
Poślusze stwo 145, 326
Po wi cenie 263, 402, 479
Po wi cenie si Bogu 145, 258, 485, 497, 507
Po wi cenie ziół 272
Pot ga/moc 140, 328
Potrzeba przebaczenia 226
Powołanie 73, 138, 139, 144, 145, 205, 250,
255, 265, 340
Powołanie apostołskie 92
Powołanie do wi to ci 342
Powszechne kapła stwo 259
Po danie 264, 406, 462
Praca 47, 50, 66, 332, 362, 366, 426, 428,
439, 442, 444-445, 494
Praca i kapitał 439
Prawa 326, 377
Prawa człowieka 136, 262, 441
Prawa i obowi zki 136, 302, 326-330, 333,
370, 376, 380, 381, 383, 387, 392, 398, 401,
420, 422, 423, 427, 430, 436, 441, 442,
445, 459
Prawa natury 45, 333
Prawa pa stwa 326
Prawda Boga 13, 32, 307, 359, 453, 461
Prawo Starego Przymierza 8, 135, 334, 335,
336,363
Prawo wolno ci 289
Prezerwatywy 414
Problemy mał e skie 264
Procesje 274
Prorocy 8, 30, 113, 116, 135, 240, 308, 310, 336
Prostytucja 411, 435
Pro ba 85, 214, 361, 497
Pro ba o chleb 522, 523
Pro ba o przebaczenie 524
Próba 88, 525
Pruderia 404
Przedsi biorca 443
Przeistoczenie/przemienienie 217
Przekazywanie wiary 11-12, 143, 175

Przeklinanie 359
Przemienienie Pa skie 93
Przemoc 460
Przeszkoda mał e ska 261, 268
Przygotowanie darów 214
Przyjmowanie Komunii przez niekatolików
222
Przykazania 17, 67, 307, 348, 337, 352
Przykazania ko cielne 345
Przymierze 8, 116, 194, 210, 334-336
Przymus 261, 288, 296, 420
Przypadek 20, 43
Przypowie o miłosiernym Ojcu 227
Przysi ga 359, 455
Przysi ga mał e ska 261
Psalmy 17, 214, 473, 491, 501

R

Rachunek sumienia 232, 233
Rado 1, 2, 21, 38, 71, 108, 120, 170, 179,
187, 200, 239, 285, 311, 314, 365, 438, 489,
517, 520, 527
Rady ewangeliczne 145
Rasizm 61, 330, 377, 398
Realna obecno Chrystusa 19, 168, 191,
212, 216-218
Regulacja pocz 420
Religia 3, 30, 37, 136, 268, 289, 504
Religie niechrze cija skie 136
Rodzina 86, 138, 139, 271, 322, 327, 368-
370, 373, 374, 419, 474
Rok liturgiczny 185, 186
Rozdział od stołu i ło a 269
Rozgrzeszenie 231, 233, 237, 239, 458
Rozkosz 400, 404, 409, 411, 417
Rozłam Ko cioła 130, 131, 267
Rozmy lanie 500, 502
Rozpacz 98, 476
Rozproszenia podczas modlitwy 508
Rozró niania, dar 291
Roztropno 300, 301
Rozum 4-5, 7, 23, 32, 291, 297, 300, 333,
334, 351
Rozumowe poznanie Boga 4, 6

Rozwód 270, 424
 Równo wszystkich ludzi 61, 330-331, 401, 441
 Ró aniec 149, 481
 Ruchy/organizacje społeczne 447

S

Sakrament mał e stwa 193, 260-267
 Sakrament pojednania 226
 Sakrament pokuty (zob. te spowied) 151, 172, 224-239, 345
 Sakrament pokuty, warunki 231
 Sakrament wi ce 193, 249-251
 Sakrament wi ce warunki 256
 Sakramentalia 272
 Sakramentu mał e stwa działanie 261
 Sakramentu mał e stwa, szafarze 261
 Sakramenty dla umieraj cego 393
 Sakramenty i Duch wi ty 119, 128
 Sakramenty i wiara 177
 Sakramenty Ko cioła 129, 172-178, 193
 Samo zaspokajanie si /samozadowolenie 409
 Samobójstwo 379
 Samodyscyplina 300
 Samookaleczenia 387
 Sanctus 214
 S d Ostateczny 163
 S d Ostateczny 163
 S d szczegółowy/indywidualny 112, 157
 Seks pozamał e ski 410
 Seks przedmał e ski 407
 Seks w mał e stwie 417
 Seksizm 61, 330, 377
 Sens yda 1, 5, 41-43, 406, 427, 465
 Separacja 269
 Serce 3, 7, 20, 38, 113, 205, 281, 283, 290, 307, 314, 463, 470
 Siła militarna 389, 399
 Skazanie Jezusa na mier 96
 Skrucha 159, 229, 232
 Słowa/formuła przeistoczenia **210**
 Słu ba ołtarza 214
 Sobór 140

Sobór powszechny/ekumeniczny 143
 Solidarno 61, 323, 332, 376, 395, 447
 Spekulacje giełdowe 432
 Spekulowanie 432
 Spirytyzm 355
 Społeczno /społecze stwo 139, 271, 322-325, 329, 369, 440, 444
 Spowiednik 236
 Spowiedzi obowi zek 234
 Spowiedzi tajemnica 238, 458
 Spowied 151, 173, 175, 193, 206, 220, 225-239, 317, 458
 Spowied powszechna 214
 Sprawiedliwo 89, 111, 123, 164, 283, 300, 302, 323-329, 376, 392, 395, 438, 520
 Sprawiedliwo społeczna 329, 449
 Sprawiedliwo wymienna 430
 Stosunek do Jezusa 348, 454, 491
 Struktury grzechu 320
 Stworzenie 7, 25, 42-50, 52, 56, 57, 163, 165, 263, 308, 364, 366, 368-370, 401, 416, 426, 436, 488
 Sukcesja apostołska 92, 137, 141
 Sumienia kształtowanie 297
 Sumienia wyrzut 296
 Sumienie 1, 4, 20, 120, 136, 232, 289, 291, 295-298, 312, 354, 397, 470
 Symbol Apostolski 28
 Symbol Nicejsko-Konstantynopolita ski 29
 Symonia 355
 Syn Bo y 39
 Synody 140
 Szabat, spoczynek szabatu 39, 47, 90, 96, 349, 362, 363, 364
 Szafarz chrztu 198
 Szcz de 3, 57, 281, 282, 285
 Sze dni stworzenia 42, 46
 Sztuczne zapłodnienie 423
 Sztuka 461
 Szuka Boga 3-4, 89, 136, 199, 467, 470

mierci umieranie 154-156
 mier Jezusa 96-103

roda Popielcowa 272
rodki antykoncepcyjne 421
rodki komunikacji 459
wiecchy 138, 139, 214, 440
wi cenia biskupie/episkopatu/ 252
wi cenia diakonatu 255
wi cenia kapła skie 173, 249, 254, 257, 249
wi cenia kapła skie 257, 259
wi cenia kapła skie, działanie 254
wi ci 132, 146, 275, 342, 497
wi ci jako wzór 202, 235, 342-343, 497
wi ta i Boska Liturgia 212
wi te Misteria 212
wi te znaki 115, 123, 128, 167, 174, 181, 189
wi tokradztwo 355
wi ty olej 115, 170, 174, 203, 244

T

„Tak” w trakcie ceremonii zawarcia
mał e stwa 262
Terroryzm 392
T sknota 281, 468, 470
Tora 335
Tradycja 12, 141, 143
Transcendencja Boga 358
Triki podatkowe 431
Trójca wi ta 35, 36, 122, 164
Trójjedyny Bóg/Trójca wi ta 35, 36, 122, 164

U

Ubóstwo 27, 354, 446-449, 497, 523
Ubóstwo Chrystusa 284, 449, 467
Ubóstwo serca 467
Ubóstwo, rada ewangeliczna 138, 145
Uchylenie si od płacenia podatków 428
Uczta eucharystyczna 166
Uczta Pa ska 212
Uczynki miłosierdzia co do ciała 450
Uczynki miłosierdzia co do duszy 451
Udzielanie chrztu 195
Ukryte ycie Jezusa 86
Umiarkowanie 300, 301, 304
Umieranie 154, 155, 393
Umycie nóg 99, 375

Uniewa nienie zawarcia mał e stwa 269
Uprawniona obrona 378, 380
Uprowadzenie 392
Urz d Nauczycielski Ko cioła 141, 252, 344
Urz d pasterski 138, 252, 253, 257
Urz d pasterski 252
Urz d Piotra 129, 140, 141
Usprawiedliwienie 337
Ustanowienie sakramentu pokuty 227
Uwielbienie 149, 218, 461, 483, 485
Uwielbienie Boga 302, 352, 365
Uzdrowienie 224

W

Wady 294
Walka klasowa 439
Wandalizm 433
Warunki przyj cia bierzmowania 206
Warunki udzielenia chrztu 196
Warunki zawarcia sakramentu mał e stwa
262
Wcielenie 9, 76, 152
Wdzi czno 59, 371
Wewn trzna pustka 467, 508
Wiara i Ko ciół 24
Wiara i nauki przyrodnicze 15, 23, 41, 42,
62, 106
Wiarygodno 452-455, 485
Wiatyk 247
Wieczna szcz liwo 1, 52, 61, 164, 285, 468
Wieczne wiatło 191
Wielkanoc 105, 227
Wielobóstwo 355
Wierno Bo a 8, 49, 64, 176, 263
Wierno w mał e stwie 262
Wierzy 20, 21-22
Wi niów nawiedza 450
Wina ydów za mier Jezusa 97, 135
Władza 325, 326, 329, 367, 375, 392, 399, 446
Władza wi zania i rozwi zywania 140
Władza/autorytet papie a 141
Własno 396, 426-428, 433, 465
Własno intelektualna 429
Własno prywatna 426-427

Wniebowstąpienie Pańskie 106, 109
Woda wina 272
Wojna 379, 398
Wojna sprawiedliwa 399
Wola Boża 1, 50, 52, 100, 309, 335, 337, 463, 493, 502, 507, 521
Wolna wola 289
Wolność 49, 51, 59, 68, 125, 136, 161, 178, 285, 286, 290
Wolność decyzji 68, 69, 161, 287, 296
Wolność i nałóg 287
Wolność religijna 354
Wspólnota 12, 24, 64, 86, 99, 122, 211, 248, 321, 368, 397
Wstawiennictwo Maryi 148
Wstrzeżliwość 220, 304
Wstyd 159, 464
Wszechmoc Boża 40, 49, 66, 485
Wszechmoc Boża 40, 66, 485
Wszechwiedza Boga 51
Wszechwiedza Boga 51
Wydarzenia paschalne 141, 253
Wykorzystywanie seksualne 386, 410
Wyobrażenia Boga 355, 358
Wyznanie wiary 24, 25, 26, 27, 307
Wyznanie wiary 24, 26-29, 136, 165, 307

Z

Zabezpieczenia społeczne 327, 367, 369,
Zabobony 355, 356
Zabójstwo 237, 316, 379
Zacofanie 448
Zadośćuczynienie 232, 430
Zakaz sporządzania obrazów 358
Zakaz zabijania 378

Zakażenie wirusem HIV 414
Zakładanie siatek/zakłady 434
Zapłata sprawiedliwa 332, 426, 428
Zapłodnienie heterologiczne 423
Zapłodnienie homologiczne 423
Zasada pomocniczości 323
Zasady społeczne 324
Zaufanie 20, 21-22, 155, 307-308, 476-477, 515
Zawiść 466
Zawód 138, 328
Zazdrość 120, 318, 465, 466
Zbawienie 10, 21, 136, 174, 199, 335
Zdrowa Maryjo 480
Zdrowie 388, 389
Zemsta 396
Zesłanie Ducha Świętego 118, 204
Zgoda małżeńska 261
Zło 51, 111, 161, 163, 164, 234, 273, 285-296, 314, 318, 320, 333, 386, 396, 397, 525, 526
Zmarli 146
Zmartwychwstanie 104-108
Zmartwychwstanie Chrystusa 107
Zmartwychwstanie ciała 153
Zmartwychwstanie umarłych 152
Zmartwychwstanie, dowody na 106
Znak krzyża 360
Zobowiązania społeczne 427

Żal 111, 164, 476, 486, 501
Życie wieczne 61, 98, 108, 136, 155, 156, 161, 247, 280, 285, 317, 348, 364
Żyć w czystości 311, 404-406, 463
Żydzi i chrześcijanie 30, 97, 135, 349, 358

DEFINICJE

A B C D E H I J K L M N O P R S Ś T U W Z

Podane numery odnoszą się do numerów stron.

Agnostycyzm 198	A	K	Katechumenat 117
Alleluja 128			Katolicka nauka społeczna/zasady życia społecznego 181
Amen 99			Kler 86
Apostoł 20			Komunia 127
Ateizm 197			Konsekracja 126
Baranek Boży 130	B		Kontemplacja 260
Biblia 21			Kościoty i wspólnoty kościelne 81
Bierzmowanie 120			Kościół 77
Biskup 87			Kreacjonizm 37
Błogosławieństwo 104			Krzywoprzysięstwo 249
Celibat 147	C		Krzyżmo 120
Charyzmaty 73			Księga Rodzaju 39
Chwała 128			Kyrie 127
Credo 27			L
Czysto 220			Liturgia 102
Dekalog 194	D	M	Masturbacja 223
Diakon 145			Medytacja 276
Dobro wspólne 182			Męczennik 248
Dogmat 90			Misja 18
Doksologia 131			Misterium 55
Duchowość 273			Monogamia 150
Dwunastu Apostołów 85			Monoteizm 31
Dyskrecja 249			Monstrancja 131
Dyspensa 153		N	Natchnienie 21
Egzorcyzm 156	E		Naturalne planowanie rodziny 229
Ekskomunika 139			Naturalne prawo moralne 186
Ekumenizm 82			Nowy Testament 22
Emboliom 287		O	Objawienie 17
Eucharystia 123			Odpowiedzialne rodzicielstwo 228
Ewolucja 37			Okultyzm 197
Ex cathedra 90			Owoce Ducha więtego 76
Ezoteryka 196		P	Panteizm 197
Hierarchia 87	H		Papie 87
Homilia 128			Paruzja 72
ICHTHYS 52			Pasja/Męka 67
Ikona 198	I		Piędziesiątnica 75
JHWH/Jahwe 31	J		Plagiat 234
Kanon 21	K		Podwójna moralność 192
Kapłan 88			Poligamia 150

Prozelityzm 195
Rady ewangeliczne 91
Religia 15 **R**
Relikwia 157
Rozgrzeszenie 137
Ró aniec 266
Rzym 89
Sakramenty 105 **S**
Sanctus 129
S d 96
Sobór Powszechny 90
Stary Testament 22
Sukcesja Apostolska 86
Szabat 200
rodki masowego przekazu 250 **Ś**
wieccy 86
wi tokradztwo 196
wi to 83
T Tabernakulum 131
Transcendencja 198
Transsubstancjacja 129
Trójca wi ta 34
U Uczynki ciała 76
Urząd Nauczycielski Kościoła 20
Usprawiedliwienie 188
W Wcielenie 17
Wolność religijna 84
Wtajemniczenie 115
Z Zabobon 196
Zasada solidarności 186
Zdrowa Maryjo 264

SKRÓTY BIBLIJNE

ST Stary Testament

Ab Księga Abdiasza
Ag Księga Aggeusza
Am Księga Amosa
Ba Księga Barucha
Dn Księga Daniela
Est Księga Estery
Ez Księga Ezechiela
Ezd Księga Ezdrasza
Ha Księga Habakuka
Hi Księga Hioba
Iz Księga Izajasza
Jdt Księga Judyty
Jl Księga Joela
Jon Księga Jonasza
Joz Księga Jozuego
Jr Księga Jeremiasza
Koh Księga Koheleta
Kpł Księga Kapłańska
1Krl Pierwsza Księga Królewska
2Krl Druga Księga Królewska
1Krn Pierwsza Księga Kronik
2Krn Druga Księga Kronik
Lb Księga Liczb
Lm Księga Lamentacji
1Mch Pierwsza Księga Machabejska
2Mch Druga Księga Machabejska
Mdr Księga Mądrości
Mi Księga Micheasza
Ml Księga Malachiasza
Na Księga Nahuma
Ne Księga Nehemiasza
Oz Księga Ozeasza
Pnp Pieśń nad Pieśniami
Prz Księga Przysłów
Ps Księga Psalmów
Pwt Księga Powtórzonego Prawa
Rdz Księga Rodzaju

Rt Księga Rut

Sdz Księga Sędziów

1Sm Pierwsza Księga Samuela

2Sm Druga Księga Samuela

So Księga Sofoniasza

Syr Mądrość Syracyclesa

Tb Księga Tobiasza

Wj Księga Wyjścia

Za Księga Zachariasza

NT Nowy Testament

Ap Apokalipsa św. Jana

Dz Dzieje Apostolskie

Ef List do Efezjan

Flm List do Filemona

Flp List do Filipian

Ga List do Galatów

Hbr List do Hebrajczyków

J Ewangelia według św. Jana

1J Pierwszy List św. Jana

2J Drugi List św. Jana

3J Trzeci List św. Jana

Jk List św. Jakuba

Jud List św. Judy

Kol List do Kolosan

1Kor Pierwszy List do Koryntian

2Kor Drugi List do Koryntian

Łk Ewangelia według św. Łukasza

Mt Ewangelia według św. Mateusza

Mk Ewangelia według św. Marka

1P Pierwszy List św. Piotra

2P Drugi List św. Piotra

Rz List do Rzymian

1Tes Pierwszy List do Tesaloniczan

2Tes Drugi List do Tesaloniczan

1Tm Pierwszy List do Tymoteusza

2Tm Drugi List do Tymoteusza

Tt List do Tytusa

DOKUMENTY SOBOROWE I INNE ŹRÓDŁA

Breviarum fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła, oprac. S. Głowa, I. Bieda, Poznań 1998

Codex Iuris Canonici, Kodeks prawa kanonicznego **(KPK)**

Caritas in veritate (2009), encyklika społeczna Benedykta XVI **(CiV)**

Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* **(DH)**

Dokumenty papieskie, encykliki: z internetowego portalu www.opoka.org.pl

Fragmenty z [pism] Ojców Apostolskich za: *Pierwsi świadkowie. Pisma Ojców Apostolskich*, wyd. 2. popr., tłum. A. Świderkówna, wstęp, kom. M. Starowieyski, Kraków 1998

Katechizm Kościoła Katolickiego, wyd. 2. popr., Pallottinum, Poznań 2002 **(KKK)**

Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Sobór Watykański II **(LG)**

Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, Sobór Watykański II **(DV)**

Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Sobór Watykański II **(GS)**

Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, Sobór Watykański II **(SC)**

Laborem exercens (1981), encyklika społeczna Jana Pawła II **(LE)**

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2008

Populorum progressio (1967), encyklika społeczna Pawła VI **(PP)**

Sobór Watykański II. Konstytucje dekrety deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002

AUTORZY ZDJĘĆ

Nikolaus Behr 160, 163, 213, 253, 275, 285; Anne-Sophie Boeselager 98; Damian Boeselager 170, 206, 246; Ilona Boeselager 138, 205; Mikołaj Gospodarek 12, 38, 43, 65, 100, 110, 130, 144, 145, 214; Ada Ketteler 118; Kloster Magdenau 91, 164; Jerko Malinar (www.cross-press.net) 66, 249, 260; Caroline Lasson 180; Georg Lehmacher 150; Alexander Lengerke 19, 32, 52, 55, 57, 87, 88, 104, 113, 114, 175, 192, 196, 210, 250, 256; Marie-Sophie Lobkowicz 15, 28, 30; Philippa Loë 184; Felix Löwenstein 24, 68, 77, 78, 189, 238, 269, 278; Marie Löwenstein 168, 245; Nightfever (www.nightfever.de) 149, 267, 272, 273; Christiane Pottgießer 287; Bernhard Rindt 108, 125; Luc Serafin 40, 48, 84, 85, 121, 151, 157, 198, 203, 216, 226, 230, 239, 259, 279, 280, 283; Servizio fotografico dell' „Osservatore Romano” 6; Shutterstock 44, 74, 152, 219, 255; Wiesław Smętek 62, 63; Adam Szczygieł SSP: 34, 303, 304.

PODZIĘKOWANIA

Wydawca dziękuje wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tej książki. Nasze podziękowania zechcą przyjąć: dr Johannes zu Eltz (Frankfurt), Michaela zu Heereman (Meerbusch), Bernhard Meuser (Monachium), dr Christian Schmitt (Münster). Swoją wiedzą i cennymi uwagami pomogli nam: dr Arnd Küppers (Mönchengladbach), prof. Michael Langer (Oberaudorf), dr Manfred Lütz (Bonn), prof. Edgar Korherr (Graz), Otto Neubarer (Wiedeń), Bernhard Rindt (Wiedeń), Regens Martin Straub (Augsburg) oraz dr Hubert-Philipp Weber (Wiedeń).

Szczególną wdzięczność chcemy wyrazić naszym młodym współpracownikom. Pomagali nam: Agnes, Alexander, Amelie, Anne-Sophie, Angelika, Antonia, Assunta, Carl, Claudius, Clemens, Coco, Constantin, Damian, Dario, Dominik, Donata, Esther, Felicitas, Felix, Felix, Gina, Huberta, Ida, Isabel, Ivo, Johanna, Johannes, Josef-Erwein, Karl, Katharina, Lioba, Lukas, Marie-Sophie, Marie, Marie, Mariella, Matern, Monika, Nico, Nicolo, Niki, Niko, Philippa, Pia, Rebekka, Regina, Robert, Rudolph, Sophie, Stephanie, Tassilo, Theresa, Theresa, Theresa, Theresa, Teresa, Uta, Valerie, Victoria.

Edycja Świętego Pawła dziękuje Przewodniczącemu Komisji Wychowania Katolickiego przy KEP księdzu biskupowi Markowi Mendykowi, konsultorom, zespołowi redakcyjnemu oraz wszystkim ludziom dobrej woli, którzy na różne sposoby pomogli w publikacji tego dzieła.

APOSTOŁOWIE NOWYCH CZASÓW

Kim są pauliści?

To księża i bracia ze zgromadzenia zakonnego Towarzystwa Świętego Pawła Apostoła, których misją jest naśladowanie Chrystusa oraz głoszenie Ewangelii przez środki społecznego komunikowania. Zgromadzenie zostało założone 20 sierpnia 1914 r. we Włoszech przez błogostawionego Jakuba Alberionego (1884-1971) i jest obecne w 28 krajach świata.

www.paulus.org.pl

Dlaczego środki społecznego komunikowania?

To współczesne ambony o potężnych możliwościach wzniesione przez geniusz człowieka. Pauliści za wzorem świętego Pawła Apostoła, który stał się wszystkim dla wszystkich, chcą posługiwać się książką, prasą, filmem, radiem, telewizją, Internetem i każdym innym środkiem komunikowania, aby jak najwięcej ludzi przyprowadzić do Chrystusa. Orędzie o zbawczej miłości Boga trzeba głosić językiem współczesnego człowieka.

„ Organizacja zakonna, gdzie siły są zjednoczone, gdzie poświęcenie jest pełne, gdzie doktryna będzie najczystsza (...) wspólnota dusz, które kochają Boga całym umysłem, ze wszystkich sił, z całego serca; ofiarują się pracy dla Kościoła zadowoleni z zapłaty Bożej: Stokroć więcej otrzymacie i posiadacie życie wieczne.

BŁ. JAKUB ALBERIONE

„ Musimy dać katechizm, Ewangelię, to wszystko co służy duszom; dać to przy pomocy środków, których dostarcza nam postęp. Nie jesteśmy przywiązani do formy, jesteśmy przywiązani do Ewangelii, do katechizmu, do Kościoła. Jeśli płyty okazują się potrzebniejsze od książek, weźcie płyty; i jeśli filmy przekazują lepiej nauczanie Kościoła od książek, katechizmu, zajmijcie się filmami.

BŁ. JAKUB ALBERIONE

” Wszystko: oto wielkie słowo! Wasza świętość zależy od tego – wszystko. Jeżeli oddamy się całkowicie Panu, jeśli damy Mu umysł, wolę, serce, ciało, wszystko co mamy i mieć możemy, wtedy będziemy należeli całkowicie do Boga. Tak uczynił święty Paweł: on we wszystkim naśladował Pana.

BŁ. JAKUB ALBERIONE

Czy w świecie mediów potrzeba kapłanów i zakonników?

Od wieków głoszenie słowa Bożego jest obowiązkiem pasterzy Kościoła, którzy mają strzec czystości wiary i obyczajów. Ich misja duszpasterska znajduje we współczesnych środkach komunikowania nowe narzędzia. Pauliści przez sakrament święceń i śluby zakonne całkowicie oddają się Bogu i ludziom, podejmując działalność wydawniczą i medialną jako misję apostołską zleconą im przez Kościół. W Polsce realizują ją głównie przez wydawnictwo Edycja Świętego Pawła oraz miesięcznik dla rodzin „Magazyn Familia”.

www.edycja.pl

www.magazynfamilia.pl

Skąd czerpać światło i siłę do takiej misji?

Z osobistej i wspólnotowej więzi z Chrystusem. Pauliści codziennie sprawują Eucharystię i adorują Jezusa w Najświętszym Sakramencie. Jak Maryja, Królowa Apostołów, czytają i medytują słowo Boże, aby w nowoczesnej formie „wydawać” je na świat i komunikować łaskę Bożą.

Czym jest Rodzina Świętego Pawła?

To wielka wspólnota założona przez błogosławionego Jakuba Alberionego. Oprócz paulistów tworzą ją 4 żeńskie zgromadzenia zakonne i 5 instytutów świeckich, które skupiają w swych szeregach mężczyzn, kobiety, małżonków i księży diecezjalnych. Ich wspólnym celem jest naśladowanie Jezusa Mistrza Drogi, Prawdy i Życia, na wzór Pawła Apostoła, który powiedział: „Nie żyję już ja, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2,20). Łączy ich silna więź duchowa i liczne inicjatywy apostołskie. Wszystko na chwałę Boga i dla zbawienia ludzi.

Errata

Poprawki do pierwszego wydania Katechizmu Kościoła Katolickiego dla młodych

Wykaz najistotniejszych zmian wprowadzonych przez specjalną komisję weryfikacyjną pod przewodnictwem o. prof. dr. hab. Andrzeja Derdziuka OFMCap, kierownika Katedry Historii Teologii Moralnej KUL, w składzie: ks. dr hab. Krzysztof Guzowski, profesor KUL, dr Adam Zadroga oraz dr hab. Piotr Kołtunowski, profesor UMCS w Lublinie. Poprawiona całość została zatwierdzona przez bp. Marka Mendyka, przewodniczącego Komisji Wychowania Katolickiego KEP.

Istotne zmiany		
STRONA/ PUNKT*	BYŁO	POWINNO BYĆ
92/149	<p><i>Czy należy modlić się do Maryi?</i> Nie, modlić się można tylko do Boga. Ale Maryję powinniśmy czcić jako Matkę naszego Pana. [971] Pod pojęciem modlenia się rozumieć należy pokorne, bezwarunkowe uznanie absolutnej zwierzchności Boga nad wszystkimi stworzeniami. Maryja jest stworzeniem tak jak my. W wierze jest naszą Matką. A rodziców powinniśmy czcić. Jest to stwierdzenie ze wszech miar biblijne, gdyż sama Maryja mówi o sobie: „odtąd pokolenia będą mnie nazywać szczęśliwą” (Łk 1, 48b). I tak Kościół uznaje maryjne sanktuaria, święta, pieśni i modlitwy jak choćby -> RÓŻANIEC, który jest streszczeniem Ewangelii.</p>	<p><i>Zmienione brzmienie całości:</i> <i>Czy należy modlić się do Maryi?</i> Tak, ponieważ Maryja jako Matka Jezusa doznaje już chwały w niebie i jest znakiem nadziei i pociechy dla wszystkich wierzących. Modlitwa do Maryi różni się jednak zasadniczo od uwielbienia należnego wyłącznie Bogu. [971-972] Uwielbienie Boga wyraża się w pokornym i bezwarunkowym uznaniu Jego absolutnej zwierzchności nad wszystkimi stworzeniami. Maryja jest stworzeniem tak jak my. Ze względu na swoją łączność z Chrystusem Maryja ma szczególny macierzyński udział w Jego dziele zbawczym i dla nas wszystkich jest Matką w porządku łaski. Do Maryi możemy i powinniśmy modlić się jako do naszej orędowniczki, która prowadzi nas do Chrystusa. Dlatego Kościół obchodzi święta poświęcone Matce Bożej i zachęca do modlitwy za Jej wstawiennictwem, szczególnie do -> RÓŻAŃCA, który jest streszczeniem Ewangelii.</p>
191/345	<p>4. W dni pokuty wyznaczone przez Kościół wierni są zobowiązani powstrzymać się od spożywania mięsa i zachować post.</p>	<p>Inne brzmienie 4. Zachowywać nakazane posty i wstrzemięźliwość od pokarmów mięsnych, a w okresach pokuty powstrzymywać się od udziału w zabawach.</p>

STRONA/ PUNKT*	BYŁO	POWINNO BYĆ
209/382	<p><i>Czy dozwolona jest eutanazja?</i> Pojęcia <i>eutanazji bezpośredniej</i> i <i>eutanazji pośredniej</i> zaciemniają debatę. Właściwie chodzi o to, czy można zabić umierającego człowieka, czy pozwolić mu umrzeć. Kto pomaga człowiekowi <i>umrzeć</i> (tzw. eutanazja bezpośrednia) występuje przeciwko piątemu przykazaniu. Kto pomaga człowiekowi w <i>umieraniu</i> (tzw. eutanazja pośrednia) posłuszny jest nakazowi miłości bliźniego.</p>	<p><i>Zmiana brzmienia:</i> <i>Czy dozwolona jest eutanazja?</i> Należy odróżnić pojęcie <i>eutanazji</i> od pojęcia <i>zaprzestania uporczywej terapii</i>. Właściwie chodzi o to, czy można zabić umierającego człowieka, czy pozwolić mu umrzeć. Kto pomaga człowiekowi <i>umrzeć</i> (tzw. eutanazja bezpośrednia) występuje przeciwko piątemu przykazaniu. Kto, przyjmując nieuchronność śmierci, towarzyszy umierającemu człowiekowi, wspomagając jego czynności życiowe, posłuszny jest nakazowi miłości bliźniego.</p>

225	Użycie prezerwatywy jest uzasadnione w pojedynczych przypadkach, choćby wtedy, kiedy stosuje ją prostytutka lub jej partner, gdzie może być to pierwszy krok w kierunku moralności, odrobina odpowiedzialności, uświadomienie sobie, że nie wszystko wolno i nie wszystko to, co się chce można robić. Ale nie jest to właściwy sposób uniknięcia zła zakażenia wirusem HIV. Prawdziwe sedno leży w uczłowieczeniu płciowości. Benedykt XVI, <i>Światło świata</i>	Inne tłumaczenie: W pojedynczych przypadkach może być uzasadnione, że ten, kto uprawia prostytutkę, używa prezerwatywy i jest to pierwszy krok do umoralnienia, pierwsza część podjętej odpowiedzialności, aby móc rozwinąć świadomość tego, że nie wszystko jest dozwolone i nie wolno robić wszystkiego, co się chce. Nie jest to jednak właściwy sposób na uporanie się ze złem choroby AIDS. Walka ta nie może odbyć się bez nadania seksualności prawdziwie ludzkiego wymiaru. Benedykt XVI, <i>Światłość świata</i>
231/424	Aby nie doszło do nadzwyczaj trudnej sytuacji, może okazać się konieczny rozwód cywilny.	Aby nie doszło do nadzwyczaj trudnej sytuacji, może okazać się konieczna separacja .
263/478	Także w przypadku wszystkich świętych Kościoła potwierdzone jest wysłuchanie modlitw zanoszonych za ich pośrednictwem.	Także w przypadku wszystkich świętych Kościoła potwierdzone jest wysłuchanie modlitw zanoszonych za ich wstawiennictwem .
Inne poprawki naniesione przez komisję		
w całości	Tam, gdzie było to niezbędne ze względu na terminologię, zostały zamienione terminy: grzech ciężki na grzech śmiertelny , kapłan na prezbiter Poprawki te nie powodują zmiany sensu poszczególnych tekstów, a są jedynie zmianami nazewnictwa z potocznego na oficjalne.	
22	NOWY TESTAMENT - druga część całej Biblii. Zawiera święte teksty chrześcijaństwa, a mianowicie 4 Ewangelie, Dzieje Apostolskie, 14 listów św. Pawła, 7 listów katolickich oraz Apokalipsę św. Jana.	NOWY TESTAMENT - druga część całej Biblii. Zawiera święte teksty chrześcijaństwa, a mianowicie 4 Ewangelie, Dzieje Apostolskie, 13 listów św. Pawła, List do Hebrajczyków , 7 listów katolickich oraz Apokalipsę św. Jana.

STRONA/ PUNKT*	BYŁO	POWINNO BYĆ
33/33	Wiara opiera się mocno na tym zdaniu, chociaż doświadczenie cierpienia i zła w świecie każą ludziom wątpić, że Bóg jest rzeczywiście taki kochający.	Wiara opiera się mocno na tym zdaniu, chociaż doświadczenie cierpienia i zła w świecie mogą powodować wątpliwości, czy Bóg jest rzeczywiście taki kochający.
43/54	Anioł, pisał kardynał Józef Ratzinger, „jest równocześnie ludzką myślą, w której Bóg zwraca się do mnie”.	Anioł, pisał kardynał Józef Ratzinger, „ jest też osobistą myślą Boga , z którą zwraca się do mnie”.
49/66	Trud pracy, cierpienie, umieranie i pokusa grzechu są znakami upadku raj.	Trud pracy, cierpienie, umieranie i pokusa grzechu są oznakami utraty raj.
59/88	W prawdziwe człowieczeństwo Jezusa wpisuje się prawdziwa skłonność do ulegania pokusom.	W prawdziwe człowieczeństwo Jezusa wpisuje się możliwość podlegania kuszeniu.
89/143	Nieomyślność papieża nie ma nic wspólnego z jego nieskazitelną moralnością.	Nieomyślność papieża nie zależy od jego osobistej moralności i inteligencji.
95	Św. Teresa z Lisieux (1873-1987),	Św. Teresa z Lisieux (1873- 1897),
120	W Wielki Czwartek biskup poświęca je, żeby potem służyło przy chrzcie, bierzmowaniu, święceniach kapłańskich i biskupich, jak też podczas konsekracji ołtarzy i dzwonów.	W Wielki Czwartek biskup poświęca je, żeby potem służyło przy chrzcie, bierzmowaniu, święceniach kapłańskich i biskupich, jak też podczas poświęcenia i błogosławieństwa ołtarzy i dzwonów.

126	KONSEKRACJA (łac. <i>consecratio</i> - święcenie) uroczyste poświęcenie. Podczas Mszy Świętej w momencie przeistoczenia konsekrowane chleb i wino stają się Ciałem i Krwią Chrystusa. Konsekuje się również biskupów, kapłanów i diakonów, jak też określone rzeczy, jak kościoły i ołtarze, na wyłączną służbę Bogu.	KONSEKRACJA (łac. <i>consecratio</i> — święcenie) uroczyste poświęcenie. Podczas Mszy Świętej w momencie przeistoczenia konsekrowane chleb i wino stają się Ciałem i Krwią Chrystusa. Usunięto.
149/262	2. zgoda na związek wyłącznie z tą osobą na całe życie	2. zgoda na związek wyłącznie z jedną wybraną osobą na całe życie
152/265	A przecież człowiek, który nie musi troszczyć się o partnera czy rodzinę, ma czas na robienie wielu ważnych rzeczy. (...) Wówczas taki człowiek odczuwa pragnienie, by „ze względu na królestwo niebieskie” zrezygnować z partnera.	A przecież człowiek, który nie musi troszczyć się o współmałżonka czy rodzinę, ma czas na robienie wielu ważnych rzeczy. (...) Wówczas taki człowiek odczuwa pragnienie, by „ze względu na królestwo niebieskie” zrezygnować z małżeństwa.

STRONA/ PUNKT*	BYŁO	POWINNO BYĆ
155/269	<i>Czy skłóceni małżonkowie mogą się rozejść?</i> Dla kogo jednak jego małżeństwo staje się nie do zniesienia albo doświadcza w nim przemocy psychicznej lub fizycznej, może się rozejść.	<i>Czy skłóceni małżonkowie mogą się rozdzielić?</i> Dla kogo jednak jego małżeństwo staje się nie do zniesienia albo doświadcza w nim przemocy psychicznej lub fizycznej, może odejść od współmałżonka.
161	W jaki sposób mamy życie w Chrystusie	W jaki sposób mamy żyć w Chrystusie
179/316	Grzech śmiertelny zrywa z Bogiem	Grzech śmiertelny zrywa więz z Bogiem
180/320	<i>Czy istnieją struktury grzechu?</i> Struktury grzechu istnieją tylko w sensie przenośnym. Grzech jest zawsze związany z pojedynczą osobą, która świadomie i dobrowolnie zgadza się na zło. [1869]	<i>Czy istnieją struktury grzechu?</i> Grzech jest zawsze związany z pojedynczą osobą, która świadomie i dobrowolnie zgadza się na zło. „Struktury grzechu” są wyrazem i skutkiem grzechów osobistych. [1869]
196/356	Z chrześcijańskiego punktu widzenia wiele spraw w ezoteryce jest -> PRZESĄDEM lub -> OKULTYZMEM.	Z chrześcijańskiego punktu widzenia wiele spraw w ezoteryce jest -> ZABOBONEM lub -> OKULTYZMEM.
208/379	Zakazane jest usuwanie życia poczętego.	Zakazane jest zabijanie życia poczętego.
222/408	Doświadczają wówczas, że każde życie jest procesem i że temu, co się wydarza, można z Bożą pomocą nadać nowy bieg.	Doświadczają wówczas, że każde życie jest procesem i że temu, co się wydarza, można z Bożą pomocą nadać nowy bieg. Zaleca się przystąpienie do sakramentu pokuty.
224	Dlatego zimny, zachowawczy obłudnik, który regularnie chodzi do kościoła, może być bliżej piekła niż dziwka.	Dlatego zimny, zachowawczy obłudnik, który regularnie chodzi do kościoła, może być bliżej piekła niż prostytutka.
225/415	Kościół bez zastrzeżeń akceptuje ludzi, którzy czują się homoseksualni. Nie powinni być z tego powodu dyskryminowani. Jednocześnie odnośnie do wszelkich form kontaktów seksualnych osób tej samej płci, Kościół mówi, że są niezgodne z porządkiem stworzenia.	Kościół bez zastrzeżeń akceptuje ludzi, którzy czują się homoseksualni. Nie powinni być z tego powodu dyskryminowani. Wzywa takie osoby do zachowania czystości. Jednocześnie odnośnie do wszelkich form kontaktów seksualnych osób tej samej płci, Kościół mówi, że są niezgodne z porządkiem stworzenia.
283/518	Słowo „niebo” nie odnosi się do miejsca, lecz określa byt Boga, który nie jest zdeterminowany ani czasem, ani przestrzenią.	Słowo „niebo” nie odnosi się do miejsca, lecz wskazuje na obecność Boga , który nie jest zdeterminowany ani czasem, ani przestrzenią.

Zmiany cytatów lub ich tłumaczenia

STRONA/ PUNKT*	BYŁO	POWINNO BYĆ
44	<p>Wszystkie stworzenia na ziemi czują tak jak my. Wszystkie stworzenia dążą do szczęścia tak jak my. Wszystkie stworzenia na ziemi kochają, cierpią i umierają tak jak my, są więc dziełami wszechmogącego Stwórcy stojącymi na tym samym poziomie co my - są naszymi braćmi. Św. Franciszek z Asyżu</p>	<p>Zmiana cytatu: Człowiek jest powołany do pełni życia, która przekracza znacznie wymiary jego ziemskiego bytowania, ponieważ polega na uczestnictwie w życiu samego Boga. Równocześnie to nadprzyrodzone powołanie uwydatnia względność ziemskiego życia mężczyzny i kobiety. Nie jest ono jednak <i>rzeczywistością</i> „ostateczną”, ale „przedostateczną”; jest więc <i>rzeczywistością</i> świętą, która zostaje nam powierzona, abyśmy jej strzegli z poczuciem odpowiedzialności i doskonalili ją przez miłość i dar z siebie ofiarowany Bogu i braciom. JAN PAWEŁ II, <i>Evangelium vitae</i>, 2</p>
65	<p>Demonami są nie ci, którzy Go ukrzyżowali, lecz ty, któryś Go razem z nimi ukrzyżował i wciąż krzyżujesz, przez to, że pławisz się w bluźnierstwach i grzechach. Św. Franciszek z Asyżu</p>	<p>Nowe tłumaczenie: I nawet złe duchy nie ukrzyżowały Go, lecz to ty wraz z nimi ukrzyżowałeś Go i krzyżujesz nadal przez upodobanie w wadach i grzechach. Św. Franciszek z Asyżu</p>
74	<p>W Jezusie Chrystusie Bóg stał się człowiekiem i uzdolnił nas do spoglądania w wewnętrzne życie Boże. A tam oglądamy coś zupełnie nieoczekiwanego: tajemniczy Bóg nie jest nieskończoną samotnością; jest wydarzeniem miłości. Syn rozmawia z Ojcem, a Oba są jednością w Duchu, który tworzy atmosferę sprzyjającą obdarzaniu się i miłowaniu, co czyni z Nich jednego jedyne Boga. Benedykt XVI, wigilia uroczystości Zesłania Ducha Świętego, 2006 r.</p>	<p>Nowe tłumaczenie: W Jezusie Chrystusie sam Bóg stał się człowiekiem, pozwolił nam - by tak rzec - spojrzeć na wewnętrzne życie samego Boga. I odkrywamy tu coś zupełnie nieoczekiwanego: w Bogu istnieje «Ja» i «Ty». Tajemniczy Bóg nie jest nieskończoną samotnością, ale jest wydarzeniem miłości. (...) Istnieje Syn, który rozmawia z Ojcem. I obaj są jednym w Duchu, będącym jak gdyby sferą wzajemnego daru i miłości, która czyni z Nich jedyne Boga. Benedykt XVI, wigilia uroczystości Zesłania Ducha Świętego, 2006 r.</p>
80	<p>Nie mogą mi zrobić nic więcej, niż mnie zabić. A nawet jeśli mnie zabiją, to nie na długo. Robert von Arenburg (1 898-1972), jeden ze spiskowców biorących udział w zamachu na Hitlera 20 lipca 1944 r.</p>	<p>Usunięto</p>

STRONA/ PUNKT*	BYŁO	POWINNO BYĆ
85	<p>Kościółowi nigdy nie wolno zadowalać się tłumem tych, którzy obecnie do niego należą, i mówić, że niech tak się dobrze wiedzie także innym - muzułmanom, wyznawcom hinduizmu itd. Kościół nie może się wygodnie ograniczać do „własnych czterech ścian”. Jego zadaniem jest troska o całość, o wszystkich.</p> <p>Benedykt XVI, 7.05.2006 r.</p>	<p>Nowe tłumaczenie:</p> <p>Kościół nie powinien nigdy zadowalać się liczbą tych, do których w pewnym momencie dotarł, i mówić, że pozostali mają się dobrze: muzułmanie, hinduiści i tak dalej. Kościół nie może zamykać się we własnym wygodnym środowisku. Została mu powierzona misja uniwersalna, powinien troszczyć się za wszystkich i o wszystkich. Benedykt XVI, 7.05.2006 r.</p>
113	<p>Z nauki o niewidzialnym Kościele logicznie wynika nauka o niewidzialnej religii i w ten sposób konieczne wręcz staje się zniknięcie religii.</p> <p>Paul de Lagarde (1827-1 891), niemiecki orientalista i filozof</p>	<p>Zmiana cytatu:</p> <p>Nawet wtedy bowiem, gdy Eucharystia jest celebrowana na małym ołtarzu wiejskiego kościoła, jest ona wciąż poniekąd sprawowana <i>na ołtarzu świata</i>. Jednoczy niebo z ziemią. Zawiera w sobie i przenika całe stworzenie.</p> <p>JAN PAWEŁ II, <i>Ecclesia de Eucharistia</i>, 8</p>
171	<p>To czas, kiedy trzeba coś zrobić. Ten jednak, który odważy się coś zrobić, musi być świadom, że prawdopodobnie przejdzie do historii jako zdrajca. Ale jeśli zaniecha tego czynu, będzie zdrajcą we własnym sumieniu.</p> <p>Klaus hrabia von Stauffenberg (1907-1944), na krótko przed zamachem na Hitlera 20 lipca 1944 r., za który później został stracony</p>	<p>Zmiana cytatu:</p> <p>Zbyt często czyste sumienie jest tylko rezultatem marnej pamięci.</p> <p>ŚW. AMBROŻY</p>

* Jeżeli poprawka dotyczy konkretnego punktu, podajemy numer strony oraz numer punktu (np. 258/470).
Jeżeli poprawka dotyczy cytatu na marginesie, podajemy tylko numer strony (np. 224).

Wydawca: Edycja Świętego Pawła, 2011 42-221 Częstochowa, ul. Św. Pawła 13/15 tel.
+48 34.362.06.89 • fax+48 34.362.09.89 www.edycja.pl • e-mail: edycja@edycja.pl